
UNIVERSITY OF ST. MICHAEL'S COLLEGE
3 1761 06514745 6

JANA NERUDY SEBRANÉ SPISY.

Řadu 1. díl I.—XIV., pořádá Ignát Herrmann, díl XV.—XVI. Lad. Quis a díl XVII.—XXXII. K. Rožek. *Řadu 2.* pořádá Lad. Quis.

Řada 1.: SPISY BELLETRISTICKÉ

		K	Váz. K
I.	Básnické spisy 1.	3·20	4·60
II.	Básnické spisy 2.	3·20	4·60
III.	Arabesky.	3·40	4·80
IV.	Povídky malostranské.	3·—	4·40
V.	Divadelní hry.	2·50	3·90
VI.	Obrazy z ciziny.	4·60	6·—
VII.	Menší cesty.	4·20	5·60
VIII.	Studie krátké a kratší 1.	4·20	5·60
IX.	Studie krátké a kratší 2.	2·50	3·90
X.	Žerty hravé i dravé.	3·—	4·40
XI.	Drobné klepy 1.	3·40	4·80
XII.	Drobné klepy 2.	3·40	4·80
XIII.	Drobné klepy 3.	3·—	4·40
XIV.	Proti srsti.	2·80	4·20
XV.	Povídky, arabesky a Pražské pověsti. Studie a vzpomínky.	4·—	5·40
XVI.	Z domova i z ciziny. Za války r. 1866.	4·20	5·60
XVII.	Kronika satirou a vtipem 1.	4·20	5·60
XVIII.	Kronika satirou a vtipem 2.	4·20	5·60
XIX.	Kronika satirou a vtipem 3.	3·60	5·—
XX.	Kronika satirou a vtipem 4.	4·30	5·70
XXI.	Politik pod čarou.	3·60	5·—
XXII.	Satiry 1.	3·40	4·80
XXIII.	Satiry 2.	3·30	4·70
XXIV.	Praha.	4·60	6·—

Do podzimu roku 1912 vyjde:

XXV. Pro české divadlo. Divadelní táčky.
XXVI. Studie vážné i humoristické 1.
XXVII. Studie vážné i humoristické 2.
XXVIII. Žertem do pravdy 1.
XXIX. Žertem do pravdy 2.
XXX. Žertem do pravdy 3.
XXXI. Nekrology, portraity a feuilletony časové.
XXXII. Zbytek veršů. Aforismy. Různé. Překlady.

Řada 2.: SPISY KRITICKÉ.

	K	Váz. K
I. Divadlo 1.	4·50	5·90
II. Divadlo 2.	4·80	6·20
III. Divadlo 3.	4·10	5·50
IV. Divadlo 4.	4·20	5·60
V. Divadlo 5.	4·60	6·—
VI. Literatura 1.	3·80	5·20
VII. Literatura 2.	5·60	7·—
VIII. Umění	4·60	6·—



SEBRANÉ SPISY
JANA NERUDY

ŘADA PRVNÍ.
(DOPLŇKŮ DÍL X.)

USPOŘÁDAL K. ROŽEK.

DÍL XXIV.

PRAHA.

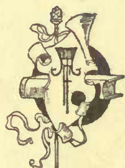


V PRAZE
NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
1912.

PRAHA

OD

JANA NERUDY



V PRAZE
NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
1912.

Rolnická tiskárna v Praze.

PRAHA

OBRAZY ŽIVOTA 1860.

ZLATÁ ULIČKA NA HRADČANECH.

Starobylé části měst mají do sebe podivný ráz. Naproti částem co do času mladším vypadají jako kmetové naproti mladšímu pokolení. Jejich kroj je staromodní, jejich ozdoby překonané, a jejich svršky podobají se krásně myšleným vlásenkám středověkým. Jsou to pamětníci dávných dob, kmetové, kteříž »doběhli už na výši sněžné hory«, dlouhá léta probojovali, a nyní z lehounka se smrti učíce mlčky zrajou v slabém zadumání v resignací. Ano, resignací jest hlavním rázem starobylých částí stále se zvětšujících měst. Někdy ovšem přidruží se ku kmetu, jemuž už přísloví moudrost připisuje, místo této mnohá špinavá náruživost a podobně tomu mívají i skupeniny starých budov, místo tichou, aristokratickou resignací jen špinavou chátru a nízké ná-

ruživosti ve svém lůně. Naše Hradčany pražské spojujou obě tyto vlastnosti podivně v sobě; nikde se zde mezi sebou tyto neproplítají, a předce stojí těsně pohromadě. Nepodotýkám zcela pro sebe uzavřenou část, tak zvaný »Nový svět«, jenž nyní už většinu své bývalé špíny ztratil a dosti pěknými a výstavnými domky se honosí; ale myslím zde spíše na hradčanskou »Zlatou uličku«, posud zajisté alespoň devíti desetinám rodilých Pražanů neznámou tu končinu.

Není ovšem divu, že chudobné části větších měst některým obyvatelům vždy neznámy zůstanou; chudoba sráží se v koutcích dohromady, je jí tam snáž než mezi přepychem spoluměšťanů; tamto už pocit stejné bídy a stejné práce ulehčuje. A jako se chudoba za svou nahotu stydí, tak se jí za touž příčinou přepych zase štítí. Kdo jen poněkud diplomovanější postavení společenské má, mní, že je vyšší těch, kteří den ode dne nejistě žijou; kdo jen poněkud lepší kabát nosí, pokládá hadry za hlavní hřích, a kdo o tři léta déle školné platiti mohl, myslí, že chudší ani myslit nedovede.

Už vchod do »Zlaté uličky«, která v těch končinách leží, kde alchimisté Rudolfovi zlatu jmění i rozum obětovali, jest dosti ukryt. Kolem bývalého kláštera svatojirského a nynějších tedy kasáren vede cesta vzhůru a pak v pravo na malý plácek, s něhož se jako by s malého pahorku do Zlaté uličky schází. Už vchod je zajímavý. Scházíme-li k Zlaté uličce, stojí na levé straně naší dosti ouhledný, dvoupatrový dům (pod číslem 30) a na pravé leží rozvaliny jakés dřívější budovy. Prvnější zachované stavení známo pode jménem »domu baronova«. Povídá se, že dům ten byl posledním zbytkem velkého jmění a jeho majitel že se sem z pěkných a bohatých paláců co

do posledního svého outočiště přestěhoval. Byl to baron, který zchudlosť svou přílišné zálibě v divadelním umění a v umělkyních je provozujících vyčítati musil. Však ani zde neměl ještě pokoje. Chtěl sobě co nějakou náhradu alespoň malé domácí divadlo zříditi. Po celém domě však ani místečka vhodného, vyjímaje — půdu! Však i ta byla obmezena a baron musil zvláštní duševní síly snad až příliš namáhati, aby docílil, čeho sobě přál. Půda sama rozdělena na dvě patra, pro hořejší utvořena podlaha z prken od sebe daleko odstávajících. Zde nahoře seděli diváci a dívali se mezerami u svých nohou dolů na herce. Tito však měli vzdor tomu tak málo ještě místa, že n. p. nápověda ani na jevišti samém býti nesměl. Proražena jest tedy střecha a tesař upravil zde nízkou budku tak, že nápověda v pravém slova smyslu mezi nebem a zemí visel. Posud jsou na vazbě půdy té stopy nalepených dekorací. A ani zde pan baron dlouho nevydržel a v Zlaté uličce ukazuje se jiný, paláci zcela nepodobný domek, kde krásný svůj život bídně dokonati měl.

Sestoupíme-li se zmíněného už plácku ku »Zlaté« uličce, stojí tato přímo naproti nám a rozkládá se k levé i pravé naší ruce. V levo (obraz 2) zakončuje se už po několika krocích zadními částmi vyšších budov, v pravo pak (obraz 1.)*) jde mnohem dále. Kdo pravou tou částí dále nekráčí, vidí asi po padesátém kroku vzdálenosti uličku příčním domkem zastavenou; mýlil by se však, kdyby myslel, že to už konec »Zlaté« ulice. Dvéře dole u domu se odevrou a jimi vejdeš do nejzadnější části »Zlaté« uličky, táhnoucí se ještě as na dvacet kroků a končící — v kuchyni. Ulička je velmi ouzká, sotva že na půl druhého kroku široká; proto také stojí obydlené

*) V textu prvotisku jsou dva dřevoryty. — Poz. poř.

domky toliko po levé straně, pravá strana je určena pro dřevníky a t. d., přesvědčil jsem se ale, že i v posled-nějších mnohému bídáku »z milosti bydlit dovoleno«. Domky jsou vesměs nízounké a malé, přistavené k chodbě vedoucí z bývalého purkrabství ku věži »Mihulce«. Chodba ta zakrývá zevnějšek »Zlaté« uličky pozorovatelům se strany »Prašného mostu« a »Jeleních příkopů«. Nikdo by neřekl, že tato řada dosti stejných oken, upravených v jediné dlouhé zdi a pod společnou střechou ku pestře rozdílným domkům náleží a celou ulici tvoří. Přistavením tím ku purkrabské chodbě stalo se ale zároveň, že »pan domácí« jen kousek střechy svou nazývati může. I vnitřek domku je velmi obmezen. Z uličky vejde se do předsíně, sotva na půl čtvercového sáhu veliké a odtud do hlavní a jediné světnice, někdy čtvercový sáh, někdy i méně měřící. Mimo to má ale každý domek ještě jakés první poschodí, malé to klenutíčko mezi stropem a přízemím a zbytkem purkrabské chodby. V tom »prvním poschodí« bydlí obyčejně »nájemník« tak zvaný »noclehář«, který skutečně bytu svého k něčemu jinému než noclehu použíti nemůže, jelikož v něm pro nízkost jeho skoro ani seděti nemůže. Do této »palandy« »leze« se z předsíně buď po žebříku, buď po schůdcích, které se za dne složí a vyvýší, aby nepřekážely. Strop takové předsíně je k vůli tomu zřízen jako příklop sklepní a slouží zároveň co dvéře.

Obyvatelstvo sestává z lidí oné nejnižší pracující třídy, která za šerého rána už byty své opouští, do dílen, ohrad na dřevo, předsíní kostelů, a tak dále pospíchá a někdy pozdě večer se teprvé zase vrací. Za dne je zde tedy mrtvo a pusto; jednotlivé ženy s nemluvňaty a leckterý chorobný jsou pak jedinými obyvateli.

Vůkolí »Zlaté« uličky je dějepisně tak zajímavé a zevnějškem svým zvláštní, že není divu, když i bohatství zvláštních a zcela původních pověstí zdejší obyvatele vyznačuje. Nevypravuje se však toliko o známé »kamenné panně« v klášteře Svatojirském, která, jak v jisté knížečce stojí, »v Jeleních příkopech od svého milého zavražděna a pak v kamenu vysekána jest byla« aneb o svaté Ludmile a Daliboru, »jenž ve věži zplesnivěl a při tom housle hrát se naučil,« o »Železné panně« a věčných krvavých skvrnách v místnostech purkrabství a t. d., ale vypravujou se i pověsti čistě fantastické, krásné a významné, jakých sobě mysl lidu všudy spřádá a maluje.

Do okna jistého domku »Zlaté uličky« nepřijde po celý rok ani slunce, ani měsíc; jeť zastaveno blízkou vysokou věží. Příčina tato přirozená lidu však nedostačuje, a bez ohledu na věž vypravuje sobě důvody jiné a důmyslnější:

V »Jeleních příkopech« vyrůstá a rozkvétá vždy z jara podivuhodná květinka, jejížto jak krev červená kvítka se pro svou podobu »srdínka« nazývají. Jaké učené jméno květinka ta má, nevím, jelikož jsem se o to starati nechtěl. Kdož by se také ohlížel po tom, když květinka tak krásné jméno má, když se »srdínka« nazývá! Může také být, že i jinde roste, než v »Jeleních příkopech«, žádný to ale lidu nevymluví, že odtud původ svůj vzala a že hlavně pod oním, ani sluncem ani měsícem nenavštíveným oknem se daří. V onom okně bydlel čaroděj, byl velemocný, jeho moc ale, jak to už bývá, nezávisela celistvě toliko od něho. Měl krásnou, nevinnou dceru, a dokud by tato se nezamilovala, byl on mocen. Jednou však přijda čaroděj za večera domů, nalezl mladíka jakéhos u své dcery. Drželi se v obejmutí a dí-

vali se při tom roztouženě oknem v hluboký, lesem zarostlý příkop a protější sady. Snad že to šumění stromů, to hrčení dovádivé Brusky, to vzdálené hučení Vltavy a ty daleké, tajůplné noční zvuky i ty blízké, sladké popěvky bdících ptáčat něco milencům porozumitelného a milého do sebe měly. Jedním skokem zasáhl čaroděj nepřipravené milence, dvojí bodnutí — a mrtvá těla visela z okna nad hlubinou a z prsou se jim řinula teplá, jasná krev na mechovou půdu.

Neviděl to mimo měsíc nikdo. Zpácháš-li vraždu a vidí-li tě při tom někdo, musíš sobě v krvi jeho ruce umýti, a pak se nikdy neprozradíš. Čaroděj přinesl tedy sobě nádobu s vodou, a když se měsíc v ní koupati počal, umyl sobě rychle jeho obrazem zkrvácené ruce. Od těch dob nesvítí ani měsíc ani slunce v okno více.

Krev je ale divný, čarodějný mok a nejdivnější tenkráte, když v lásce proceděná! Sotva že dopadly kapky na mech, počal tento pučeti a narůstati a vykvetla z něho krvavá, krásná »srdinka«. Z počátku byla prý jen vždy dvě kvítka na každém keříku, později ale přibylo jich více, vypučelo zkrvácených »dětí lásky«.

Obrazy Života, 1860, č. 3.



ČAS 1861.

V PRAZE O SV. JANĚ.*

V Praze, 15. května.

Na rohu jedné z ulic malostranských stojí uplakané, as šestnáctileté venkovské děvče. Ohnivé její pěkné líce jsou jarním sluncem jižně již osmáhlé; šat její bohatší svědčí, že je to nějaká »dcerka« ze statku. Pláče usedavě, ztratila své spolupoutníky. »Jste zde poprvé v Praze?« táže se jeden dobrosrdečný pán. »Poprvé.« »Kam šli Vaši?« ptá se rychle vedle stojící zkušená Pražanka, kteráž dobrému srdci z velkého města věřiti se odnaučila. »K svatému Janu.« — »Zůstaňte tedy zde stát a dávejte pozor, musí zase kolem Vás.« Nebohá tedy stojí a čeká. Kolem ní valí se těsný proud lidstva, tolik lidí jakživa byla neviděla, a zde je každý tak cizí a od ostatních skoro zcela rozličný! V pravo i v levo stojí nádher-

---

* Nadpisy označené hvězdičkou v originále nejsou. — P. p.

né domy, plny oken, některé, a to největší z nich, jsou nikdy nevídaného zasmušilého rázu; tentýž ráz má přímo naproti stojící veliký kostel, — dívá se tak opravdově, tak podivně na ni, že ji nesmírná tesknost opanuje. Tu však pohlédne děvče zase na četné, pestré krámy a tesknota ustupuje poněkud zvědavosti a obdivu. Četný hluk nově přibylých poutníků ubírá se zpívajíc kolem ní: píseň jejich umí z paměti, mohla by ji s sebou zpívat, kroj jejich je kroji jejímu podoben, jest jí, jakoby se blížila domovu, jakoby byla mezi svými. Zadívá se do tváří kolem jdoucích, — nevím, všimneli sobě svých, jimž se ztratila.

Ano tato společnost kolem jdoucích je mnohem opatrnější! Hoši se drží za šosy starších, ženy ruky mužův, jedna poutnice šatů druhé; je to řetěz nekonečný, klubko spletené tak, že je násilně můžeš sice roztrhnouti, nikdy však nerozpleteš. Pojištěni takto dopřejí zvědavým očím všemožné hody, cesty sobě nevšimají, klopýtnou přes špatné dláždění, vrážejí do potkávajících, jsou vždy víc a více pomateni, darmo dává předříkávač rukama i hlavou znamení, již tomu hezky dávno, co zpívá skoro sám, sprovázen toliko několika nevýdatnými hlásky žen starých.

Hrdě a bezpečně kráčí zase onde tři venkovanky po boku mladíka v čamáře a nízkém klobouku. Čamára jeho je elegantní, na rukou má bílé lesklé rukavičky, a pyšně vede po Praze svou matičku, prosťounce a starobyle oděnou. Statná ta mládež naše! Nestydí se nikdy za matku svou a je tím pyšnější na ni, čím chudší je tato a prostější! Jediný vzdech matčin zmůže víc než tisíc cizích lákadel! — Ostatní dvě mladé ženštiny jsou snad sestry mladíkovy, snad jest jedna z nich cizá sice, avšak předce

velmi blízká, snad čeká, jak o tom Tyl tak krásně vypravovat uměl, až bude mladík ten doktorem, až — — kdož zná všechny ty krásné její a poetické sny, kdož by jich poptávkou zkalil, kdož by je přerušil!

Rovněž zvědavě bloudí Pražan ulicemi jemu od dětinstva známými, jež však dnes mají tak mnoho neznámého, tak mnoho zajímavého do sebe. Na málo které tváři pražské spatříš ousměšek a kdekoli jej spatříš, poznáš okamžitě, že se to neposmívá syn našeho národa, že to cizinec, kterýž ani mezi svými nemá platnosti pro nedostatečnou svou vzdělanost. Našinec skoumá s láskou a potěšením sourodáky své z venkova, vidí tu kroje všech končin, patří do milých a drahých mu tváří svých krajanů, do tváří to nesmírně dobrých a dojemných, takřka lyrických. V tom potká malý hlouček lidí, — vše má na nich ráz původnější, ryzejší. Jsou to ztracení synové naší vlasti, synové nešťastného Slovenska. Opravdový, skoro truchlivý dojem činí tento hlouček mužů, ubírajících se zvolna a němě za jednoduchým, tmavomodrým křížem. Jsou to synové nebetyčných Tater, velcí a silní jako hory. Popatř v jejich výrazuplnou, důstojnou tvář, — jen několik let milostnějšího, šťastnějšího slunce, a pak jim vyřkni myšlénku, oni pro ni dokrvácí nebo zvítězí. Popatř v tu mužně krásnou tvář, přesvědčení se v tobě vzmůže, že Slovensko má ještě velkou svou budoucnost a ret tvůj mimovolně a chvějíc se zašeptá:

Co komu súděno,
to ho ver nemine! —

Avšak i ženská pražská pleť koná své »studie«. Tak mnohá slečinka, která obličej i postavu svou důkladně ze zrcadla zná, zůstane stát a dívá se za některou venkovankou, — vždyť ví, že by v tomto kroji, v této pleně na

hlavě musila »božsky« vypadat! A venkovanka zase diví se těm nesmírným »partikálům«, jakéž pražské dámy nosí; prostý chudák ten neví ani, že se ten »partikál« jmenuje česky vlastně krinolina. Divné to často spojení mezi modou francouzskou a modou českou. Kdybych byl německým journalistou a česká venkovanka Němkyní, dokázal bych dnes zcela jasně, že krátký ten živůtek a dlouhý, řasný šat leckterých krajů českých vzorem byl pro graeconisující modu z času francouzské revolucí!

Možnoli soudit dle včerejšího množství přibylých, bude letošní slavnost právě tak četně zastoupena, jako dřívější. Připravy ku přivítání hostů jsou také již učiněny. Pražské krámy vyložily vše, co by venkovské kupce lákat mohlo, kramáři venkovští přijeli již před několika dny s celými řadami vozíků a s legiony obrázků, jež už dle barev jako bataillony vyvěsili, hostinští čekají, a který z nich by sobě snad na pána hráti chtěl — »nu, hospodského se nebudeme prosit,« slyšel jsem z úst jednoho venkovana. Svatojanskou návštěvu vidíme v Praze velmi rádi. Jestiť pouť ta právě to pro svět náš venkovský, co byla — sit venia — křižácká tažení druhdy světu evropskému; tato rozšířila vědomosti o zemích, národech, zvycích i přednostech dálných, onano vštěpuje lidu našemu nové názory i myšlénky.

Tenkráte přichází k nám i mnoho takých, kteří chtějí se zkušenějšími promluviti o nynějších poměrech polických, kteří chtějí se přesvědčiti, myslejíli a soudíli dobře. Loňské události o sv. Janu jich nezastrašily, oblékli čamáry a přišli. Ach ano, časové se mění, co bylo, odešlo! Divné máme zpomínky!

Na večer bude tomu právě rok. Sešli jsme se tehdy na nábřeží, ne schválně, ale náhodou, roztroušeni tu

i tam a čekajíce, až zahoří ohňostroj na Střeleckém ostrově. Sešlo se také mnoho mladších i nejmladších studujících. Kde mládež, musí býti zpěv, je-li to vůbec zdravá mládež; ohňostroj ozářil Vltavu, poslední prskavky třaskaly ve vzduchu a po celém nábřeží zaznělo v tom mohútně ohnivé »Hej Slované!« Kdyby byl tenkráte již jistý německočeský spisovatel byl dokázal, že je hlavní charakteristikou českého národa tanec, byla by snad mládež důmyslem německým překonaná místo zpěvu zatančila nějaký rejdovák; tak ale ve své nevědomosti zpívala »Hej Slované« až ku konci a začala pak hned na to u nadšení zvýšeném »Kde domov můj.« Mezi tím vyskytnuly se leckde divné tváře, lítaly po nábřeží, dívaly se na každého zpívajícího, — snad to byli vlastenci starší, chtějící seznati každého mladšího osobně.

»Letěli havrani, letěli nad námi,
Bože, věčný Bože, co to bude s námi!«

Druhého již dne sdělovala se pověst, že několik v čamáře oděných studujících na ulici schytáno, jiní že v bytech zatčeni, atd. Nikdo tomu nevěřil, každý povážlivě vrtěl hlavou.

V druhý ten den, o sv. Janě, modlil se kdosi: »Pane Bože, houšť!« a modlitba jeho jest vyslyšena. Odpůldne byli jsme na Střeleckém ostrově, měli tam přijíti venkovští rolníci, aby při zábavě vzájemně se seznámili, se domluvili. Objednaný sál jest jakoby náhodou zavřen, teprv když se hrozí, otevře se; není tam však ani stolu ani židle, hosté musí si sami všechno vnést. Hudbě se byl dříve dal program z českých skladeb; program byl však odpůldne na vyšší rozkaz německy sestaven, hudba nesměla hrát národní písně, místo českých polek hrály se německé válčíky! Zpíváno pak opět »Hej Slované« a

»Kde domov můj« i jiné národní písně. Když však se již hosté rozcházeli, běda tomu, kdo šel k Starému městu a vypadal tak, že by byl zpívat mohl. Třeba násilně zmocnily se ho hlídky, uschované za pilíři a hromadami kamennými. Zatčeno jich mnoho, druhý den zatčeno jich ještě více, školní světnice byly prázdny, žaláře plny, výslechů po čtrnáct dní až do nocí a papíru se popsalo dle výroku samých ouřadníků tak mnoho jako nikdy před tím. Blažené časy! »Škoda,« pravil prý kdosi později, »že neslaví s. Jana také v Krakově.« Nastalo vyhánění z Prahy, vylučování ze studií, uvěznění, obmezování osobní svobody — o krásné časy!

Venkované ubírali se udiveně z Prahy, udiveni, že je to hříchem, když někdo ví, »že jeho řeč ještě žije« a »kde je domovem«.

Časové se mění, můžeme nyní zpívat bez trestu; avšak zpíváme mnohem méně, doba je opravdova, dřív činy nyní a pak teprv zase z plných prsou bujný zpěv!

Čas 16. května 1861.



JEŠTĚ JARO.

V Praze, 17. června.

Všechno letos krásně pučí, vzchází a vychází. Traviny, osení a stromy dávno již vypučely a vzešly, s nimi pučí a rozkvítá lid, dosti často právě tak nevinně, jako onyno. Svoboda vychází z dětských střevíčků, reakcí ze starého haraburdí. I lenivý měšťák vychází, ovšem pouze z bran, aby vyšel z dusného vzduchu a kouře ulic a aby zotavil se čerstvým vzduchem, slunečním vedrem, špatným pivem a bolením hlavy. Každý sobě vyjde, i zaprášené ouřadnické departementy na »majále«, jak jmenují jarní vycházky své. Vyjdou sobě časně s rána se svým přednostou, nasnídají se však dříve »u rovnoprávnosti«, na znamení, že po celý jeden den s přednostou svým budou mluviti a zpívati moci skoro jako se sobě rovným. Ano, nemáme již pouze rovnopráv-

nost na papíře, máme ji již i na skle, totiž co nápis kavárny. Ve skutečnosti jde to s rovnoprávností, jak známo, liknavěji. Jistý pražský ústav dívčí, panny J....ovy, má povolení býti ústavem českým, učí se tam tedy češtině zatím — — jednu hodinu za týden. Pamatujem ještě, že táž vlastenecká panna o historické slovanské mši na svatováclavském náměstí stkvěla se v národním šatu. Časy se mění, jakž teprvé dívčí ústavy! Vždyť známe i dívčí ústav paní A....ové, v němž schovanky nesměly dříve s jiných stolů jídat, než na kterých bylo voskové plátno s nějakým vyobrazením z české historie, na př. Horimírovým skokem; nyní tam však Horimír již doskočil, a děvčata nesmějí se u těchže stolů ani — česky modlit. Ano, vycházíli všechno, až na tu rovnoprávnost a ledacos jiného ještě, na př. svobodu tisku, pamět naše nevychází a víme leckteré historky z dávnějších i bližších dob.

Nedivme se, že měšťák tak rád sobě vyjde z městských zdí. Měšťák je vůbec změny milovnější a i potřebnější než venkovan, a k tomu vábí jej tolik a tolik lákadel. Všechny domy pražské polepeny jsou pozváními, cedulemi to v nejrozmanitějších formách, s terči, obrubami, panáky a celými růženci ručiček, a v nejpestřejších barvách, že Ti až oči přejdou, a musíš viděti pak zvací ty cedule ve vzduchu, na drožkách, i na obličejích všech Tebe potkávajících. Těžko se rozhodneš, všude Tě zve »zvláštní hudba, zvláštní pivo, zvláštní pokrm, zvláštní obsluha, a zvláštní tanec«. Není ale divu, i když se vylákati necháš; divím se jen tomu, že někdy již celá Praha nevyputovala na Rohanku nebo do Nuslí. Jen na jedinkého nebéře ohledu veřejnost, jen jediného opuštěného nevyzývá žádná cedule, jediného nevybízí nikdo

a nikdo, aby sobě také vyšel, totiž našeho — Musejníka. A předce by mu tak dobře posloužil venkovský vzduch, aby zvadlé jeho oudy opět okřály. Letos však bohužel není prý více proň naděje.

Někdy sobě vyjdeme ovšem i bez všelikého vyzvání. Buď nás pudí neodolatelná jakás touha po spatření šíré zelené přírody, buď i jiný cit a jiný záměr. Předevčírem na př. kráčel jsem, puzen takým citem neodolatelným, branou ven a rovnou cestou k volšanskému hřbitovu.

Divný cit mne ovanul, když jsem vkročil brankou na hřbitov první. Není tomu dávno, snad asi rok, co jsem zde chodil sám a sám, od hrobu k hrobu, vyhledávaje odpočínky těch, kteréž více milujeme než samy sebe, více než přemnohé ze živých posud našinců, neboť nedělí nás ani osobní nenávist, ani náruživosti jakékoli, a vzpomínka na poklesky skrovné, dopustilili se vůbec nějakých, zahynula a odváta jest posledním jejich vzdechem. Mnoho a mnoho myšlének rojilo se v lebce mé, elegických a rozechvívajících, — však jsem je tenkrát napsal myšlénky ty, ano, napsal, — ale — !*) Cokoliv jsi tenkráte ještě vyjádřiti chtěl, musil's vyjadřovati obrazně, skrytě i pravda nesměla se přímo říci, musila se skrývati pod květný koberec, jako nějaká jedovatá zmije. Vždyť bylo tenkráte již hrdinstvím, když jsi se osmělil vysloviti pouhé jméno Havlíčkovo!

Bloudil jsem tedy opět od hrobu k hrobu, vzpomínal na všechny, i na ty, kterých hrob jsem ani více nalézti nemohl. Konečně jsem se usadil opět u hrobu Havlíčkova, »kde se to tak měkce sedí a tak dobře pláče!« Kdež by

---

*) »Na Olšanském hřbitově«, Obrazy života 1860. — Jana Nerudy Literatura I. str. 195. — Poz. poř.

měl tak člověk za nynější doby, když Volšany navštíví, raději sobě pohoviti!?

O málo kterém člověku smíš říci, on zasloužil sobě hrob svůj, tím řídčeji, že zasloužil sobě hrob v srdci národa. A o málo kterém smí se tak jistě vysloviti, že v hrob ten vešel v pravou hodinu, jako o Havlíčkovi. Ne snad, že by byl Havlíček se později přežil v lásce u lidu svého, nikoli, k tomu jej lid ten příliš miloval, on ale byl již získal sobě lásku nejohnivější, trpěl pak za to, jako každý, kdož lásku káže nebo získá, trpění to ukončilo se teprvé pak, když síla jeho životní již zlomena byla, — a hrob jej vysvobodil od chorého, s duševní strastí zápasícího života. Krátký čas a hrob jeho stal se vítěznou branou k slávě jeho. Za hrobem zjeví se pravda, ano, za hrobem Havlíčkovým zjevila se pravda slov jeho, že národ náš a svoboda jeho nevyhyne nikdy — nikdy! A za hrobem se i Tobě, duchu Havlíčkův, zjevila pravda, že národ nikdy nezapomene těch, kteří pro něho žili a dožili. Tráva, která na Tvém hrobě roste, květ, který z prsou Svých vysíláš na slunko naše, ať Ti vypravuje, čím nám jsi. Smrt Tebe nám nelítostně odňala, vždyť smrt ta odejme nejbohatší matce milé jí dítě, jakž teprvé chudé naší matičce vlasti. Mnoho světla dal's nám již, tráva na Tvém hrobě řekne Ti, že ještě více světla potřebujeme, ač posud i světlo nám již dané oči ještě oslňuje, že mnohou pravdu posud nechápeme, kterou jsi nám sdělil.

Slyším četné kroky. Silný houfec mladíků blíží se k Havlíčkovu hrobu. Odstoupím stranou. Přišli jej navštívit, zapět i pomodlit se, a ověnčit pak hrob. Odešli pak ku hrobům ostatních našich výtečníků. Mělať druhého dne se slavit slavnost májová!

Sotva byli poodešli, přiskočila dvě děvčata, která byla po celý obřad vzdálena stála. Přikročily a položily druhý věnec na hrob, zelený s bílými květy. Byly jednoduše oblečeny, poznal's, že jsou z třídy pracovnické. Byly to dvě pomocnice z jedné pražské knihtiskárny. Nemají obě více otců svých, neboť tito dávno již jsou zakopáni a zase vyhrabáni; bolelo je, že nemohou hroby otcův navštívit a ověnčit, vzaly tedy ušetřený groš svůj, koupily věnec, vyprosily sobě dvě hodiny a šly k hrobu Havlíčkovu. Zde klečely, modlily se a plakaly jako u hrobu vlastního otce.

V druhý den nestačila ani místnost nade hrobem, tolik tam věnců skvostnějších i chudších. Svět se obdivuje Pařížanům, věnčícím každoročně hrob Bérangérův, nuže, my jsme se tomu nemusili teprv od nich učit.

Šťastný národ, jenž má mučedníky! U hrobů jejich stane se i blbec myslitelem, z každé kapky jejich vyroste nové, pro vznešené zájmy i k mučednictví odhodlané srdce!

Čas 18. června 1861.



Z HVĚZDY.

(Zápisky králíka policinelova.)

Můj pan principál se již nějak připravuje k počátku. Ptal se již sousedů pana flašinetláře a pana vozejčkáře: »Pánové, jak pak, kdybychom začali?« přestal mluvit o politice — čemuž můj pán velmi, velmi dobře rozumí —, založil ruce a prohlíží sobě pány kluky. Páni kluci nemají ani tušení o tom, kdo se to na ně dívá, a obdivují se velkým modrým očím panáka, co jsme si namalovali na gardinu; bude se jim o těch očích zdát. Ach ty moje utrpení! — tuším, že budu mít velmi parný den. Kolikkrát mne dnes asi vytáhnou za uši na denní světlo! Pro nás, kteří nemilujem světlo, jak králíci tak i mnozí lidé, jest to slunce praneštastný vynález, za to ale míváme nejvíce za ušima, proto nás také tak rádi za ně berou. Jen kdyby mne tak oči nebolely! Je to předce nešťastná uniforma, bílý kožich a červené oči, a líbí se jen dětem a ženským, jimž se vůbec každá uniforma líbí. Můj pán ondy povídal, že se ty mé barvy ani v říšské radě nelíbí. — Hrne se to lidí! Již jsem několik Hvězd prožil, takového množství jsem ale neviděl. Od bílého rána trousí se to po celých

rodinách, upachtěný otec nese tříletého kluka, jenž mu po cestě usnul, uřícená, tlustá matka vypadá, jako by se již rozpadávala, děvečka nese náramný koš, a půl tuctu kluků, sebraných od sousedů po celém domě, zapomíná na otlačené nohy, otáčí hlavy sem a tam a drží sobě rukou papírovou hvězdu, připnutou na kazajce zvláštního střihu, činícího šťastný střed mezi kabátem, frakem, vestou a pláštěm. V Praze mají se as co dívat na ty putující houfy. Vidím v duchu ten proud, vidím v duchu i tu babičku, proti němu pracně veslující a slyším, jak pořád bručí na ty »krenolíny«. »Bez toho,« praví, »když se jim trochu odklípnou, vidí člověk, že by se nehodily ani pro ballet. To by se mužští nasmá — uf! už mne pan principál má za uši — — — —

Až se mně nohy zatřepetaly, jak mne ten rabiát chytil. Není předce nad svobodu, již proto, že má volný králík mnohem chutnější maso. Mnozí lidé mají ale raději špatné a nezáživné maso než svobodu, je jim příliš divoká —, to jsem se lekl, myslil jsem, že mně sáhá pán už zase po uších. Bez toho mne udeřil kašpárek kladivem přes hlavu, až mně brněla, však si o tom spolu promluvíme. Hehe, to je divný párek! Klučina, který nepotřebuje ještě předpisu, aby nenosil na bradě vous, a jakou má statnou ženskou podlé sebe! Připíjí jí tak nešikovně, praví, že chvála a díky Hospodinu v pivu se vyzná, ale pane šenkýři, počkejte předce, až bude pivo docházet! Teď už přilívat! Co si to přinesli za ošklivou píseň s sebou ti hoši. Všudy se ozývá, odevšad slyším špinavě sprostý refrain »ať se —«; jaké to bývaly jindy krásné písně národní, a dnes si přinesli tu uličnickou. Prosím Vás, pane s tím nízkým kloboučkem a šňůrami na kabátě, krásně Vám ten šat sluší, řeč Vaše ale ne.

Chtít lidu rozkládat, jak dnes vlastně hřeší, vypravovat mu o Bílé hoře, kazit mu nebohému jedinou slavnost, kterou v roce má! Což nemáte v české historii pro celý rok smutných dní až — nebohé uši; Už mne zase má! —

Podíval jsem se se shora na to hemžení. Jest to přepodivný obrázek. Kam koukneš, všude neustále se pohybující houfy lidu, v pravo a v levo velká komedie, nemohl jsem však pro hluk zaslechnout ani jediný z paňácových chraplavých vtipů. Dále v pravo viděl jsem malého koníčka, který umí počítat. A v levo jsou celé řady bud, v nichž ukazují ty cizí krajiny, a pak velké střelbiště, na němž mládež střílí přes terč do hadru. Všudy velké bubny a flašinetle, před námi i za námi, kolem každého stromu rej tančících, vše se to točí, vše skáče, zdá se mně, že i ty stromy se potřásají, že i ta oblaka se drží za ruce a vážnou sousedskou si vedou. Hlava mně šla kolem, závrať se mne chytala, byl jsem rád, když mne chytili za uši a mrštili mnou do rakvičky. Divný to svět! O tom koníku ale povídal ondy pan principál, že by mohl, jaký je počtář, podat návrh na zlepšení valuty —, žeť pak předce žádnou pořádnou myšlénku domysliti nemohu! — — — —

Jsem žádostiv, kolikkrát mne dnes nahoře zabijí a dole opět oživiti nechají.

Zabijí mne divadelně k vůli divákům a nechávají oživovat k vůli novému výdělku, když zkrátka potřebují nových peněz. Jest to se mnou jako se svobodou a s ústavou, v — no no, což nemohu mít ani na okamžik pokoj? — — — —

Pan principál hubuje, myslí, že jsou nyní už ty drobné příliš drobny. Má pravdu, co se nahrajem, než je ten

žejdlík pln nováků. Má ale hlad. Jak pohodlně se to tam venku jí těm lidem, před sebou mají sílu nejrozmanitějších pečení z hus, kuřat, telat, já bych jim ty mrtvoly všechny nechal, ach tam ta zelenina v zadu! Zdá se, že je veselost stále bujnější, alespoň hluk dosáhl již značného stupně. Zdá se býti všeobecným míněním, že lidé chodí do Hvězdy, aby se pobavili; za žádnou cenu bych to ale nevyslovil takhle v říšské radě, že je to veřejným míněním, levice by na mne křikla: »beweisen!« — No no! — — — —

Co je mně nejdivnější zde? Inu, abych si to upřímně vyznal, — to věčné křičení »já jsem Čech!«, »já jsem vlastenec!«, »my jsme Češi!«, »my jsme Slované!« Probouzejí se ovšem teprvé ze snů, myslím ale, že není zapotřebí, když někdo zdvihá džbánek, aby při tom ubezpečoval, že jest Čech. Ostatně by sem věru mohli přijít ti, kteří znají jen »gemachtes Czechenthum«, a »německou Prahu«, zde by viděli, jak krásné idealy jejich rozplývají. To bych jen rád věděl, proč husaři zde tak rychle jezdějí mezi hustými davy lidstva, snad chtějí — achich! — — — —

A ty houpačky! Právě se jedna přetrhla, sedící na ní dvě ženské se svalily, lidé se smějou a obě ženské se také smějou, není jim ale nejspíš volno. Když se strom rozpadnutím houpačky otřásl, viděl jsem chudáka veverku, jak spadla s hořejší větve až ku nejnižší, kde se šťastně zachytila. — Vida dráteníka, jak rozumí své době. Jde od jednoho skupení pijáků ku druhému, roztáhne rámě a volá dojemně — opilým hlasem: »Bratří Slované, pozdrav Bůh, jsem také Slovan!« Klobouky lítají do povětří, všeobecné objímání. »Piva mám už dost, dost, takhle nějaký krejcárek, panáčkové!« dokládá praktický

syn Karpat, jak jej tu jmenují. Ubohý lid, bloudí po cizině, po žebrotě, má prý velmi chudou vlast, neumí ničeho, nedávali prý mu škol schvál — ah tak! — —

Ti lidé, co sem přicházejí jen se podívat, jsou mně protivni. Málo který má dobrosrdečný výraz v tváři, málo který dovede se opravdu potěšit radostí jiných. Viděl jsem také dva novináře jít kolem, zítra budou vědět tak určitě počet lidí, jak mnoho jich zde bylo, jako by je byli počítali. Myslejí, že ten lid tančí a zpívá zde k vůli nim! Nejhorši jsou ale ty elegantní dámy, dívají se tak s vysoka, jako by nebylo jim rovných. — Toť je roztomilá tvářička, jaké má jasné modré oči. Ach ty můj Bože, jen kdyby se ten mladík v čamáře nestavěl schválně před ni. Nemám mu to sice za zlé, je také hezký hoch, jen kdybych ale do tváře se jí dívati mohl! Zase ji vidím, — prosím, dívejte se sem, tak! ach — už zašla. Mám strašný hlad, od rána ničeho než jediný košťál, který jsem nechal od včerejška. Snad se mne ujme také konečně spolek proti trýznění zvířat. U nás ale jsou spolky jen pro to, aby zvolili praesidenta, dvacet hodnostářů, čtyřicet čestných členů — no, vždyť jsem tak mnoho —

Čas 17. července 1861.



KOUSEK »STARÉ PRAHY«.

V P r a z e, 14. září.

Pražané mají jednu původní nadávku, tak původní, tak obsáhlou, že neznám podobné. Není ani obrazem z přírody, ani výsledkem abstrakcí, má ráz ethnografický do sebe, bez ethnografické však podlohy. Těžko ostře určit, co Pražan chce vyjádřiti všechno slovem »flamendr« čili méně elegantnější, v nižších kruzích oblíbenější formou jeho »fláma«. Flamendr je as tolik co lump, nikoli však lump vyšších tříd, a má přídech poetičnosti. Jest to člověk z třídy těch, kteří poukázáni jsou, aby mozolnou prací zaopatřili sobě možnost »vykrmiti se pro jatky hrobařovy«; on však vzdor hrubým svým rukoum štítí se mozolů a žije tak, jakoby ani vydělávat nemusil. Peněz nemá, nehledí sobě jich zaopatřit, kde by to bylo s nějakým namáháním spojeno, a když má, probije vše za krátko. Ve vzdělanějších třídách nalezáme také podobné lidi, ti však mívají, právě snad pro svou vyšší vzdělanost, místo přídechu poetického přídech darebáctví a ča-

sto slýcháme o nich: »však to s ním špatně dopadne« — u flamendra prostého, ryzého nepředpokládá se právě morální špatnost, zde stojí v popředí pouze lehkomyslnost, obrovská lehkomyslnost, a kolossální lenost, a nikdo se neptá, jak to s ním dopadne, konec jeho jest znám; žebrácká hůl aneb předčasná smrt někde pod půdou nebo na smetišti.

Pravil jsem, že těžko určit ostře, co všechno Pražan chce vyjádřiti slovem flamendr. Jindy bývalo jinak, výraz ten míval realnější půdu, nyní zalétá k nám jen »jako zkázka z dávných dob«, »jak runa stará, jíž víc nerozumím«. Nyní již mohl by český povstat nějaký Tégner a mlhavé napsat ballady o některém pražském Trithiafflamendru.

Až po rok 1848 tvořili flamendři skutečnou a zvláštní třídu pražského obyvatelstva, třídu neupravenou v cechy nebo společenstva, pravou republiku zakládající se na principech nejvyšší lehkomyslnosti a lenosti. Měli ovšem právě tak, jako svou hantýrku také zvláštní svůj řád, řád ten nebyl upraven v paragrafy, ba ani v slova formulován, každý však pravý rytíř nosil jej v srdci svém a nejednal proti němu, dokud byl flamendrem vůbec, totiž dokud nevzal za své. Byli to lazaroni neapolští do Prahy přeložení a mluvící česky, a právě tak, jak lazaroni byli a jsou předmětem pozorování a bádání cestujících spisovatelů, byli také vlastenečtí flamendři naši vítaným předmětem pro spisovatele, který konal společenská studia, a pro malíře, který je vyhledával a kreslil pro jejich — malebnost. Čím byli takto? Ničím. Čím se živili? Nikdo to nevěděl. Odkud se rekrutovali? Z mladých dělníků, kterým se práce, a z učedníků, kterým se tovaryšství nechtělo.

Zevnějškem svým byli sobě velmi podobni, měli skoro uniformu svou. Kabát a kalhoty z lehké látky, prvější měl onu zvláštní řízu po stranách, jaká vyvstává na kabátu, když někdo při chůzi těžké ruce vždy v kapse nosí, poslednější šly buďto nad kotníky, buď byly pro délku ušlapány. Šaty byly vždy světlé, buď barvou látky, buď ošumělostí. Největší zvláštností byla však hlava se svými opálenými snědými tvářemi, na níž seděla koláčovitá čepice, směle ku straně nasazená, čím směleji tím krásněji. Krátce přistřížené vlasy leskly se, snad z opatrnosti, mastnotou a přikrývaly nad uchem do obličeje sčesány jako zatočené růžky celé skráně. Kroj ten byl v zimě v letě tentýž, jenže v zimě nosily se ruce v kapsách u kalhot a ne u kabátu.

Kdyby je byl někdo vyhledávati chtěl, nemusil daleko. Zevlovali po všech rozích jako sourodní jim Berlíňané a měli mezi sebou úplnou evidencí, kde se který nalezá, skoro jako fiakři a drožkáři svá určitá místa mají. Věděli o všech pravidelných i nepravidelných vojenských hudbách a táhli před bandou v četných, těsně sevřených řadách.

Jako byli na podzim sadařům nebezpečni, byli jimi s jara neméně hochům po šancích a za branami v míč hrajícím. Hoši se třásli, když k nim flamendři přicházeli a schovávali rychle míče i palestry. »Hrajte dál, my vám nic neuděláme,« říkávali tito někdy milostivě a lehli sobě opodál do trávy. Hoši se pomalu zase rozehráli, dávali však napnutě pozor, aby míč nezaletěl k válícím se flamendrům, sic musili sobě jej několika krejcary vykoupiti. Někdy jim míč jednoduše skonfiskovali, někdy hráli s sebou, zapalestrovali jakoby náhodou míč, a prodávali jim pak jiný. Na bránění se proti sepraným těm lidem

nebylo ani pomyšlení, hrávalť se míč nejvíce v kamenných lomech za Strahovskou branou nebo v městských valech, a tu potřebovali tito jen zahvízdnout, aby pomoc přivolali. O nocleh se nestarali. Chodíval jsem s otcem svým za letní doby časně z rána na procházku kolem hradeb. Nejednou nás překvapily mužské postavy, vstávající v pravo v levo vedle cesty z příkopů a z trávy jako duchové z hrobu. Hlavně Štvanice sloužila jim za královské lože, zde se vyspali jakoby v posteli s hvězdnatými nebesy a nedbali ani lehkého deště, který jim příliš bujné sny s olympického čela smýval. Za dne mívali ve Hvězdě pravá ležení. V zimě ovšem hleděli sobě života »měšťanského« a ubytovali se na nocleh po vinopalnách a po chudobných a nečistých půdách a v dřevnících Zlaté uličky na Hradčanech, scivilisovaného nyní již Nového Světa, Františku a Podskalí. Za dne jim nahražovala ledem pokrytá řeka bašty a šance, proháněli se po umetených místech s rukama v kapse co nejuměleji na želízkách a vybírali od kluků clo ze sklouzaček za to, že jim nohy nepodráželi.

K pouhé žebrotě snížili se málo kdy, ještě řídčeji však k práci. Pracovali jen tenkráte, když měli šat již příliš rozedraný. Tu šel pan flamendr obyčejně do židovského města a nabídl se ku práci za stravu a šat; pokud neobdržel šat, pracoval pilně a svědomitě, jak jej měl, nehnul ani rukou více. Podivně se na Tebe podíval, když jsi jej k nějaké práci vyzval, na tváři jeho spatřil's uražený cit, vlastně uraženou lenost, odvrátil se a ani neodpověděl; zřídka kdy odsekl krátce »já nechci«, ještě řídčeji přijal práci a to jen tenkráte, když mu to »dělalo špás«. Svůj »luxus« i své potřeby zaopatřoval sobě obyčejně vtipem. Tenkráte patřilo na př. k bontonu mezi

pražskými uličníky, že zlobívali tabáčníky nebo tabáčnice. Zaťukali na okno bud nebo primitivních, zároveň za byt sloužících krámků a poručili si obyčejně šňupavý tabák; když bylo odváženo, utekli. Flamendr se tedy postavil vedlé tabákové boudy nebo krámku a čekal. Sotva že uličník od okna odrazil, měla jej již spravedlnost ve způsobě flamendrovy ruky za pačesy a odevzdala zaslouženému trestu. Flamendr vyžádal sobě pak za to »malý paklíček«. Jedenkráte pozoroval jsem u jednoho flamendra něco, co se průmyslu podobalo. Zaopatřil sobě obyčejnou malou sklenici, nastříhal devadesát čísel a dal je do ní s dvěma delšími, přes kříž postavenými dvířky. Pak chytil velikého křížového pavouka, dal jej k ostatnímu do sklenice a pokryl ji papírem. S podivným tímto zbožím šel pak na zelený trh; nemusil dlouho čekat a kupec se našel. Známo, že loteristky uvězňují křížové pavouky, aby jim numera tahali.

Do roka mívali flamendři obyčejně dvě doby největší zábavy i slávy své. První v letě při cvičeních dělostřelců a manoeuvrech a druhou na jaro po baštách a v zimě na ledě. Poslednější zábavy byly vlastně boje, k jakýmž vyzvali flamendři po pravém břehu Vltavy soudruhy z břehu druhého. Vzdor všemu přátelství, vzdor stejným »intencím« šlo to do pravdy, tak mnohý polámal si shozen s bašty ruce i nohy, tak mnohý zakrvácel se zasáhnut sochorem na skluzkém ledu. Historie zapsala boje ty do desk svých pode jmenem »traufy«. Při kravalech proti židům, při vzbouření se tiskařů z továren, vůbec všude, kde se okna vytloukala, měli první slovo. Takto nezavdali policii mnoho práce snad svou nepoctivostí. Tenkráte ovšem byla policie poněkud shovívavější, když se neděly právě nešváry přílišné. Člověk

jej měl skoro rád toho často již obstárlého policajta s jeho lískovkou, přílbou a šedivým fráčkem. Stával po léta v jedné ulici na stráži, znal se se všemi sousedy i s jejich dětmi, které jdouce ze školy kolem něho skotačily, — div že sousedkám nepomáhal při prádle a nošení vody. Při tom popřál se mu tak mnohý výdělek při stěhování a podobných příležitostech.

Za svatodušních událostí byli všichni po barikádách roztroušeni. Na Malé straně vzpouzeli se proti tomu, aby se čtvrt tato tak brzy vzdala, v paláci křížovnickém u mostecké brány byla jich síla a z nalezajících se tam drahých a skvostných věcí neztratilo se ani nejmenšího, jakoby byli příklad sobě vzali ze světoznámých pro svou poctivost uhlířů pařížských. Následky r. 1848, zpřísněný řád policejní zničily pražské flamendrovství, jak se zdá, pro vždy. Někteří dali se k oněm zevlujícím, avšak nezahálejícím lidem, kteří čekají po ulicích na vozy s uhlím kolem jedoucí, aby se nabídli, že budou skládat. Pražané postavy ty znají, bylyť mezi nimi také již osoby, kteréž patřily k znamenitostem pražským.

»Krása zachází, myšlénka trvá« — při posledních výtržnostech pražských zdálo se mně dle některých postav, že z hrobu vyvstali dávní ti rytíři z řádu flamendrovského, s kulatou čepicí na ucho a s kamenem v každé ruce. Myšlénka trvá!

Čas 15. září 1861.



SNĚMUJÍCÍ MAGISTRÁT.

V Praze, 17. září.

I.

Mezi tím, co obecenstvo v staré radní síni pražské z památek učí se historii, co obdivuje se starým skvostnostem, zvetšelé kráse českých výtvorů a rovněž ovetšelým podobiznám bývalých primatorů pražských, rozvinuje se před tímže obecenstvem v nové radní síni kus dějepisu českého, pravý »kabinetstueck« českého smýšlení, a mladý nový primator náš*) počíná sobě tak statečně, rázně a ohnivě, jakoby se ani dočkati nemohl, aby přišla podobizna jeho mezi nejprvější zástupce slavné naší Prahy. Bude se tam zajisté dobře vyjímat se svou upřímnou tváří, s tím okem pro myšlénku rozohněným.

*) Pštross. — Poz. poř.



Jsme dosti šťastni letos na zprávy ze sněmů, na rokování veřejná. Sotva že dokonal český sněm krátký svůj život v Praze, zahájena jest vídeňská rada říšská; její rokování trvá vzhledem ku výsledkům docíleným již pěkně dlouho a bědovalili v parných letních dnech poslanci naši na nesmírné horko a na unavení, měli jsme i my často již právo stěžovati sobě, že nás již i pouhé čtení stenografických zápisků o rokování jejich umdlívá.

Nyní působí osvěžujíc rokování pražského sboru obecních starších, děje se mezi námi a rozhoduje o předmětech, které se dotýkají nejjemnějších našich citů, které nás dojímají zajisté více než protiliberální zákony, o nichž se panská sněmovna posud nerozhodla, pošleli je, jak se narodily nebo s přivěšeným copem nazpět.

Na obou sněmích, na pražském i na vídeňském, jsme v »uměle« nedovedné menšině, oba poskytují nám obrázek dosti smutný, slušný předmět pro tragikomický obrázek ze života. Vidíme, jak naši zápasili a zápasí, jak mimo trní vyrůstají po úzké stezce jejich i posměváčky. A kdyby obry byli, balvany jim v cestu naházené předce tak lehko neodstraní. Máme jediný sbor s jakousi zákonodárnou mocí, kterýž vzdor všemu namáhání podává nějaký spravedlivý obraz poměrů, jak jsou a nikoli, jak sobě je jistí lidé přejí. Sborem tím jest sbor obecních starších. Jeho nynější rokování podobá se pravému sněmování, sněm zástupců zájmů pražských může býti vzorem sněmu tak mnohému, všeobecné účastenství a pozornost k němu obrácená nasvědčují tomu. S pýchou pohlížíme ku sboru tomu, který dokazuje, jak zralí jsme pro život konstituční, jak opravdově smýšlíme i naproti odpůrcům svým, neupírajíce jim nikdy toho, čeho také sami sobě přejem. Tak mnohá většina mohla

by se zde učit, jak se k menšině chovati má. Včerejší zasedání bylo pravým triumfem.

Podívejme se blíže na sněm ten. Sněmovna jest zcela jednoduchá, dlouhý sál, nepříliš vysoký, prostý okras. Za krátko má se dle návrhu měšťanostova sněmovna svému účeli více připodobniti, nynější její forma jest tedy jen počasní. Prozatím jest přepažděna ve dvě nestejné části, z nichž menší, pozvolna se vyvyšující, přikázána jest obecenstvu. Zcela dole u galerie jest jedna lavička určena pro journalisty, do níž když se asi sedm lidí sesedne, ani proslulý Reineke by se více nevtěsnal. Reineke musí zůstat tedy venku stát, a skutečně jsem pozoroval mezi stojícím obecenstvem tak mnohou ruku s papírem a tužkou ve výši, tak mnohou dobře známou tvář, která již v zemském sněmě se z lože naší na ty nerozumné Čechy dívala a pak do »Presse« nebo jinam vedlé pěkných, v kavárně sebraných novinek napsala, že jsou ti Češi skutečně nerozumní. Dopis takový stojí tři zlaté rakouského. Tváře jejich jsou obyčejně tak mladistvé, že se člověk ptá, je-li veřejné sedění také pro děti, a tak nevinné, že by nikdo v nich tu probuzenou jiskru boží nenašel. Nevím, proč se mně vždycky při pohledu na ně ruce svírají, abych je potrestal za pokažené pensum.

Galerie je opět obecenstvem přeplněna. Mnoho mladého úřednictva tu, mnoho lidí neženatých, rozkošné tedy vyhlídky na četné svatby, když se ti neženatí již tak o osud budoucího svého potomstva starají. Síň jest ještě prázdná, obecenstvo se dívá netrpělivě avšak tiše k otevřeným dveřům předsíně, v níž se scházejí otcové města. Čtyry hodiny již dávno odbily, pomalu se připlíží půlpátá, rovněž pomalu trousí se otcové; teprvé

vždy po minutě vchází jeden do dveří, odloží klobouk a svrchník a přikročí k zeleným suknem potaženému stolu, aby na německou praesentlistu podepsal své jméno pod číslo 43, 44 atd., tenkráte až do 60. Tu vkročí měšťanosta s úsměvavou tváří, pozdravují se. „Proč nešel dnes pan měšťanosta na manévr městských sborů?« táže se jeden Němec; když vidí, že jej nikdo neslyšel, směje se svému vtipu sám a kráčí spokojeně za ostatními, kteří se již na svá místa do sněmovny ubírají.

U prostřed síně stojí velký, taktéž zeleně potažený stůl, na něm láhve s vodou a sklenice, kdyby někomu příliš parno bylo, hned naproti vchodu vysoký krucifix se dvěma svíčkami, před ním křeslo pro měšťanostu. V levo od tohoto sedí mužný náměstek měšťanostův. Dr. Bělský, v pravo leskne se stříbrná hlava ctihodného Wenziga. Ostatní zasednou v pravo a v levo, v nějaké vzdálenosti od stolu, na pravici něco více Němců, na levici Čechů, bez přísnějšího ostatně rozdělení.

Zvonek zacinká, hluk utichne a protokol předešlého sedění může se ve vší své nudnosti roztahovati. Na to následují vedlejší některé zprávy, praktické návrhy měšťanostovy přijímají se vyzdvižením rukou skoro jednohlasně. Nastává rokování dle programu a skončí triumfem pro nás, neboť zastupitelé naši dokazují, že lží hanebnou bylo vše, cokoliv proti nim jizlivě mluveno a psáno, že ovšem rovnoprávnosti rozumějí, ano že jí velmi dobře rozumějí. Obecenstvo širší ví ostatně již o každém takřka vysloveném slově.

Především uznává měšťanosta za svou povinnost, aby vyzval shromážděné, by se ohradili proti tomu, že jistý vyšší úřad neústavně chce zasahovati do rokování městského v sboru, by se ohradili proti všemu jakémukoli

obmezování městské samosprávy. Hlas jeho je zvučný a tak silný, že bychom nebyli sílu tu očekávali při vysoké, avšak slabé postavě měšťanostově. Pštross jest skutečný řečník, forma řeči jeho je plynná, dobře volená, oheň i opravdovost slov působí mocně. Myšlénku má úplně ve své moci, formu pro ni vždy nejvhodnější. Nikdy se nenechá však ohněm svým svésti, zadrží v pravém okamžiku, kdy vyhověti může spravedlivému přání některého spoluvýbora. Nezdá se býti ani ješitným na své řečnictví, alespoň nezapomíná ani na okamžik, že jest předsedou, a pochvalu galerie jemu platící zarazí v plném proudu své řeči. Co se týká předsednictví, nemůžeme sobě věru lepšího předsedy přáti i pro sněm větší, důležitější, vzdor tomu, že myslil jednou »Tagesbote«, který vůbec mnoho, velmi mnoho myslí, že může být člověk nedostatečným měšťanostou a při tom — velmi vzdělaným koželuhem. Praesidentský zvonek není p. P. hračkou v ruce dítěte, jím řídí rokování opravdově, rozumně. Každému popřeje ouplné svobody, aby se vyslovil, jen sprosté urážky celého shromáždění se týkající netrpí. Rokování sleduje s největší napnutostí, sotva že řečník o svém návrhu domluvil, přečítá mu již stylisovaný návrh jeho, zdaž řečník se stylisací tou jest srozuměn. Nezapíraje ani v nejmenším smýšlení svého jest předce nestranný ku všem a mluví k těm, kteří jinak smýšlejí, způsobem takým, že i posavadní nepřátelé jeho stali se byť i ne přátely, předce jeho obdivovateli. Tak sobě myslím českého měšťanostu.

Již několikkrát jsem za jinými příležitostmi v tomto listu tvrdil, že žádoucí svornost mezi Čechy a Němci, bez níž ve vlasti své ani žíti nemůžeme, jest velmi lehko možná. S obou stran je tolik stýčností, že se snahám ně-

kolika nepoctivých lidí poštěstiti mohlo odciziti sobě strany, kteréž nejdůležitější příčiny mají, aby se sbližovaly. Že Praha podala nyní tak skvělé důkazy snášelivosti národní, musíme hlavně přičísti měšťanostu svému.

Včera se řečnilo hlavně a skoro výhradně německy, jednalo se o to, aby němečtí spoluobčané naši přivedeni byli k náhledu, že chcem i budem spolu svorně žít. Když mluvil měšťanosta, byl stále nakloněn k pravici.

Jindy bychom sobě přáli, aby se více a výdatně šetřilo práv našeho jazyka.

Čas 18. září 1861.

II.

My jsme Praha a Praha jsou Čechy«, pravil v posledním sedění pater F r o s t. Má v přemnohém ohledu pravdu a předce zároveň výrokem tím potvrdil slova Schmeykalova, že totiž Praha musí obdržeti dvojitou povahu co do rovnoprávnosti a že nerozhoduje při hlavním městě většina dle národnosti. V dálším běhu řeči své, ano celou dlouhou svou řečí vyvrátil ovšem co nejpodstatněji famosní náhled pana doktora Schmeykala, který myslí, že se na skutečnou většinu českou a praktické její potřeby ohled bráti nemusí, který sobě předsevzal, že má Praha sloužiti k experimentům, za model při názorném vyučování o národnostních poměrech Čech.

Snad uvidíme ještě nějaký umělý model Prahy z mistrné ruky páně Schmeykalovy, vystaví jej v boudě na nábřeží, a půjdem se tam podívat, jak naše české hlavní město vypadá rozděleno na pět částí, dvě části německé, bílou barvou nevinnosti natřené, a tři české, zcela dle ouřadních pramenů o poměrech národností. Poslednější části budou natřeny rudě na znamení, jak zlí a krvežízniví ti Češi jsou. Bylli p. doktor přítomen rokování magistrátnímu, potěšil se zajisté počátkem Frostovy řeči, pokračováním ovšem trochu méně. Pan Frost vůbec miluje překvapování.

Frost zasluhuje co řečník valného povšimnutí. Jest to malý muž a celý jeho zevnějšek značí kněze a učitele. Šíj jeho jest stále nahnuta, jako by se neustále procházel mezi nebohými svými svěřenci, s neunavnou laskavostí k nim se skláněl a je poučoval. Jméno Frostovo co učitele hluchoněmých přeletělo již meze rakouské, pamět blahodatného působení jeho potrvá ve vlasti naší po věky. Ve svém namáhavém úřadu má příležitosti nad jiné, aby skoumal povahu rozvinujících se dětí a to v normální i chorobné její spůsobě, stal se velkým psychologem, duše dítěte leží před ním jako otevřená kniha, proto také má slovo jeho váhu, když vysloví náhled svůj o tom, jak se duše ta vzdělávati má. Zkušeností i vážnosti užil výdatně při své řeči k obecním starším. Řeč jeho byla dlouhá, trvalať půldruhé hodiny, za to však vyčerpal předmět svůj všestranně, vyhloubal jej tak, že zajisté o pravdivosti vůdčích svých myšlének mnohého posud neurčeného přesvědčil. O národnostních poměrech ve školách našich zajisté není tak lehko promluviti, cesta řečníkova je tu hrbolatá a má četné úskalí, všem obtížím

však vyhnul se Frost mistrně. Snad že jej naučil smutný neutralní stav chovanců jeho vážiti sobě stejně jazyků všech, býti v jazykovém ohledu zcela nestranným. »Meine farbe ist die farblosigkeit«, pravil, dle toho však nesmí nikdo soudit, že patří k bezbarevným podivným lidem těm, kteří by sobě přáli, aby oba národové v Čechách splynuli v národ jediný dvoujazykový, pravé monstrum národa, kteří vykřikují: »wollte der himmel, dass die zahl solcher sprachlich-ultraquistischer familien immer groesser wurde!« Frost nenáleží k žádné straně, náleží ale všem. Co se týká řečnického spůsobu jeho, rovná se asi spůsobu jeho spisovatelskému; kdo četl zvláštností svou poutající brožurky Frostovy »Jen s pravdou ven«, »Český Copak a německý Michal« atd., má jakýs pojem o tom; živé slovo působí ovšem výdatněji. Brožurky své psal česky i německy, nyní mluvil stejně pro Čechy jako pro Němce, působil k tomu, aby se z »městského collegia nestalo dislegium«. Aby dlouhou řeči neunavil, snaží se všelijak ji vyšnořiti. Cár Alexander musí mu sloužiti ku vhodné historické anekdotě, svatý Pavel musí dodati doklady k úvaze, c. kr. zemský školní rada pan Mareš musí podat svědectví, že velká potřeba jest českých škol pro dítky naše. Hlas jeho jest poněkud jednozvučný, poučující, tvář nepohnutě dobrotivá, šíje nahnutá, jen někdy, když sobě řečnickou exkursí dovolí, narovná a vypne se šíj ze šmelcového, černobílého kolárku, tvář se rozjasní, hlas nabývá zvonovitosti.

Co do tonu učitelského rovná se Frostovi nejvíce W e n z i g, »rytíř litomyšlský«, jak jej vídeňské listy posměšně nazvaly. Nůže, my jsme se svými rytíři zcela spokojeni, službám, kterým se věnovali, zůstávají až do smrti věrni, jejich nepřátelé nejsou větrné mlýny a je-

jich zbraň není kopím Donquixotovým. Zásady, jaké vyslovil Wenzig v litomyšlských brožurkách svých a to v době, kdy bylo zapotřebí ještě srdnatosti k vyslovení jich, snaží se nyní oživiti, v skutek uvesti. Dosti utrpěl již proto úsměšků, také však nehody nelekají muže, vždyť snáší z uličnických stran těch národ celý a každodenně útržků a úsměšků věru nazbyt. Kdybychom se ničím jiným nestali proslulými, staneme se zajisté již tím, že nám tak mnoho lidí spílá o závod. „Ovoce, na kterém vosy hryžou, nebývá nejhorší«, praví samo německé přísloví. — Náměstek měšťanostův, bývalý notář a nynější advokát dr. Bělský, jenž druhdy také sekretářství obchodní komory zastával, jest skrz naskrz jurista. Jeho řeč také jest tak zvláště suchá, avšak logicky průhledná, jaká pouze juristům vlastní bývá. Bělský kráčí takřka po paragrafech, pod jeho kroky duní zákon, tím však také působí.

Z ostatních řečníků, ač by se u každého něco charakterisujícího říci mohlo, zajímal mne nejvíce Ditrich, pražský měšťan a obchodník ve dřevě. »Dost dlouho jsem se němčině učil, dost dlouho mne jí mučili a předce jí neumím«, pravil s takým humorem avšak zároveň s takovou opravdovostí, že zároveň nevyzval ani hořkost aniž by byl připustil domněnku, že není pevně odhodlán, chrániti práva svých spoluobčanů vší silou. Ditrich je mohútné vysoké postavy, která nejeví vzdor stříbrným vlasům ani nejmenší známku jakés ochablosti. Tvář jeho jest ryze česká, pravý výraz dobroty, avšak dobroty mužné, která se nenechá nadužívati. Podivný pendant k němu jest Němec Rady, měšťan a rukavičkář. Je sice menší, avšak rovněž hřmotný. »To je ten, který ondy sobě zde stěžoval, že je terorisován«, pravil jeden známý ke

mně, já ustrnul. Celistvý dojem řečníka toho jest dojem nemotornosti, kterou také dostatečně dokázal tím, že by byl urážlivou řečí brzy pokazil a zrušil všechnu svornost, která se mezi městským představenstvem naším dostavila. Byl ale na štěstí »terorisován«!

Mimo jasně a rozvážně mluvící pány Tempského a Kučeru, pak doktora Schuberta, který slabým hlasem svým mnoho a skorem po každém řečníku na novo mnoho mluví, nemohu sobě prozatím o žádném dálším řečníku soud osobiti. V budoucnosti je ještě seznáme, doufám však, že němečtí naši spoluměšťané nemají žádného Radyho více. Ostatně lehce možno, že týž pán, který napsal do »Oesterreichische Zeitung« úsměšný článek »Wenzigdenkmal,« napíše tamtéž opravdový »Radydenkmal«. Lehko možno, dopis takový stojí tři zlaté rakouského.

Čas 19. září 1861.



HLAS 1862.

PROCHÁZKY PO PRAZE.

I.

Praha má mnoho a mnoho překrásných míst, mnoho zvláštností, kteréž jiným městům scházejí, kterými se každý Pražan vychloubá, kterýchž každý cizinec rád uznává. Rovněž však často jako chloubu a uznání slýcháme také výčitku, že Pražané přirozených výhod svých dostatečně užívati neumějí, že jich nevyčerpají jak by mohli. Výčitka ta není neodůvodněna. Nepotřebujem na doklad poukazovati teprvé ku hojným, krásným místům v blízkém vůkolí, hodícím se k výletům, kteráž navštěvovatelům poskytují i romantiky i milého poklidu, na př. co do zřízení hostinců však ještě na velmi primitivním, skoro vesnickém stanovisku stojí. Dokladem nejlepším a nejbližším jest Belveder, stojící skorem ještě v městě samém, poskytující pěknou procházku, nejdojem-

nější, nejvzácnější vyhlídku. Kdyby se ho nebyl ujmul spolek pro sazbu stromů, kterýž bychom mimo jiné hlavně zbirovským nebohým lesům přáli, stál by Belveder posud pusto-pustý, s bídnými cestami, polospáleným pastvinami, s několika zakrnělými stromy. Pěkně položený hostinec Hasenburk na hoře Petřínu, tedy uprostřed města, přestal již dávno býti hostincem a Pražané mají o jedno povznešené, vzácnou vyhlídku poskytující místo méně.

K hlavním okrasám pražským náležejí také krásná skupení ostrovů: Žofín, Střelecký, Židovský ostrov — Štvanice, Keplovka čili Rohanka, atd. — Prvnějšímu souostroví zdá se kynouti velká budoucnost, neboť náhlým vzrůstem Smíchova, novým mostem k Vyšehradu, doplněním a rozšířením Nového Města, jímž konečně i těsníci městské zdi prasknouti musí, českým národním divadlem bude pošinuto těžiště Prahy, a tím i hořejší souostroví pošinuto do středu města. Nyní již je mnohem rozkvetlejší a upravenější než souostroví dolejší. Z úpravnosti té vyjímáme pouze Židovský ostrov, který slouží leda za bělidlo, řádnou úpravou však a především návozem hlíny, značným zvýšením nad normální zrcadlo Vltavy a malým můstkem o jediném oblouku na levý břeh zvláště Smíchovu státi by se mohl příjemnou hostinskou místností. Některé změny se stanou na všechen způsob také s ostatníma dvěma ostrovy, ač mají každý takřka již historický svůj ráz, jenž pomocí konservativnosti, tiché Praze u velké míře zvláštní, velmi dlouho zápasiti bude. Nejelegantnější plesy, velké koncerty, které se na Žofínu odbývají, určují ráz Žofína i co procházky. Je to procházka elegantního světa, cylindrů a fraků, velkých krinolin a drahých shavelů, zívajících obličejů

a šeptajících rtů. V nepochybný prospěch majitelů ostrova změní se blízkým národním divadlem, v němž všechny třídy společenské scházeti se budou, i počet i ráz navštěvovatelů žofínských. Ostrov Střelecký má již pro to ráz měšťanštější, že patří městským střelcům, že zde i ostatní sbory městské své zábavy pořádají. Střelecký ostrov najde co milá procházka u prostřed města ležící vždy ve větší a větší oblibu. Povstal kdysi projekt, aby se všechny tři ostrovy spojily mosty v jediné místo zábavní. Vydání k tomu potřebná sotva by se vyplatila, a projekt samý nemohl by se snad dříve ani uskutečniti, pokud by nebyly všechny tři ostrovy jaksi stejnorodější. Mimo to by se musila přední část ostrova Střeleckého, kamž by most nevyhnutelně jíti musil a kde střelnice nyní jest, zcela změniti a střelnice by byla zde nemožna.

Souostroví druhé však poněkud utrpí, čemuž ostatně majitelé včas a výdatně předejíti mohou. Mnoho vynáší nyní přívoz na štvanici, mnoho však z toho výnosu odpadne, jakmile bude projektovaný most z Františku na Belveder vyveden. Není ovšem pochybnosti, že vodní síly zdejší, že i místa samého po ostrovích není posud k průmyslovým podnikům právě nadužito, avšak i bez těchto se může již na př. dobře zřízenými koupelemi mnoho vytěžiti. Illnerova myšlenka třetí plovárny nebyla zajisté nepraktická, a mohl by se jí především »Sokol« ujmouti. Co by se ale na některém z ostrovů dolejších na všechen způsob provésti mohlo, byla by arena pod zvláštním divadelním ředitelstvím. Místnost, nechť již na Štvanici nebo Keplovce, byla by zajisté velepříhodna. Již jednou mluvilo se o spojeném divadle smíchovsko- karlínském, a co podnikatelé byli jmenováni tehdy pánové Karel Hof, nynější redaktor »Rodinné kroniky«, a pan

Švanda ze Semčic. Myšlenku svou stran areny karlínské klademe pánům těm, k podniku takovému zcela způsobilým, nyní na srdce. Činíme to ve prospěch Karlína vzdor tomu, že dle doslechu má již ředitelství českého divadla prozatímního odděleno býti od ředitelství divadla německého, a že se prý jeden z právě jmenovaných pánů co kandidát nového ředitelství hlásí. Myslíme, že by se arena vzdor možným zátopám ostrovů předce trvale a pevně na povýšených zděch vybudovati mohla. Otevřená arena je pro Pražany, jak se právě letošního roku skvěle dokazuje, věcí nevyhnutelně potřebnou a tím i výnosnou.

Hlas 18. července 1862.

II.

Snad nikde není nádhera a chudoba, společenská vznešenost a společenská nízkost tak těsně, tak nápadně vedle sebe postavena, jako na Hradčanech. Náhoda vrhla sem jedno i druhé, aby již samy sobě byly vzájemnou kritikou, zlato v rámci chudobném, bída v rámci zlatém. Se zvláštním zalíbením psal jsem již několikráte o podivném tom družstvu, o Hradčanech, sídle krále i žebráka. Větší části Pražanů, zvláště ve vzdálenějších čtvrtech bydlících, jsou Hradčany skoro terra incognita, znají je právě tak jako cizinci, kteří za krátkého pobytu seznali hradní dvory,- kostel sv. Víta, strahovskou knihovnu, loretánský poklad. Ano mnohý Pražan nezná, třeba by i ku

vzdělancům náležel, ani tolik, mnoholi taký cizinec. Pokládá za nemožné, aby se do vnitř hradu dostal, na knihovnu se podívat je mu věcí malichernou, do pokladní síně vejít odkládá. Málo který odloží netečnost, jakou předměty příliš blízké vyvolávají, a vyhledá sobě s jakýms sebezapřením potřebnou příležitost. A předce je pyšen na všechny ty vzácnosti, jaké Hradčany v sobě uzavírají, předce by se nepřiznal, že jich zcela dobře nezná. Obyčejně užijí doby letní, kdy cizinci proudem Prahu navštěvují, a pak lze viděti leckterou dosti známou osobnost zdejší, která se v Praze narodila a město — leda na velkou cestu »až do Brandejsa« opustila, jak bloudí ulicemi a náměstími s červeně vázaným Zapem, Baedeckerem, nebo Klutschakem. Tváří se co zcela neznalí cizinci, tážou se po ulicích jim velmi dobře známých, v nichž snad sami po leta bydlili, a vžijou se dokonale do pocitu skutečného cizinství.

I pro toho, kdo k vůli změně někdy se raději městem prochází, než by do zahrad si vyšel, musí být Hradčany místem nad jiná milým. Panuje zde zvláštní poklid a ničím nejsi vytrhován ze sterých myšlének, které se v tobě budí a rozpřádají při pohledu na ty pomníky dávných dob, na ty němé pamětníky bývalé slávy. Jen kolem jednotlivých vojenských kasáren je mezi dnem čilejší život, v ostatních částech panuje buď aristokratické, buď duchovní, takměř kostelní ticho, a i v místech, kde chudý, pracující lid bydlí, zaslechneš leda hlasy ženské a dětské, ostatní obyvatelstvo vyšlo s rána někam za výdělkem a zbudí zde ruch a život teprvé s večera, průmyslných neb obchodnických podniků není tu skorem žádných. Klidný, polomrtvý ráz ten podrží nejvyšší čtvrt pražská za-

jisté velmi dlouho, snad povždy, neboť scházejí zde skoro všechny podmínky ku valným změnám.

Již procházka na Hradčany poskytuje mnoho krás. Sotva že vyjdem ku hradu nahoru, máme jednu z nejrozkošnějších vyhlídek na mocnou Prahu. Pod námi jsou zahrady gaetánské, bohatá malá strana s vyčnívajícími, stavěkými paláci a kostely, naproti nám zelená hora, Petřín s bělajícími se kapličkami, povznešený Strahov; v dálce vidíme velebný Vyšehrad, celé Nové, Staré i Josefovské město leží v levo krásně rozestřeno, za posledním trčí černé komíny průmyslného Karlína, a Vltavu může oko sledovati od Podola až k libeňskému záhybu. Pro svou povznešenost mají Hradčany více otevřených, ještě krásnější vyhlídky poskytujících míst, jakými jsou zvláště předhradí nad Starozámeckými schody, Chotkovy sady a Marianské hradby, hořejší část hluboké cesty, zahrada strahovská, a přede všemi čarovný Petřín. Kdo toho ještě nikdy nepožil, nechť zajde sobě na Petřín zvláště u večer sobotní, kdy z táhlého městského šumu, sem ztemněle zaléhajícího, vyznívá mohutně dojemný koncert všech zvonů pražských, ohlašujících nastávající svátek. Okamžiky ty jsou věru posvátné.

Nejživěji je ještě na Pohořelci, kudy se béře proud venkovanů se strany unhošťské. Hluboký klid hned však vedlejšího náměstí lorettanského nemohou ani velkolepá kasárna černínská zrušiti. Náměstí to je nyní urovnáno, před desítiletím vypadalo ještě právě tak hrbolaté, svislé, travinami zde onde porostlé jako dosavadní cesta kolem protějšího maločernínského domu, až k pustému prostranství před kostelem lorettánským a klášterem kapucínským. Dříve se po náměstí lorettánském proháněly nesčíslné kupy dětí, neboť nynější kasárna černínská byla

již také dříve kasárnami civilními. Na sta lidí bydlilo v těch palácových místnostech, pronajatých takřka vesměs lidem třídy pracovnické.

Avšak z nevyrovnané, pusté půdy té vykvětla celá kytice poetických pověstí. Některé z nich podal jsem již obecenstvu v »Obrazech života«, hodlám jich upraviti nyní v samostatný svazeček.*) A v skutku, kdo n. př. jen do předdvoří lorettánského vstoupil, jest již ovanut poetickým dechem. Zvláště za jasného letního dne mníme se býti v Italii samé. Kostel, korridory, malé loretto uprostřed předdvoří jsou přísně nápodobeny Lorettu italskému. Ba ani osoby, spatříš-li zde vůbec nějaké, nevyruší tě z milého klamu. Tichý kapucín ve svém hnědém kajicném šatu, sluncem snad již na skořicovou barvu vybledlém, kostelní sluha ve zvláštním, řásnatém modrém šatu, vše zde hodí se harmonicky dohromady. Ani ty žebračky v pestrých hadrech svých, sedí-li nějaké u vchodu nebo v chodbách, neruší, —

»vždyť chudoba je všudy stejně nahá«!

Náhle začnou lorettánské zvonky hráti nad tebou milou, starou svou píseň — dle pověsti pějí to dříve zemřelé děti dokonávající matce umíráčka.

Kam zde vkročíš, všudy tě vítá stará pověst. Před kapucínským klášterem stojí kříž divotvorný. Vyrostl ze země na paměť zázraku, jímž zde vybavila panenka Marie malé děvčátko ze zlého kouzla. Do dřeva kříže, do všech štěrbin jeho jsou zaráženy lidské zuby, probátní to prostředek. a obět proti bolení zubů vůbec. O sto kroků dále je umrlčí komora. Kolem té obchází každé noci stín člověka, který prý as před stoletím

---

*) Viz Sebr. spisů Nerudových díl XV. str. 197. — Poz. poř.

strážcem zde byl, a vlastní matku, když z polomrtvého spánku procitla, násilně k vůli nepatrnému dědictví dobil. Tedy český Franz Moor!

Odtud schází se k zajímavému, skoro ze samých malých domků sestávajícímu Novému Světu. Tak mnohý Pražan nezavítal sem za svého živobytí nikdy a zná »Nový Svět« právě tak málo, jako hradčanskou »Zlatou uličku«, nejoriginálnější snad ulici evropskou.

Hlas 23. července 1862.



HLAS 1863.

MNICHOV A PRAHA.

V Praze, 19. září.

(Výlet do Mnichova. — Cestování. — Třetí most pražský.)

Za několik již dní pojede zábavný vlak do Mnichova. Proslýchá se, že bude oučastenství Pražanů značné. Není to snad pud za proskoumáním krásoumných pokladů v Glyptothece a Pinakothekách, není to čistá láska k zemi sousedské, není touha po seznání špinavého dvorního pivováru, a méně špinavých pivovárů nedvorních, co tam Pražany vede, jest to pouhá chuť k cestování, která se u nás vůčihledě vzmáhá a do všech kruhů šíří. Při úkazu tom může člověk z plného srdce zvolat: Bohu díky! Právě tak jako lpění na domácí hroudě nedělá ještě vlastenectví, nevyvolává také cestování kosmopolitismus co nutný výsledek. Synové polské emigrace, narození

v dálné cizině, neviděli ani vlasti své, a v srdci jejich rozkvětla přece láska k vlasti jako ohnivá růže, zakořenila se v srdci jako strom ve skále, stala se železnou povinností.

Studující na universitách polsko-ruských mají ode dávna krásný svazek mezi sebou. Na každé škole sbírali mezi sebou peníze a těch se dostalo pak uznanému za nejschopnějšího, aby pomocí jich cesty konal. Sešlo se často tak mnoho, že vyvolenci cestovali dvě i tři léta. Někteří z nich stali se následkem cest těch později dosti proslulými, ano někteří, kteří s dobrým taktem také do Prahy zavítali a zde se déle pozdrželi, pomáhali a pomáhají nyní v Polsce, aby se pravé náhledy o nás a poměrech našich rozšiřovaly konečně vydatněji. Nyní se ovšem sbírání peněz a cestování zarazilo.

Češi v cizině žijící jsou průměrně probuzenější než ti, kteří nebyli nikdy hranic své vlasti opustili; vady cizí zmenšují vady domácí a zvyšují domácí přednosti, ruch cizí činí i domácí klid příjemným, a na konec vymizí ona přehnaná kritičnost, jejíž vrchol je v náhledu, že v cizině je všechno dokonalejší. Protož jen ven, ven za hranice, třeba na dobu nedlouhou, použijte každé příležitosti lacinější, třeba by to jen do Mnichova bylo. Rozkošný v tom spočívá cit, když se ubíráme samovolně a na nepříliš dlouhý čas do ciziny. Již ten mokropecký železný most vypadá veseleji, dvacetkráte viděný Karlův Týn objevuje se co něco nového, Beroun co cestopisná znamenitost, plzeňská věž co významný milník, chladná Radbuza co krásná báseň. A když se vjede do výstavného nádraží v Bavorském Brodu a cestovník z rakouských vozů vylézá, aby se podrobil důkladné celní a pasovní prohlídce, je-li v každém ohledu duševně zdráv,

zdá se mu, jakoby dýchal již jiný vzduch. Vesele to jde pak dolů ze Šumavy krásnými lesy, v pravo v levo prosvitají stromovím malá jezírka, půda se leskne pestrobarevným mechem, cesta ubíhá rychle k Řeznu a ani fádní pláně odtud až po Mnichov nezruší příjemného dojmu. »Od Řezna do Mnichova může člověk spát«, obdrží cestovatel co naučení ještě v Praze, neusne ale přece. Mnichov pak poskytuje dostatečné látky pozorovateli, který se tam zdrží jen málo dní. Sezná, že je Mnichov město bohaté, spokojené a fadni, že má tytéž vlastnosti co obyvatel jeho, který možná že se z netečnosti své přece mezi patnáctým a šestnáctým »töpfchen bier« vytrhne a povznese až k nějaké duchaplné poznámce o přibylých z Čech čamarách. Až se vrátí, přiřkne Praze, že je i bez Propylaeí, Pinakothek a Glyptothek nepoměrně krásnější město než Mnichov.

Co do velkoleposti své je Praha skutečně znamenita, velký, nádherný, živý pomník. V poslední době přibírá na sebe vždy více rázu velkoměstského. Západní nádraží vyvolalo městem zvláště živý proud, třetí most, jenž se nyní stavěti má, dodá zase jiné části města tvář novou.

Plán řetězového mostu ze Starého města k Belvederu je již dávný. Již roku 1805 chápal se myšlénky té tehdejší nejvyšší purkrabí Rudolf hrabě Chotek, avšak nepříznivé doby zmařily již počátky podniku. Po otci Rudolfovi uchopil se toho syn Karel hrabě Chotek, purkrabí nápotomní.

Most měl být taktéž na akcie vystaven, jako nyní se díti má; akcie měly býti po dvou stech zlatých a mnoho zámožných občanů přihlašovalo se prý již tenkráte k odebírání jich, tak že byla již větší část potřebných kapitálů pohotově. Dle výkresů z dob tehdejších byl by se řetě-

zový most ten velmi podobal mostu nyní přes Střelecký ostrov na Oujezd vedoucímu. Délka mostu od pilířů pobřežních měla obnášeti sto třicet osm sáhů, šířka s chodníky, zevně nesoucích řetězů upravenými, šest a třetinu, šířka vozní cesty čtyry a třetinu sáhu. Poplatek měl být dle tehdejšího poměrně vyšší než jaký je nyní navržen.

Již tenkráte byla myšlénka ta přijata s radostí všeobecnou. Dlouhá pojednání psána jsou o třetím mostu i ze stanoviska prospěchu hmotného i ze stanoviska aesthetického. Jasně byl dokázán i prospěch i skutečná okrasa — most zůstal ale přece jen v plánech. Nyní máme pevnou naději, že se uskuteční.

Hlas 20. září 1863.



HLAS 1864.

SPOLEČENSKÝ ŽIVOT PRAŽSKÝ.

I.

»De nihilo scribere« — vděčné i nevděčné zaměstnání; vděčné, že pole nápadů není praničím obmezeno, nevděčné, že každý má právo říci: »škoda slova, když se nemluví o ničem«. A předce je rovněž pravda, že se často psáti musí o tom, co není, protože chceme, aby se z negace stala afirmace, jakož že i Pražan nihilismu nejvzdálenější musí přiznat, že společenský život v Praze je pravé nemluvně. Bude-li z toho nemluvněte kdys nějaký veselý řečník, nevíme, doufáme ale; prozatím však je cítěnou všeobecně svatosvatou pravdou, že mnohem menší města než Praha, čítající jen as třetinu obyvatelstva našeho, mají často velkoměstější ráz, čilejší život společenský než Praha. Naše krásné sídlo jest prý monumentem, »prý pravým chrámem historických vzpomínek«, — a zdá se, že ze samé úcty bojíme se promluviti v chrámě tom.

Příčinu lze říci dvěma slovy. Jest to posud dualismus národnostní. Jak směšné je tvrzení, že těsnějším nesplýváním národností u nás jsou vinni ti novočeští rýpalové! O historii české k lidu se po staletí nemluvilo a předce působila historie ta dále v lidu, předce zapečeťovalo národní neštěstí lidu ústa, učilo ho zadržovati slova a mluviti bolnou melodií. Či snad je štítění se jednoho Pražana před druhým teprv ode dneška? pražská pořekadla svědčí o jiném! Rovněž směšné je namítání, že i v jiných městech jsou národnosti valně pomíšeny a předce že společenský život bujně se rozvinul. Zde se zapomíná, že společenský duch vzrůstá z ducha národního, že od tohoto přijímá zvláštní barvitost svou, a kde z dvou neb více národností vynikla jedna, tam že byla podporována vším materielním a duševním, což jí převahu dáti mohlo, tam že skutečně poskytla ostatním ustupujícím něco platného a živého. Ve Vídni čítá se na př. velmi mnoho živlu slovanského (ostatní živly mizí tam proti německému), avšak Slované jsou skoro výhradně chudými dělníky, výdělkováním tak zaneprázdněnými, že vlny společenského života svírají se nad nimi vysoko, byť i nemajíce živého středu beztoho necítili se v cizině. Vlastní kmen obyvatelstva je německý, je podporován vším, čeho ústřední sídlo vládní poskytovati může, důležitost města činí, že vídeňský synek již co Vídeňan cítí se býti něčím, i jeho jargon má ve všech třídách stejnou platnost a spojuje všechny třídy. V Štraspurku zase na př. ustoupil německý ráz zase na př. francouzskému duchu, jenž jest nepoměrně čilejší, jenž přetvořil hlavní město Elsasu na malou Paříž, a jenž poskytuje této ledacos, co mohl vyhraditi velké Paříži. Štraspurčané sdíleli francouzskou historii, francouzskou svobodu i slávu, vyměnili ráz svůj

německý za lahodnější, živý, usmívavý ráz francouzský, převrat je dokonán.

Mohlo u nás být na dokonání takové jedněm naděje, druhým snad z něho obava? Duch český jest mnohem svěžejší než ten duch českoněmecký, jenž jeví se, kde jest nejčistší, co čirá blaseovanost, a čistá společnost německá chovala se, kdykoli někde vystoupila, odpuzujíc místo lákajíc, již proto, že němectví svému vyhražovala práva všechna, i společenská. Všeliké způsoby vládní příkře odmítaly splynutí, hovivše straně jedné jen; druhá tím pevněji a nepřístupněji uzavírala se sama v sobě. Avšak, jak již řečeno, nebylo celkem ani ve společnostech německých života, nudná dělanost panovala; žití bezprostřední bylo a jest v prostých, nejnižších třídách českých, jež ovšem nestačí dodati Praze společenského rázu velkoměstského. A kdož z lidu českého vynikl k třídám jen poněkud vyšším, dospěl tam obyčejně již s duchem zmořeným, unaveným, málo schopen v společenstvu živě se pohybovat, tím méně snad být vynalézavým regenerátorem jeho. Dualismus národnostní byl již na něm hlodal, on musil projíti mnoho a mnoho škol, v nichž se mu vštěpovalo mnoho zbytečného a nerozumného jazykem cizím a chladným; odbyv školy musil úřadovati, unavovati se po německu, němčina mu byla prostředkem živení se, on byl jen v domácnosti své, měl-li jakou, jen v kruhu svých každodenních společníků v oblíbené hospůdce, zcela svůj, jen zde se bavil a byl poněkud šťasten. Hospodské ty společnosti byly a jsou zase jakoby kruhem rodinným, odpuzujícím vše cizí a člověk cizí se jim skutečně nepřibližuje, jako se vyhýbá samovolnému vetření se v rodinu cizí. Odtud již pořekadlo, »že každý Pražan u jiného stolu«, ku kterémuž separatismu ovšem že vydatně

připomáhaly policejní přechvaty nedávných ještě dob. Vzájemnou tou nedůvěrou stůněme posud všichni a s urážlivým podezřením hledíme na každého cizince. Kohož pak dualism onen neumořil, kdož podržel dosti ještě pružnosti pro život a působení veřejnější, jaké měl boje! Literární a politická naše historie novější dávají nám v ohledu tom pestrý výbor zajímavých příkladů. Vždyť byl již pravým hrdinou, kdož jsa ouřadníkem odvážil se zároveň na př. býti navštěvovatelem českých Besed nebo jen českého divadla! Odkud sebrat pak množství, potřebné, aby spůsobilo ruch valnější.

V nejnovější době pak překáží splynutí veškerého obecenstva pražského v jeden živý společenský celek zase boj národnostní. S jedné strany úsilovné domáhání se, z druhé odpor a chránění domnělých výsad, oheň a voda, z toho se příliš brzy nevypletem! Avšak jednu toho máme výhodu, že stranníci úžeji k sobě lnou, čímž již povstávají proudy společenské, rozdílné sice, avšak živější. Výsledek vidíme již nyní nějaký: Praha, město sice vždy rozhodně české, kterýž národní ráz byl však vždy držen pod nepřirozeným závojem, má již i na venek ráz češtější, živější.

II.

U našich dam vešlo v oblibu, že sobě stěžují na mužský svět, zvláště na mladší, jakoby tito neměli vzdělání »salonního« a za nesmírný hřích pokládá se, že prý raději zasedají v kavárnách a hostincích než v kruhu soukromém. Dosti je na obém pravdivého, jakž co do prvního cítíme dosti často neradi, co do druhého rovněž často ve-

řejně vytýkáme. Avšak rovněž výdatná vina jest v sámých společenských poměrech; kdež mají naučit se salonním mravům, když salonů není, kam mají jít a kde se scházet? Přirozený takt a aesthetické vzdělání pomáhá zjemnit mravy mnohého, ne ale všech. I starší již lidé stěžují sobě, že nevěděli by jak čas zkrátit, kam jít, kdyby nebylo alespoň hostinců; pozvání do kruhu domácího zapadá do našeho života jako bílá vrána, na širší zábavu soukromou připravujem se po léta. Ale i stěžování to není u nás časté, přivykneť člověk nezván býti právě tak, jako jiných nezvati. Nač by také zval někdo, vždyť žije intra muros, ve své pevnůstce, tak pohodlně a neradno vytrhovat se a činit sobě nepořádek; vždyť jeho nezve také nikdo a ti tam extra muros nedělají povyku a nedobývají se naň, a chce-li právě někdo přijít, vždyť on je pohostinským a přijme ho. A má-li nějaké dcery, vždyť jim dovolí do tanečních hodin, do plesů, koncertů, redut, v létě na bašty atd. Ovšem, v plesech, koncertech, redutách, schází se dosti lidí, skorem všichni nenavykli ale baviti se v kruhu malém a odtud také mrtvý ráz všech veřejných zábav společenských. Má se to jako v živobytí politickém: národ v celosti své přivykne parlamentarismu jen, když užíti možno tohoto i v kruzích občanských.

Jak tu odpomoci? Inu vynutit nelze salónů ani aesthetických ani jiných; třeba vyčkati, až všeobecně cítěná potřeba je otevře. Za surogat ale můžem s dobrým přesvědčením odporučiti život spolkový, při čemž nemusíme zvláště teprve podotýkati, že nemíníme také spolky odborné, průmyslové atd. Analogie nám praví, že se neminem se žádoucím cílem. Za nedávné doby neměli jsme ještě divadelního obecenstva, velká část navštěvovatelů

her odpoledních ne snad že by se byla vyznačovala něčím zvláštním, nějakými návyky jako obecenstvo divadel víděňských, pařížských, londýnských; vyznačovala se ale tím, že vůbec nevěděla jak se v divadle chovat, že vyjímaje galerii byla na všech místech v patrných nesnázích. A ejhle, máme častější hry teprv po krátký čas, a již se utvořilo jakés jádro obecenstva, jemuž se již i nedělní obecenstvo přizpůsobuje, a ve všech místnostech panuje volnost chování se. Humor nechtěl se na veřejných místech nikde dařiti. Zaražena jest Beseda umělecká, zkusila jeden výlet na venek a šťastný výsledek pomohl k sylvestrovské zábavě tak zdařilé, živé, veselé a nenucené, že jí posud u nás nebylo. — Jak zábavy Besedy měšťanské působí, jest dostatečně známo, o zábavách Hlaholu, zábavách a výletech Sokolu platí totéž.

Všechny spolky ty mohou však jen tenkráte výdatně působit, když mají hojný počet členů a když vládnou hojnými prostředky. Pročež přistupujmež co nejhojněji k spolkům těm a setrvejme také při nich, bude z toho nejen prospěch všeobecný, ale i náš zvláštní. Nemožno ovšem žádat, aby byl jednotlivec snad při spolcích všech, ano neuškodí ani, bude-li o některý spolek více ještě, na př. Beseda řemeslnická, ku kteréž by přistupovali nejspíš valně mužové posud žádnému spolku nenáležející.

Životem spolkovým pomůžem sobě k čilému životu společenskému, a zkveteli v ohledu tom Praha, bude vliv mocný na celou zemi.

Hlas 28. ledna 1864.



NA RŮZNÉ ADRESY.*

V P r a z e, 26. března.

(Zmítání se studentův. — Generál Morin. — Le roi est mort, vive le roi! — Ponížená suplika.)

To bych nesmírně rád věděl, budou-li chodit nyní studenti do kaváren a hostinců, nebo nebudou-li. Strašná nejistota!

Žaludek, dlouhá chvíle, touha po zábavě, zvědavost politických událostí žene ho neuvědomělého v nebezpečnou krajinu, ve které bėločervená tabule naznačuje svůdnou propast. »Pojď, o pojď!« šveholí krásná víla kavární, a student polou je tahán a klesá půl.

»Pamatuj na věčnost a státní zkoušku!« duní varhaním hlasem anděl »Morgenpostu«. Student zarazí patu mezi chodník a vozovou cestu.

»Ej ej! Jdi holoušku, popřej si! Rádi by tě umrtvili. — jsme jen jednou na světě, popřej sobě!« šelestí »Národní Listy«. A student klopýtne ku předu.

»Bim bam, bim bam,« hučí to se strážné věže »Prager Zeitungu«, »nejsi pro demonstrace, ani pro politiku, ani pro samostatný rozum; bim bam, budeš-li hoden, dostaneš i frak i kordisko, a krejčí ti počká na terminy.« Student se zachvěje, a zastaví.

»Snad bys sobě nenechal něco namluvit?« hřmí hlas »Hlasu«, bez politické znalosti nejsi člověkem a té nenabudeš doma v pokojíku svém!«

Student byl mezi tím v kapse palcem a ukazovačem spočítal bílé hlavy svých šestáků a — hrůza! on jde skutečně do kavárny!

To bude strašná podívaná na takou nejistotu a to zmítání se! Či že nebude?

Ať chodí! Naše školy jsou beztoho tak dobré, že se student již v nich naučí dosti. Teprvé ondyno prý chválil general Morin rakouské realky tak, že jsme se až podivili. Vím, že se na našich realkách učí velmi mnohému, ano mnohému i rozumnému, leckde i lecčemu dosti dobře; co se však týče výsledku konečného, o tom, co člověk v technickém úplně nevědomý nemohu soudit. — Divná věc! V cizině jsem se setkal s více techniky, zaměstnávajícími se k vůli vlastnímu sdokonalení ve velkých závodech. Jeden z nich, v Paříži meškající, pravil ke mně: »Stydím se mezi svými za nedostatečnost technických vědomostí, jaké jsem s sebou přivezl«. Možno, že to bylo zcela jeho vlastní vinou, možno ale také, že část vyšla odjinud.

Morinovi přihodilo se v Praze však přece něco pikantního, co zasluhuje feuilletonistického zaznamenání. Když prohlížel pražskou techniku, projevil přání, aby seznal pana Vincence Vávru mladšího, jenž byl prospěšným a uznaným již vynálezem svým stlačování mouky pozor-

nost průmyslového světa vzbudil. Ptal se tedy — ovšem ne posluchačů, ale těch vyšších a ostatních; nikdo ale nevěděl na pražském technickém ústavě o Pražáku Vávrovi a pražském jeho vynálezu. Francouzská zdvořilost je známá, a historie zaznamenává, že pan generál Morin neřekl na to praničeho.

Zachoval jsem vděčné paměti něco z minulosti, stůjž zde také něco o budoucnosti. Dne 29. března, v úterý s rána, bude staro- novoměstská Praha překvapena. Nových Alejí nebude více! Slavná rada rozhodla, že neslušno, aby čistotná Praha na sobě měla tolik kaštanů. Místo pradlen najato osmnácte silných dřevoštěpů a ti vyperou skvrnu oblou sekyrou a zoubkovanou pilou. Hned na to nastoupí dělníci jiní a ti »vypiglujou« vyčistěné místo, že nezbude památky. Kdo má srdce pro dlouholeté přátelství, nechť se rozžehná a rozhubičkuje s nebohými obětmi, které posud netuší hrozícího nebezpečí. Já jsem pohnut při podívání tom. Zrovna před jarem, — jako souchotinář, který se na máj těší, v dubnu ale již na hrob obdrží zelenající se drn!

Takto jich ale příliš nelituju. Zvyšující se stále počet povozů i lidstva, který zde každodenně prochází a projíždí, již nyní působí tíhotu, jakáž na všechen spůsob ještě značně vzroste. Musilo by se jednou, a to dosti brzo, stát, čeho nyní arci ještě leckdo bude želet. Za mou spokojenost a zamlčené výčitky mohla by mne ale obec odměnit a spůsobit mně nějakou malou radost. Taková radůstka by na příklad byla, kdyby na velkém, široce rozloženém Svatováclavském náměstí založilo se krásné široké stromořadí od Příkopů až ku Koňské bráně. Nasázeno prostředkem náměstí nevadilo by ani proudícímu se zde životu, ani trhům zde odbývaným. Mezery místy

ponechané umožnily by i vozům těžkým snadný přechod. Musilo by se postarati o rychle rostoucí stromy, aneb přesaditi tam již vzrostlé a košaté, jakž s prospěchem praktikuje se již dávno na boulevardech pařížských. Plynem by uprostřed náměstí mnoho netrpěly.

Pod každý strom pohodlné sedátko dlouhé, a Pražané budou mít skoro uprostřed města pěknou procházku a milý odpočinek. Velmi snadno lze sobě získat vděčnost obecenstva pražského, jako ovšem obecenstva každého, kterému z příjemností světských mnohé ještě scházejí.

Nebude-li ale chtít slavná obec učiniti mně nadzmíněnou alejovou radůstku, ať zcela tiše a mlčky, prosím, položí tuto tištěnou supliku v městský archiv svůj. Neboť žádat a nedosáhnout vyslovuje se kratčeji slovem blamáž.

Hlas 27. března 1864.

* *
*

V Praze, 23. července.

(Slepý mládenec a kousek pražské pověsti. — Smutek a radost. — Vlaštovičky z ciziny, domácí pomníky a jiné maličkosti.)

Člověk sobě musí také nejjednodušší babičky všimnout, chce-li být řádným a poctivým kronikářem, neboť řekl a napsal jistý kronikář pražský v čelo svých zápisků: »Bedlivé ty oko moje a ostražité ty ucho, sdělujte mé ruce, čehokoli zvíte, a ty, ruko, poslouchej a znamenej!« A pravda je, že v srdcích a myslích babiček praž-

ských nastala nyní pravá revolta, že se chvějí a bědují, a od úst k ústům že letí strašná zvěsť: »Běda nám, staré hodiny na radnici prý zase půjdou. Co to bude s námi!« Pevně tomu věří, že hodiny počnou samy od sebe jít, vždyť to »slepý mládenec« řekl všecko, cokoli pražské babičce napadne. Pro ni není vlastně nic nového, nic překvapujícího, a ona ví, že jakmile ze stroje staropražských hodin poprvé zase »smrt« vyjde, aby hodiny vykyvovala, přehrozné neštěstí se nad českou zemí strhne. Jen jedna je dle pražské pověsti pomoc. Vyhledejte hošíka, který narodiv se právě o půlnoci novoročního dnu letos o novém roku třetí narozeniny slavil. Hošíkovi dejte kulatý obrázek do ruky a postavte ho před půlnocí zrovna přede dvéře týnského chrámu. Jakmile začne na radnici půlnoc bíti, ať se rozběhne k radnici; doběhne-li před udeřením posledním, ať mrští obrázkem po kývající smrti i trefí zajisté a rozbije jí čelisť. Pak bude smrt malomocna a neštěstí odvráceno. Z hošíka ale stane se velký pán, a za ženu dostane, to se již rozumí, princeznu.

Podivno, že ten náš lid tak snadno vidí chmury nad svou budoucností, že věří ve věčné černé faktum, ve stále čekající neštěstí. Je jako dlouho a trpce zkoušený člověk, který úplně pozbyl důvěry v možnost jasnějších dnů.

Nejnižší třída lidu nezná historie, jak jí podobné také jinde neznají; avšak přetěžká století, smutek národa tak dlouhověký musil roušku rozestříti nad všemi vrstvami, a slunko nemá ještě tolik síly, aby myslím dodalo více světlosti. Vždyť je tomu i ve vyšších vrstvách zcela podobně, jenže ještě citelněji. Není pohnutlivo, že tak se těšíme na příklad zprávě, že liberecká Beseda zakoupila sobě dům svůj, že liberečtí Čechové mají ve vlasti své

střechu nad hlavou? Ráz, jaký historie českému životu vtlačila, je příliš patrný, než aby ho nepozoroval i cizinec nás navštíviví a dost často slyšel jsem od cizinců trefné úsudky o tom. Ovšem že při hermetické uzavřenosti pražských kruhů musí mít cizinec zvláštní štěstí, aby před jeho zraky život ten poněkud roztál. Méně šťastní přijdou a odejdou, aniž by odnášeli s sebou jiných dojmů, než že je Praha krásné město, že je tu mnoho historických paláců a ještě historičtějších hrobů, a že viděli sál, z něhož vyletěla pochodeň třicetileté války, a ze sálu toho že jim poukázáno v stranu, kde prý leží Bílá Hora.

»Kde jsou sochy Žižky a Husa?« tázal se dnes na kamenném mostě jeden cizinec svého průvodčího?

»Ty nejsou v Praze,« odpověděl tento, a tak prostým tonem, jakoby byly obě sochy s jara se odebraly na venek k vůli zdravějšímu vzduchu!

»Mohl bys je hledat po městech a obcích venkovských«, myslil jsem sobě, minuv rozmlouvající, »mohl bys hledat i sochy, nebo poprsí, nebo jiné pomníčky ostatních velikánů. Tam venku v říši ozdobí se každé městečko nějakým podobným pomníkem, naše městečka ale, ano i města bohatá,« — v tom jsem sobě vzpomněl, že onen cizinec neptal se po sochách mimo Prahu, nýbrž v Praze, a že sama bohatá česká Praha má v ohledu tom velké dluhy. Kdo chce viděti »pomníky« českých výtečníků v Praze, musí si vzít drožku a jet d o V o l š a n; tam nalezne po dlouhém hledání nad hrobem Hněvkovského mohylu, nad Kalinovým kamenný pařez, nad Jungmannovým nebe. — Mnoholi a častoli se již mluvilo, že by měla být postavena Jungmannovi socha v Klementinum, v němž tak dlouho působil. Ovšem, m ě l o b y s e!

Ostatně, vždyť povídají lidé, že je Praha sama dost pěkný historický pomník nebo nadhrobek, a tvrdí dále, že i dle toho, co jen Bädecker o Čechách a o Praze píše, může se vzbudit u cizince otázka: »A nač je spolek pro německý dějepis v Čechách?« Zajímavý by byl dějepis ten arci, zvláště v činnějších stoletích, kde by se ukázalo, kdo a jak Čechům stával v cestě k velkým cílům. Avšak, nač takové důkladnosti! Co by z toho měli také ti touristé, když již o nich mluvíme. Ani za týden by toho nezmohli a mnohý z nich má jen tři dny času. Prahu sezná ostatně za den jediný, jsouť k tomu tištěné návody a fiakři.

Hlas 24. července 1864.



O PRAŽSKÉM POSVÍCENÍ.*

V Praze, 27. září.

(Posvícenský šafrán. — Praha v zítřejší den. — Vymírající národové. — Svatobor na posvícení.)

V posvícensky šafránovitém rozmaru chápu se dnes péra. Před myslí mou stojí svižná postava Dona Guzmana a komanduje: »Ty sám buď žlut a viz kolem sebe všechno žluto!«*) — nemohu mu oddolat a nechci se také ani o to pokusit. Proč bych nepsal o posvícení, když je to posvícení faktum, a sice faktum pražské, národní, svatováclavské! Proč bych nepsal o něm letos, když píšu o něm každoročně. Napadá mne tu Donato**). Tančí denně a viděl jsem jeho »danse anglaise«, »tanec v plášti« a »marche espagnol« již často, po každé viděl jsem ale

*) Narážka na scénu z výpravné hry »Kouzelná nožka«, tenkráte velmi oblíbené. — Poz. poř.

**) Jednonohý španělský tanečník. — Poz. poř.

něco nového. Donato je v umění svém genialním improvisatorem a jeho improvisace má při tom cosi feuilletonistického do sebe. Základní krok a skok, výšvih a otáčka jsou vždy tytéž, kombinace jejich mění se ale dle okamžitého nápadu, dle hudebního dojmu, Donato je hned opravdový, dojemný, hned hravě veselý, — z G-moll do G-dur, z andante do furiosa, kapelník dole v orkestru má s ním kříž. Donato tančí pikantní feuilletony a dostává za řádku dukát!

Snadno se kouzelné nožce komanduje: »viz všechno žluto!« Jak pak kdyby takhle Praha nechtěla a nechtěla být posvícensky žluta? Praha je velké město a velké město počítá. Flašinetů máme po celý rok dost a zítra by byl na př. den posvícenský, kdyby nehrály. Praha je tak krásné město, že muselo nebe seslat flašinety, abychom nezpyšněli. Jiné zábavy, hudby, tance, divadla, procházek je tu po celý rok také dost pro lidi, kteří čas a peníze mají, a kdo těch nemá, nepeče koláčů ani zítra a prochází-li se, činí to leda pro zahřání. Pak máme také v Praze skutečné, opravdové hospodyně, ač tomu lidé nevěří, a ty počítají, že husa stojí o posvícení víc než po něm a že sobě posvícení možno udělat kdykoli. »Vzdor tomu všemu a nesmírně mnohému jinému« — jak zvěčnělý Klicpera řekl, když mně z milosti dal z mravů c e l o u prvničku — máme v Praze přece dost posvícenského. Jakž by mohlo jinak být u národa, který husy vynalezl, v zemi, s jejíchž hor se koláče vítězně po celém světě rozkutálely! Ano, Praha má docela dvě posvícení, jak se také na hlavní město sluší; jedno se nazývá »císařské« a je o svatém Havle, druhé se jmenuje »svatováclavské« a je zítra. Neznám historii ani prvního ani druhého, toto ale jeví se poměrně vždy živěji a tedy

co vlastní pražsky národní. Vsadil bych se, že cokoli Pražanů je po světě roztroušeno, každý sobě zítra vzpomene na Prahu, i pan Šebesta v Australii! V Praze samé ovšem jsou jen ti lidé nejveselejší, kteří z venkova zachovali ještě trochu posvícenské piety, a pak děti, které jsou pevně přesvědčeny, že o jmeniny a posvícení vzduch je zcela jiný. Pamatuju se z dob dětských, jak jsme pěkně učesaní a oblečení šli k paní sousedce zpívat:

Posvíceníčkové malí
pána boha chválí,
vy chválíte taky.
Dejte nám ňáký —

a paní sousedka dala »ňáký« —, ach, jak ten koláč chutnal! Právě tak jako sousedčin chléb, který byl předce od téhož pecnáře, od kterého my jsme kupovali! Písničku onu jsem již dávno neslyšel a zdá se mně, že nárůdek »posvíceníčků« bídně vyhynul. Vždyť i ty roztomilé »koledníčky« odbývají nyní chladným, hrubým hlasem ode dveří, přervou jim dětskou písničku v samém počátku, a o »pomlásce« hledí na nás místo nevinné důvěry bolestná nedůvěra žebroty. Škoda těch koledníčků, škoda těch písniček! Často jsem hledal v sbírkách českých národních písní některou, již jsem co dítě byl seznal; ještě nyní dovedu sobě ji zazpívat, když hlavu o dlaň opru. Musily být a musí posud národní písně Praze jen náležející, vždyť hradby naše nejsou tak vysoké, aby přes ně nepřehnal se vzduch zpěvného kraje! —

Zítra je svatého Vácslava, jmeniny tisíců v Čechách. Jmeno to dávné je u nás co nejpopulárnější a Vídeňáci budou se s vámi na smrt hádat, že každý Čech, zvláště je-li ve Vídni učedníkem, jmenuje se »Wenzl«. Nebude

zítra také ani jediného Čecha, který by se nepobavil s nějakým živým, nevzpomenul sobě na některého mrtvého Vácslava. Klicpera, Kamaryt, Hanka, Krolmus, atd., atd.! Dne zítřejšího mělo se také použit co dne nejvhodnějšího ku jisté národní slavnosti pražské, již chtěl Svatobor odbývat již o svatém Janě, přeložil na svatého Vácslava a z toho bohdá přeloží na příští jaro. Pamatujete se, že se jednalo o odhalení náhrobku Čelakovského. Bůh ví, je-li to nyní mdloba u nás, či pohodlnost! Kamenu je dost, kreslířů a sochařů také, — byl snad strach o obecenstvo?

Neměl bych toho snad dnes vzpomínat, to ale víte, že o muzice a o posvícení je u nás největší chuť k pračce. Bez pračky by to nebylo ani hezké!

Hlas 28. září 1864.



HLAS 1865.

NÁVRH K LASKAVÉMU UVÁŽENÍ.*

V Praze, 11. února.

(Návrh k laskavému uvážení. — Z národní besedy. — Denime a Truempy v rouše německé romantiky.)

Praha roste a mění se a záletníci její vidí ji v bujném duchu svém vzrůstat do nekonečna a měnit se do krásy nejčarovnější. Novými železnicemi, novými nádražími, spojujícími drahami musí se na všechen spůsob změnit zúplna ráz té či oné části, a se starým tvarem mizí často i stará jmena, toť již obyčej. Městská rada naše již pomyslila částečně na to, aby měnícím se nebo teprv povstati majícím tratím dostalo se významných jmen osobností. Touto cestou, posud u nás velmi málo hleděnou, mohlo a mělo by se pokračovati. Ano, myslím, aby se ani nečekalo nových teprv změn a přírůstku, aby

Praha, město monumentální a historické, vzala se, jakž již je, a novými jmeny učinila se ještě monumentálnější a historičtější. Nemáme-li dostatek peněz, abychom velikánům svého národa, obrovským dějům minulosti své stavěli slušné pomníky, proč bychom nesáhli k stojícím již budovám, k pěkné ulici, malebnému náměstí, a nedodali jim závažným jmenem lustre ještě větší. Praha je historická, ale němá; její bohaté skvostné dějiny slepily sice kámen na kámen, většina obyvatelstva ale kráčí kolem znamenitých míst právě tak neuvědoměle jako cizinec právě přibylý, kterému massa lhostejných názvů ani nejmenší pohnutky nepodává, aby se po historickém významu českého národa ohlídl. Učiňme z němé Prahy výmluvnou knihu, dejme jí nové křesty a z každé ulice stane se učitel lidu! Nedávno byla učiněna rektifikace pražských názvů, nyní se může díti překřtění; při tom netřeba míti strach, že zmizí také jmena nejstarších ulic a prostranství pražských. Místa ta mají historickou svou důležitost, rovněž jmena jejich, my respektujem obé. Vedlé toho zbývá dosti příležitosti k provedení naznačeného mnou plánu. Městská rada by mohla být ubezpečena, že takým Prahy oživením, jež bych nazval češtěním české Prahy, vykoná skutečně sama váhyplný historický čin. Napoleon přestavující a překřtívající Paříž důležitosti takového »monumentalního učitele« porozuměl. Cizinec, navštíviv ší Paříž, nepotřebuje ani věděti, co je ta neb ona budova, co se dělo na místě, na kterém se právě nalézá, a předc mluví historie francouzská všude k němu, předc se zachvěje před slávou velkého národa, který je tak velkým, že nazve části hlavního svého města i podlé velikánů jiných narodů, jako by chtěl pyramidu pyramidou měřit, Cuviera Humboldtem,

Réaumura Newtonem, a p. Sedě v nějaké voituře de remise, nemusí cizinec ani nohy na makadam pařížský postavit, s nikým nemluvit: sama nároží jsou tu vymluvna a čtoucímu vtiskuje se jmeno za jmenem, vyvolávající nepřehlednou, nepřemožitelnou řadu slavných scén, Balzac, Richelieu, Moliére, Sully, Napoleonův barikádní hrdina Richard-Lenoir, Rabelais, Racine, Napoleon, Malesherbes, Rivoli, Sewastopol — —!! Žižka, Hus, Jeroným, Žerotín, Komenský, Jiří z Poděbrad, Jesenský, Štítný, Šafařík, Kollár, Havlíček, Otakarové, Jan Lucemburk, Oušt, Domažlice — —!! Názvy ty by se ujaly sotva že by určeny byly, a nemusily by vyčkat teprv nové generace. — Odporučuju se laskavému posouzení! —

A nyní jinam! Kam? To se tak snadno neví, protože od té doby, co sobě ředitel Liegert posadil »letzten versuch« na hlavu, nestalo se pranic pikantního. Velká národní beseda je již také v »lepším tamtam«, jak nyní panující, z brusu nový pragism říká. Slyšel jsem s velkým potěšením, že se tam fraky rozmnožily a i němčina pěkně zkvítati počala; je alespoň naděje, že již z oposice se jinde zas čamary a čeština rozmnoží. Oposice je pěkná věc. »Duerfte ich um einen tanz bitten?« zatloukl slavičím zvukem na národní besedě pán k slečně, která se před jinými vyznamenávala národním svým vkusným krojem. — »Což neumíte česky, pane?«

»Umím, ale nechci mluvit,« zněla drzá odpověď.

»Já tedy také sice umím tančit, ale nechci!«

Krásný to předmět pro lidi, kteří dělají na nás písničky, viďte? Vídeňský harfenista Fürst by mohl dle toho napsat baladu a sám hudbu k ní udělat. Ano, Fürst bude prý se svou společností nyní se produkovat v Novoměstském divadle! Týž Fürst, který ve Vídni proslul tím, že

Čechům co nejvydatněji nadával a se posmíval (»Belgrader musikanten« na př.) chce nyní v Praze peníze vydělat! Nu uvidíme, co se s tím dobrým člověkem udělati může — zde snad nebude tak strašně, tak po vídeňsku gemuethlich sprostým!

Mají pravdu, že bychom se mohli od Němců ještě ledačemu přiučiti. Četl jsem ondy kněhkupecké oznámení, obsahující nový román »Hermann Demme und Flora Trümpy.« Oznámení to podotýká, že je nový román »besonders jeder leihbibliothek zu empfehlen« a že je »nach aktenkundigen und zuferlaessigen privatquellen romantisch bearbeitet.« Aby se již z předu vědělo, jak nestranným bude spis nový, dáno mu krásné poetické motto:

Eines mannes rede ist halbe rede,
mann soll sie hoeren alle beede.

Hlas 12. února 1865.



ZIMNÍ ZÁBAVY V PRAZE.*

V P r a z e, 17. února.

(Zabočení do obyčejnosti. — Gomorha a zimní arena. — Ústav vyučovací. — Led a industrie.)

A velmi nerad, musím chtěj nechtěj předce začít o zábavách na ledě, na bruslích, na sáňkách a na jiných zimních netvorech. Braň se proti takovému signalisování zjevů časových, když zjev zasáhne náhle a mocně do poměrů společenských, že skoro úplným převrácením jich hrozí! Po celý den se to hemží a čertí po vltavském ledě, jako by to praničeho jiného na práci nemělo, a na večer sobě to rozže ještě pochodně a lampiony a lítá a kmitá se to až do pozdní noci, jako by to ani spáti nechtělo. Hlava ti jde kolem, když se dostaneš za dne do skluzkého davu toho, a když se díváš za noci s řetězového mostu, je ti, jako by tam dole lítaly plameny samého pekla — pánbůh nás račiž zachránit! Babičky vrtí povážlivě svými šedivě modrými hlavami, vidí přepych a hřích a tvrdí s podviženým prstem, že nás pánbůh trestat m u s í. Přijde-li velká voda — »vždyť to povídaly!«

Praha vyndala poslední groš, který měla přichystaný na svatojiřskou činži, koupila sobě brusle a vystěhovala na led veškerou svou pleť mužskou i ženskou. Dostaneš-li se na led a mezi tu spletenici obou pletí, nesdržuj se zde dlouho, křesťanský jinochu! Neboť stojí psáno, že kdo pokušení vyhledává, také v něm zajde, a nikdo rozumný neupře, že řasnatý šat těch hezkých sklouzaček tvoří v letu svém velmi vábné linie. Dívaje se předevčírem na tu nenasmolenou Gomorhu, cítil jsem velké pobouření něžně mravního svého citu a vyslovil se o tom hlasitě. »Nyní musí každá dáma,« odvětila jedna dáma, »učiti se brousení po ledu; která by se netroufala, přijde do podezření, že má příliš velkou, nebo křivou nohu. Není již jiné pomoci, musíme do toho!« a zabrousila tak směle v pravo a zas v levo, že roucho její zavlálo nejbujnější Hogarthovskou čarou a já mimovolně zvolal: »Skutečně, kdo chce vědít, co je hezká nožka, musí ji vidět na bruslích!«

Od toho okamžiku jsem měl zmámen brusle za něco vyššího, pomáhajícího nám obdivovati se přírodě a brousiti aesthetický vkus. Skoro jsem byl již na váhách, zdaž by nemělo divadlo naše, k přísným požadavkům aesthetiky přísně hledící, provozovat vše na ledě, id est na bruslích. Jak ohnivě by se vyjímalo, kdyby »Julie« na bruslích nebo alespoň na saňkách l e t ě t i mohla do náručí milujícího »Romea«, jak divoce by mohl na jedné noze »Macbeth« zuřiti před »Bankovým« duchem, jak důrazně, až by kosti praskaly, mohl by »Hamlet« sebou praštit k nohoum »Ofelie«! Kluk »Vilibald Rozpustilý« nemusil by teprv za školu na led, »Narcis« by mohl nechat epigramů a podrazit »Grimmovi« jednoduše nohy, »Orfeus« by učil »Euridiku« po ledě brousit, »Pompadou-

rová« by umírala v sáňkách s lampionem v ruce, atd. atd. Beztoho se povídá, že uvidíme letos na ledě také ještě velkou společnou zábavu v kuklích a škrabošce a že se dějí již velké přípravy a cviky k tomu. Letos je u nás vůbec vše maskováno, Praha má po dlouhých létech zase první své velké, bujné, bláznivé »šibřinky«! Až uhodí o půlnoci popeleční středy dvanáctá, musí se Praha demaskovat a pomocí nepokrytého oka najde pak v kapse své, naplněné psaníčky, pentličkami a bonbony, poslední šesták, aby sobě zaň koupila arniky, na srychtování vyvrklého mozku. Praha má dobře, ať užívá života, beztoho se neví, nespadne-li jí zítra s Platejzu komín na hlavu!

»Není již jiné pomoci, musíme do toho!« I sbírají se mladí starci a staří jinoši a zkoušejí pravdu starého pořekadla, že »se člověk dříve musí učit padat, než dovede stát«. Mladší i starší dámy řídí se dle příkladu pohlaví slynoucího svou moudrostí; poněvadž se však nesluší, aby mladá dáma jentak ledabylo před celým světem padala, najímá sobě tatáž vždy nějaké bidlo, někdy i dvě, o které se opírá. Bidla ta umějí obyčejně již dobře na bruslích jezdit a náležejí rovněž obyčejně k mladším a neženatým řadám mužského obyvatelstva, z čehož vysvítá, že dáma, která ani na plesích muže se nedomůže, bude se moci ho domoci snad na sklouzačce. Přitom bohužel rozhoduje avšak opět náklonnost či nenáklonnost, větší či menší krása, a slyšel jsem již nejrozmanitější náhledy o tom, je-li příjemno či nepříjemno učit dámu bruslím. K poslednějšímu náhledu přiznávají se rozhodně oni nebozí služební duchové, kteří dcerku pánovu o poledni na led sprovázejí, aby ji bruslím učili, a pak »laskavě« jiným dcerkám jiných pánů k tetéž službě postupování

bývají. Z takového chudáka stává se do večera rampouch a ruce jeho odstávají od těla jako větve stromu v zimě. Žeť se do toho vyučování nevloží systém a nechopí se ho industrie! Proč neupraví se kousek povrchu ledního a nevztýčí zde nadpis: »Zde se vyučuje bruslím« v »obou zemských jazycích«, — »za hodinu tři šestáky!«

Industrie jiného duchu uchytí se zimních zábav těch jistě, železníci, obuvníci, punčocháři, gamašníci, ano i parukáři, kteří vymyslejí nových spůsobů připevňovacích, aby se vlasy neodlučovaly při pádu od lebky příliš zrádně. Možno také, že činnou fotografii pražskou dovedou brusle na výši momentanního tvoření. Módní listy mají ale největší práci, neboť úkolem jejich je, aby pro příští saisonu vymyslili nové a vhodné kroje, posavadní všední jsou velmi, velmi nevhodny a nepěkny! Genius ženský rozepne bystré perutě své a vynajde novou kamizolu a novou sukni. Zábav následních, aby se k velkoleposti povznesly, měl by se některý spolek ujmouti. Myslím, že by čilému Sokolu nejlíp slušelo.

Hlas 19. února 1865.



A ZASE NÁVRH.*

V P r a z e, 12. dubna.

(Věž na Petříně. — Malby v svatovítském chrámě. — Tresty na český národ. — Svatojánský bazar.)

Jsou lidé, kteří se tím proslavují, že činí pořád a pořád návrhy, aniž by jim jediný prošel. Brzy budu také tak slavným, naše obec mně k tomu dopomáhá. Co jsem již učinil návrhů a jak málo mně jich prošlo! Již jsem ale zase u jednoho, ovšem větrnatě vysokého; předce bych však nerad, aby šel cestou »všeho, co se porodilo«, totiž aby ctěn a slyšán předce se nevyplnil. Praha je pověstna svou sit venia verbo nevinností. Je tak jako kráska, která o svém půvabu neví, ano o něm zvědět i se bojí, aby se nezdálo, že ho k nějakému prospěchu užívá. Máme v Praze sterá místa krásná, pro něž se praničeho

nečiní, jež klesají a trvají v zapomenutí; máme nejrozkošnější vyhlídky na světě, kteréž se dík nevšímavosti naši tím vyznamenávají, že s nich není praničeho vidět. Takovou »vyhlídkou od nevyhlížení« je Petřín. Vyjděte nahoru a vystupte až na ten umělý skromný pahrbeček, jenž se honosí neskromným názvem »belvedéru«, a nemůžete pořád ještě ani na pravo šíře hledět ani na levo zrak bystře otáčet. Dva tři vrcholky stromové zmaří vám vyhlídku v pravo, dva tři přímo. Jen několik stop kdybyste se mohli povznést výše a máte nejmalebnější pohled, jaký vám krásné Čechy poskytnouti mohou, mnohem krásnější než jakou poskytuje pověstný »tour Solférino — une de Paris a vol' d'oiseau« na Montmartru. S věže solferinské vidíte sice v ě t š í město před sebou, nikoli ale půvabnější, k tomu zasahuje hluk a život pařížský příliš blízko do samého sousedství; schází tam pohled na široké, krásné pásmo říční, jaké s Petřína až po Zbraslav sledovati možno, schází pestrý a malebný obzor, jaký se s Petřína až Milešovkou a Sněžkou s jedné, Šumavou s druhé strany uzavírá. Na Montmartru je u věže velká restaurace, v Praze by ji nahradil Nebozízek čili Hasenburk, s nímž beztoho bylo ještě as před dvěma deceniemi spojení přímou a krátkou cestou. Také by nemusila pražská věž býti tak vysoká jako onano pařížská, kteráž ostatně vzdor své elegantní stavbě předce as mnoho nestála. Kamenné lomy jsou na blízku, stavební dřevo není v Čechách také příliš drahé, za několik set zlatých možno zde vystavět krásný a všem požadavkům vyhovující gloriet, z něhož by obci okrasa a správě obecní příjmy vyplynuly. Beztoho je tam nahoře stále obecní jeden strážce zaměstnán, mohl by mít také vybírání vstupného na starosti a ošetřování vnitřního zaří-

zení, kteréž by se obmezilo ostatně na nějaký teleskop, plán Prahy, mapu Čech, atd. Prozatím však o předmětu končím; vzhledem ku čistě pražskému výsledku možno bez toho, že i těch málo slov bylo příliš mnoho!

Od kýženého k vyvedenému, z Petřína na Hradčany, do kostela svatovítského, kde právě se skvějí nová dvě okna, Quastem vyvedené malby na skle! Jedno z nich nalezá se v kapli svaté Ludmily, kde již jedna Quastova malba od loňska, a druhá ve vedlejší kapli arcibiskupa Arnošta, jejíž promoklé zdi svědčí o nedokončené posud restauraci. Quastovo jméno je chvalně známo, jeho umění ručí vždy za delikatní provedení, jaké zde opět se osvědčilo. Malby na skle, barvitá okna jsou s gothickým chrámem takřka srostlá, můžeme sobě sice mysleti jedno bez druhého, dojem je pak ale vždy neúplný. Jen že se mně zdá, že vysoká mocná okna chrámová žádají malby držící se v rozměrnějších liniích a co do barev prostornějšího jim popřaného pole. Krásná červeň i žluť, jakou možná sklu dodati, působí teprv pak plnou silou svou, když ve větší prostoře se jeví, když se barvy příliš nestřídají a nerozdrobují. Quastova okna nepodobají se tak chrámovým obrazům, jako spíše pěknému vyšívání, spíše záclonĕ na okně než obrazu v rámci. Ráz jejich je moderní, což se snad k středověké budově tím méně hodí, že jinde i nejnovějším chrámům gothickým dostává se skelných maleb držených v rozměrech dob dávných. Postavy osob na nových dvou oknech (Rastislav, Arnošt, sv. Kliment, sv. Kyril, sv. Antonín a sv. Jan Křtitel) jsou až příliš malé.

Od umění k umění, a sice nyní k umění pokutovanému! Ředitel Liegert byl neposlušen svého intendanta, nevšiml sobě rozkazu nejvyšší své bezprostřední instance,

sveden jest nad zbujným ředitelem strašný soud a viník odsouzen, aby zaplatil — c e l ý c h patnácte zlatých rakouského čísla. Nevíme sice, dovoleno-li řediteli, aby pokutu svou splácel také ještě po terminech, tolik ale je jisto, že neposlušenství k intendantovi nemá vysoký kurs, ano že by to ani za to nestálo býti neposlušným, kdyby člověk — takto nevěděl, proč neposlouchá. »Já platil za čtrnáct dní více pokuty a měl jsem randál jen s druhým kapelníkem!« pravil chorista a hladil sobě samolibě nos. Ostatně jsou nyní pokuty a tresty u nás právě na čase. Právě diktuje jistá národní a politická instance česká, která se strašnou (v nejstrašnějším slova smyslu) pamětí vlastních, osobních i nejosobnějších zásluh vyznamenává, tresty za nevděčnost. Celé ty tresty nestojí ale také ani za řeč!

Končím noticí, že budem mít v Praze k svatojanské slavnosti český bazar, kde zvláště k tomu vyzvané krásné dámy budou prodavačkami rozličných dárků. Výtěžek určen ovšem národnímu divadlu.

Hlas 13. dubna 1865.



POHOVKOVÝ MONOLOG PRAŽSKÉHO NĚMECKÉHO ŽURNALISTY PŘED SVATOJANSKOU SLAVNOSTÍ.

Hehe! — ti čeští žurnalisté se teď nadrou zase, — nemají na chvilku pokoje, jsou v stálé duševní zimnici! To bude zase běhání ze slavnosti na slavnost, oni musí všude být, všude se ukazovat, tři podrážky prý to stojí, než se člověk stane výtečníkem! Inu raději jsem chlupem v ocase lva než hlavou lišky! Kdyby našinec chtěl hlavou u nich se stát, nebylo by — ale což; my můžem být pohodlni, náš národ zůstane přece velkým národem, jen o to třeba se starat, aby žádný vedle něho nevyrůstal, »dass ist der bücher tiefster sinn!« Za nás pracovaly dějiny dvou tisíciletí a pracuje faktická moc, za nás myslelo několik set klasiků ve všech možných formátech, a člověk píše duchaplně a ani o tom neví. Když se tak srovnávám s českým žurnalistou, připadá mně vždycky bohatý krejčovský mistr a chudý krejčovský mistr: my máme tisíce žurnálů jakoby tisíce tovaryšů a potřebujem

jen přistřihovat a vystřihovat, oni ale musí sami také všechno ušit, ba i sukno sobě připravit! Tuze dobré přirovnání!

»Nejlíp by bylo ovšem, kdybychom mohli tu celou slavnost německým svým krajanům umlčet! Jakž ale umlčovat, když člověku za každým krokem šlápne venkovan na nohu, nebo když i na baštách slyší se česky mluvit a ani noční tmu ty rachejtle nenechají na pokoji! Do vídeňské korespondence se může ovšem napsat: »Slavnost svatojánská odbyla se zcela obyčejným způsobem« — slovo »obyčejným« je tuze dobré, kdopak tomu tam ve Vídni rozumí, jak se vlastně odbývala! A v Praze budem po Heinovsku kousat a budem se posmívat, pořád posmívat, semper aliquid haeret! Bodejť! Když se bude mluvit o množství lidu, bude se pořád užívat slova »zbožní poutníci«, hehe! Když se bude mluvit o produkci Hlaholu, řekne se, že nemají tak dobrých tenorů jako Männergesangverein nebo Floete, a lidé budou myslet, že bez němčiny není tenor ani možným. Co je pravda, to je pravda, ve Floete zpívají všichni členové první tenor, ale nejde jim to! Ten Vecko, ten mne dopaluje! Ostatně s ním prý vyjednává Wirsing, — to by bylo dobré! — A když budou sbírky na národní velké divadlo, řeknem, že se sešlo »celých« tolik a tolik zlatých, mnoho se bez toho nesejde! Podivno, ti lidé nemají nic, a přece pořád dávají — takhle aby měli, umučená hodino! Copak ale už mají?! As třicet tisíc! — Počkejme! To bych měl ročně úroků — počítám ještě deset ze sta — tři tisíce — oni mně ty peníze ale nedají! Však velké divadlo také nebudou mít! Pak by bylo ovšem s německou komedií v Praze a i s jinými komediemi amen! Eh — však ještě nestojí portýr před velkými vraty — to bude

as nějaký ultra, ten portýr! Bude prý velký a bude každého hned tlouct!

»To se jim musí nechat, že umějí čas pro své národní slavnosti vybrat. Pokrytci! Jsou to vlastně sami Husité a vyberou si den svatého Jana! Pak se zdá, že všichni ti lidé do Prahy jdou k vůli jejich národním tentonc — k zlosti! — Pořádají ale hostům mnoho zábav, to je také pravda! Ještě kdyby setrvali na rachejtlích pro prostší lid, tak ale i abonentní koncerty! Rád bych věděl, proč as nemáme v Praze také nějakou německou uměleckou besedu! Zdali pak by měla také tisíc členů?! Inu, kdyby takhle říšská rada osvobodila každého ode všech daní, kdo by — — hej, to by se dělala propaganda! — to je myšlenka! — Ona to ale také neudělá!

»To je hloupé, že je v tu dobu tolik veřejných zábav! Museum je odevřeno, — počkejte, dáme vám ve sněmě peníze na novou musejní budovu, toť: — A což umělecká výstava? — Nemohla by být na podzim místo na jaře? Ach tak, pak je zase svatého Václava! Mělo se už před rokem 1848 přísněji na kalendář přihlížet! — Což ale musí být umělecká výstava? Teď jí už nepotřebujem, když jsou již i katalogy české! — A ty menažerie by také nemusily stát po městě! Bez toho je to nebezpečné, když přijde takhle vítr, nebo když nějaká hyéna uteče!

»Všechno jim pomáhá, náhoda pracuje za ně, pouhá náhoda! I magnesium musili právě na jaro sem do Prahy přivádět! A jaro je také o sobě již nejhezčí čas, — to je k vzteku! Copak musí být v každý rok jaro? Povídá se o krajinách, kde je jen zima a léto, tam je snad ale jen jedna národnost!

»Tuze dobře udělal zemský výbor, že jim nedal Stromovku, naposled by i tam začali sklepníci česky mluvit!

Zemský výbor je tuze dobré zařízení! — Teď půjdou na Keplovku! To je hloupé! Vídeň a Berlín také nemají ostrovů, načpak jich Praha potřebuje? Bodejť! A kdyby nebylo také Vltavy, nemohl by Hlahol po ní jezdit, to je jasné, jasnější než ty jejich »národní« lampiony nebo »národní« ohňostroje! Kolik asi budou mít ohňostrojů ti dětinové?! Malý je prý a la Stuwer, — jen kdyby bylo pražské nebe a la vídeňské nebe. Takhle aby pršelo, hodně pršelo, hned dnes! Čtrnáct dní by mohlo srčet lijákem, země je tuze vyprahlá, potřebuje mnoho vláhy, tuze mnoho. Všechno by se zaradovalo, lid by zůstal doma, pracoval by a pomohl by si, — je velmi zchudlý! Jen aby nenastal hlad, bůh zachraň! Přeju nebohému lidu velmi, — jen ať prší, hodně prší, a hned dnes!

»My Němci jsme předce nejspravedlivějším národem na světě!«

Hlas 14. května 1865.



TAKÉ KONEČNĚ JEN POHOVKOVÝ MONOLOG U VEČER PŘED SVATÝM JANEM!

V P r a z e, 15. května.

Od té doby, co dle pěkné pověsti pět hvězdiček plavalo kolem mrtvoly svatého Jana, bylo mnoho a mnoho ohňostrojů po Vltavě a všechny platily více uvítání a zábavě zbožných poutníků než oslavě svatého. Však je ohňostroj také jediné, co se poutníkům vůbec upravuje! Ač se příchodem jejich »mnoho peněz v oběh dostává«, dostávají oni za to předc jen pramálo. V posledních létech probuzelejších přihlíženo k vůli aranžovaným národním slavnostem ovšem k ledačemu, české spolky ujmuly se příchozích a ujmuly se slavnosti a s nimi spojovaly se v pěkném závodu šlechetní jednotlivci; avšak jakož spolky ty representují jednak intelligence českého národa, jednak kristalisující se jeho snahy, obracel se výsledek jejich práce vždy spíše na prospěch přibylých do Prahy vzdělanců než lidu prostšího. Spořádány jsou velmi krásné slavnosti a velmi uspokojivé zábavy; poměrně vyšší vstupné nepůsobilo ale příliš lákavě na tu třídu

chudší, na onu třídu tedy, z které vypěstovat »budoucnost svou jsme již jednou pro všechnu budoucnost« poukázáni. Příchozími ku svatojánské slavnosti můžeme vniknout do samého jádra lidu, jimi můžem rozšířit smysl způsobilý vnímat vše, co navykli jsme nazývat zájmem vznešenějším. Seznav krásné ovoce, porozumí lid i hmotným o b ě t e m, jakých od něho žádati musíme ve vlastní prospěch jeho. Dusící nás posud indolence zmizí znenáhla, a co národ pak z vlastního vnuknutí podnikne, provede také dokonce vlastními svými prostředky.

Posud učiněno v ohledu tom pramálo, jediné jsou povltavské produkce našeho Hlaholu, které massu poutníků seznámily alespoň s krásami vybraného sborového zpěvu. Chcem nyní z vlastní síly své sobě zbudovati velké národní divadlo. Obrátíme se ku každé vesničce a doufáme pevně v dobrý výsledek. Nikdo ale neupře, že by doufání to změnilo se na plnou jistotu, kdyby důležitost národního divadla byla přesvědčením nejen mnohého, ale vůbec každého. K tomu by se bylo mohlo ovšem nejlíp pracovati, kdyby se bylo po více lét již pravidelně česky hrálo. Avšak i v poslední době v tom ohledu ledacos zanedbáno. O takové dny, jakým je den svatojanský, možno vícekráte hrát; třeba tu ale, aby celé divadlo bylo přispůsobeno z c e l a levnému vstupnému a nikoliv jen poslední galerie, ač i tato je v den zmíněný alespoň o polovinu dražší než by měla být. Že by vzdor tomu nesměl se výbor na jevišti podaného snižovat v poměru stejném se sníženým vstupným, jest jasno; výbor ten by musil být zcela dle toho, aby nejen bavil, nýbrž i poučil, aby divadlo co ústav vznešený zjevil, aby zkrátka ve všem dosáhl souzvuku s kritickým a s uvědomělou ten-

dencí pokračujícím hlasem veřejnosti. Častější hrou a četnou pro skrovné vstupné návštěvou vyrovnával by se také hmotný požadavek ředitelův. Také příští velké národní divadlo mělo by ve smyslu tom pokračovati, neboť jen cestou tou stane se bezprostředně blahodárným pro zemi celou.

Podobně lze i v jiných ohledech pracovati. Proč není v čas ten průmyslová výstava, třeba by menší a jen na kraj obmezená? Nemělo by to býti starostí průmyslové jednoty, nebo ještě spíše vznikajícího teprv průmyslového musea? Neprospěla by nějaká přednáška Náprstkova v ten čas spíše než kdykoliv jindy? Nemohla by čilá Beseda umělecká výroční své zamýšlené výstavy zříditi na dobu jarní vzdor konkurenci s posavadní výstavou vzešlé pražské akademie — a snad právě k vůli konkurenci té? Zde je námitka, že by massa podávaného byla konečně příliš velká, zcela neplatna. Právě ta rozmanitost přilákala by Praze navštěvovatelů více, než posud jich přichází, a nízké vstupné umožnilo by návštěvu více míst než pouze jednoho neb dvou. Nechť pracuje reklama! Nechť chodí po ulicích jako v Londýně nebo stojí po nárožích jako v Paříži lidé s pěkně tištěnými pozváními, jež vtiskují kolemjdoucímu do rukou! Náš lid umí číst, náš lid je zvědavý a zvědavost činí ve škole zázraky.

Posud působí Praha na prostějšího venkovana dojmem skvostně vázané, zlatým řízem opatřené, avšak zavřené knihy. Tuší v ní poklady, ale poklady j i n ý m náležející, jemu nepřístupné; lid náš je příliš ostýchavý, než aby směle přistoupil a desky rozevřel. Vidíme vše to na tvářnosti do Prahy přicházejícího, znenáhla při sterých

nových dojmech se odmlkávajícího procesí, slyšíme to z vysvětlujících řečí, které vždy stejný mají ráz, i traditionelní obsah.

Máme v Praze na tisíce intelligentních mladých lidí. Buďtež vy těm milým venkovanům ochotnými cicerony, pokud se veřejnost sama jinak o ně nepostará!

Hlas 16. května 1865.



Z PRAŽSKÉ SPOLEČNOSTI.*

V P r a z e, 3. června.

(Pražský Albion. — Nový Žofín a nový partér. — Některé zbytečnosti. — Činoherní novinky. — Dopisovatel odtud.)

Žofín přišel ku cti. V dřívějších letech navštěvován jen onou společností, která mluví den co den stejné věci, která pozdravuje dle dietní třídy a která se prochází krokem dělícím každou minutu na poctivých šedesáte dílů, je nyní vyhledáván i lidmi živějšími, čilejšími. S počátku bál se jaksi kmen ten starší nových vetřelcův, díval se na ně z daleka, ostýchavě a nedůvěřivě, až se přesvědčil, že nově přibylí jsou skutečně také lidé. Na pražském Albionu — Castelli to jmeno zavinil — smišují se národové, jako se kdys mísili na Albionu skutečném: Sasíci splývají s Normany, nový jazyk se tvoří a hatlanina ta odpovídá oné »angličině«, kterou jazykoví puritáni oblíbili sobě nazývati »pražskou češtinou«. České to ovšem

není, za to ale vzdaluje se to rovněž daleko od oné čisté a vzorné němčiny, »nejkrásnější to němčiny ve světě«, jaká dle starých historiků panovala prý kdys na Malé straně. Nejstarší pamětníci malostranští jsou tuze mladi na to, aby se pamatovali.

Již po celé dopoledne je na ostrově živo. Po těch, kteří ze zdravotních ohledů každoročně časně z rána vodu pijí a nezavřený vzduch přikusují, přicházejí ti, kteří v kalných vlnách Vltavy hříšné tělo své omývají, a mezi oběma druhy přichází letošně a odchází pohyblivý svět divadelní, aby »zkoušel umění«. Svět tento je vesel i když se zlobí, a čilý, i když umdlené oko vypravuje o nebolestně probdělé noci. »Každý krok jejich je tanečním krokem bachantek a každé slovo nějaké evoe«! Na dvě hodiny před divadlem pak bývá odpůldne každodenní společnost již pohromadě, onen svět divadelní i vše, co na něm a kolem něho visí: pilní navštěvovatelé, abonenti, zamilovaní znalci umění a baletu atd. Ani když obecenstvo do divadla »letního« vejde, není mimo divadlo prázdněji. Zvláště když je opera, nahromadí se u vchodu pod otevřenými okny silná tlupa posluchačů, demokratický to parter, který sice ani krejcarem neplatí, za to ale velmi přísně soudí. Obyčejně znají už operu, která se právě provozuje, velmi dobře, k čemuž ovšem není při našem repertoiru zvláštního umění potřebí, a sledují napnutě číslo za číslem, při čemž jim fantasie maluje takové kostumy, jakých garderoba naše ani nikdy neuhlídá.

»Vlastně by se nemělo ani trpěti zpěvákům, aby užívali piana a mezzavoce«, rozhoduje obstarožný pán, který se již po několik minut marně namáhá něčeho doslechnouti a nepozoruje, že po finale prvního aktu nastalo dle běžných pravidel hluché meziaktí. —

»Nejpěknější hlas má Zawizzank«, tu je dobře slyšet — ve všech prostorách divadelních«, podotýká jiný.

»Šel bych do vnitř — ale to horko!« běduje mladík.

»Já také«, odpovídá druhý porozuměv, »když ale není nikde zde tabulka, kde je parter, kde lóže atd. A teprve billeteurů se ptát —!« Oba se usmějí, vstrčí pak sklíčka do oka, a spustí se v proud kroužícího lidstva, v pevném předsevzetí, že »budou dělat dojem«.

Ano, tabulky scházejí, snad proto, že zde schází ještě ledacos jiného. Je to divadélko, ač celkem příjemné, přece jen prozatímně letní, velmi prozatímně. Podlaha ani nemá tušení, že by mohla být pokryta koberci, a vrzá tak vesele, jako by se radovala z mladého života svého, dvéře skřípají tak rozhodně, že by mohly i nejpoctivějšího zpěváka k falši přiměti, a celou prostorou vane velmi ostrý průvan, který je dle Hamrníka velmi zdravý, když ho člověk — vydrží bez rheumatismu. Za pět zlatých rákosového koberce, za groš oleje a nějaká stará záclona mohla by ovšem pomoci, kdyby se vůbec na všechno mysleti mohlo!

»Vždyť to překáží jen při opeře!« podotknul kdosi, ani snad nevěda, jak velkou pravdu chladně pronáší. Když je v desíti dnech osm oper »truc Veckovi«, nemůže ovšem vrzání překážet činohře! Naše činohra má již zase svou saisonu morte, aniž by byla měla saisonu života. Tři až čtyry kusy z francouzského vystačují co »důkaz snahy« na celý rok, neboť za prvé nejdou staré hry ještě tak zvláště dobře, aby snesly opakování, jakéhož je potřebí k založení repertoiru věčného, a za druhé nerádno zaplavit jeviště zbožím cizím, aby se přec jednou honositi mohly síly ty domácí. Domácí síly se ale nehýbají, ba neukazují ani nejmenší chuti k tomu.

Tu i tam prošlehuje zprávička, že některý »nadějný« mladík shotovil něco, co zabíjí snad všechnu naději; rozpisovači úloh nemají ale ani zdání o tom. Snad se bojí ta naše naděje! »Mám jednu truchlohru z indianského života,« pravil jeden kousek naděje té, »kdybych se nebál, že jim budou kostumy příliš drahé, dal bych jim to!«

Něčemu se při nedochudnosti našeho divadla upřímně divím, totiž tomu, že se posud nezachtělo použíti jí jistému dopisovateli do moravských a slovenských časopisů. Obmezený človíček ten obral sobě za motto, že zvrátí vzájemnost na vzájemné nadávání — jinak by ovšem nebylo pro něho místa ani zde ani onde. Víme, kde ho najdem, kdyby toho právě třeba bylo, známe jeho duševní mělkost a můžem mu kdykoli na samé dno. Že se to posud nestalo, činí ho vždy smělejším, ač »před maminkou« každý svůj skutek urputně zalhává. Litujem upřímně všechny redakce, které vybírají dopisovatele své mezi podobnými dětmi!

Hlas 4. června 1865.



NÁRODNÍ LISTY 1866.

PROCHÁZKA PO KARLOVĚ MOSTĚ.

V pravo sv. Anna, v levo sv. Josef, v pravo sv. Ignác Loyola, v levo sv. František Xaverský, apoštol Indiánů, vzor Radeckého, — totiž pomníku Radeckého. Pyšně vznáší se nad malostranským náměstím rakouský maršálek, stojící na štítu, nešeném rozmanitými, malebně přioděnými vojíny; rovněž pyšně vznáší se nad Vltavou »apoštol«, stojící na štítu nešeném rozmanitými, malebně nahými divochy. Šťastní divochové, kteří byli mnichy na víru lásky obráceni! Sotvy že byli pokřtěni, již byli také vymořeni a vyhubeni, snad proto, aby neupadali dále do pokušení tohoto světa. Ruská vláda obyčejně za vzor ukrutenství považovaná, šíří v severní Asii také křesťanství, s ním ale zároveň osvětu, a národové asiatšti nevymírají, nýbrž kvetou a sílí se.

Ale mnohem pyšněji ještě než nachýlený poněkud sv. František stojí naproti němu Ignác Loyola s hlavou mocně vzpřímenou. Zakladateli jesuitského řádu nestačí již pouhý štít, nestačí národ divoký, jeho podstavcem

jest celá zeměkoule, drtící pod sebou v prach i národy i obrovitá zvířata. Myšlenka opanování celého světa vedla Loyolu i Loyolity, jí se řídili vždy a všude, také u nás, kde jí dali v středu země, v středu hlavního města, uprostřed velebného mostu zřejmý plastický výraz. Loyola, kterého jesuité staví přímo vedle první apoštoly křesťanské, jenž dle smělé jesuitské legendy v nebi zachází s papeži jako sv. Petr velkými, jen s císařovnami jako panna Maria a jen se souverainními vládci jako bůh Otec a bůh Syn: velký ten sv. Loyola nemohl obdržet méně za podstavec než celou zeměkouli!

Ale jaké to krásné místo má socha ta! Jesuité stavěli všude a vždy — na dojem. Obraťte se zpět k Starému městu a hned za mostem vidíte celou bývalou pevnost jesuitskou, mohútné Klementinum, mající v objemu na dva tisíce stop, uvnitř sedm dvorů, dva kostely, několik kaplí atd. stojící na místě, na kterém dříve stál klášter, 32 domy, 2 zahrady, 2 ulice, 7 náměstí, atd.! A podívejte se před sebe k Malé Straně! Odtamtud zírá na vás imposantní kuple jesuity vystaveného obrovského chrámu sv. Mikuláše, vedle ní ta nákladná vysoká věž, pod ní dlouhé střechy bývalého domu profesního, jehož rozsáhlost jest jen rozsáhlostí Klementina překonána. To vše stálo miliony! K tomu sobě vzpomeňte na jesuitský konvikt v Bartolomějské ulici, na jesuitskou zahradu za přívozem, na nesmírnou, nyní botanickou, dříve taktéž jesuitskou zahradu na Smíchově! Na venkově tytéž budovy, tentýž náklad! A mimo to měli jesuité již za krátkých šedesáte lét od doby, kdy je byl páter Canisius do Čech přivedl, vlastního jmění patnácte milionův, a Klementinum samo, když jim bylo odňato, mělo na tři miliony

jmění svého! Člověku jde tím nákladem a těmi miliony hlava kolem!

V Čechách dařilo se jim tak dobře, že opět a opět vyhnání opět a opět se vetřeli, toliko na počátku sedmnáctého věku byli třikráte vypuzeni a třikráte se zase vrátili. Italská jedna satyra 17. věku nechává řád jesuitský mluvit:

Figlia son d'un Soldato, odio la pace. Jesuité chtějí za každou cenu panovat i kde jsou veškery mysle proti nim — »odio la pace«. Nejdříve získají sobě bohatství, bohatstvím se dobře vládne, pak přiosobí sobě vychování, tím se vládne nejlíp! Nestaví nikde nemocnic, chudobinců, staví jen školy, své jesuitské školy. Jaké to školy byly a jsou, víme všichni, a má se nyní zase každé dítě české dovědít, půjde-li to ovšem po smyslu pánů jesuitů. »Blahověst«, jenž je nyní nejohnivější partisán jesuitů, arci zase na nás houkne nějakým důmyslným: »Co jest vám po tom, kterak ten neb onen svých peněz užije?« Nuže vy pánové od »Blahověsta«, přejem vám požehnání nebes pro vaše péra, aby se stala nejen ohebnější a méně hrubá, jakž se na váš ctihodný stav sluší, ale i výmluvnější a věci znalejší; přes to přese všecko však musíme přímo říci, že nám do užívání nabytých v zemi peněz skutečně vždy bylo, jest a bude, jakmile jimi nevládne jednotlivec, nýbrž celý veřejný řád. A že již jednou jsme tací, že se neřídíme ve věci nám jasné dle nejasných autorit třeba by blahověstných, budem vždy co nejurčitěji proti tomu, aby jesuité za nově nabyté u nás peníze chtěli vychovávat mládež naši.

»Svých peněz!« Svých milionů, svých paláců atd. Přinesli sem snad jediný svůj krejcar? Nebojte se, že zvrátím vaši blahověstnou otázku: »Co jest nám po tom,

mnoho-li ta neb ona rodina má peněz?« Nebojte se také, že sáhnu nyní do historie nabytých peněz a sdělím ten či onen případ pikantní! Jest těch případů mnoho počínaje od pověstného benátského procesu stran dědictví Ondřeje Lippomaniho, jenž se provedl již za samého Ignáce Loyoly, až po obrovský belgický proces stran dědictví Benedikta de Bucka, jenž se provedl již za nejnovějších našich dnů a na nějž se každý dobře pamatuje, kdož čítal na sklonku roku 1863 časopisy.

Řeknete nám snad, že řád jesuitský pro sebe nenabýval nikdy ničeho? Co je to »pro sebe«? Pro tělesný svůj blahobyt či pro tendence řádu čelící k opanování světa? Základní pravidla jesuitská stvrzená papežem Pavlem III. mluví sice o slibu věčné chudoby, avšak bez oddechu hned na to praví: »Avšak má jim volno býti, aby na universitách měli jednu či více kolejí, jimž se pak odepříti nesmí, aby přijímaly statky a nemovitosti i jiné příjmy a úroky, by jich užili ve prospěch studujících.«

Dohled nad tím příslušel ale výhradně generalu jesuitů, žádná moc světská neb duchovní neměla dle papežských bul výkonné moci nad řádem jesuitským, řád jesuitský stál nad panovníkem ano i nad papežem. Svrchovatost svou sobě udržeti hleděli v době každé, hledí i nyní. Již je máme zase v Čechách. —

Figlia son d'un Soldato, odio la pace!

Národní Listy 21. listopadu 1866.



NÁRODNÍ LISTY 1867.

FILIÁLKA PRAHY.*

V Praze, 17. srpna.

(Filiálky Prahy. — Vypravování přítele přírody. — Pozor na fíky!)

Letošní rok patří výletům. V neděli a ve svátek nemůže to Praha v Praze vydržet i utíká sama ze sebe ven. Dívají-li se obyvatelé měsíce dalekohledem, diví se as nemálo, že ti mravenci tak se ženou. Kam se ženou? Což na tom záleží, jen když jsou z Prahy, na venkově, v přírodě, a každý prostředek je vítán k účeli tomu, horký vagón, přeplněná paroloď, zaprášený omnibus i prostá sukovitá hůl, která je ze všech cestovních »příležitostí« posud nejlacinější. Není místečka, chci říct hospůdky na silničních radiích kolem Prahy, kam by Pražané nešli hleďat to, co by v Praze mohli laciněji a líp obdržet a v pondělí slyšíš z každých úst, že tam a tam byla »filiálka« Prahy, totiž všude že byla filiálka Prahy. Letos

nesmí ani největší rozervanec hospodský sobě stěžovat, že nemá návštěvy; ba naopak, všichni hospodští sobě letošek libují a jakmile zasvitne sváteční ráno, dají se se zbožnou myslí do křtění piva, věnují krásné hodiny ranní postupnému vzdělání špatného »obyčejného« na duchaplný »ležák« a s křesťanskou opravdovostí brousí nůž o ucho hlíněného krajáče, aby kuřatům a kachnám snadna byla cesta na lepší svět.

Bůh ví, co Pražany tak vyhání! Snad vnitřní nespokojenost, snad k vůli hrozícímu bankrotu touha po »umístění« peněz, či snad vůbec ta moderní »touha po modré dálce« či láska k přírodě, či dietetický recept? Bude tak asi kousek ze všeho. Jedni hledají místo k umírání, druzí, nemajíce již skoro ničeho, hledají způsob, jak by se posledního zbytku peněz rychleji zbavili, u většiny ale rozhoduje moderní heslo »ven do přírody« a proto vyjedou ven a zasednou někam, kde před sebou mají deset zaprášených švestek a za sebou hnojiště s naturalisticky sobě prozpěvujícími štětináči. Jsou v té »přírodě« spokojeni a nikdo jim nemůže tedy vytýkat, že jejich »krajinářské oko« má tak nizozemsky prosté choutky své.

Je to rozkoš podívat se na velkoměšťáky, jak užívají přírody. Skoro že by měly za branami být pro ně tabulky s nápisem: »Vážené obecenstvo se upozorňuje, že na tomto místě začíná už příroda.« Vypravoval mně jeden taký výletník: »Chtěl jsem celý den užít v boží přírodě a vyjel jsem si hned s rána. Sotva jsem na stanici posnídal, hnal jsem se do lesa a ulehl pod borovicemi na mech. Leželo se mně rozkošně. Slunko poskakovalo jen jako motýlek ve vrcholcích stromů a husté listí hrálo sobě na modru nebeském jako sklíčka v kaleidoskopu. Měl jsem pevné předsevzetí, že nebudu myslit nic, ale pranic,

prsa se volně šířila v čistém vzduchu a libá pryskyřicová vůně nesmírně mně lahodila. Netrvalo ale dlouho a právě ta vůně připoutala mysl na dýšící ji stromy. Začal jsem měřit borovice zrakem, začal jsem počítat sáhy a co za ně, otázky z národního hospodářství zaskotačily jako delfínové jedna přes druhou, rozpomenul jsem se na finance, na zprávy o bankrotu, — v tom mně štíp' komár. Malé zvířátko, ale dovede být velice nepříjemné! Drbu ruku a sliním zapálené »přírodou« místo — nač bych to trpěl, pomyslím sobě, zapálím si cigaro, vzduch ovšem nebude víc tak čistý, ale příroda dá pokoj! Chci se trochu vzpřímit, ale matka země drží mne za čamáru a pravá noha dole jako by vězela v mraveništi. Odloupnu se přec z matčina objetí a zadívám se na tu pravou botu. Dlúhým tahem po ní mravenci tahú a jsú mravenci velcí a červení; nevím jich vědecké jmeno, ale koušou po čertech. Postupují jeden za druhým rozhodně, a jeden za druhým mizí mezi svrškem a podešvem; já nevěděl nic o té botní mezeře, můj švec také nic, ale »příroda« si ji našla. Zul jsem botu, pustil se do velkolepé honby, třepal obuví, obul se zase a vyskočil.

Svléknu nyní čamaru a vidím, že matka země vypůjčila si od dcerušek borovic několik lotů smolných slz, aby mne k prsoum svým připoutala. Bylo po humoru, procházel jsem se sic ještě chvílku, avšak příroda se mně nechtěla pranic více líbit, ba zdálo se mně, že není skoro ani tak krásná jako na divadelních dekoracích od Koutského. Ostatní část dne strávil jsem za restauračním stolem u společnosti jednoho zjevného »tajného«, který mnoho se díval na mou čamaru, na mou sokolskou čapku, do očí se mně ale nepodíval, mnohou řeč sice zaplítal, každou větu zakončil povzbuzujícím »charašo«, s ničím ale

do konců nepřicházel. Dnes mně leží po tom venkovském ležáku jazyk jako v hlíně a budoucně půjdu na výlet leda do některé pražské pivnice, ležák je zde lepší a »tajných« mám zde také víc!« —

Co do posledního měl můj a přírody přítel pravdu. »Tajných« je prý o několik set zase u nás víc, snad že k vůli těm výletům pražským. Půjde-li to tak dál, budu brzy v klasické době Periklových »sykofantů«, jichž prý bylo tolik, že tvořili o sobě slušnou armádu. Tak se ta příroda opakuje stále, co v Řecku kdys bylo, je v Čechách; nyní vidíme o tom důkaz, že se klima naše — lepší. V staré Attice dávali pozor, aby se nevyvážely sladké fíky, u nás přihlížejí k tomu, aby se z Čech nevyvážela slabá úroda té sladké spokojenosti. Charašo, kam by to přišlo! Beztoho už se nám všem i ve všedni dny chce na výlet z nynějších, málo příjemných poměrů!

Národní Listy 3. října 1867.



NA SVATOVÍTSKÉM CHRÁMĚ.

Rozhlédli jsme se po zevnějšku svatovítského chrámu. Je již mnoho na něm změněno, opraveno a obnoveno, vypolérováno a uhlazeno, a všechny ty části, jichž se byla již dotkla ruka pečlivá, lesknou se a svítí svátečně, s veselým klidem dívají se do blankytné záře krásného rána a z pohledu na ně vzchází radost ve vlastních prsou našich. Dojem ten však nezůstává nerušen. Před sebou máme veselí, za sebou stesk. Před námi, vyrván z věkovitého tlení a ze zamrkávajících se, o truchlé zešlosti svědčících snů, mladne a znovu rozkvítá svatovítský dóm, za námi zapadá v tím hlubší sen starobylá část královského hradu. Krásná je ta budova Vladislavská, v níž stará holdovní síň, stará, slavná sněmovna česká; krásna je, ale zapomenuta, opuštěna, život svůj již dodřimující. Nikdo neodstraňuje sžírající mech se stěn její, v ozdobných výklencích sbírá se dešť, po smělých výběžcích bují tráva, každý déšť smyje drobty a každý vichr strhuje kousky rozpadávajícího se havu — nikdo se jí neujímá.

Na Hradčanech možno mnohému se učit a o mnohém přemýšlet; zde lze přemýšlet třeba také o tom, že dóm patří lidu a kdekoli lid žíti smí, že nenechává rozpadnouti se slávě své.

Rozhlédli jsme se po zevnějšku zdola a odevzdali se pak vůdcovství muže, jemuž dostalo se čestného věna býti dědicem Matěje z Arrasu a Petra Arléře. Vzhůru to šlo štíhlou vížkou a točitými schody, po té improvisovanými schody přes střechu postranní chórové chodby a vešli jsme na mohutné lešení, dělící chrám u výši první galerie po celé šířce jeho. Zde jsme teprv nabyli pravého pojmu o podniknuté práci, která je zde větší a namáhavější, než jaká bude v části přední, ze samých základů nově budované. Zvětralé balvany se odstraňují a nahražují novými, rozvlhlá žebra mohútná ustupují novým a pevným, vyžilé a zvadlé květy gothické jsou skláceny a na jich místě rozkvětly jiné a svěží. Zdá se to být dílna umělců obrů, kteří ohromnými pilíři zápolí sem a tam a při tom všem zbožně se řídí dle pravidel věčné krásy a vše ovívají dechem nejněžnější poezie. Dole, uvnitř chrámu je dojem stavby tak mohútné ovšem také mocný; avšak tam nám vadilo vždy vystrojení vnitřní, přeplněnost a četné slohové chyby její. Gothika působí nejvíc sama sebou, ve větším chrámě slohu gotického musí nám být jako v obrovitém pralese, jenž nikdy nemá podrůstu cizího, jehož kmeny ve světlé vzdálenosti od sebe pnou se do výše mocně a prostě a teprv vysoko, vysoko nad hlavami našimi bezpočetnými větvemi klenou se do sebe, každá větev zas pro sebe strom, vybíhající ve větve menší, v pružnou haluz a ozdobný list. V takovém chrámě rozepne se pak myšlénka volně a rozletí se orlem. Takový dojem měli jsme kdys v prostě veleb-

ném dómě v Kolinu nad Rýnem a dojem ten se obnovil, jakmile jsme stoupli do přepažené nyní lešením svrchní části dómu hradčanského. Jak milo procházet se zde v živé a ušlechtile kvetoucí říši gothiky, nad níž nemá vynálezu krásnějšího budující duch lidský.

Laskavý vůdce náš vedl nás dále větrnatými vížkami, uzounkými stezkami až na střechu, zde pak podél zábradlí a místy závratnými až na samý vrch budovy, s něhož panuješ rozhledu co nejširšímu a nejrozkošnějšímu, a stále vysvětloval i vykládal se zápalem o všem, co se ještě díti má na dobudování našeho dómu. Ti, kdož uvázali se v provedení podniku tak obrovského, tři sobě položili úkoly: vyměnit chatrné dobrým a novým, odstranit nepříslušné a dobudovat scházející. Mnoho, velmi mnoho podstoupli, avšak s důvěrou nezlomitelnou hledí do budoucnosti, — »nejdéle do patnácti let je dóm dokončen,« praví s úsměvem plným jistoty, spolehajíce na podporu českého lidu. A český lid zajisté že v důvěře jich nesklame, vždyť je to otázkou jeho cti, ba je to světu dlužen. Každý národ hledí se ozdobiti co nejvýše, hledí bohatými díly uměleckými přispěti k umělecké pokladně celého lidstva. Někdy přebírají bohatí jednotlivci náklad děl těch, hlavně ale starává se vláda o to, aby z vybraných z lidu peněz také povstávala díla taková, aby jimi okrášlena byla vlast, vzděláván lid a slavně zachována památka toho lidu. U nás druhdy bylo rovněž tak, dnes však musí se mimo vše jiné probuzelý lid starati také sám o nejnákladnější umělecké budovy své. Postará se zajisté a na okrasu celé země dobuduje sobě toho »mladšího, avšak stejnorodého bratra slavného Kolíňana«!

Velká umělecká díla mimo poezii jim vlastní mají vždy ještě jiný poetický kruh pěkných pověstí a krásných náhod kolem sebe. Ambros vypravuje jednu takovou ve svém díle o dómě hradčanském. Za Leopolda I. myslilo se již na dobudování chrámu a tenkráte nejvřeleji ujímal se díla kanovník Tomáš Pešina z Čechorodu. Nyní myšlénku tu znovu vzbudil a k vtělení jí pomohl zas jmenovec jeho kanovník Václav Pešina z Čechorodu. Jsa ještě farářem na Moravě a tedy velmi vzdálen kanonikátu pražského, ba nepomýšleje ani naň, měl Vácslav Pešina po třikráte sny o dómě pražském a zdálo se mu, že přicházejí k němu zástupy lidu a podávají mu tři miliony na dostavění chrámu. Podivnými náhodami dostal se Pešina na kanonikát pražský a právě na místo dómského kustosa. Myšlénka ve snu pojatá nyní probudila se v něm, myslil na uskutečnění její a konal všemožné přípravy. Jednou z nich byla cesta do Rýna-Kolína a zde mu Zwirner na dotaz jeho, mnoholi by bylo třeba na dobudování pražského chrámu, jmenoval tutéž sumu, o které se mu bylo kdys zdálo.

Ještě jednu pověst! Ta dí: Které kníže dostaví chrám svatovítský, osvobodí také cařihradský chrám sv. Žofie a osvobodí národy ode jha tureckého. Nyní dostaví chrám svatovítský kníže lid — a zbožný panslavista může na té pověsti své krásné sny utkávat.

Národní Listy 27. září 1867.



NOVÁ OKUPACE.*

V Praze je zase víc »budoucnosti«, vlastně víry v ni. Širokým proudem přihrnuli se studující z venkova do hlavního města a dobyli je útokem a rozložili se po domech, ulicích, i náměstích jako Prusové o loňské okupaci.*) Není pomoci, jsme jejich, jako jsme byli v loni Prusů, a jen ten je rozdíl, že oni jsou také naši. Měšťanosta jim nejel s kardinálem vstříc, Pražané nechodili jim po celý týden naproti až k invalidovně, neboť nevědělo se, z které vlastně strany přijdou, — a přišli ze všech najednou. Prusové by sobě byli mohli příklad zvolit na těchto nových našich dobyvatelích. Nepředpisujíť si po hovězích liberkách, ani po kávě, rejži a fazolích, kuřlavém a cigarech, ba nedávají ani penězům svým nucený kurs a nežádají lóže. Přicházejí se skromnými zlatkami a ještě skromnějšími desetníky a jsou příliš dobře o našich poměrech zpraveni, než aby neznali meze každé

*) Pruská okupace 1866. — Poz. poř.

zlatky. Že se k těm mezím někdy až příliš rychle přibližují, za to nemohou. Peníze plynou rychleji než čas a čas studentský plyne již o sobě až tuze rychle. Člověk stojí na konci studentských let, aniž by se nadál, což teprv na konci zlatky!

Ti, kteří jsou již na konci studentských let, mají svůj ráz a poznáš je, jako jsi rozeznal »lantver« od »linie« pruské. Student ten říká sobě již »starý student«, byl na učelištích již po několik let titulován »pán« a chová se také jako pán. Před prázdninami »doklepal« studia, nyní přišel ještě na jeden rok do Prahy, aby sobě odbyl rozhodné zkoušky nebo rozhlédl se po mrzuté praxi nějaké. Víra jeho v budoucnost je sice posud skalopevna, rád by ale dopřál skále té již trochu živného »mechu«. On ví, byť i slul »doktorem« nebo »chemikem«, že to ještě není všechno, ba že je to málo, a byť i bylo nebe jeho posud plno hvězd, beře předc již ostrý dalekohled do ruky, aby je bedlivě proskoumal, a mlíčnou i jiné mlhavé třídy snaží se proniknout úplně. Šťasten, nesetkal-li se konec studentských let zároveň s koncem otcovských zlatek! Starý student je v Praze již jako doma a chodí po ní jako po své světnici; co není Praze nové, není také jemu nové. Jaký bude po celý život svůj, taký je již nyní, buď počítavý a chladný, buď romantik, nejšťastnější tenkrát, když »nad ním půlnoc bije zvon«. Zvláštní znamení: zná všechny veličiny politické a literární a volá na ně »servus«, když jde ještě s někým.

Druhá třída, »řadová garda«, odbyla sobě maturity po školách venkovských a přišla do Prahy, aby se vřadila k přísně určitému druhu zbroje. Mnoho, tuze mnoho budoucnosti, biskupská mitra, katedra na universitě, jmeno v lékařství po celé Evropě slavené, vše to a mno-

ho jiné je v tak jasné perspektivě, že třeba jen si vykročit. Co do budoucnosti se nesází sice již na nahodilou kartu, mnohem jistěji ale také ne. »Řádné« přednášky začínají sice již již pro nového »pána«, avšak jemu budou teprv později »řádny«. On ví, že všechno a všechny dohoní, že se bude co nejsvědomitěji snažit, obrovsky pokračovat, tak že by sobě již nyní pohladil tváře v odměnu; prozatím musí ale také trochu žít. V kavárně má veškeré noviny vždy na klíně, v divadle rozhoduje pomocí »akademického lístku«, co je již proto dobré, že se to jemu líbí, v hostinci vypravuje jen anekdoty o maturitě odbyté a napálených učitelích a do výdajů svých přibírá každodenních pět krejcarů pro domovníka. Později sezná také, kdy chodí nejkrásnější děvčata po Příkopech, jak vypadají taneční hodiny, kde se zastavují hodinky a stane se zuřivým přívržencem té či oné politické strany. Po Praze chodí vždy alespoň s jedním ještě přítelem, neboť přátelství potřebuje tuze a je v něm nadšený a do poslední obědní marky, ba až do jediného svého svrchníku obětovný. Praha je putujícímu přátelskému souspřeží říší báječnou, věděli sice mnoho historického a jiného již důkladně o ní, nyní ale působí dojem živý; nahlas se nediví ničemu, šťouchají se ale lokty. Zvláštní znamení: náruživá honba na kondice.

A konečně třída třetí, drobní ti studentíčkové, kadeti budoucí české armády! Budoucnost tak velká, že lze ji měřit jen v malých částkách, jen tak ode dne ke dni, na nejvýš od neděle ku středě, kdy je zas prázného půl dne. Život pouhé honění se za motýly, samý květ a samé slunce a zjeví-li se přece někde trn, je jím vinen ušňupaný pan profesor, k němuž je ovšem hrozitánská úcta, ale lásky jen tak dle potřeby. Studie se zakládají na nej-

širším, světovém základu, mnoho se nakoupilo bílého papíru, mnoho nadělalo sešitů se zvláštními nápisy. Mimořádné přednášky z polštiny a ruštiny na universitě mají velkou přítažlivost, zápis do stenografie, frančtiny, italštiny, kreslení, ba i krasopisu odbývá se na nižším učelišti samém s nadšením. Kněhkupci sobě zoufají, co přichází odběratelů na seznamy kněh zdarma a antikváři pořádají licitace. Divadelní galerie je plna vždy v nedělní odpůldne, ovocný trh každodenně. Bydlištěm nejsou žádná studentská kasárna, nébrž pokojíček u kterékoli rodiny pražské, v každém přízemním okně je oznámení, že se tu berou m a l í studenti do bytu, stravy i do prádla, neboť studentík malý bydlí v š u d e, jí v š e c h n o, co do prádla snese na svém těle něco a majitel hezké ženy nebo hezkých dcer nemusí se ho nikterak bát. Praha je nejen prvním městem ve světě, nýbrž ihned světem celým, obdiv je hlasitý a probíhá všemi škálami. Zvláštní znamení: sezná-li studentík nějakou vynikající osobnost, běhá za ní třeba půl dne.

Okupace je zde, jsme jejich. Přejem jim, aby se jim u nás líbilo. Praha je nyní zasmušilá, mrzutá, každý je v ní opravdový — Bůh ví, kam se poděly všechny ty písně a zpěvy, které před nedávnem ještě pražským vzduchem zvonily! Snad nám naši okupanti přinesli něco těch skřivánčích písní z venkova s sebou!

Národní Listy 3. října 1867.



LAMPÁŘSKÁ A JINÉ OTÁZKY.*

V Praze, 12. října.

(Ou est Lambert? — Lampářská otázka. — Divadelní kavárna. — Divadlo a obecenstvo. — Nové kanály.)

Neslyšel's po ulicích křik, otázky lidstva, živý lidu hlas? — Že ne? To's tedy hluchý! »Kde je lampa?« zní to čtyřslabičně od úst k ústům a kamkoliv se obrátíš, uhodí tě to čtyřslabičně o úctyhodné tvé uši. Nebe nás nechce nechat umřít dlouhou chvílí, a »dalo nedalo« nám lampu ruskou pro kapli svatováclavskou, jejíž zajímavá »nejsoucí bytost« objevila se nám právě tenkrát, když jsme dlouhou chvílí se již co nejvýdatněji rozzívli. Rozzívli ale nedozívli, ústa odevřená zavírají se s otázkou: »Kde je lampa?« Je to po odbytém »kde jsou miliony?« a po odbytém »stříbro«!*) nové polní heslo naší dlouhé chvíle, je to dobrý, doslovný, asonance i aliterace si hle-

*) Předhůzky v obviňování německých listů, dle nichž Rusko posílalo nám na naše účely peníze. — P. poř.

dící překlad francouzského »ou est Lambert«? Ba je to český výraz hesla přímo indoevropského, neboť i starý Reineke ptá se »Wo ist Lampe«? a chce tím říct, že zajíc a lampa dovedou stejně rychle zmizet.

Kde je lampa? Těšíme se na odpověď! Někteří tvrdí, že se jí nechtělo ze širokých kolejí ruské železnice na koleje západní a že zůstala hned na Rusi samé. Druzí tvrdí, že byla poslána pod kyrilskou adresou a některý, v švabachu narozený ouřadník náš že napsal na ni »wird nicht angenommen« a poslal ji zas domů. Třetí hádají, že padla v oběť těm, kteří nechtějí trpět, aby jen o kousek světla bylo z ruského zlata v Čechách víc. Ostatní nehádají pranic a těší se jen, že mají zas jednu otázku časovou, která se zajisté dříve rozluští, než jiné otázky časové, na př. česká. Ať pak ještě někdo tvrdí, že neděje se ve světě vše dle zákonů přísných! Právě nyní, kdy fysikové celého světa se namáhají, aby vynalezli novou bezpečnou lampu proti plynům, anať žádná posavadní se neosvědčila, rozplynula se i ta naše nenaše v plyn a dým, jímž se snad také někdo zalkne. A právě nyní, kdy v Praze nejednalo se o nic než o lampy, kdy tisíce Friedland-Stefkovských poraženy jsou slepotou, tisíce nových městských*) se povzneslo k hvězdám, kdy starostlivé hlavy pražské obce marně se namáhají vymyslit sobě, kam dobře nebo kam vůbec prodat ty staré olejové, padne najednou do toho zlatá lampa ruská celou tíží svou, tak že lampářská otázka mžikem stala se otázkou první. Ano, jsou v tom zákony všeobecné, a možno, že Newtonův zákon tíže nalezne zde nový do-

*) Narážka na změnu starých olejových lamp za nové, plynové. — Poz. poř.

klad, neboť je známo, že ruka nesoucí něco, na př. lampu, výš se držeti musí než — bývají kapsy na lidském obleku upraveny. Chrám sv. Víta ztrpěl již několik takových lampářských dokladů. Menší lampa zlatá u náhrobku sv. Jana ztratila se již vícekrát, zase se ale nalezla, — dobré omen!

České »ou est Lambert« alespoň je nám důkazem, že Praha rozkvítá čistě velkoměstskými spůsoby. Paříží ovšem ještě není, tou Paříží, jejíž »topografie, sotva dopsány, již zase nejsou pravdivy«, ale dělá se to tak znenáhla, po pařížsku. Vždyť máme již i svou divadelní kavárnu! Pařížské divadelní kavárny jsou v divadlech samých, schází se k nim v meziaktích, začátek nového aktu oznamuje se v nich zvonkem, lze sobě tam zatím přečíst několik divadelních časopisů, — u nás nemůže být kavárna v divadle samém a časopisů také není, plna je ale předc, ta naše divadelní kavárna, a může se tedy říci, že alespoň jedna divadelní místnost naše těší se návštěvě valné. Je věru komické, jak vyhledávají lidé vždy omluv nových pro to, že návštěva českého divadla není zcela tak skvěla, jak by býti měla a snadno mohla. Místo aby jednou pro vždy našli sobě důvod pravý, vyhledávají tisíc důvodů vedlejších; jednou je prázdnotou kus vinen, po druhé bláto na ulicích, hlavní vinu mají ale opět — ženské. »Chodí tam jen aby šat ukázaly, a že měšťanské kruhy šatové nádheře nepřejí, není české divadlo pro návštěvu dámskou«, praví jeden psycholog; »Co tam má vábit, když jsou skoro všichni členové divadla ženati«? praví psycholog druhý — oba mají pravdu, pravda je ale předce v něčem ještě jiném.

Ne, nebudu hubovat, schází mně k tomu ledacos, pro co bych nevydržel konkurenci s jinými, kteří hu-

bují. Člověk musí klobouk smeknout — a nos si zacpat na př. před těmi journalisty německými, jak ti to umějí. Jsem právě ještě všecek ohromen nejnovějším důkazem německé obratnosti spisovatelské. »Süddeutsche Ztg.« přinesla právě dopis z Prahy, — považte si: čtyry plné sloupce a každé slovo nadávka a každá věta celý kanál! Kdo by to po nich doved! Ti chlapi zasluhují uznání, pomníky, obšírné životopisy. Škoda jen, že v Paříži vyšla právě »Histoire des chiens celebres«, budem musit myslit na jiný titul pro životopisy jejich! Je vidět, že Hamerling věděl, co píše, když dí:

Austrie, ctihodná národův kojná,
dvacíti otců stále ještě kojíš plémě,
tvá prsa vadnou a dětem tvojím
vzrůstají zuby.

Skutečně nás kousají kde mohou, drazí ti bratři naši, — ještě dobře, že nám dle Hamerlinga také již rostou zuby! Ze »zoubkových« bolestí jsme již vyšli!

Národní Listy 13. října 1867.



O DIVADLE A POMNÍCÍCH.*

V P r a z e, 16. listopadu.

(Dva musejníky. — Zajímavost německého divadla. — Snížení klassiků. — Něco o pomnících. — Dohry bělohorské.)

Minulý právě týden může se stydět! Kdykoli sešli jsme se po přežilém dni a vzájemně se zeptali: »Což zvláštního?« zněla odpověď, že nic, a tak to šlo všech sedm dní po sobě. Hanba! Takového něco vydrží leda redaktor musejníka nebo jiný člověk, kterého už ani nenapadne, že má nějaké právo na život; my ostatní narodili jsme se, abychom žili a se bavili, a nevyhovuje-li se nám, je v tom přímo ošemetnost. Kdyby alespoň, když již to theatrum mundi nás nebaví, byla náhrada v zákulisí nebo předkulisí nějakého jiného theatri, na př. toho na nábřeží! Ale to je musejník č. II.; někdy sice něco podá, co přilítlo již upečeno, nechá na tom však ještě tolik pýří, že chuť se právě nezvyšuje. Pak také chybí nábřežnímu theatro našemu, že mu při jeho maličkosti nelze uživiti mnoho velkých zpěváků a zpěvaček. Strašně draho je teď na hlasovém trhu! V době, kdy libra zcela dobře vype-

čeného a chutného chleba stojí jen as deset krejcarů, máš zcela prostřední zpěvačku na př. skoro zlatem vyvážit. Někde to jde; praví se, že to jde také v nepoměrně větším a kasovně tedy »příjemnějším« německém divadle pražském. Tolik jisto, že tam je živo. Novinka jde rychle za novinkou, kde se co pikantního vyskytne, ihned je objednáno a provedeno. Kdyby ale měl člověk věřiti německým listům, musil by tam být pravý ráj. Co všechno ty listy vypravují a co všechno baví tedy obecenstvo německé. Zvláště pražský ouřadní list je v malých notickách divadelních veliký. Dostane-li některá zpěvačka poslední třídy rýmu, má k ní »Prager Ztg.« kázání, jen aby se dostala do potu; ztratí-li se komikovi pinčl, vysloví mu »Pr. Ztg.« upřímnou soustrast svou; nemůže-li se dávat oznámený kus, vypravuje »Pr. Ztg.« alespoň životopis spisovatelův, »z pouhé lásky k umění«, jak říkávají venkovští principálové.

Němci myslí, že tím popularisují umění. Němci myslí ledacos a popularisují vše. Nyní, kdy Cottův privilej přestává, pustili se také do Goethe, Schillera, Herdera atd. a popularisují je tím, že je vydávají za ceny takové, při jakých sobě obecenstvo knihy už ani více ceniti nebude. Berlínský jeden krejčí oznámil, že kdo u něho dá dělat správku alespoň za dvacet stříbrných (grošů), dostane Schillera, totiž jen básně jeho, nádavkem — ten Jidáš. A v téže metropoli německé vzdělanosti oznámil knihkupec jeden nové vydání klassiků, sešit — za krejcar. To je přímý atentát na kapsy oněch občánků berlínských, jimž maminky nesvěřují ještě většího kapitálu než mnoholi stačí na získání jednoho »bandura«.

Konečně — i ta směšnost je závidění hodna, chceme-li být upřímni. Na naše klassiky nemá nikdo privilej a to je

snad škoda. Co se našemu obecenstvu volně podává, toho obecenstvo nedbá; až ale přijde nějaký ouřadní Wallenrod český a klassiky naše zapoví, bude se obecenstvo o ně prát. Naše obecenstvo je jako onen kupec, kterémuž obchodník prodal i nejchudší i nejobnošenější »mustr«, jen když mu řekl, že je vpašován.

Jednomu klassikovi konečně má se u nás státi po právu, arci ne klassikovi uměleckým pouze produkováním svým, nýbrž celým svým klassickým působením a životem. Jungmannovi má se naléháním Svatobora postavit v Praze pomník veřejný, a sice na Františkánském náměstí. To je myšlénka zdravá. Jen ať hlasitý výraz piety nepřehluší požadavky esthetiky! Stalo se již podobně a nad hroby Hanky a Hněvkovského máme homolovité toho důkazy. Na takové dílo patří velmi, velmi jemný takt, jehož nemívají někdy ani lidé, jimž by měl být takt takový vrozen, — ovšem kdyby bylo jinak, měli bychom samé jen velikány v umění výtvarném! Francouzským předním sochařům bylo na počátku tohoto století uloženo, aby vymyslili krásný pomník Napoleona I. pro Paříž. Korsikán Napoleon neměl, jak známo, příliš šťastnou postavu, bylť malý a zavalitý; pomohli mu tedy trochu a udělali soše jeho notně delší nohy, jako by bylo přední vlastností Napoleonovou bývalo utíkání!

Doufejme, že pomník Jungmannovi postavený nebude jediným českým pomníkem veřejným. Praha je ještě historii české mnoho dlužna, splátka Prahy musí být právě monumentální! Za to máme pomníky už hezky dlouho v Praze, které nás právě tak přílišně netěší; na př. staroměstský pomník porážky bělohorské. Avšak — zapomínám, že přes Bílou Horu v nejnovějším čase jde

silnice do budovy c. kr. policie pražské. Zcela nová to »cesta do Říma« a v posledních dnech prý ji mnohý vyšlapával. Také dámy ubírají se nyní cestou tou, ovšem ve fiakru, protože je na dámy trochu daleka.*)

Fiakra toho pražská policie ještě nenašla, s damami v něm putovavšími ale baví se již tak výborně, že k vůli pozdější milé upomínce zapisuje si tu zábavu i protokolárně. Skutečně prý odpovídají dámy ty velmi ochotně na kladené jim otázky a projevují nelíčenou radost nad tím, že věnec jimi ve Hvězdě zavěšený schován je na slavném úřadu, — ve Hvězdě byl by se třeba ztratil. Snad to základ pro nějaký »Beustův herbář«!

Národní Listy 17. listopadu 1867.



*) R. 1867 ve výročí bělohorské bitvy několik předních pražských dam zavěsilo ve Hvězdě věnec se stuhami národních barev a s vlasteneckým nápisem. Za to byly policií stíhány a odsouzeny do vězení. Viz následující feuilleton. — Poz. poř.

BĚLOHORSKÁ DEMONSTRACE.*

V P r a z e, 2. prosince.

(Následky pokroků ženského pohlaví. — Dohry bělohorské. — Pan Forster a jeho tajné příčiny. — Mostecká zkouška.)

Půjde-li to tak dál, zemrou spisovatelé nedostatkem »oborů«, neb z jednoho po druhém vytlačuje je emancipace dam. Když už nic jiného, ani román, ani divadlo, ani báseň ani filosofie nezbývalo ubohému muži, vyštvanému vždy dál a dál, a ustupujícímu před »novým lidem« jako Indián ustupující před bělochy, zbylo mu alespoň jedno místečko, jedna komůrka, nevelká a nepěkná, avšak dobře chráněna. Spáchal totiž něco, co dle jeho náhledu nebylo trestuhodné, a vandroval za svůj náhled ihned do žaláře či vězení či šatlavy, kdež mohl konat zajímavá študia na svých spolubydlitelích a široce pak popsat v nějakých »zamřížovaných obrázcích«, jak poeticky žijí, tyjí a koumají ti, kdož jsou »v boji s pedan-

tickým návykem copatě mravního světa« nebo »dřív něco nalézají, než to byl někdo ztratil«. Avšak ani toto nejposlednější útočiště nechtějí nám nechat víc naše dámy, chtějí samy také mít trestuhodné náhledy o beztrestuhodnosti, páchají věnce a mají být za to zavřeny.*) Co nám pak ještě zbývá!? Nic než naděje, že páni soudcové předc jen budou držet s námi muži, že vyšší instance zruší nález instance nižší, a kdyby přec mělo dojít k zavření, že dají vznešeným dámám elegantní byt, pozorlivou obsluhu, úctyplnou isolaci, tak že ani zvučku nezaslechnou z ostatního zamřížovaného světa a konečně právě tak moudry vyjdou, jak tam byly vešly. Na památku nechť sobě vezmou cokoliv s sebou, jen žádné trpké zkušenosti, ty nechť přenechají nám!

Jak obratně to navlékly, aby svého cíle došly! Přiznám se, že kdyby mně byl někdo dal věnec do ruky a řekl: »Jdi a polož jej na rov tisíců těch českých bratří, kteří před třemi skoro stoletími padli na Bílé Hoře«, byl bych šel beze všech rozpaků a nečinil sobě při tom ani nejmenší naděje na 48 klidných hodin. Teď arci pochopuju, proč Prusové smějí na loňských bojištích stavět pomníky a oplakávat své mrtvé;**) je to chytrá léčka, přicházejí beze všeho tušení, ale my jim uděláme proces a zavřeme je všechny. Co se nepovedlo Benedekovi, poveďe se hloubavé mysli soudnické a mám takové potěšení z toho, že samou radostí musím a musím zde vyplácnout ten nový tajný plán. Jen to nebylo hezké, že na tom inkriminovaném věnci dámském bylo vyšito: »Vlasti,

---

*) Viz konec předešlého feuilletonu ze dne 2. prosince 1867. — Poz. poř.

**) Bojiště u Sadové na př. — Poz. poř.

d á m e Tobě zahynouti!« Vlasti dát zahynouti, považuje se v celém světě za nepěkné, u nás pak je to zvlášť nevlastenecké, nerakouské; vidíte, kdybyste — — teď ale nevím, bylo na věnci »dáme« nebo »nedáme« — člověk sobě v Rakousku skutečně hlavu tak splete, že ani neví, co právě se trestá!*) Naposled byl bych býval také trestán, kdybych byl uposlechl pozvání přítelova,**) jenž mne vybídl k návštěvě Bílé Hory, tvrdě, že v týž den — náhodou výroční den bitvy — je tam velké cvičení c. kr. četnictva.***) Přítel můj je velký přítel vojenských evoluc; každá zábava ale něco stojí a jeho stála dvanáct hodin. Co je to naproti pěkné upomínce pro celý ostatní život!

Kdyby bylo dle nového spolkového zákona dovoleno podat někomu adresu více než desíti podpisy opatřenou, navrh bych v některém českém spolku děkovací adresu pro pana Forstra, c. k. policejního komisaře a tajného vlastence. Zapověděl pod jeho komandem stojícím »tajným existencím« užívání vznešeného jazyka českých králů a přikázal jim pod ztrátou hrdla a zlatky denně, aby se spokojili vždy a všude druhým jen jazykem zemským — jaký to jemný ohled! Neboť sobě pranic z toho pan Forster nedělá, cuchají-li ho noviny za to, vždyť je známe, ty novináře, cuchali už jiné a snad ještě lepší lidi. Jediné zaklepání na rameno, »provedené« rukou, která shrabuje diéty vyšší třídy, vše napraví. A to uznání musí přijít, vždyť se proneslo veřejné mínění p r o t i panu

---

*) Ovšem bylo: Nedáme. — Poz. poř.

**) J. Arbesa. — P. poř.

***) Četnictvo a policie byly tam komandovány proti demonstrantům. — Poz. poř.

Forsterovi, což mu na jeho kariéře rozhodně prospět musí. Ovšem, než se na ten velký čin vzmohl, musila být jeho vášeň rozprouděna, krev rozohněna, jak již i u jiných, napotomně velkých mužů bylo. Pan Forster je rodilý Kralodvořan. Jistému lékárníku královdvorskému ale, který měl přijít do jednoho vídeňského závodu, dostalo se odtamtud přípisu, že »ho nemohou přijmout, poněvadž je z města, ve kterém měl Sladkovský řeč proti Beustovi«. To zabolelo ovšem krajanské srdce páně Forsterovo nanejvýš, zabolelo i roztrpčilo, roztrpčilo i zabolelo, krev začala míchat vášní a vášeň krví, »zub za zub« napsal sobě p. Forster křídou na koženou svou psací podložku a zasadil »druhé straně« ránu, arci že tajnou, protože je vlastencem jen tajným. Veřejní vlastenci ale nechť sobě vezmou příklad z té rázné vídeňské firmy.

Takto není v Praze pranic nového, než že se budou nyní dít zkoušky z pevnosti dobudovaného třetího mostu. Jedna z těch zkoušek bude, že se přežene mostem skot sto volů čítající. To prý je přihlašování rozdílných dvounohých, kteří se cítí, že ani čas na odbývání nestačí! Nabízejí se lacině, podávají důkazy, přinášejí vysvědčení. Ale městská rada se již rozhodla a určila, že jen opravdovými, pravými voly, odvěkými to »nepřátely pokroku«, bude se praktičnost mostu zkoušet.

Národní Listy 3. prosince 1867.



Z KNĚHKUPECKÉHO SVĚTA.

Známo, že kněhkupectví německé je ve světě kněhkupeckém šťastnou Arabií. Třeba by v něm pak nebyla Praha právě Mekou, je německým pánům kněhkupcům přec jen velmi milou karavanserií, v níž možno od poutníků leccos vydělat. Těch poutníků po »slově« prahnoucích bylo v neúrodném na německé plody Rakousku vždycky dost a pro ostatní hojnější plody neněmecké nebylo vedle nich proto dost odběratelů, že nebylo obchodních sprostředkovatelů. Kniha — vyjímaje knihu školskou — je daleké většině i vzdělaného obecenstva věci dosti zbytečnou; soustavní obchod, kupecká obratnost a tržní finty musí se jí smocnit, aby nabyla rozšíření.

V tom ohledu prokročili Němci daleko. Jako jejich literatura je velká, velký je také jejich obchod. Ano právem se tvrdí, že obchod jejich kněhkupecký je první ve světě. Jejich spojení je nejrozvětvenější a při tom jsou přec co nejpevněji scentralisováni; velký, kněhkupecký orgán, vycházející denně, udržuje je v stálém duševním spojení, Lipsko pojí je se světem celým. Lipskem obdržu-

jem zde knihy francouzské, polské i ruské, drahota jejich je v přímém poměru s výdělkem, který z nich mají kněhkupci němečtí. Málo věru schází, aby i české knihy do Čech Lipskem přicházely, tolik je alespoň jisto, že němečtí kněhkupci seberou z vydaných českých kněh vždy »polívku svrchní«. Sami ovšem ničeho českého nenakládají, ba nenakládají ani ničeho německého, obmezují se na skvělá percenta tak zvaného »sortimentu«, která po srážce všech výdajů vždy alespoň 15—20 ze sta vynášejí. Arciť »přičiň se a atd.« a tolik se musí vyznat na jejich čest, že se přičiňují řádně, výdatně.

V takovém »sortimentu« je život co nejčilejší, čilý život i tenkrát, když není právě ani jediného kupce v krámě. Jsou-li kupci, zachází se s nimi se vzornou, vybranou zdvořilostí, předkládá to i ono lákavé k »pouhému nahlédnutí«, baví se ukazováním splendidně vydaných novinek, ilustrovaných děl i všelikých barvotisků, a kupec, jenž byl vešel, aby sobě koupil jednu knihu »potřebnou«, odchází s třemi knihami nepotřebnými a ani netuší, že mimo to je zanešen do seznamu těch »přátel literatury«, kteří pak ob den obdrží nějakou zásilku k »pouhému nahlédnutí« do bytu. Nejdou-li kupci, nuže jsou v krámě prodavači a těm je první zásadou a filosofií obsah historky o Mahomedu a vrchu; nepřijde-li kupec sám, jdou sami k němu. Stane se, že do některého knihkupectví přijde v jistých dobách (na př. nyní před svátky a Novým rokem) třeba šest až deset centů kněh najednou denně. Ty ovšem nepřicházejí, aby vyčkaly v koutečku skromně své doby. Daleká většina jich je duševní demimonde, zboží lehké, jež žádá sobě rychlého odbytu, aby ta vypůjčená špetka spiritusu z něho se nevykouřila. Pravé a levé ruce pana principála vrhnou se na došlé balíky;

nejdřív se knihy rozlosují dle materií, pak se vezmou »přátelé literatury«, taktéž dle »materií« svědomitě roztřídění, homogenost se skoumá, k jednomu příteli přiloží se dvacet lákavých přítelkyň, sváže se v balík, napíše na něj »k nahlédnutí« a naloží na poslíčka.

Takový poslíček je prodavač třetího stupně. Vypověz ho z pokoje, nechá ti balíček v předsíni, shoď ho se schodů, nechá jej u domovníka, v každém ale případu přijde zas. Jeho bedra neznají žádné tíže a plic nejspíš že vůbec nemá, nýbrž jen nějaký kaučukový surogát. Ani nesmí mít plíce, neboť jedná se velmi často, kdo dřív knihu novou přinese. Stalo se již i v Praze, že telegrafem oznámenou zásilku kněh očekávali poslíčkové již na nádraží (na př. při výročních šlechtických almanazích děje se tak vždy) a uchopivše svůj lup že se vrhli do drožek, načež nastalo přestihování se o čtyr kolech.

Balík se odevře, přítel literatury prohlíží obsah jeho s pevným ovšem předsevzetím, že vzdor kněhkupeckému tvrzení, dle něhož ani není lze peníze líp uložit než v kněhách, při panující obecné drahotě nekoupí ničeho. Avšak zde je kniha opravdu dobrá, zde láká tytul, tam se rozřízne jeden, druhý list, kniha se trochu pošpiní, někdy se i celý balík pohodí a zapomene a po novém roce se náhle ukáže, že vzdor dobrým předsevzetím je kněhkupecké konto neposledním všech výročních kont. K tomu také ustrnulý vlastenec náhle pozoruje, že i české své knihy odebral od německého kněhkupce a místo literaturu, že »podporoval« někoho zcela jiného. Ovšem je to odměna obchodní obratnosti, proč nesřídí český kněhkupec obchod svůj právě tak.

Obtíže se arci kladou českému kněhkupci. Jako je celý obchod scentralisován venku v Německu, takž pev-

ně svírá a uzavírá se německý obchod také u nás. Je známo a mluvili jsme na tomto místě již jednou o věci té, že kruh německých kněhkupců odvírá se jen zase něněmeckému soudruhovi, českému že je takřka hermeticky zavřen. Český obchodník, ač nepotřebují-li tuze nákladu jeho, je z úvěru vyloučen, což při obchodu, který německým spůsobem se u nás vede a tímže spůsobem po celý rok skoro výhradně jen úvěrem pracuje, velmi mnoho, ba život sám znamená. Pevné seřadění se kněhkupců a nakladatelů českých a rozumná reciprocita pomohly by z části jedné, z části druhé pomohla by jen tatáž obchodní pohyblivost naproti obecenstvu, jakou jsme nahoře alespoň v jedné stránce její vylíčili. Rozhodnou ale pomocí bylo by totéž literární sloučení celého kněhkupeckého světa slovanského, jaké je ve světě německém. Stane se to prý nyní a Vídeň naznačuje se co slovanské nastávající Lipsko. Na zdar — ale nechť se dostaví v pražských slovanských filiálkách tatáž čilost, jaká již jest v pražských filiálkách Lipska!

Národní Listy 6. prosince 1867.



MDLÝ ŽIVOT SPOLEČENSKÝ.*

V Praze, 7. prosince.

(Týden spokojenosti. — Dvě zimní květiny. — Pláč cizincův. — Nejdřív německy a pak zas německy. — My a Maďaři.)

Bez všelikého, trávení a tedy i zdraví škodlivého vyrušení strávili jsme týden, až si dnes večer ulehnem, vezmem proti svému zvyku také noční čepici, aby bylo vše důstojně skončeno. A usnem tím krásněj, čím pěkněj jsme po celý den klímali. Vlastně neklímali, nýbrž žili jen klidně a spokojeně, obyčejně, ba takřka neobyčejně obyčejně, žili zkrátka v onom šťastném stavu polobezmyšlénkovitosti (odpusťte té pouze ruské délce slova, delšího jsem už nedoveď), kterému říká ošklivě praktické pohlaví mužské, »zakládání na sádlo«, poetické pohlaví ženské »růst do krásy«. V stavu tom tráví člověk mezi spaním a polospaním, polospaním a posilňováním se, i práce sama je jakýms jen posilňováním se a největší

emoce je ta, když člověk se con motto zdvihl z křesla, majestoso se pohybuje až k oknu a zde zase v příjemném adagiu se rozloží, aby se díval ven do své zahrádky. Zahrádka ta je nyní adventně zamrzlá, sníh se rozkládá po záhonech, ale zahradník člověk postavil do té adventnosti sklenník a vynucuje v něm nové zas a nové květy.

Nikdy člověk nenadělá tolik hudby, zpěvu a jiných zvučných květů jako v době, když ptactvo zpěvné bylo se již dávno odmlčelo a v celé přírodě nic více nezvoní mimo suchý mráz. Dva plné, krásné květy hudební připadly nám nyní na jediný týden, jeden vonný a vznešený jako lilie, druhý pestrý, bizarní a omamující jako orchidea. Obě vypučely v sklenníku Umělecké Besedy: v neděli se těšili botanikové ze zbožné »musicae sacrae«, ve čtvrtek z rozpustilé zábavy mikulášské. To je, myslím, jediná pravá cesta, po které Umělecká Beseda kráčeti má, a náš Procházka, který jeden alespoň obor Besedy po cestě té vede rovněž obětavě jako neunavně, zasluhuje nejupřímnějších díků. Produktivnost měla by se stát heslem, jež Umělecká Beseda posud hledá pro znak svůj, taková produktivnost, jež by dávala kritice mimo spolek ležící příležitost k esthetické abstrakci. Odbor literární chtěl v ohledu tom působit vydáváním cenyplných almanachů, vydáváním vlastních i cizích děl básnických; odbor výtvarný chtěl působit vydáváním cenyplných premií, pořádáním pravidelných výstav, závoděním s tak zvaným »vlasteneckým« spolkem pro umění v Čechách. Uspořádáno několik výstav, aranžován kruh pěkných přednášek pro dámy, ostatní se vykoná, až každý obor bude mít — svého Procházku.

Z produktivnosti naší jedině nás mohou cizinci poznávat, z neúnavné naší činnosti, mámeť ráz příliš oprav-

dový do sebe, než abychom se dovedli jím representovat stránkou hravější. Cizinci, hlavně Slované ostatních kmenů, těžce toho obyčejně nesou, že nelze prý nás seznat než v místnostech veřejných, salonního života že nemáme, rodinný život že je obehnán zdí choulostivě chráněnou. Cizinec musí nás právě tak vzít, jací jsme; až budou časy jiné, budem také my jiní. Jsou usedlí Pražané, ve veřejném životě našem dosti známi, co do soukromého svého života přece zapadlí jako v cizím moři. Osud nás tak učinil. České srdce nenalezalo do nedávna nikde příbuznosti; aby nebylo uráženo v nejjemnějších svých pocitech, obmezilo se na sebe, na svůj věrný kruh domácí. I když nastal veřejný ruch, byly poměry tak zvláštní, a jsou posud, že vše, co činíme, činíme raděj ještě veřejněji než třeba. Politické poměry, tak mladé, nevyrovnaly se posud s poměry společenskými, nebylo času na krystalisování se přechodů mezi kruhem nejširším a tisíci těch kroužků malých. Mimo to dusí národní dualism náš, hluchá arogance druhé strany, která každé sblížení se odmítá žádostí za úplnou nadvládu.

Pražské dámy v nejnovějším čase učinily již několik pokusů na utvoření širších a živějších společností. Dřív obmezily se na kruh český, nyní pak chtěly některé jemnocitně spůsobit i sprostředkování s živlem druhým. Jednalo se o zábavu poučnou. Hned při první schůzi vystoupla spanilomyslná jedna Němkyně na špalíčky německého oratorství a jala se mluvit a mluvit, jak následuje: »Jsme zde některé, které nerozumíme dobře česky, navrhuju tedy, aby veškeré přednášky byly jen německé; kdyby ale české dámy chtěly mít přece někdy přednášky české, nechť nám to laskavě dříve oznámí, abychom — přítomností svou nepřekážely.« České dámy jí

sice ničeho neodvětily, zcela po česku, šly ale, aby se více nevrátily a uzavrou se nejspíš ještě více.

Cizinec těch věcí ovšem nezná. Mimo to mu nebohému ani život veřejný náš neposkytuje právě nyní mnohé pochoutky. Ležíme nyní trochu stranou od silnice. I ta pařížská výstava přestává perly své již házet na »pomoří« české. Ještě někdy ta neb ona přednáška o ní, ale na některé té přednášce je vidět, že je jí především na tom zaleženo, aby byla oznámena v novinách. Avšak kdož nás položili stranou, chtějí nám zas někdy namluvit, že se celý svět vlastně přec jen kolem nás a nám k libosti točí. »Jakpak, pánové, mužete chtít české komando pro měšťanské své sbory,« vzdychla sobě vysoká, v Praze nedávno meškavší osobnost, »kdyby Maďaři slyšeli, že jsme Vám je povolili, hned by chtěli také mít své národní vojsko.« Teď ale chtějí mít Maďaři své národní vojsko a každý nelíčený obdivovatel generála a majora Perzel-Steffka*) může se směle domýšlet, že učinil tento ve Vídni v prospěch českého velení nějakou smělou diversi, o které se Maďaři dověděli.

Národní Listy 8. prosince 1867.



*) Velitel ozbr. měst. sborů, jenž hájil pro ně pouze německé velení. Ovšem neuhájil. je. — Poz. poř.

NÁRODNÍ LISTY 1868.

NOVÉ VÝLETY PRAŽANŮ.

Kolem elegického Vyšehradu a ještě zadumanějšího Slíchova, kolem strmých vápenců bránických a údolí chuchelského, kolem historických Modřan, slavné Zbraslavi a romantické Závisti, malebnými výšinami Vran, Trnovy, Davle a kolem rozkošného ústí zlatopískové Sázavy přicházíme proti vodě po čtyřech hodinách co nejrozmanitější a nejpříjemnější plavby do zelených Štěchovic. Poobědvali jsme již na parní lodi nebo odbudem důležitý ten »návyk« velmi dobře a zároveň velmi lacině v některém ze štěchovických hostinců a již nakládá najatý průvodce naše plaidy a svrchníky, aby nás vedl dosti příkrou, ale také dosti příjemnou lesnatou cestou k sv. Janu pod Slapami. Cesta trvá něco přes hodinu, máme ale na ni skoro tři hodiny čas a zatáboříme si hodinku v některé lesní mýtině. Někdo ze společnosti má snad košíček se studeným jídlem a zteplelým vínem s sebou a stane se s zásobami svými vítaným středem společnosti, neboť dopolední čtyry hodiny strávené na

palubě — vždyť je známo, že »slaný vzduch« tráví! Pak to jde čtvrthodinku údolím plným skalních rozvalin, stinných olšin a brčálových kapradin dolů k levému břehu Vltavy. Jsme v novém světě! V pravo táhlé údolí vltavské se strmými zelenými břehy, v levo pokračování Vltavy, ale ne řeka víc, nýbrž pěnivé, vařící se jezero, vysoké, bílé vlny, šlehající sebou jako delfíni, běží proti proudu, jako by se odrážely od těch nebetyčných, blízkých skal, které řeku pevně zde uzamykati se zdají. Zde sobě příroda česká zahrála na poetu romantika a uchvácen divou krásou velebné básně její sklesneš v drn, abys rozohněným zrakem vssál v ducha obraz, jehož nikdy nezapomeneš.

Avšak toť teprv první verš té české básně »Svatojanské proudy«, přijdou verše další a ještě krásnější, ba slohy přemahajícího dojmu!

Na břehu čeká již lodice s kormidelníkem a dvěma veslaři. Po pravém břehu byli koněm lodici tříhodinnou jízdou vytáhli, pak koně i lodici přeplavili na břeh levý, koně již poslali lesnatým vrchem domů a lodici zatím na břehu »zahejnili«. Nyní ji připravují k jízdě a kladou prkna přespříč boků co sedátka. Mezi tím upozorňuje nás průvodčí na sochu sv. Jana, stojící pod skalou, a na blížící se vor, jehož »vrátný« již z daleka před sochou smeká, aby šťastně překlouzl přes osudná skaliska. Vor již vnikl do »proudů« prvních a letí jako šíp pěnou dál. My již také sedáme. Kormidelník, ač byl s úsměvem díval se na poklonu »vrátného«, pošoupne čepici sám také a řekne: »Nu s pánem bohem!«

Několik rázů veslařských, loď se skloní a tančí po divokých vlnách. Můžem se bezpečně oddat plavbě, neboť plavci naši zde znají každé písečné zrnko na dně

a ty vlny byly jejich kolébkou a jsou jejich nejdůvěrnějšími známými. Ale zrak náš neví, kam by se dřív zadíval, co by dříve vpil. Divoké skály nad námi, divoké vlny pod námi, obraz celistvý, uchvacující. Ty skály mají tvary co nejmalebnější a mladá zeleň a podivně jako stařec trpaslík vypadající stromy sdobí jich vrchole a koření se v jich slujích, visí nad jich rozsedlinami a jeskyněmi. A ty vlny mocné a divoké, se sněhobílými hřebeny a barvou čistého topasu skotačí jako kočky v náhlých, neočekávaných skocích kolem; chceš si zahrat s blížící se nevinnou vlnkou a ochladit v ní ruku svou, ale náhle vyrazí vlna druhá a ochladí ti i rameno čistým mokem svým. A když vesla do vln se ponoří a zase se vznesou, jako žhavé jiskry letí kapky od nich.

»Jeďte po peřejích«, zaprosíme plavce. Kormidelník se usměje, kolem nás to zavíří a zatančí, bůh ví odkud se vzdmula, vyskočí velká vlna jako mocný balvan po boku lodice, hřeben její kloní se k nám, cítíme drobný stříkot ve tváři, dámy se zajektají, ale loď se jen zahoupla, vlna zmizela, postříkavši nám trochu plaidy a na lodi panuje všeobecná veselost. »Drž se jen pořád živé vody,« káže starý veslař kormidelníkovi, vida, že nám to způsobuje radost, a jme se povídat a vykládat jmena skal, strmících buď nad vodou, buď v ní pohroužených. Divně to musí vypadat zde na tvrdém lůně Vltavy!

S »hořejších Slap« jsme »spadli« na »Slapy dolejší« a odtud na »Křemel«. A »padáme« dál přes neviditelného »Vlka« na proudy »Medvědic«, odrážíme se od »Strejckého«, houpáme se »na Železné« a spatřujem »Bednáře«. Má své jmeno od toho, že už přemnohý vor a mnohou loď »zabil«; s ním musí být plavec dobře znám, sic »hodí mu to peřej« a loď je »zabita«. Blízko něho je »Peksova

strouha«, mající jmeno od skrytého tam kdesi nahoře Peksova mlýnu. Nebožtík starý mlynář Peks byl člověk podivín, rád přenocoval tamhle v té tmavé jeskyni a maloval vápnem na skalní tabule rozličné figury; tamhle ta bílá panna je také od něho, je sice malována trochu rozčápnutým štětcem, ale lpí pevně.

Obzor otvírá a zavírá se co okamžik před námi i za námi, jako by šlo skalní jezero za jezerem, a každé je obklopeno nebetyčnými hradbami. Jezero za jezerem, obraz za obrazem, každý celistvý, divoce romantický, nová, nově uchvacující sloha. Blížíme se zase proudům novým a doháníme vor, jejž jsme byli spatřili nad proudy prvními. Musíme jej předhonit, abychom tanec svůj řídili si dle své chuti, a kormidelník velí, aby se veslaři drželi »vejpůl střídy« voru. Již jsme u voru, plavci pozdravují, zemdlené hokyně, vařící sobě uprostřed voru bramborový oběd, kývají hlavou, kohout s několika slepicemi zde sedícími marně se namáhá, aby roztáhl svázaná svá křídla. A již jsme je také předjeli a vhoupli se »do Roháčů«. A pod nimi zase voda rozpěněná, jsouť tu »Strhané«; jsou sice vystříleny, avšak »voda rabí přes kámen« a prozrazuje zbytky jich. Objeli jsme »Bílou skálu« a veslujem k »Mařence«, boubelaté a kulaté, jak se na českou »Lurlej« sluší. Teď je »Mařenka« smutna, neboť její »Kubíček«, který stál dole, není více. Byl velmi zlý na každého plavce, který přicházel shora od Mařenky, a musili střelným prachem učinit jeho statisíceletému životu konec. Zde už skončili i jiní život svůj, před několika lety také dva bratři. Chtěli vybrat vejry, »zahejnili« si provoz kolem keře, keř se vymknul s kořeny a oba bratři spadli do hlubiny. Divoké skály mají sílu divokých obyvatelů; při plavbě denní spatříš obrovská káňata, sedící co ma-

lebná stafáže na skalách a za noci rozhýkají a rozbědují se skály skuhrotem sov a výrů a štěkotem a vytím lišek. Tu pak kvete obrazotvornost lidu a chcešli, balladisto český, vypráví ti plavec o vodnících a vodních žínkách, o plavci, na kterého »to« žalostně volalo a pak se mu vysmálo, a o rybáři, jehož »to« při nočním lovu kaprů tahalo z lodi, a jen pustilo, když vykřikl »Ježíš Maria«. Vypravují napolo skepticky, napolo ale opravdově.

Již jsme přejeli přes »Žižkův brod«, kde husitské voje prý přebředly, a skutečně podnes se zbraně husitské nalezají, a dostali jsme se do proudů »Vosin«. Odtud nás přijaly proudy »u Chaloupky«, pak »v Kletecku«, pak »Hořejší Lín« a »Hořejší Buk«. Pod ním vidíme skalisko, kde byla kdys puchýrna na zlato. Pak přijdou podvodní »Korotve«, pak »Velká« a »Malá pec«, »Dolení Buk«, jsme již »v Dušni«, smějem se obrovskému »Oslu« a letíme kolem »Sovíka« a »Kosy«.

Břehy se rozstupují, obzor oudolí se dělí, hory jsou pravidelnější a hustou zelení porostlé a brčálový odlesk jich zrcadlí se ve vodě klidné a tiché, proudící se mírně a svítící se jako jasné víno. Nové to obrazy, klidnější, ale rovněž velké a dojemné. Co pravý umělec ukončila příroda svou fantastickou báseň slohami snivě harmonickými, zůstavila v nitru našem soulad, slastný poklid.

Kolik je Pražanů, kteří sobě popřáli již dojmů básně té?

Národní Listy 24. května 1868.



NAŠE LISTY 1869.

KLEPY O PRAZE V ZIMĚ.*

V Praze, 23. ledna.

(Mráz, až Sejčkovi*) oči pláčou. — Mor a pieta k němu. — Kioski redivivi. — Žurnalistické »šimly«. — Život a pračky.)

Dnes ani nevím, kolik je stupňů zimy. Ne snad, že bych to jiné dny věděl, to ne, k tomu nejsem ještě dost »velký a starý«, ale dnes jsem ani nešel kolem Dursta, který má před závodem svým thermometr vyvěšený pro každého, kdo náhodou na Hradčanech bydlí a dle stupňů v Ovocné ulici na vlas zví, jaká zima u něho nahoře není. Thermometr Durstův mne také ani sám o sobě nezajímá, spíš mne zajímá tak mnohý dost velký a starý, který nemůže kolem, aby se naň nepodíval. A nyní hned poznáš při nastalých mrazech, je-li ten pozorovaný pozorovatel přítelem národního divadla nebo ne. Mne-li si radostně ruce a splyne-li mu škodolibě se rtů »Sejček«, můžeš ho směle upomenout, že nedoplatil ještě svých 24 upsaných

*) Pražský prorok povětrnosti. — Poz. poř.

rát na národní, a on ti to alespoň odpustí. Připomínám totiž všem zapomělivějším, že po loňských svatojanských dnech žádal Sejček odměnu za to, že udělal k slavnosti tak krásné počasí, a když mu nic nedali — u nás se žádá z vlastenectví ale všechno zdarma! — že hrozil divadlu i jeho výboru všelikými pohromami, neboť jemu, napsal tehdy, příroda udělá velmi mnoho k vůli. Teď ale prorokoval, že nebudou pražádné mrazy, ale příroda mu to neudělala k vůli a nepřátelé jeho mnou si ruce.

Vlastně, teď si vzpomínám, kolem Dursta jsem šel přec, ale měl jsem příliš velkou bolest v srdci, než abych byl vůbec něco pozorovati mohl. Od těch dob, co jsem začal rozeznávat pěkné od nepěkného, bolela mne totiž nesmírně ta socha sv. Trojice na Štěpánském náměstí malostranském, bolela mne vzdor mé jak známo zbožné mysli a vzdor mé úctě k nebožtíku sochaři Brokovu, který udělal tak krásné karyatydy s nemožnými svaly a čarokrásnými mouřenínskými obličeji. Podívejte se na tu »sochu«, ale nezatracujte krasochuť našich otců, byliť tenkrát právě po velkém moru a rekonvalescentu musí se ledaccos odpustit. Je to »sloh«! Obelisk upravený na podstavci as dva sáhy vysokém, dole co okrasa několik kašen, co stráž celá setnina copatých andílků, a aby vše bylo dovršeno, jsou na jehlanci nahoře také ještě nalepeny chumáče kamenných obláčků, »jako by živých« a vyjímajících se as tak pěkně jako svalené žíly na lejtku. Neposmíval jsem se nevzdělanosti otců, ale kdykoli jsem spozoroval, že kluci při nevinných svých hrách urazili některému andílkovi nos, měl jsem vždy nevinnou svou radost z toho, a kdykoli točila se nad Prahou bouř, doufal jsem, že jednou přece skácí to morové umění. Ale neskácela žádná, nýbrž zřídilo se teď komité, které prý přidělá

zas všechny ty andělské nosy a postará se, aby nechutná ta spousta kamenů byla zachována všem nynějším i budoucím sochařům co příklad odstrašující. Nebohá má Malá strana! Jsme spolu o jednu naději chudší a budem-li chtít mít Brokova rádi, musíme se postavit před mouřeníny Morzinského paláce nebo před karyatydy »u Hopfenstoku«.

Pak si má člověk všimnout mrazů! Pak má přemýšlet, jak v té zimě vydrží v kioscích, které prý se nyní zase otevrou časopisům, mýdlu, rohlíkům a tabáku, ty kudrnaté holčičky, které jsou to jediné netransparentní na nebohých kioscích. Pak má člověk uhodnout, co nyní »Bohemie« zas nového na kiosky udá! Však ona »Bohemie« něco na ně najde a děvčata, když se v nich v nejparnějším letě neupekly, také v nejpernějším mrazu nezrampouchovatí. Konečně, když se pekly, musí promrznout, jsme už tak od přírody navyklí a nebyli bychom ani zdrávi, kdyby nám Čechům alespoň jednou do roka nezašlo za nehty. Jen jsem žádostiv, nadešel-li kioskům již šťastný den. V Praze musí se každá nová věc dva- či třikrát rozběhnout — viz dějiny omnibusů — než vyskočí na plateau obecného uznání. Nenadešel-li kioskům den jejich, mohou také novým advokátům za pisárny, bálovým komitétům za »kanceláře« sloužit.

Bálové komitéty! Většina jich si už svou radost odbyla, teď počítá, co radost koštovala, a to je tuze smutné zaměstnání, jehož stíny sáhají někdy daleko přes veselý masopust a v postu teprv pravý svůj výraz nalezají. Posledním kmitem radostným je ta bálová zpráva v novinách. Jak lacino se píše taková zpráva! Je-li bál nový — každým rokem vykvete nový druh, letos vykvetl »ples banderii českomoravských« — řekne se, že »se důstojně

řadí k jiným vynikajícím plesům«, opakuje-li se po druhé nebo po třetí, řekne se, že »čestně zachoval dávnou svou pověst«. Dekorace sálu překvapuje vždy »svou elegancí«, třeba by sál vypadal jako povlak na křesle staré panny, toiletty jsou vždy »vybrané«, třeba by vypadaly jako přístroj na saňkách. Tanečníci jsou vždy »obratní«, třeba by padali jako hniličky, a dámy zůstanou věčně věkův »krásné«, třeba by jednou přišla generace venuší — hotentotských, čehož nás milostivé nebe chraň; viděl jsem jen jednu jedinou vycpanou, ale do niv hotentotských jakživ bych už nešel!

Kam pak by také nebohý novinář přišel, kdyby neměl nějaké vždy stejně sedlané »šimly«! Historie bývá někdy strašně leniva a polemikám české obecenstvo nepřeje. Toho je mně líto, že obecenstvo je tak opravdové, já osobně miluji nějakou slušnou melu, jak povídám, slušnou! Se Schillerem, který praví, že »mír je kadeřavý hoch«, souhlasím tak dalece, že se každý hoch rád sepere, kudrnatý už docela. Už ani nevím, který spisovatel srovnal celý život lidský s takovou hrou bystrých hochů. Vyjdem prý do života jako ti hoši v hodinu ke hře určené. Místo hry ale hned se začnou rvát a když otec zas zavolá a hodina je skončena, nezažili zábavy, nýbrž rvačky. — Jako by to něco škodilo! Zeptejte se takového rvavého hocha, když zase ke knize zasedne a líce mu jen hoří, zdali se nebavil, velmi dobře nebavil! Nu tak vidíte — ale když nechce ani obecenstvo ani pražští journalisté, ať si si, budu také hodný, třeba by pačesy milovaných bližních — nu, já neříkám nic, já jsem už hodný.

Naše Listy 24. ledna 1869.

*

* *

V P r a z e, 30. ledna.

(Ve vysokých botách. — Šedá poesie. — Kostnická vlaštovka. — Co dál? — »Nedotknutelně« bolavé místo.)

Už jsme měli bůh ví co strachů, že za prvé nebude tužší zimy, a když tato už byla, že z toho kornoutku sněhu, který na Prahu vysypala, nebude zas ani žádné bláto. Ale nebe se postaralo o zimu, a »čistotný odbor« obecní správy naší o bláto. Z nepatrné hrstky sněhobílého sněhu uděláno tolik podivuhodně krásného bláta, že vyhovuje i nejbujnějšímu přání. Proto také musím prosit za odpuštění. V stálém jsem byl strachu, že několik nezbytných kluků rozběhne se po ulicích, a než tomu obecní stráž zabrání, již si nadělá ze všeho toho sněhu koulí, nebo že, když sníh šťastně přimrznul, přijde několik osmdesátiletých metařů (mladší lidé nemají ještě práva na obecní zaopatření) a špagátem obvázanými svými bačkorami všechno zas rozkope, ale chvěl jsem se nadarmo. Nikdo se sněhu nedotknul, ani dotyčný odbor ne. Myslel si nejspíš, že »čistota je p ů l zdraví«, c e l é bláto že má tedy do sebe aspoň charakter.

To je chlouby od těch starých lidí, od tak zvaných »pamětníků«, že prý se ještě pamatují, když Příkopy neměly své jmeno zdarma, když pro bláto v nich skutečně se nemohlo s jedné strany na druhou! My máme teď na Příkopech bláto bez příkopů a s jedné strany na druhou také nemůžem, leda se zamhouřenýma očima anebo při večerním plynovém »osvětlení«, kdy člověk je také jako by slepý a ani propasti se nebojí.

Já, co se mne týče, jsem také s nynějším tím »osvětlením« (a non lucendo) spokojen. Ba doufám, že se vrá-

tíme až v jasné doby olejových lamp, kdy jen pomocí žebříků mohl se Pražan přesvědčit, že se Praha skutečně osvětluje. »Pokrok« je beztoho směšná věc, jsme celí šťastní, když nás něco upomene na dobré staré časy. Jsou tomu as čtyry neděle, co mne na ulici zarazil a upoutal transparent, visící jako klícka nad domovním vchodem, upravený z krásného žlutého a modrého papíru a opatřený nápisem: »zdé sou Gesle k vyďeni«. Spadl se mne náhle celý čtvrtcent let, ohmatal jsem v kapse dva krejcary a vstoupil jsem radostně do vnitř. S počátku jsem si tam arci připadal už trochu velký a hloupý naproti ostatním dětem, ale netrvalo dlouho a olejový zápach voněl mně jako mladá fialka, papírový Betlém dýchal poesii, Kašpárek se mně opravdu zdál živým a když ku konci kalafuna kornoutem vlítla do lojového knotu, upřímně jsem se leknul.

O ty dávné časy byly poetické! Nerozumíte si, že z nich tak pospícháte! Já vítám každé vrácení se do »dob temnoty«, jak vám se mluvit ulíbilo, a když jsem četl, že kostnický měšťanosta p. Stromeyer byl dán do církevní klatby, zachvěl jsem se radostí. U nás jsme takové krásy nezažili už od nebožtíka Augustina Smetany! A co je u nás hříšníků, no! Arci, do pekla přece přijdou, a až se budou smažit a mít největší vztek, budem se my spravedliví koukat na ně s nebe a bavit se dost; ale pokud žijem v slzavém tom oudolí, mohli bychom mít z nich už nějakou zábavu, že ne? Na př. aby stáli, jako za dřevních dob, u kostelních dveří, v dlouhých šedivých košilích s popelem na hlavě, a museli z nás kolem jdoucích hodných každého prosit za odpuštění! To by byl jux, až by tam takhle stál Barák — Barák by tam jistě přišel — to bych chodil pořád pyšně sem a tam a on by mne musel

pořád prosit a já pořád jako by nic, až by měl už hodnou žízeň a já taky! Ale teď už je církev málo přísna, to je škoda!

Veřejné okázalosti, vůbec také veřejné zábavy tuze ubývá, chleba je míň a her také. Rád uvidím, co si počnem, až masopust — jako Rabelais podle slov písma, že »beati, qui moriuntur in Domino, na smrtelném loži oblékl si »domino« — až tedy ten masopust, blaženě venku v Novoměstském divadle dokoná co domino či maškara, jakouž v Praze vždy byl, pořád jest a vždy bude. Pak se vrhnem snad celým svým vzácným ohněm a vší svou ušlechtilou náruživostí na divadlo a někdy na konci března začne snad už přece první z osmi nám slíbených »živých saison divadelních«. Při tom bude jen to žalostno, že konec saisony a 31. březen je skoro tak egální. Ne, pánové, nechme žertu a řekněme si zcela do opravdy, že, co se činohry týče, máme už všichni dohromady divadelních posavadních osudů dost. Nedbalost v starém, pranic v novém — myslí skutečně ještě někdo, že jest obecenstvo tak naivní, aby sobě ještě nadál nechávalo předříkávat o »vlastenectví«, o »talentech artistických«, o »geniálnosti«, když tu geniálnost nikde nevidí, když artistický talent sama sebe vstrčil do kapsy, a vlastenectví se co německé zákulisní komando nepříjemně zpozad opony až do parteru dere?! Ředitelstvo je prý pevně odhodláno, učinit posavadní nečinnosti, která nemůže být než na citelnou již ztrátu kasy a na rozhodnou zhoubu divadla, v činohře konec. Ředitelstvu přispěje veřejnost a obecenstvo bude mu vděčno. Není potřebí, aby osobnosti odstupovaly, kterých jinak vždy ještě rádi a ve prospěch věci užiti můžem, jsme jen přesvědčeni, že scházelo posud dohledu a rozhodného ko-

manda. Vítáme a vážíme si »geniálnosti« — musí z ní ale víc být než pouhé jmeno, vážíme si »talentů« — ale nemusíme vidět činnost jich, věříme nesmírně rádi ve »vlastenectví« — ale měříme je jen dle skutků a nejsme s to spatřovat tam zvláštní nějaký druh vlastenectví, kde se z pouhého pohodlí hynout nechává ústav národní, národu nejmilejší. Šetřte, pánové, osobností, ale jen ve prospěch věci!

Naše Listy 31. ledna 1869.



NÁRODNÍ LISTY 1870.

NÁRODNOSTNÍ ROVNOPRÁVNOST NA RADNICI.*

V Praze, 26. listopadu.

(Náděje na zábavu. -- »Mitbürger!« — Až budou v Praze Němci pány! — Filharmonická odpověď.)

Mezi Bhartriharim, filosofem indickým, a mnou, filosofem lokálním, je nesmírný rozdíl. On povídá, že líp je mezi tygry v pustých horách, než mezi hloupými lidmi třeba v ráji, a já zase učím a mám už velikou školu svou, že člověk by se zdravě ani nezasmál, kdyby nebylo hloupých. A proto mám radost z toho, že zas začala doba tanečních hodin, věnečků, zábav, besed a plesů, ano, že všech těch garnitur fádního našeho života bude pořád teď víc a víc. Neboť: kde tanec, tam hezká děvčata, kde hezká děvčata, tam zamilovaní mužští, kde zamilovaní mužští, tam také hloupost. Nejsou hloupi už proto, že jsou zamilováni, nýbrž právě proto — což je velmi důmyslně řečeno. Ve blaženě trapném stavu tom nepřipadne nejduchaplnějšímu muži ani jedna kloudná myšlenka, kdy ji právě potřebuje, nemá v mozku svém

nápadu, kdyby dával zaň milion; každý začátek rozmluvy je pitomý, pokračování nudné, konec šedivě smutný. »Zamilovaný lid nemá rozumu«, praví Komenský, a Komenský byl muž velmi moudrý. »Láska je tyran«, praví Mácha, a to je známo, že tyran, každý despota, má nejradš poddané co možná hloupé. A ono je tak pohodlno být hloupým, a tak slastno, být zamilovaným. To bude vzdechů, to bude snů! Měsíc ty zamilované vytáhne na střechy jich přání, nevolejme ty somnambuly jmenem, spadli by na dlažbu. Oni se někdy probouzejí sami od sebe — běda tomu, kdo jim pak padne do rukou! Na krev ho souží vypravováním historie své lásky a poslouchající má při tom tu jedinou útěchu, že zamilovaný by kterémukoli špalku totéž svěřil.

V pevné náději, že za nastávajícího masopustu budu dosti často takovým špalkem přítelem, musím si zatím pro zábavu hledat hloupost jinde. Není o ni nouze, buď bohu dík! Tyto dny vydala provolání, nadepsala je »mitbürger!« a podepsala dlouhou řadou pěkných jmen.*) Praví nám, že nezvolíme-li za obecní starší, jisté dva německé rukavičkáře, jistých několik c. kr. lidí, jistého dra Schütze a o pražskou obec neskonale, ale zcela tajně zasloužilého jakéhos Garabellu, Němec v Praze pak nenajde »seine wirthschaftliche und sittliche freiheit«. Oni prý Prahu musí míti, neboť souvisí s tím prý celý jejich »životní interes, zdar jich kapes a barva jich mravnosti«, o čemž pochybovat byla by hloupost s naší strany.

Oni už ji, Prahu tu, jednou měli, za dra Bacha a dra Vaňky, a tenkrát byl skutečně jich interes tak slavně

*) Týká se voleb do městské rady dne 28. listopadu 1870. — Poz. poř.

chráněn, že jsme neměli v celé Praze ani jedinou českou školu, že na obecní podniky nedalo se ani krejcaru, že plynárna byla jen ve výdělkářských rukou německých, že na magistrát nesmělo se učinit ani české podání, atd. To prý není pravda, že Praha šíří se a roste jako malý obr, vždyť je ve všech nových ulicích — německý nápis teprv pod českým; Praha prý co střed tak četných železnic musí se zvelebovat ještě nepoměrně víc a proto — vedli oni dráhu z Liberce dvanáct mil od Prahy a intrigují posud, aby všechny ústřední ústavy železniční dostaly se do Vídně. Co prý může na blahu Prahy záležet nějakému Palackému, Ditrichovi, Hulešovi, Sladkovskému — volte Schütze, Garabellu! Ti alespoň zavedou zase všude samospasitelnou němčinu a pak alespoň i Češi pochopí, proč pražský magistrát nyní pořád ještě úřaduje po německu jako ve Frankfurtu, proč celé zařízení obecní naší plynárny dáno do rukou německých, ano k Čechům i nepřátelských, Češi pochopí, že vše to činí se nyní k vůli přechodu do němčiny vůbec a to »pochopení« bude pak naše »rovné právo«.

Je prý nesmysl od nás, že »národní české smýšlení« klademe nejvýš; neboť právě z toho, že je někdo nepoctivým v ohledu národním, plyne prý, že v jiném bude tuze poctivý. Jako prý bojují oni v Cislajtánii »za svobodu, právo a rovnost«, chtějí také bojovat v Praze. Místo aby tedy stav výminečný k vůli svému »wirthschaftliches und sittliches gedeihen« přivolali na Prahu teprv z Vídně, přivolají policajty hned v Praze, místo aby nakomandovali obci židovskou školu teprv z místodržitelství, seberou hned všechny obecní školy z radnice, a na radnici vynadají hned českému národu »do foroty«, aby se s tím nemusili tahat teprv do poslanecké i panské

sněmovny vídeňské. Volte Schütze, volte Garabellu! Nenechte je marně volat »Mitbürger!« a uznejte, že alespoň to chytré od nich, že zamlčují, jak na prospěch českého národu působí v zemském výboru a jak působili na sněmě, když tam měli většinu. Neagitujte, buďte při volbách líní, aby se vám zase vysmáli jako při posledních volbách do říšské rady. Složte se jako Simson v klín Delily, nůžky oni podají Delile už sami!

To teď zas prší nadávek z Vídně na ten český národ! Není tam jediného padlého ministra, aby leže už v blátě, nekopal ještě po nás, není jediného »vznešeného knížete«, aby nadávkami nedokazoval, že by mohl být také drvoštěpem. Kdyby vůbec byl v Rakousku nějaký soud, kterému by záleželo na českém národu, co by musilo se naplnit šatlav pro nejnestoudnější urážky na cti! Jsme prý jen sběř, nemáme literatury, vzdělanosti, nejsme prý ani národem, atd. A odpověď z Prahy? Jsem rád tentokrát, že je, jak se na hudební národ sluší, česká, filharmonická. Oni nám upírají vše, my jim ničeho. Oni neuznávají z našeho ducha ničeho, my z jejich vše, co uznání hodno. A vzdor všemu půjdem na př. dnes zase na Žofín, abychom uznali plně to, čeho dokázali hudební velikáni Němců. Jsme třeba národ malý, ale ne malicherný!

Národní Listy 27. listopadu 1870.



NÁRODNÍ LISTY 1871.

NĚCO Z PŘÍKOPNÍ FADESSY.

V Praze, 8. dubna.

Chodím sice na Příkopy den co den, ale dnes jsem tam šel extra. Hlavně proto, abych se podíval, když už vše se vzkříšuje a vstává z mrtvých, pánbůh i příroda, slunce i země, lehké kabáty i letní botky, české divadlo i české polemiky, zdali snad také se vzkřísilo k nové podobě to obecenstvo příkopské —

> věčně stejné ve své kráse,
> věčně různé ve svém hnutí!

Čirá zvědavost, pravda, ale od čtrnácti dnů není zvědavost už ani chybou. Když se chrudimští deklaranti Klimeš a Rott tak zapomněli, že z pouhé zvědavosti vlezli do lóže vídeňské říšské rady, kteráž lóže není snad někde nahoře na galerii, nýbrž dole v sněmovně, hned vedlé levice herbsto-hasnerovské, proč bych já nešel na Příkopy! Nepodepsal jsem žádnou protipříkopskou dekla-

raci a vídeňské listy nenapíšou o mně, jako psaly o chrudimských: »Vida, už to nemohou vydržet; čemu jsme se ale nejvíc podivili, jest, že měli oba deklaranti skutečně dobré kabáty na sobě. Nejspíš že jsou ty kabáty společným majetkem klubu, pro cesty do Vídně!« Šel jsem co referent obecenstva a sděluji skvělý výsledek: Pražské korso se nezměnilo pranic!

Posud sáhají Příkopy od budoucí bursy pražské vedlé Neffových jucht až ke kněhkupectví Dattlovu, kde právě sedí doktor Kalousek, člen redakce »Pokroku«, a čte vypůjčenou od Dattla vídeňskou »Montagsrevue« jen proto, aby mohl pak »Pokrok« vším právem říct, že Dattel »půjčuje Montagsrevue«. Není sice zcela originální manévr ten, už jistý žandarm za doby Bachovy dal si jen proto od české selky posvítit ze dveří, aby ji hned mohl udat, že vyšla ze statku se »světlem nepokrytým«, ale praktický je ten manévr vždy ještě. A po těch Příkopech chodí zcela titéž lidé jako vloni, jen že jsou o rok starší a o cent fádnější. Toliko jiné šaty svědčí o »věčné změně věčně stejného světa«. Obličej je sice každý jiný, ale málo kde zajiskří oko oduševnělejší, tváře jsou skoro všechny stejně nudny. To je to, že obecenstvo příkopské je také publikum, a publikum nechce jakživo přemýšlet. Ještě štěstí, že policie nikoho nesebere pro hloupost, bylo by zde podezřelých!

Pardon! — brzy bych byl vrazil do krasotinky loktem! Jak pěkné děťátko, už patnáct let se jí obdivuju — bože, jak stárnu! Tenkrát byla as šestnáct let a dreptila v krátkých svých sukýnkách jako konopásek před maminkou, potřásajíc se při každém krůčku. A udělala vždy pět krůčků před maminkou a zase se obrátila k mamince. Krátké sukýnky nosí holčička posud, posud drepti a je

tak asi šestnáct let, ale už je trochu unavena a k mamince víc se neobrací — nejspíš ji bolí, že dobrá paní tak nápadně stárne. — Mladý pan X. se svým buldogem! Jak ohnivé oči, mohútná prsa, pevné nohy má ten buldog! Kdyby měl jen čtvrtinu jeho síly pán, nemusel by pokášlávat za doktorem — už ho chytil a doktorovy veselé oči obracejí se k němu. Dobrý pán, hodný pán, ten usmívavý, boubelatý pan doktor! Že prý velmi šikovně a hladce odpravuje od života k smrti; kdybych chtěl už umřít, zavolám si ho, on to umí alespoň přívětivě. Pořád drží ruku v kapse, snad počítá co výběrčí silnice »do lepšího života« stržené mejto.

Paní R! Jak šťastně vypadá a jak štěstím září její manžel, zrovna jako měď, když už nějaké století leží v zemi. Deset ženichů jí dalo kvinde, ona ale pomstila se šlechetně a vzala si jedenáctého vzdor tomu, že byl bohat. Ach — ten úsměv! Právě potkala drahou svou přítelkyni, madame X., okrasu všech pražských promenád a dobročinných bazarů. Obé činí z pouhé dobročinnosti k lidstvu. Vždycky je plna úsměvu a jen tenkrát se jí čelo zakaboní, když při popisu bazaru stojí v »Tagesbotu« pouze fráse: »Ein reicher kranz schöner damen« a za tím žádná jmena. Ty hubičky, ty veřejné, sluneční, přátelské a okázale mlaskavé hubičky, ty mohou člověka zbláznit! Pranic se nedivím elegantnímu panáčkovi, kterého ta scena až zarazila. Chlapík! Krásně vázán jako lipská kniha. Odevři v Lipsku vázanou knihu, kde chceš, zůstane tam odevřena. Chlapík má ústa dokořán.

Zase elegantní dáma, ale jiného druhu. Jak divné jsou nápady štěstěny! Před dvěma neb třemi lety byla ta dáma ještě prostovlasá kojná, se zřetelnou nevinností v tváři. Nosila nemluvňátko na ruce a vodila as tříletého hoši-

ka. Pořád se na něho usmívala a říkala tak sladce. »Šel mužíčku!« Jen prostovlasost se změnila, nevinnost zůstala zcela tatáž, a také láska k hošíkům, když jsou trochu větší.

Ale už ten idylicky krásný, příjemně fádní ráz našich Příkopů nedodrží — potrvá jen do patnáctého dubna. Pak se tu odevře bursa se svými hazardy a náruživé, rozhárané tváře hazardníků pokazí nám všechny příkopské tradice. Mně ta bursa ublíží. Posud se děly všechny peněžní handle jen na chodníku před francouzskou kavárnou, a když jsem chtěl někdy spatřit drahou tvář nejmilejšího svého přítele, bytem v Jindřišské ulici, šel jsem kolem té kupky handlujících a spatřil jsem ji a bylo mi dobře. Teď se stal můj přítel bursovním radou, handle se z chodníku přestěhujou někam do prvního patra a já už ji neuvidím tu krásnou tvář, tu »mříž nejkrásnější duše«, »stěnu popsanou duchaplnými nápady«, »oltář vznešené šlechetnosti,« »bílou blánu, na niž by měla hymny své jen láska psát!«

Národní Listy 9. dubna 1871.



SUCHÁ PROCHÁZKA PO MOKRÉ PRAZE.

V Praze, 10. června.

Pršelo, aréna plavala po krk v blátě a nebylo možno vyjít, lehl jsem si tedy na pohovku a šel takto trochu po Praze procházkou.

Nebohý, pilný, všestranný Erben! Psal nesmrtelné básně a musel psát »Autentický ukazatel ulic a náměstí i čísel domovních král. hlavního města Prahy.« Smuten beru knížku tu do ruky, ale zabírám se hloub a hloub; čtu rubriku: »Štíty a jména domovní«. Jak pestrá a divná v těch názvech fantasie, co kotrmelců v názvech a nesmyslu v přidaných vlastnostech! Chcete některé ty kotrmelce — slyšet? Praha je v nich neskonale bohata!

Ba je bohata vůbec, skoro celá zlatá je ta Zlatá Praha! Kdo se v Praze třikrát stěhoval, bydlel již alespoň dvakrát u něčeho »zlatého«, na př. »u zlaté dvojky«, nebo »u zlatého bažanta«, nebo »u zlatého zvonku«. Naši domácí zlatili si za dávných dob skoro všechny své domy,

teď je jen »zlatkují«, řekl bych, kdybych chtěl udělat pramizerný vtip. Z oněch dob máme kouli, klíč, věnec, kříž, hrušku, hřeb, šíp, hrozen, palmu ze zlata, máme z téhož ošemetného metálu kapra a labuť, čápa a koníka, hada, tygra, okouna, vola, jezevce, zajíce a velblouda, ano i »zlatou skálu«, celý »zlatý vrch«, »zlatou slámu«, preclík, anděla, studnu, sesli, lopatu, rumpál, čapku, housku, zlatou o h á n k u, zlatou a b e c e d u, ba docela také z l a t ý o b l i č e j! Že také »zlatou botu«, rozumí se pak už samo sebou, ale v botách je vůbec velký výběr, máme také modrou, zelenou, bílou, červenou, černou, žlutou a velkou botu, ano i dva »velké střevíce«, jeden na Starém městě a druhý až na Malé straně, pro budoucí kolos pražský přepnutý přes Vltavu. Jako jsou boty pestrobarevny, jsou barvy vůbec pestře rozloženy skoro po všech štítech a zdá se, že i černá byla v oblibě, mámeť »černou lišku« »černého orla«, kočku, kříž, berana, růži, hada, černé hrábě, černou hlavu, ano i černého Kupida, černého anděla a černé slunce, kteréž poslední dokazuje, že Heine čítal našeho »autentického ukazovatele«, aby vždy nabral nových poetických obrazů.

Z číslic byla neoblíbenější t r o j k a. Ta se přidávala ke všemu, k mečům, bubnům, špačkům, kosům, snopům, vlkům, kalichům, sekyrkám, rajským jablkům, podkovám, andělům, kůzlátkům, cipřiším, králíkům, měsícům i medvědům. Známe »tři kominíky«, »tři Turky«, »tři jezdce«, »tři Uhry«, »tři svaté krále« a »tři mušketýry«, »U tří duh míru« budou nejspíš teď, totiž až po vyrovnání, bydlet redakce tří velkých časopisů českých. Jinde tak oblíbená svatá s e d m i č k a nezdála se u nás míti dobrou pověst, neboť je tu jen »sedm Švábů«, »sedm hvězd«, »sedm zlatých svícnů« a »sedm mečů«. Líp již byla v tom

d v o j k a (»dva diví«, »dva šermíři«, »dva okounky«,»dvě černé hlavy« atd.), ostatní čísla jsou již jen sporadická; máme tu v Praze sice několikrát »deset panen«, ale jen »pět skřivanů«, a »pět ran«, »šest beránků a šest penízů«, pak »čtrnáct pomocníků«.

Zbožná mysl měla pro štíty velký výběr. »Panna Maria«, »panna Maria pomocnice« a »krásná panna Maria« opakují se dosti často, rovněž domy »U Ježíška« (jeden z nich měl pro tuto svou zřejmou zbožnost potahování s policií), pak »u krucifixu«. Kdo chce může bydlit v »arše Noemově«, v »h l a v ě s v a t é h o J a n a«, v »nebi«, v »ráji«, ano i v »b o ž í m o k u«. Že by se v »božím rouchu« mohly skrývat flaštičky nejlepšího likéru, je sice pravdě nepodobno, ale kdo si zajde na Perštýn, přesvědčí se přece o tom. Kdo platí správně činži, přijmou ho také u »Šalamouna«, »Abrahama«, »Samuela a Izáka«, »u Samsona« a »u Goliáše a Davida«. »Kaina« ne, tam je židovská porážka.

Ostatek názvů je divoký nápad jako »umrlčí hlava«, nebo náhoda jako »bílá svíčka«, »léto a zima«, nebo kudrlinka jako »myší díra«, »osel v kolíbce«, »kamenná hlava« a »žába v kaluži«, nebo i naznačení řemeslné jako »u vinaře«, »u malířů«, cukrářů, sedláka, havířů, juristův, husarů, atd. Velmi krásný je název »u diamantů«, chrupavý a vonný je »u škvarků«, hravý a hezounký »u malého truhláře«, ale prahrubiánský je pro pořádné nájemníky název »u Unwerthů«, »u Maňasů«, »u trubačů«, »u špalků«, »u reptylů« a »u prasatků«. Byty tam mimo to nejsou o nic lacinější. Štít »u človíčků« neříká vlastně pranic, může to být pouhý žert a také hrubiánství, to závisí od domácího. »U Němců« je jediný dům v Praze,

ostatní Němci nemají kuráže, třeba už prý měli dávno půl millionu na zvláštní »deutsches haus« sebráno.

Déšť bubnoval do oken, měl jsem čas a »authentický ukazovatel« vzbudil ve mně myšlénku, že se u nás nebydlí dobře a správně. Kdybych měl co poroučet, měl bych ihned po ruce jednu z těch »petrolejových« myšlének, jichž je právě nyní i na českém skladě dost. Však já bych věděl, koho dát k Maňasům, koho k trubačům, a koho k reptylům, jen že by musil magistrát přikoupit několik vedlejších domů, aby nadbytek nečekal dlouho na ulici.

A kde bych bydlel já sám? Ještě nenapadlo nikoho, aby mne od srdce pochválil, proč bych si to nenahradil a byl skromný! Konečně není také pražádná nouze o dobré, vhodné byty a »authentický ukazovatel« zná dva domy »u velkého muže«. Cokoliv Erben napsal, vše bylo prospěšné!

P. S. Předposlední větu, stran toho »velkého muže« nabízím »Pokroku« co vhodný zas citát z »feuilletonu »Národních Listů«.

Národní Listy 11. června 1871.



NÁRODNÍ LISTY 1872.

ZÁZRAK SVATOJANSKÝ.

Co platno dokazovat, že svatý Jan Nepomucký ani nikdy nežil! Nebo uštěpačně šířit, že tento mlčením ·vým tak interesantní svatý muž byl za něco zcela jiného ıtracen, než za nezradu zpovědi, že došel trestu co zpověδník, odpouštějící královně — své i její hříchy. Lid nevěří v žárlivost královu a nevěří v historii, lid je vždy ·básníkem a zamilován do romantického podání. Viz ty ·outnické davy, jimž do počtu neubývá.

Lid český s věrou svatojanskou se již skopulo·al. Ale jednu chybu má manželství to: je skoro bez·ětné a tedy předc jen smutné. »Nejmilejším dítětem víry e zázrak«, a zázraků ráčil sv. Jan z Nepomuku učinit ·elmi málo. Svatý Jan z Nepomuku patří mezi nejsolid·ější svaté, jako vůbec všichni patronové čeští — jediný ·aliánský svatý, takhle na př. chvalně známý Januar · Neapoli, dovede toho za rok víc, než svatý Václav, ·rokop, Vojtěch, Jan i se svatou Ludmilou dohromady za

celé tisíciletí. Ba my nemáme ani žádných zázračných soch jejich, ačkoli »socha svatého bývá působivější než svatý sám«.

Pardon — předce se mýlíme!

Což se kolem hlavy utonulého neobjevilo *****, jako na znamení, že tam dole je vážná poznámka, důležitý dodatek k historii českého ducha? Nevidíme na kovových vypuklinách kolem hrobu sv. Jana vyobrazeno, jak hrob ten každého odmrštil, kdo jej bořit chtěl? A není už to velkým zázrakem, že vůbec lidé věří v nějaký zázrak, třeba by byl »sebe menší?« Ovšem, to vše je pravda, ale tomu všemu je již trochu dávno. Lid by si přál, aby něco novějšího, časově bližšího se událo. Před dvaceti lety byl jistý okamžik — —

Bylo to roku 1848, krátce hned po pikantní té revoluci, kterou — »vždycky je líp, když se dělá revoluce s hora než z dola« — v Celetné ulici sobě začali Windischgraetzovi granátníci. Lid, jak známo, tenkrát uposlechl zdvořile zvoucích bodáků, stavěl barikády, nechal se postřílet a Prahu nechal bombardovat, až milo. Za čtyry dny bylo vše pobito, co se pobit dalo, a ostatek byl zavřen. A právě pak teprv rozležela se celá věc v hlavách těch Pražanů, kteří byli nerevoltovali a najednou se roznesla městem zvěst, že prý je tu nové jakés jitření a po Malé Straně až nahoru k Hradčanům běžela husí kůže, že prý na Starém městě už zase nedávají pokoje«. Tenkrát prakonservativní levý břeh Vltavy chvěl se hrůzou — a v tom se rozletěla jednou s rána pověst: Stal se zázrak na kamenném mostě, sv. Jan odvrátil kovovou svou hlavu od Starého města! Již prý nemůže se na to dívat, co »ti Češi« dělají.

A již přicházeli lidé, kteří dnes sami již byli sochu spatřili, a ti potvrzovali. Mnohý nevěra sice kroutil úšklebně hlavou, mnohý zas vlastenec mínil: »Vždyť je také Čech, proč pak by od těch Čechů — —« a zapomněl, že je mnoho Čechů, kteří — —. Jeden troufal, že tam za vodou, pokud víme, nedělají vlastně nic tak strašného; druhý, kterému se malostranské ulice nelíbily nikdy tak jako teď, když byly pokryty pyramidami ručnic a začmouděnými děly, zase prál: »Pořádek musí být, to by bylo pěkné, aby si každý dovolil, co se mu zlíbí! Proto je vláda vládou a vrchnost vrchností, aby byl poddaný poddaným!« Nevěřili, předc zas věřili trochu — romantika vítězila — pestré pohádky dětských dob zase se v mysli rozzvučely bájnou silou svou — —

Po celý den byla na mostě tlačenice, že šlo až o život. Vojsko bylo pohotově, aby revolucionáři srocení toho snad neužili, policie opatřovala pořádek, ale houf byl nehybný, každý stál, stál dlouho a díval se, jak že tedy bývalý g e n e r á l n í vikář kapitoly svatovítské na hradě pražském, zpovědník k r á l o v n i n, almužník k r á l o v s k ý atd. úřadní konservativnosti své dodal zázračného výrazu. Jen kdyby hodně makavě a hned na první pohled byl každý změnu tu spozoroval! Byli sice chodili dřív den co den kolem, pozdravovali a pohlédli vždy při tom vzhůru, ač neočekávali od svatého, nebem tak zaměstnaného, žádné poděkování, předc se nepamatovali, jak tvář ještě včera hleděla. Svatojanská socha na Karlově mostě je plodem jezovitského umění sochařského, jezovitism netrpěl v sochách klidu, vždy jim dodával jakés náruživosti, jisté zkroucenosti v postavě — jen se podívejte na tu sochu svatojanskou! Divně ztočena je dnes, to je pravda, byla včera už také tak? Mnozí přisáhali, že

se pamatují velmi dobře — »vždyť jsem se ještě včera na ni díval!« Jiní zas tvrdili sarkasticky: »No tak tuze není odvrácen — tak tuze se nehněvá — vlastně pranic!«

Bylo hluku a rámusu po celý den a po celé Praze. Každý okamžik vyznamenal se někdo exaltovaný. Přiběhla žena staroměšťka, vrhla se na kolena, úpěla, aby mocný svatý zas v lásce se obrátil k jejímu domovu. A když svatý pořád nic, drala se k zábradlí. — »Tedy umru jako ty, svatý Jene Nepomucký!« Policajt ji odvedl.

Známý tenkrát vodič processí pražských — nosil ještě cop a říkali jsme mu »copatý svatoušek« — předříkával od rána modlitby a písně. K poledni zvěstoval, že slavná konsistoř už se sestoupla, sám arcibiskup že sejde u slavném průvodu a že tu bude odbývána »svatá komise«. Každou chvíli někdo volal: »Už jdou!« Modlitby umlkly, vše hledělo upřeně k Mostecké ulici — ale nešli. Míjela hodina po hodině — pořád nešli. Nadešel večer, lid se rozcházel — ještě nic. Copatý svatoušek čekal ještě půl hodinku, pak si vzdychnul: »Už ani ti naši kněži nemají pravé pobožnosti!«

A bylo zase po zázraku.

Národní Listy 16. května 1872.



NÁRODNÍ LISTY 1874.

KUS ZELENÉ BUDOUCNOSTI.

Kdo by chtěl učinit špatný vtip, mohl by jít na radnici, prohlédnout si plány budoucího městského parku a pak o sobě říci, že už není člověkem. »Budoucnost kdo by znal, nebyl by člověkem«, jakž Scheferův »breviář pro laiky« v Purkyňově překladu praví, a ty plány nám zvěstují právě kus nové zelené budoucnosi pražské. Ovšem ji nezvěstují ještě dopodrobna určitou. Kdyby byl dnes již přijat najisto kterýkoli z nich, přijímá se předc jen základní jeho myšlénka, u provedení budou ještě změny mnohonásobné — jakož formu myšlénky své měníme také my lidé píšící ještě mezi tím, co ji již kladem na papír.

V síni, kde jsou plány vystaveny, je stále množství lidu. Důkaz to, jak ten obrázek »budoucí nové Prahy« zajímá. Již dávno cítila Praha v těch končinách, kde

městský park nyní již najisto rozkládati se bude, tíži svírajících ji pevnostních hradeb, byly můrou ležící na prsou, bránící dechu. Konečně máme jistotu, že pouta ta budou nejen rozbita, nýbrž že na prostranství získaném zřízen bude velkolepý park. Dlouho dost jsme byli v nejistotách. Člověk má již vůbec zvláštnost tu pro sebe, že přítomnost je mu vždycky málo, že všemi svými myšlénkami pracuje do budoucnosti, tam že zakotvuje všechna svá přání — člověku Pražanu zvláště byla ale ta pevnostní přítomnost již nesnesitelna, a příčiny bylo dost ku strachu o budoucnost celé milé Prahy. Proto stálé to promlouvání a obmílání otázky té ve všech společnostech pražských, ty nekonečné články a zprávy v časopisech, ta svornost po mnohých letech poprvé zas vížící obecenstvo obou národností alespoň v otázce jedné, a teď ta potěcha všeobecná. Plány na městský park byly vystaveny ovšem také již v nedávné výstavě inženýrské, ale tu nám byly ještě pouhá pia desideria, nyní přistupuje obecenstvo k nim s pocitem naprosto již jiným. Každému je, jako by měl sám rozhodnout a zvolit. Hlava se kloní k výkresům, — není těžko jim porozumět, kde je barva červená, má růst Praha do kamene, kde zelená, má růst do přírody, do krásy. Ta zeleň vypadá jako zeleň poupěte, z něhož rozpukne pyšná květina.

Nejsou nyní vystaveny zde plány všechny, které byly na výstavě inženýrské. Schází tam především návrh Schulzův, jenž překvapoval milou svou elegancí, Fingrův, jenž mínil zastavit veškerou skoro půdu z hradeb bývalých a učinit tam nanejvýš nové nějaké Příkopy, a scházejí oba dřívější plány vyšlé z městského stavebního úřadu. Za to jest tu z téhož úřadu od rady p. Jenšovského vystaven pěkný plán nový, pak nalezáme plán Ullman-

nův a konečně plán pánů Wiehla, Zeyera a Martina, jenž po nějakou dobu také ve výloze kněhkupectví Grégra a Dattla zraky kolemjdoucích vábil.

V některých věcech shodují se shotovitelé plánů naprosto. Takž na př. v rozluštění, jakým spůsobem má se ukončit imposantní naše S. Václavské náměstí po stržení koňské brány. Že se musí ukončení to stát nějakým dílem vysokým, mohútným, je jisto. Navrhován vysoký fontán (vyšší a rozměrnější než fontán v druhém dvoře na Hradčanech) s vodopády a vodojemy a za ním, v povzdálí, nová a monumentální budova českého Musea. Museum staví všichni navrhovatelé na výšinu za branou a fontán přijali také, jen že jej stlačili na rozměry nižší (k vůli těžšímu v té výši vodnímu tlaku) a někteří jej posunuli až k samé museální budově. Dále se shodli všichni v tom, že vyznačili nutné již pro Prahu zvláštní »rejdiště dětské« a položili jej na místo mezi branou koňskou a žitnou. Konečně se k našemu potěšení shodli i v tom, že ohraničení nových prostor, po délce totiž, neučinili čarou rovnou, nýbrž oblou. Nejsme přátelé těch »jako by bičem šlehl« rovných ulic a cest, vídeňská v půlkruhu běžící Ringstrasse se stále tedy měnícím se obzorem svým je nám v ohledu tom vzorem. V umístění české arény plány se již neshodly. Jeden ji postavil do cípu v levo od nynější koňské brány, druhý do pole v pravo od příští budovy museální. Druhý ten nápad líbí se nám spíše. Jeť místo to dosti vzdáleno od nádražního hluku.

Co se týče maně vyznačených procházek a rozdělení parkového vnitřku, navrhovaných do vnitř a po obrubě fontánů, kiosků, korsa, kolonády pro čas deště, pavillonu, cukráren, restaurací, koncertního altánu, salónů pro pijáky minerálních vod, soch a mříží, nemožno si jich zvláště

všimnout. Mnohé z věcí těch budou ovšem nutny, povstanou také na jisto, jako všude v parcích velkoměstských, jiné jsou třeba žádoucí, ale sám navrhovatel vekreslil je do plánu svého, jen aby plán poskytoval lákavějšího a pěknějšího »obrazu«. Nám jde především o princip jediný, o c o m o ž n á n e j v ě t š í r o z s á h l o s t n o v é h o p a r k u. Principu tomu vyhovoval nejvíce plán Schulzův a vyhovuje Wiehlův a spol. Zde se těší oko nepřetržitému a stále dosti širokému zelenému proudu počínajíc od slepé brány až skoro k státnímu nádraží. Plán z městské kanceláře vyšlý — ostatně velmi souměrný, pěkný obraz poskytující — hledí, aby město při velkém novém nákladu na bourání hradeb, na odškodnění eráru, na sřízení a pak udržování parku mělo alespoň nějakou náhradu z prodeje některých stavebních míst. Takž v levo od koňské brány až k Bredovské ulici, pak také skoro od Nové brány až k nádraží zastavuje budovami nynější hradby a ještě značný kus půdy dál. Je nám líto každé pídě volné země, jsme náhledu Drexlerova, jenž každý »nevysázený strom« považuje za hřích spáchaný na potomstvu.

Národní Listy 16. května 1874.



KDYBY PRAHA MĚLA MECENÁŠE.*

V Praze, 25. července.

Předně tedy opravu! Minule jsem zabědoval, Umělecká Beseda ani sobě nevzpomněla na Petrarcu a pětistyletou slavnost arkvánskou,*) a mezi tím, co jsem pomalu vzdychal, letěl prý po elektrickém drátu skutečně do Arkvy z té naší Besedy srdečný pozdrav a zahlaholil do toho nadšeného »evoe!«, jaké největšímu pěvci lásky pronesli tam zástupcové všech národů. To mám pak z toho, že Umělecká Beseda dobré své skutky koná potaji: musím ji veřejně pochválit, a chválit někoho »to se příčí lidskému citu«. Ale tam dole v Arkvě, v tom údolíčku na italském sklonku Alp, šlo to nesmírně slavně a velké evropské časopisy jsou plny popisů. Příroda se leskla a slunce se smálo, také lidé se leskli a smáli, neboť bylo mnoho nádhery, mnoho nadšení, mnoho veselosti a také tak ta pravá špetka komiky. Francouzská řečnice na př. nemohla báseň svou domluvit pro pohnutí. Bylo jí nesmírně líto, že Petrarca není více živ — odebral se totiž k otcům co sedmdesátiletý stařec před pěti sty lety. A

---

*) Viz Nerudův feuilleton o Petrarcovi z 19. července 1874 v Nár. Listech. (Doplňků kniha »Studie vážné i humoristické«.) — Poz. poř.

prodavači nabízeli hostům »le vere fotografie di Petrarca e di Laura« — »spravedlivé fotografie Petrarci a Laury.« Tomu se naučili od nás. Je tomu as tři neb čtyři leta, co na Hradčanech ve dnech májových prodával jakýs kramář »výborné fotografie sv. Jana Nepomuckého«. — »Svatý náš patrón objevil se jednomu chudému ale nábožnému umělci ve snu a ten ho pak fotografoval zcela věrně dle paměti — dvacet krejcarů!« — Skoro čtvrt hodiny šly fotografie jako na dračku, pak někdo kramáři obchod překazil. Ani to chudé, ale nábožné umění se už nepodporuje!

Velkomyslnost vymírá. Proto také jsem se vskutku lekl, když jsem tyto dny četl, že olomoucký arcibiskup dal celý million na jakés nadace. Odkud náhlé to velkomyslné hnutí!? Stal se najednou olomoucký hodnostář socialistou a komunistou? Nahlídl pravdu slov Eötvösových, že »cokoli se proti socialismu mluví, mluvilo se kdys také proti křesťanství«? Ono ale leknutí bylo zcela zbytečné, pan arcibiskup dal zrovna tolik, mnoho-li dávat mají arcibiskupové tak už v obyčeji, totiž nic. Snad ani nemůže dát nic, millionáři jsou prý vůbec chudší nežli my lid ostatní. Musí-li dávat stavět nebo opravovat milionář paláce, mít pěkné koně a kupovat drahé obrazy, hrát na burse a dobře, vybraně jíst, sotva pak nebohý ovšem sám se svým troškem vyjde. Není to hezké od nás, že sobě neutrhnem alespoň někdy něco od huby a nedáme to na ty ubohé milionáře!

Aby takhle v Praze náhle se roznesla divoce krásná zpráva! Slavná vyšehradská kapitola že se usnesla dát na témě Vyšehradu postavit velkolepou basiliku. Obrovská ta budova, provedena nejčistčím slohem má korunovat památnou tu skálu českou, a hlavní, krásným sloupe-

ním ozdobené průčelí má vznášet se a hledět přímo dolů k stříbropěnné Vltavě — okrasa Prahy pro věky. Také se slavná kapitola usnesla, zároveň, že dá k vůli tomu vhodně a nákladně upravit celý nyní tak spustlý Vyšehrad a vyjednává stran toho již s dotyčnými úřady. Byla by to zajisté velmi krásná zpráva, vsadím se, že by překvapila každého a že by jí nevěřil ani jeden! Ach, ta Praha by snesla mnoho mecenášů, celou gallerii! Jeden by mohl dát hnát říční vodu až k nejchudším krbům zdarma, druhý by mohl nákladným vodovodem Praze opatřit zdravou vodu k pití, třetí by mohl zřídit nákladnou a vzornou kanalisaci, čtvrtý by mohl koupit židovské město a dát je zbourat, pátý by mohl všude po městě postavit jídelny »zdarma«, ohřívárny a noclehárny »zdarma«, šestý by mohl dostavět národní divadlo, zaplatit Sokolu, co ještě je dlužen, skoupit Umělecké Besedě bohatou gallerii obrazů a soch a umístit ji v nějakém Louvru na hořejším Novém městě pražském, sedmý by se mohl pokusit, stačí-li mně dávat tolik peněz, mnoho-li bych dovedl utrácet, a osmý by konečně mohl na Petřín postavit z bílého mramoru překrásný Slavín a dát tam třeba sochy všech nás mecenášů předešlých. Vypočetl jsem tak povrchně, že by na to vše stačilo tak asi osm set osmdesát milliónů, tedy ne právě mnoho. Ale to je to, že my nemáme žádných mecenášů, a žádných Peabodych, ty mají jen Amerikáni! Měli bychom jim slušně psát, aby nám z nich přenechali alespoň nějaké »mladé«.

Tyto dny jsem četl krásnou větu, že poezií každého města jsou procházky jeho. Jeho poezií a jeho charakteristikou, mohlo by se dodat. Place de la Concorde, evenue elysejských polí, boulognský lesík, zahrada luxembourgská jako by ani nemohly být jinde než v Paříži, tak

charakteristicky vyrostla z francouzského ducha, milujícího čisté krásy přírodní a komfort, široký, pyšný rozhled a poeticky stinný útulek, velkolepost a pikantnost zároveň. Architektonicky překrásný Florenc je jako divoká růže stolistá uprostřed zeleného keře — kolem něho je krajina samá jen zahrada a samý pahrbek brčálově porostlý, s něhož stinná vyhlídka na tu růži uprostřed. Zasmušilý Řím má jen svou zasmušilou compagnu a jediný Monto Pincio, temný jako kněz v taláru svém, nedodává mu rázu živějšího a světštějšího. A Praha a Pražané? Praha vyniká hlavně a zároveň nesmírnou svou zvláštní a krásnou polohou, Praha vyzývá, aby ji člověk obdivoval, aby vyhledával místa vhodná, volná nebo povznešená, a zahleděl se odtud na její krásu. A Pražan — ten nemá života společenského, každý jako ohraničen žije pro sebe. Tomu rázu obou odpovídají pražské procházky, zahrada Kinská, vzletné výšiny Petřínu, Chotkových sadů a Letné s orlími svými rozhledy, tiché ostrovy s volnou vyhlídkou vzhůru, Jelenní Příkopy, Císařská, Kanalská zahrada se stínem hlubokým a zapadlostí svou. O jeden druh vyhlídky Pražané již přišly. Na vzneslém hřebenu za Novým městem místo zahrad a polí trčí již kamen, moře budov těžce se za krátko rozloží od Vyšehradu až po konec Karlína, bez zeleného rámce, bez rozmanitosti, vyjma ty smutné, pusté boky Žižkova. Zde, na místě bývalých bášt — ostatně jen málo poetických — bude se nyní rozkládat park. Prosíme, jen ať co možná velký. Každé pídě je škoda již nenahraditelná. A nechť nové sady ty odpovídají rozmanitým zařízením svým rázu velkého tak města a nechť je pořádá jen ruka a mysl poetická!

Národní Listy 26. července 1874.



PROCHÁZKA PRAHOU.*

V Praze, 29. srpna.

Rozkošná procházka takhle od Prašné brány až k »řetězovému«. Tuze mnoho domů, ještě víc krámů a k zbláznění mnoho lidí, při čemž nepočítám mezi ty lidi ani známých deset až dvacet osob, které člověk musí potkat na Příkopech, ať tudy člověk jde kdy chce, které člověka pravidelně zastaví a člověku, každá v manýře své, stůj co stůj něco vypráběti musí. Člověk si je jednou vylíčí ve svém zvláštním feuilletonu a doufá, že pouhý ten slib stačí již, aby ho budoucně nechaly na pokoji. Nač také prosеb a hrozeb, když to jde pouhou napsanou fotografií!

Rozkošná procházka! Jen kdyby bylo také ty domy, krámy a lidi vidět! Komický stesk, že prý v Praze není dost vzduchu! My ho máme, že ho můžem až krájet! Je k tomu také hezky pestrý, modrý není sice nikdy, za to je ale krásně popelavý, příjemně žlutý nebo až tmavohnědý. Ulice naplňuje jako voda jezera, všude všude se nasazuje do zásoby — kdybys přejel smyčcem okna, naskočí na tabulích zajímavé »zvukové figury Chladného«, a když přijdeš domů a dáš si kabát vyklepat, máš »vzdu-

chu« do několika posypátek. Pražský ten vzduch nevyrábí se z nečistoty, jak tomu někteří chtějí, nýbrž zcela jednoduchou procedurou v bourání domů. On totiž panuje při stavbách v Praze chvalitebný, o pravé občanské svobodě svědčící obyčej, že rum sype a hází se, kam chce, třeba do prostřed ulice. Putna za putnou sype se tu na hromadu a po každém bouchavém dopadnutí vyletí do výše celý oblak jak křídla bílého vzduchu, jako kouř při ráně z děla. A poněvadž se právě teď boří a staví v ulici každé, podává Praha obraz velmi oživeného bojiště, což je tuze zajímavé. Jinde bojují proti »prachu«, jak ten náš pražský vzduch jmenují, zvláštními předpisy a pilným postřikováním ulic.

U nás stříká se jen v těch ulicích, které vedou k německému divadlu. Je to koncesse německým naším krajanům, kteří jsou slabší na prsou než my. Ale s bolestí si zde připomínám, že je předc ještě jedno velké město v Evropě, které má ještě víc vzduchu než my. Totiž Bukarešt. Tam je někdy vzduchu, že za nejjasnějšího dne není na nebi ani slunce vidět — to je feš! Docilují toho tím, že tam nemají pražádného dláždění, místo dlaždiček tam leží po ulicích samý jen vzduch, až vysoko nad kotníky. Moci chodit po vzduchu! Ale u nás se pořád křičí: dláždit! dláždit!

»Prosím Vás«, vytrhuje mne v tom někdo z myšlének, »byl jste dnes na nějakém vyvýšeném místě nebo mimo Prahu?«

»Byl.«

»Je tedy už nebe podzimně zataženo? Tady v pražských ulicích se alespoň tak zdá.«

»Je.«

Chudák si vzdychnul a jde se sklopenou hlavou dál. Dívám se za ním soucitně, až mně as po dvaceti krocích ve vzduchu zmizí. Chudák! Byl si svou ženu k vůli svému zotavení poslal na venek, teď, když se počasí horší, přijde mu nejspíš brzy zas zpátky. Němec nazývá takové dočasné vdovce »slaměnými« — ach, jejich radost trvá skutečně jen, jako když sláma hoří!

Hrr — hrr! Kočár za kočárem, rychle, jako by se byly pominuly a všechny otevřeny. Nabobtěné bílé šaty, růžové šaty — svatba! Divný je to lid! Ona snad co nejsolidněji vychovaná dcera vážené rodiny, hodna a dobrosrdečná, on snad muž bezvadný, ušlechtilé mysle, ryzého srdce, výhodných poměrů, výtečného rozumu — a předce se to žení a vdává! Odvraťme se od toho smutného obrazu!

Tak, tak — tady stojíš! Přelítlo léto, jeseň a zima, přišlo nové jaro, nové léto a nová jeseň, přejde jar a let ještě mnoho. Deštěm nabubřuješ, mrazem se trháš, sluncem se rozstupuješ, v prachu rozetlíváš — jen pokračuj tak dále, významuplná boudo ze čtyř stran uzavřená, kteráž představuješ pomník Jungmannův! Až rozetlíš na prášek, až vítr i ten prášek odfoukne, pak pozdvihne se na tvém místě pomník z kamene a kovu, dřív ne, na tebe předc celý ten pomník nepostaví a odstranit tě, to by vyžadovalo činnosti. Nepospíchej skončit svůj život krásný, máš na setlení času dost, pomník také nepospíchá, je v rukou staročeských. Zlé huby povídají, že od loňské slavnosti Jungmannovy — byla někdy hezky z jara — dotyčný výbor nesešel se ještě ani jednou. »Alespoň se mu nemůže říct, že je výborem sešlým,« řekl by Mošna, jak ho znám. Ve Volovicích, malé to české dědině, sestouplo se sice teprv před nedávnem několik nadšených vlastenců, usnes-

li se jen ve zcela úzkém kruhu, že postaví dle modelu pro Prahu shotoveného zvláštní svůj velký kamenný pomník Jungmannův, a za krátko bude již pomník ten slavnostně odhalen! Ano, na vesnici to jde, ale v Praze! Nejspíš že si ti bodří venkované pozvou pražský výbor ku slavnosti své, aby viděl kopii, když originál spatří teprv někdy na sklonku všech dnů. Kdy že bude dvousetleté jubileum Jungmannovo?

Že by si mohl výbor ťedy »mladých« přibrat? Ano — jinde, ale v Čechách? My máme své známé poměry rozkošné, ne na větší slávu, ale na větší záhubu vlasti. Je tomu u nás v skutečnosti, jak stálo v bájivých přírodopisech starých: »Mezi vlkem a beránkem je takové nepřátelství, že trvá až po smrti, jakož přesvědčiti se lze na houslích, potažených střevy vlčími a beránčími. Když zahude vlčí, beránčí nezvučí s sebou; když zahude beránčí, vlčí je uvyjí.« — Krásné poměry, úrodné a ve všem velmi příjemné.

»Servus — mám myšlenku!«

Až jsem se lekl! Chytil nějakého známého, má nějakou myšlenku a v skoupém tom našem na myšlenky času prozradí mu ji tak lehkomyslně. On je arci znám, že pro svůj sklad — myšlenkář ten je krejčím — myšlenkami zrovna plýtvá, v reklamě že je mistrem. Kdyby takhle člověk mohl zaslechnout —

»Četl's o Bazainových kalhotech?«*)

*) Fr. Ach. Bazaine, velitel francouzské pevnosti Mety ve válce francouzsko-německé. Bazaine bez boje pevnost vydal Němcům, začež byl odsouzen k pevnost. vězení na ostrov sv. Markéty. Prchl odtud v srpnu 1874 a toho se právě Neruda dotýká v přítomném feuilletonu. Viz Nerudův feuilleton »Pomalu začínají události kapat«, z 23. srpna 1874. Doplňky, Kronika satirou a vtipem. — Poz. poř.

»Bazaino —«

»Ano, kalhoty a vesta! Víš ty, které měl na sobě, když se po provaze spustil? Měl oba kusy Bazainův bratr na památku — jsou as notně rozedrány, to víš — ale policie pařížská mu je sebrala. Psal jsem svému agentovi do Paříže, vestu musím mít za každou cenu — kalhoty ne, ty se nehodí na firmu, ale co říkáš firmě »U vesty Bazainovy?« — a za sklem ta skutečná vesta!? Tamhle firma »U boty generála Moreau« a u mne firma »U vesty generála Bazaina« — co říkáš?«

Národní Listy 30. srpna 1874.



NÁRODNÍ LISTY 1875.

RADOSTI PRAŽANŮ.*

V Praze, 22. května.

Můj slavný patron, sv. Jan Nepomucký, zachoval se mně letos právě tak jako jindy. Totiž ten na kamenném mostě pražském. Má pořád těch svých sedmdesát tisíc kapitálu, a když se měla kolem jeho postavy stlouci zase ta stará, dávno již koupená bouda a když mělo se lojem naplnit as sto lampiček, chodili »splnomocněnci« od domu k domu, ode dveří k dveřům, harašili těžkými pokladnami a vybírali od obecenstva těžce vydělané krejcary. Až vzroste kapitál na sto tisíc a na dvě stě tisíc, bude se pořád ještě žebrat dál. Nač je skromné, pevně ulité soše potřebí tak velkého kapitálu, nikdo neví, nikdo neuhodne. Lidé o tom rozmlouvají, a právě nyní poukazují i jinam — na svatovítský chrám. Je tam as dvanáct pánů kanovníků, mezi nimi jednotliví, kteří mají až 40.000 ročních příjmů, fondy kostelní jsou tu vůbec nesmírny, stačily by velmi dobře samy na dobudování chrámu a přece se žebře.

A uplynul od svatého Jana do svaté Julie, panny a mučednice, týden a byl všecek as tak zajímavý, jak bývá pražské nedělní odpůldne. Znáte přec pražské nedělní odpůldne! Po ulicích fadessa a prach, v domech fadessa a zívání, za branami fadessa a strašný prach. Jediný den, kdy Pražan se odváží dostat se z Prahy až ven. Dnešního dne je takové podniknutí už hotovou výpravou. Praha se rozložila na všechny strany již tak daleko, že kdo bydlí v jejím středu, potřebuje celou hodinu, aby se dostal jen ven. Je záhodno vzít si nejlepší boty, co možná mnoho peněz, učinit pořádek s bohem a lidmi, jako před každou větší cestou.

Za to ovšem ta pochoutka, když se člověk dostane až ven, »do přírody«, jak se říká. Po stráních šumí dobře škrobené ženské šaty, údolí jsou oživena bubláním politisujících tatíků a příjemným, romantickým klepáním pomlouvajících matek, v každém keři tluče kvarteto hubou, že sobě kukačky až bavlnku do uší cpou, aby se nenaučily falši, a vzduch je naplněn třepetavým prachem, povstalým ženskými vlečkami, neboť — bez vleček se přec nemůže na venek! Možno, že se nad tím vším i zlaté slunko směje, ale není ho pro prach vidět. Také ve venkovských hostincích je všechno pohodlí pražských hostí jak náleží připraveno. U špinavých stolů čekají špinavé lavice, v neumytých sklenicích září kalné pivo, káva má milou příchuť přičmoudlé smetany, máslo a sýr chutnají žíravě jako přestárlý salám, na husu je přilita omáčka z telecí pečeně — kdož pak by ale dovedl vyčíst všechny zvláštní výhody, jakými se honosí naše pražské vůkolí a jež bys jinde zcela marně hledal! Unaveni vracejí se dobří Pražané zase domů, jsou jako by stlučeni a polámáni, a říkají: »To je od toho silného jarního vzduchu.«

Všedního dne ovšem sobě může jen málo kdo popřát radostí podobných. Není na to času, zbývající hodinka k večeru nestačí nikam. Zvláště malé dětské nožky jsou příliš krátky, než aby — — nebohé děti! Tyto dny zaslala nám jistá dáma přípis, plný ušlechtilého ohně a v skutku dobrých myšlenek, vyzývajíc nás, abychom se ujali přec rázně těch nebohých dítek pražských, které nemají, kde by si pohrály, té odrůstající mládeže, která nemá, kde by se proháněla. »Mládež má přec mít u příslušných úřadů tatáž práva jako lidé dorostlí, úřadové mají se přec starat o děti právě tak jako o jiné lidi.« Vážená dámo! Jen pozorně s tím dovoláváním se rovnoprávnosti také pro děti, sic to uslyší pan berní komisař a co nevidět bude daň uvalena také na děti. Rovnoprávnost není prý zde na světě ani možna, bude prý až tam nahoře v nebi, kde budou mít děti trávníků dost a celé zelené louky. Tady se nemůžem ani my dorostlí domoci rovnoprávnosti — a děti! hm! hodně krátké hm!

Co se v tom ohledu již napsal nebožtík Hálek! Jeho duši, tak vnímavou pro všechny krásy přírody, palčivě dojímalo, že ti tisícové pražských dítek mají vyrůstati beze všech mohutných a zušlechťujících dojmů přírodních. Psal a nalehal, nevypsal přece ničeho. Nyní je na plánu budoucího městského parku vyznačen jistý cípek co budoucí pražský »park dětský.« Bude tak velký, že na čtvercový palec půdy přijde as 29 dětí, a až vnoučata našich vnuků budou mít vnuky, mohou tito děti své snad již do parku toho posílat. Máme sady velké na př. na Karlovu náměstí, ty jsou ale s vybranou rafinovaností, právě tak jako naše sady ostatní, vymyšleny co pravé trestnice pro děti. Ani v písku si tu nemůže dítě zapopelit a s hromádkami zahrát, že prý by »překáželo« procházejícím se

dorostlým. Na trávník již docela nesmí, nejspíš by se seno pokazilo a obec by utrpěla nesmírnou ztrátu. Obecní strážník bdí, aby se nezkřivilo ani jediné stebélko, raděj ať se zkřiví děti pro Karlov.

Snad pomohou poněkud ty drobnější sady, které náš nový zahradník městský v skutku s tak vybraným vkusem nyní zřizuje. Sady na nábřeží jsou předělány a mají teď stín, park u Jindřišského kostela vzrostl vzdor skuhrání sejčků takřka přes noc — jen více, jen hodně mnoho drobných sadů těch a všechny trávníky v nich přenechte dětem, všechny! A ještě na jednu maličkost upozorňuju. Je všeobecný stesk, že na posýpání cestiček v sadech béře se písek příliš drobnozrnný, který při nejmenším větříku do očí šlehá jako jehly. — Kterýmžto pískem posypávám tedy již tyto řádky své, v příjemné naději, že nebudou pranic platny.

Národní Listy 23. května 1875.



V PRAZE ZA PSÍCH DNŮ.*

A žádná naděje dostat se nějak z těch psích dnů! Ruce a nohy jsou jako by tím parnem spřeráženy, oko hledí s vytřeštěnou leností před sebe, těžká hlava klesá k prsoum — je těžká, ale ne myšlenkami. Také o čem myslet! Saison morte zavládla neúprosně, v politice nic, v literatuře docela nic, v společenském životě pranic, ano tak k neuvěření daleko došla umrtvělost doby, že není ani žádná časopisecká polemika víc, žádná, a to u nás Čechů! Naprav to nějak, o bože, neusnul-li's v tom vedru. Naprav to a dej na severní točně svými anděly nasekat několik milliónů for ledu, oblož jím slunce a protáhni jím sálající větry! Pečem se, o pane, ba již se připalujem a povstane nelibý zápach z nás po vesmíru širém!

Byla přece jakás naděje, že se pobavíme, ale sklapla. Co se namluvilo o tom »teatro salone italiano« čili, jak se vůbec říká, o tom »teatro Averino«!*) Jmeno ředitele

---

*) Nad bývalou Koňskou a Žitnou branou. Otevřeno bylo 24. června 1875. Divadlo bylo druhu varietního, mezinárodní, ale zklamalo úplně. — Poz. poř.

»Averino« — říkaly ženy, totiž vdané — je prý pseudonym. On prý se ten ředitel jmenuje vlastně »Averno«, a v italštině znamená to »averno« peklo a je prý také jmenem onoho jezera nad sirnatou Neapolí, z něhož vystupují celé oblaky otravných par, a přes něž nepřelítnul ještě žádný pták, aby se byl nezadusil a nespadl do něho. Šly děsné pověsti, že přes »averno« za koňskou branou nepřelítne také ani jediný pražský manžel, aby poslední špetka jeho manželské věrnosti nevzala bídně za své. Tam prý budou baletky tak krásné, že mužským budou až oči přecházet, a tak nevinné, že mimo lehýnké trikot od prsou až k patě, nebudou mít ani jiného oděvu. Tam prý budou chansoniérky tak ohnivé, že každý pohled prskavá rachejtle, a tak žíravé, že k svačině spotřebuje každá tři pražské manžely a k večeři pak ještě jednoho hodně bohatého. Tam prý — no, »averno«, celé peklo prý tam zkrátka bude, se všemi ďábelsky pikantními rozkošemi, jaké právě jen peklo může svým věrným uchystat.

»Ať si tam můj muž jde!« říkala každá manželka pražská, »já mu neřeknu nic, to on ví,« a při tom každé cukaly koutky úst a oko se zalívalo.

Strašná žárlivost byla se snesla na ženy pražské. Víte, co je to žárlivost? Jsou lidé, kteří tvrdí, že je to jediný bol, který je neúrodný, jediný mrak, nad nímž není žádné nebe. »Nemoce sílí prý tělo, chudoba povzbuzuje k činnosti, hlupstvím moudříme, bouře súrodňují, pod Vesuvem jsou nejúrodnější kraje,« — ale žárlivost prý nečistí tělo ani ducha, z té prý vyjdeš vždy jen jako z utonulého korábu na mrtvý břeh. Hlouposti! Patřím k těm, kterým se žárlivost nesmírně líbí, vždyť je to »nejhloupější náruživost na světě«. Měl jsem tedy nevinnou svou radost z náhlé té žárlivosti pražských žen. Sliboval jsem

si vybranou zábavu. Žárlivý muž vypadá sice vždycky hloupě, ale žárlivá žena je vždy jen duchaplnější a luznější — kdo pak by nepřál kráse! Už jsem v duchu viděl, jak slzy v očích vysychají, jak oko je už vypálený uhel — jak ženy shlukují se v hrozivé, syčící houfy, — jak táhnou Václavským náměstím vzhůru na teatro Averino, z holubice sup, z ovečky tygr — půjdu na koňskou bránu, abych viděl, jak pěstmi svými rozbíjejí klády a trámy, jak metají roztrhané baletnice a chansonierky do povětří — rozkoš!

Samo nebe se blamovalo a přišlo pražským manželkám na pomoc. Přilítlo od západu, černé až do umouněnosti, zuřivé jako litice — porvalo cestou celé úrodné kraje, utopilo kdesi tucet nevinných dětí, začlo do Averinovy střechy mlátit ledem, ale když tu vidělo čirou nevinnost — — »Vidíš«, smějou se teď manželé manželkám, »Averino« nepochází od »averno«, nýbrž od »avere«, míti, a znamená to, že chce pan ředitel mít z nás nějaké »averi«, kusy majetku, blahobyt«! —

I ať si má! — Jen kdyby nebylo to parno! — Závidím upřímně těm, kdož mohou žít teď mimo Prahu, na venkově, v čistém, ovlažujícím vzduchu. Mohl bych tam sice také, ale ono je tak směšno, jít na venek sám! Co pak tam chce člověk, když nemá s sebou rodinu?

Dnes jsem obědval s dobrým známým, který se s rodinou svou také vystěhoval na několik letních měsíců ven. Jedl za čtyry.

»To dělá venkovský vzduch,« povídám.

»Ano«, kýval a objednal si po třetí svíčkovou s vaječným salátem. »Ano, ten vzduch! Jen kdyby tam byla

masa lepší, jsou chudá masa! Člověk na venkově nic nedostane.«

»Máte příjemné sídlo?«

»Tuze příjemné. Jen trochu moc prachu, jsme zrovna u silnice. — Také trochu málo stínu — zahrádka je mladá, víte, stromky tak po rameno. Až dorostou —. Nejhůř je ale s vodou. Ošklivá voda, samá hlína, člověk to musí vyplivnout. A pivo jako břečka.«

Ušklíb' jsem se.

»Víte,« pokračoval otec horlivě, »člověk to dělá k vůli dětem. Ono je takové pražské dítě strašně hloupé, tam venku se mu alespoň otevrou oči, a dítě zví, co je příroda. Alespoň teď už moje děti vědí, že nerostou vejce na stromech. Můj čtyrletý kluk — darebák je bystrý, mám z něho radost — znal v Praze ze zvířat jen koně, psa, kočku, vrabce, holuba, kanára a dost. A jsme na venkově teprv tři neděle a on už ani neříká »kozička«, říká »kůzle«, věřil byste to? Za týden už na př. poznával, že je jakés nepopíratelné příbuzenstvo mezi kuřetem a slepicí! Dřív staral se o smetanu a mlíko jen podle toho, do čeho radš prsty strkal, teď ví zcela dobře, že obé pochází od jednoho druhu zvířat, od krávy, manžel té krávy že se jmenuje buď vůl anebo bejk a její pánům synům a slečnám dcerám že se říká telata. Klučina už ví i to, že se máslo nekope ze země jako hlína, a s neděle ho už naučím v zahradě tahat ze záhonu mrkev.«

»A Vaše paní?«

»Tloustne. Už Vám má krk tlustý jako holub. A jak jí to sluší — no vždyť víte, že holubu tlustý krk také

sluší! Teď se mně teprv líbí. Já jsem Vám do ní na novo zamilován, my se pořád cukrujem, my si říkáme jen »holoubku«, nejinak. Dnes se jí bude stýskat, chudákovi. Ale já tu mám co dělat — víte, já se chci dnes navečer podívat do teatro Averino.«

A zamilovaný manžel mrknul chytře očima.

Národní Listy 27. června 1875.



NÁRODNÍ LISTY 1876.

VELKONOČNÍ PROCHÁZKA PRAHOU.*

V Praze, 15. dubna.

Ty zvony se dnes ukrutně mýlí! Už se skoro všechny věže pražské rozzvonily, zvony bimbamují a bouchbácají (upozorňuju na ta dvě zcela nová a výtečně utvořená slova!), že se mně až okna třesou, ale — mýlíte se, bronzoví svůdcové, já letos nebudu psát jako jiná leta. Nebudu nadšeně kázat, že také nám Čechům snad konečně přijde vzkříšení, že musí a musí se nalezt již ten národní mesiáš a přinést nám tu »dobu novou«. Každý ji přec zná, tu dobu novou? Mladí idealisté praví o ní, že je to ta, kdy »panovati bude věčný mír, kdy svár ustoupí pokoji, záští lásce, nepřízeň přízni, kdy družiti se bude k vlku beránek, k jestřábu holubice plachá, kdy meče v pluhy se změní, kdy Čech v Čechu bratra svého viděti bude, kdy tvořiti bude veškerý svět český jednu rodinu, kterouž pojí láska, kdy holdovati bude každý zásadám šlechetným, kdy skutkem se stanou slova: volnost a bratrství«! Ti

mladí idealisté mají ukrutně dlouhý dech, je to perioda! Ale kdyby byla ještě delší, až k té kýžené »nové době«, přece nedoběhne. Nač se tedy blamovat. Osud určil, aby záští v Čechách nevyhynulo, a co se těch lidských holubic a beránků týče — prosím, kde pak je ještě nějaký exemplář? Jsou na kůstku ohlodány a do krvavého pírka porvány. Paleontologové budoucnosti, až budou brát zkameněliny z »naší« doby pocházející do rukou, budou hlavou potřásat a se divit: »Z čeho pak jen ti vlci a jestřábi tenkrát žili!« Uvidíte, my se v Čechách vespolek ještě sníme.

Lidojedský začátek! Ostatně — kdo se Prahou procházel tyto dny, potkával sílu lidských tvorů, v skutku zrovna »k nakousnutí«. Zmínění tvorové měli na sobě sukynky, novomódní jupky, na hlavách pohnutlivě hloupé moderní kloboučky, v rukou modlitební knížečky a kráčeli po schodech krůčkem tak drobounkým, že to vypadalo, jako když větřík třešňové květy po cestičce žene. Těm tvorům se po vědecku říká »děvčátka«. Chodily od kostela do kostela a byly tak plny zbožné mysli, že když potkaly nějakého extra pěkného božího tvora v útvaru mužském v stáří od dvacíti do třicíti, oči jim zahrály zrovna skočnou. Dobré duše! Člověk jim musí ty nové jupičky přát! Tůze pěkná móda! Když má český hoch děvče hodně, ale hodně rád, vyjadřuje to obyčejně poetickými slovy: »Vzal bych si ji, a kdyby byla jen v pytel zašita«. A podle toho pytlového motta řídila se právě ta letošní jupková móda. Totiž co do formy. Jupky jsou z předu tak špatně, chci říci tak pohodlně střiženy, že by do každé mohlo vlézt děvčátko alespoň ještě jedno. Flandá se to jako prapor na věži. Jedna z těch jupek by se mohla na všechen spůsob uložit do musea, k vůli památce.

Ale to théma není vlastně pro našince. Zralý muž má pozorovat opravdovější věci, vřavu a klokot životní, žilobití lidu, zápasy mužů. Také pro to je v Praze příležitosti dost. Nejlepší na svatováclavském náměstí, od Jindřišské ulice nahoru po levé straně, kde jsou ty kořalny. Přejdi od rohu Jindřišské ulice jen tři nebo čtyrykrát až k rohu ulice Mariánské a pobavil's se jako na Fidlovačce, kde kašpárek a králík za čtvrt hodiny provedou svou komedii desetkrát. Jen že před těmi kořalnami provádějí skuteční, kostnatí a masití hrdinové své krátké, ale zajímavé hry. To zajímavosti neubírá, že jsou ty hry jedna druhé tak podobny jako ty na Fidlovačce, hrdinou jich je alespoň každý okamžik někdo jiný. Hrdina se na př. vyhrne ze »šráňků«, rozuměj z kořalny, sám. Opře se jakoby mimovolně jedním ramenem o dvéře, zkusí vytřeštit zrak — patrně obzírá bojiště a hledá soupeře. Teď sebou škubne a žene se ku předu s hlavou nahnutou, zrovna tak jako jarý tur. Trkne do dvaceti kolemjdoucích lidí, když ale vidí, že každý se mu zbaběle uhýbá a němého vyzvání jeho nepřijímá, že je poukázán na sebe sám a sám, škubne to jím daleko do cesty vozové, mohutně pak zas zpět na chodník, a hrdina sebou flekne, že mu hlava až o kámen se odrazí. — Okamžik na to bouch bác! zas do zasklených dveří kořalny. Dveře se rozletí, hrdina jiný je neviditelnou silou vyhozen ven, za ním vyjede ruka, část to neviditelného těla, a vlepí hrdinovi ještě pohlavek. Hrdina se obrátí, bouchne pěstí zase dovnitř, šest ruk vyjede najednou jako z těla polypa a sáhne po něm, vtahnou jej zas dovnitř, uvnitř rámus, křik, rány, a než bys deset napočítal, je hrdina vyhozen znovu a leží také na chodníku. — Minulý týden byla zajímavá variace. Vyhozený byl chasník mlynářský,

hned za ním vyskočil muž a pohlavkoval mlynářského až do prostřed sv.-václavského náměstí. Snad že zde hrdinná socha našeho patrona, snad čerstvota vzduchu, snad i nadbytek obdržených již ran mlynářského náhle přeměnily, zkrátka, hra se obrátila, mlynářský pohlavkoval teď náhle svého zápasníka zpět, až ho konečně ze sv.-václavského náměstí »vyhodil« zas do kořalny. Nebyla-li to geniální improvisace, byla-li to hra vymyšlená, byla dobře vymyšlená. Jak vidět, hrají zde herci zcela jako za dob shakespearovských, bez kulis, bez dekorac, hra jejich působí ale předc přirozeností bezprostřednou. Zajisté jsou produkce ty nejkrásnějšímu náměstí našemu k nemalé ozdobě. Ruch pražského života se jimi zvyšuje. Cizinec v blízkém hotelu bydlící má dobrou příležitost, aby seznal velmi rychle kus našich národních zábav. Ještě by měl slavný magistrát něco přičinit k malebnosti těch scén a postavit před každou kořalnu tři obecní truhly s nosiči, na odnášení hrdin padlých. Musí tam právě být ty kořalny? Musí se v nich nalévat i těm, kteří jsou už podnapilí? Slavný magistrát by snad mohl předce přihlídnout. K lecčemu již přihlíď. Z některých živějších ulic odstranil ty jisté kavárničky. Ale v tom si pomohli. Mají leckde tam teď krámek s nápisem: »ústav pro kojné«. Také dobrý nápad.

Ale kdyby udělala slavná městská rada to i ono, přišli by Pražané, a chtěli zas ještě něco jiného. Snad by začali zas na novo mluvit o těch »krytých tržištích« na potraviny, jichž je v Praze, jak se teprv teď opět před svátky eklatantně dokázalo, už tak potřebí. Raděj ať nedělá slavná městská rada pranic.

Národní Listy 16. dubna 1876.



BUDE HOŘET.*

V Praze, 13. srpna.

Za deset minut jsou čtyry — za deset minut bude dle programu hasičského sjezdu hořet radní staroměstská věž. Takový program je nesmírně dobrá věc, člověk se může už napřed těšit, kdy že bude řvát pochvalu, kdy bude nadávat — —

Také — kam jít? Co s tím bídným pražským nedělním odpůldnem? Mám sice přítele a toho bych mohl navštívit. Chladný byt, dobrá cigara — ale přítel píše epigramy a je ukrutně ochoten každému je předčítat. Mohl bych si také zajít do některé hospůdky a zasednout k plzeňskému; ale je teď mrtvá doba podomního obchodu, člověk v hospůdce vidí leda špinavé řetvičkářky — trochu jednotvárná špína. Nebo bych mohl jako jiná parná leta chodit ulicemi a pozorovat četné cizince, jak se obdivují palácům »mé« Prahy. Mohl bych — jen kdyby letos těch »četných cizinců« bylo. Snad nemají na cesty letos peněz nebo slyšeli tam venku, že jich nemáme my a nechtějí si tedy prohlížet paláce, když my panstvo jsme doma.

Ještě pět minut! — Je to parno! Hrome, Praha je hezká, to je pravda, ale neškodilo by, kdyby byla po dva měsíce v roce takhle Benátkami, s mokrými ulicemi, a voda aby šla každému zrovna po pás. Takhle ležet v stinné gondoli a dívat se na hořící věž, která nehoří — nesmírně chladivý a příjemný pocit! — Fuj na to parno! Nač je jen tolik zvědavých, zevlujících lidí zde? Slunce sálá jako pec. Vzduch je samý dusivý výpar. Zdá se mně, že cítím zápach z dvaceti tisíců telecích bot. — Jak pěkné pohovění si mají tamhle ti lidé v stinném prvním patře! Jakpak — kdybychom se tam od budoucího čtvrtletí vestěhovali sami? — přeplatíme je o několik set, nynější výdělky tomu dovolují. Ale — já znám svůj malér — pak by hasiči hasili věže někde po Malé Straně. — No — ta je v skutku hezká — ba krásná! Ztepilý vzrůst, zlaté vlasy, dlouhé řasy, obličej jako vajíčko — řekněm: takhle musila vypadat Petrarkova Laura. A vedle ní ten ošklivec, to je jako její muž, ten, na kterého má celý svět už po několik století nezkrotitelnou zlost. Je to tvář! Myslím, kdyby se mu řeklo, že knihy rostou jako houby, že tomu uvěří. A teď tahá ošklivý modrý šátek z kapsy — nebohá Lauro! Nechci se o ní domýšlet ničeho zlého, ale trvám, kdyby přišlo mladých »dvé krásných očí« — mužských, to se rozumí — že by potřebovaly jen půl jazyka, aby ji svedly. Snad ani ne půl. — Ale najednou se ve mně hýbe zas spravedlivost a je mně náhle zase podváděného jejího muže líto. Po celá století už mu nadávají a nemohou mu přijít na jmeno — jak jen se přece jmenoval ten nebohý? — nikdo to neví, drzí posměváčkové mu říkají »pan Laura«.

Deset minut přes čtyry — fantasie nás unesla. A teď dle programu je už »věž v jediném plamenu.«

Pro fantasii úkol ukrutně těžký! Alespoň kdyby věž polili nějakou kadečkou petroleje, ale takového, který jen se tak tváří, jakoby hořel. Nebo kdyby ji pomalovali červenými plameny — nebožtík Macourek by to byl překrásně dovedl! A nahoře u ochozu hlásného aby běhalo několik rukama lomících lidí, najatých, aby si zoufali od čtyr do pěti. Srdce rozrývající vzkřek — matka k smrti zděšená drží nemluvně z okna ven — otec na vše odhodlaný pije z flašky rum — to by bylo nesmírně pěkné! Ale ono tam nahoře nic — několik slečinek se slunečníky — člověk vidí zcela patrně, že spokojeně zívají. A člověka bolí koukáním nahoru krk a při tom aby si pořád ruku na portmonce držel.

Trubka. Harašení těžkých vozů. A tady jsou už naši hasiči, pýcha Prahy. Jednou řekl o ni kdosi: »Pražští hasiči jsou zcela jiní než jinde; jinde jdou hasiči na oheň s vodou, naši jdou na oheň s ohněm. — Dobře řečeno, ohniví, statní hoši! A už jsou v plné práci a proudy vod bijou do »hořící« věže. Teď, kdyby nebylo tak horko, mohli bychom trochu filosofovat o ohni a vodě, bratru a sestře. Jak se dovedou prát a v nesvornosti celý rodný statek pohubit. A jak zas dovedou, spolčení a svorní, pracovat na nesmírný prospěch lidstva.

»Avšak« (program) »hasení je marné. Plameny, rozdmychané větrem« (vane právě dnes nejspíš někde v Australii), »zachvátily téměř celou hořejší část věže« (vzdor tomu, že dle programu už dříve »byla celá v jediném plamenu«). »Uvnitř vzňaly se schody a hlásný s celou rodinou je ve velkém nebezpečí života«. — Ale srdce hasičské jim nedovolí zahynout, ne a ne! Prolomili už střechu radnice a chytli se hromosvodu. Jeden šplhá po něm vzhůru za druhým, jako veverky to běží po svodu a po

zdi vzhůru až k vyčnívajícímu výstupku galerie, tam se chytli něčeho — pán bůh ví čeho, snad nějaké staré pavučiny — a už jsou uvnitř. Vytáhli teď ze země pomocí provazů svých ochrannou plachtu a ze závratné výše té spouštějí »rodinu«. Napřed se snáší malý balíček, že prý s holčičkou, pak o něco větší, že prý s chlapcem, pak uzel velmi velký — u dívajícího se obecenstva zvítězil náhled, že v tom uzlu musí být alespoň těhotný hasič.

»S velikým rachotem« (program) »a se všech stran řítí se trámy se střechy dolů.« Dostal jsem se teď do ohně. Luskal jsem prsty, nechal jsem praskat klouby napřed levé, pak pravé ruky, abych trochu »ten veliký rachot řítících se trámů« znázornil, a jsem přesvědčen, kdyby bylo celé obecenstvo můj příklad následovalo, že by byl býval zcela slušný rámus; ale zůstal jsem bohužel osamělý, zcela jako Komenský »sám a sám se vznešenou snahou svojí«. A na to začali hasiči s radnice pršet — ano pršet — jako když hvězdičky s nebe kapou, tak kapali dolů: Když skmitnul první dolů, zavřel jsem leknutím obě oči — když druhý, už jen jedno oko — a když třetí, nechal jsem je odevřeny už obě; člověk zvykne velmi rychle na odvahu svého bližního. A pak jsem si myslil: »Tuhle to nemůže být ani tak těžké.« A pevně jsem se odhodlal, že až se setmí, půjdu na náměstí zas a najdu-li provaz ještě natažený, že toho zkusím. Jen že doufám, že nebude obec tak lehkomyslna, aby jej tam nechala; mohl by zmoknout.

Výtečná, netušená zábava pražského nedělního odpůldne! Poprvé jsem viděl hasiče naše činny a okouzlili mne. Upozorňuju nového pana měšťanostu, aby zábavy

ty opakoval alespoň každých čtrnáct dní; za nějakou stovku extra přídavku pro každého muže dostaví se hasiči pokaždé rádi.

— — — — — — — — — — — — — —

V Praze, 14. srpna.

Opět se ukázalo, že věru neradno »čerta malovat na zeď«. Ve dne si včera Praha na oheň hrála a v noci na to musilo být dle všeho po Praze velmi zle. Alespoň se vypravuje, že v pivovarech a hostincích pražských (od jaktěživa jsou pivovary v tom ohledu nebezpečny) venkovští hasiči, naši hosté, měli ukrutnou práci. »Hasili« prý až dlouho přes půlnoc.

Národní Listy 15. srpna 1876.



JEŠTĚ PRAŽSKÉ KLEPY.*

V P r a z e, 16. září.

Také by bylo na př. velmi laškovnou zábavou, chodit v neděli od jedenácti do jedné po Příkopech s odevřeným perořízkem v ruce a píchat ty dámy, které mají nejpěknější rostlé formy, do ňader a do boků. Ovšem by se to musilo dít tajně ze strany, nebo kdyby dáma to viděla, křičela by. Velmi pěkný vynález, tyhle umělé boubelatosti z perčoviny a žíní! co teď chodí krásně rostlých dam po Příkopech! Před čtrnácti dny chodila tatáž dáma také zde, věrný obraz šindele; od té doby se ale nalila jako zrnka vína, ňadra, boky jsou příjemně oblé, všechno v pořádku, a to poměrně za bagatel. Velká výhoda pro mužské! Chce-li se některý teď oženit z čisté lásky, jde ke krámu, před nímž visí ta krásně rostlá pouzdra, vybere si to z nich, do kterého by se mohl zamilovat as nejsnáz a pak si může k němu už vzít děvče kterékoli. Seschla-li muži žínka, těšící se dříve »porostlosti«, nebo nechce-li mladá žínka vzdor štěstí manželskému přibírat dost rychle na sebe, dobrá, dvacítka do spraví! A také

zas výhoda pro ženy! Má-li žena poeticky naladěného muže — a který pak šťastný manžel není poeticky naladěn! — může na svém loži večer už dávno pevně a pokojně spát mezi tím, co její muž stojí pořád ještě s kytarou u stojanu, na nějž se svlečené šaty věsí a zpívá: »Spi má zlatá, boubelatá!«

Velký, vskutku velký vynález. Jsem jím tak nadšen, že kdybych znal vynálezce, »daroval bych mu v duchu tisíc zlatých.« Ne, nesdržujte mne, neříkejte mně, že sám tento — daroval bych! Ale přiznám se, že jsem hezky dlouho chodil kolem toho vynálezu a kolem těch krámů zcela — řekněm hloupoučce, abych neřekl hloupě a že jsem živou mocí se nemohl domyslit, co to. Zrovna tak, jako chodím už dost dlouho Havířskou ulicí, kde se za sklem hnáno do kola jakýms hodinářským přístrojem, točí něco, o čem také nevím, co to je. Možno, že je to nejpyšnější ozdoba hrdého oře, ohon, ale také možno, je to nejkrásnější ozdoba sebevědomé ženy, vlasy. Moderně geniální rozčesanost je teď u obou stejna, dříve byla móda jiná, také ořům se pletly copy. Snad se mně ona otázka rozluští na Příkopech — ó na Příkopech se naučí člověk mnohému od jedenácté do jedné, později už ne, Praha je »ševcovská«, o jedné už obědvá. Jen kdyby tam nechodilo tolik advokátů, ti překážejí! »Kdo je to?« — »Advokát«. — »A tenhle mladý pán?« — »Advokát«. Těch, kteří dosáhli, že se veřejně honosí tytulem takovým, vyrostlo za posledních let jako hub. — »To je ukrutná veřejná nemravnost«, řekl by Artemus Ward.

Po Příkopech je rozkošná procházka, nejrozkošnější ale pro ty, kteří si tu procházku mohou »odsedět« v hodně pěkné ekypáži. Já, kdybych se jednou odhodlal sestoupit s posavadní vznešené výše své, kdybych se jednou

odhodlal mít peníze, také bych po Příkopech jezdil v ekypáži. Zdali pak bych dovedl v ní sedět tak vesele jako pan X? A v poslední době jeho veselost nápadně ještě vzrostla! Inu, stalo se mu arci něco, co se jen nejšťastnějším a i těm zřídka, přiházívá. Ale počkejme — mohli bychom tu událost sice říci třemi slovy — řekněm ji však padesáti. Tedy a la Ward!

Náhle se roznesla městem zpráva, že pan X. ztratil svou — ne, neřeknu svou ženu, pan X. ztratil svou »paní«. I zaslechl to pan Y., jenž jest obchodním agentem, »dělajícím« v náhrobcích. A honem pospíšil si pan Y. k panu X., aby mu nějaký pan Z. nepředešel. Pan X. byl ovšem právě zaměstnán, zapíjelť sousta studené koroptve výtečným bordeaux, ale předce přijal pana Y. velmi vlídně a vykázal mu křeslo. »Vy odpustíte že snídám dál — vždyť můžete mně mezi tím sdělit, čeho si přejete.« Pan Y. spustil.

O panu Y. se tvrdí, že se těší obzvláštní výmluvnosti. Jakož artikul obchodu jeho vyžaduje, mluví pan Y. ovšem vždy k citu. Ale toho dovede tak, že pohne i srdcem nejtvrdším — ano ještě víc, pochlebná fáma vypravuje, že kdysi při řeči pana Y. rozplakal se i jeden rakouský berní! O tom ovšem může mít každý konečně nějakou pochybnost svou, ale tolik je jisto, že pan Y. se do srdce poslouchajícího přímo vevrtává. Také v nynějším případě pozoroval pan Y. brzy, že mocná slova jeho působí jako vždy. Soudil to podle toho, že pan X. začal pojednou nápadně rychle jíst. Skoro se obával pan Y., že spůsobí nějaké nebezpečné zakuckání a proto poněkud zas umírnil váhu svých slov, a mluvě o nenahraditelné ztrátě, jakož i o drahé památce zesnulých a o povinnostech srdce, pronášel vše jen tak silou třičtvrteční.

Konečně odhodil pan X. poslední kůstku, napil se ještě jednou, musíme říci, že hezky do dna, utřel si ubrouskem ústa a prsty, pohlédl zas na pana Y. a řekl: »A čeho, prosím, vlastně si přejete?«

»Jsem agentem chvalně známé firmy..... Nabízím Vašnosti náhrobky všeho druhu, z nejlepšího materiálu, v čistě uměleckém provedení. Začínaje od dvou set —«

»A co mám dělat já s náhrobkem?« tázal se pojednou pan X., hledě na vezdejší zbytky někdejší koroptve.

»Vždyť jste předc ztratil svou drahou paní —« podotýká pan Y. v náhlé jakés nejistotě.

»Ah tak —« a záře přelítla obličej pana X. — »to je ovšem bohudík pravda. Jen že jinak než si myslíte. Ona mně u t e k l a.«

A od těch dob jezdí pan X. po Příkopech tak vesele, jako by pořád jen jezdil na posvícení.

Ah — taková pravá radost přihodí se málo komu! My ostatní — prosím Vás, z čeho pak se máme ještě ve světě těšit? Všechno se drobí, všechno se kazí, ba přišlo to dle novin tak daleko, že prý naši policejní strážníci nemají být už ani hrubi! Úžasně hyne národní život náš. Posud, když policejní strážník někomu notně vynadal nebo jím za límec smýkal, rozpěnila se ve smýkaném předce někdy krev, on stráži vynadal nebo i natlouk'. Pak byly procesy pro »uražení stráže«, pro »násilné zpečování se úřadnímu orgánu«, byly u nás dosti hojně, zprávy o nich šly všemi novinami a my vypadali do dálky skoro jako národ hrdin. Teď je už docela po všem, teď nás už po širém světě poznají v celé naší nicotě.

A některý byl tak důmyslně hrubý! Nezapomenu na jednoho z nich, ač je tomu již dosti dávno, co jsem měl čest poznati ho. Spatřil jsem ho tenkráte, jak na Můstku zpečujícího se člověka tloukl pěstí.

»Musíte ho pěstí tlouct?« ptám se strážníka.

»Copak ho můžu pěstí hladit?« ptal se mne strážník zpátky.

Týden jsem přemýšlel na odpověď.

Národní Listy 17. září 1876.



POMNÍKY V PRAZE.*

V P r a z e, 25. listopadu.

Pamětní večer Purkyňův — pamětní deska na rodný dům Vítězslava Hálka v Dolinkách — schůze komise pro pomník Fügnerův ve velkém parku — schůze komise pro pomník Jungmannův — něco podobného čtem teď den co den. A za několik dní budem číst: pamětní den Mikovcův v divadle, a za několik neděl: 200leté jubileum slavného ryjce Václava Hollára, uspořádané Uměleckou Besedou, a takž to půjde dál. Rozumí se samo sebou, že nemluvím p r o t i oslavování tomu. Právě při mužích jmenovaných nemůže být pražádné pochybnosti, že paměti zasluhují, a to velmi vděčné. Kdesi v Německu jednalo se o více pomníků najednou, platících vesměs mužům teprv »včera« zemřelým. Jistý literát byl otázán po mínění svém a odpověděl: »Ptejte se mne až za tři sta let!« Hollár ale sobě odbyl už staletý svůj očistec, a co se týče ostatních: pokud se bude český hlahol ozývat, bude se velebit jméno Jungmannovo, pokud české srdce bude poetické kráse přístupno, bude znám Hálek, a pokud se bude ctít občanská cnost, bude ctěn Fügner. Ne-

mluvím p r o t i, nýbrž **pro.** Dle mého náhledu je toho všeho posud ještě velmi m á l o, a má toho být nepoměrně **víc.** Mimo Uměleckou Besedu, mimo Svatobor a Sokol nedělá nikdo nic.

Velcí nebožtíci pro s e b e ovšem nemají pomníků potřebí. Zvláště ne ti, kteří se zvěčnili nehynoucími plody svého ducha. Když vyšlo r. 1623 první úplné sebrání děl Shakespearových, zapěl Leonard Digges hrdě:

Až i Tvůj pomník rozpadne se v p r a c h,
Ty z ů s t a n e š n á m ž i v.

Naši výtečníci — skoro o všech se to může říci — byli nad to mužové vzorně skromní. Jejich heslo bylo prosté: »Sloužím!«, přemnohé jich služby kryly se pláštěm neviditelnosti, jejich zásluhy byly pravými zásluhami: »činili dobré tiše jako bůh.« Na v ý s l u ž b u nemyslil z nich nikdo. Z dobré nové knihy české měli by Jungmann i Hálek nepoměrně větší radost než z desíti pomníků, a rovněž by Fügner rád dal všechny své pomníky za jediný nový obětovný skutek, vykonaný kýmkoli na prospěch českého národa. Ale m y s a m i máme potřebí pomníků jich i jiných.

Není pražádné pochybnosti, že Praha, ač ryze česká, na zevnějšek nemá dosti českého rázu. Není pochybnosti, že dobude-li rázu češtějšího, bude to mít na veškerý národní život náš vliv nesmírný. A není pochybnosti, že dotčenými pomníky by rázu toho dobyla. O pomníky vůbec na veřejných místech není v Praze přílišná nouze, sv. Janů a sv. Václavů máme hojně, ale ty všechny, třeba představovaly svaté Čechy, k národnímu rázu nepřispívají. Sebe krásnější sv. Václav, byť byl dílem mistra Levého, není tím, čím by byl na př. Komenský, byť vypadal zbědovaněji než nejumučenější Ecce homo.

Náš národ potřebuje pomníků, jež mu na mysl uvádějí ty, kteří šli směrem právě národním. Potřebuje jich k poučení, k dálšímu popudu. Pomník oslavující rozhodného vlastence je působivý nesmírně. Snad zůstane pomník Jungmannův na Františkánském náměstí mnohému kolemjdoucímu Čechu v jistém ohledu také ničím a mnohý nadál nebude »vidět«, co ten Jungmann »vlastně pracoval«. Podobných odstínů vzdělanosti je u všech národů a teprv tyto dny čtli jsme nářky časopisů vídeňských, které u příležitosti tamějšího odhalení Schillerova pomníku bědovaly, že mnohý »zámožný« Vídeňák se ptal: »Kdo byl ten Schiller?« Ale každý, sebe nevzdělanější Čech bude mít u Jungmannova pomníku vzrušující vědomí, že tu oslaven Čech vlastenec. Knihy nestačí na vše, i Řekové, mající literaturu velkou a lidu dobře známou, použili — a to co nejvýdatněji — mluvy pomníkové. Nebyli k velikánům svým »spravedlivi«, jak se u nás často tak nepěkně říká, byli vděčni. Vděčnost o sobě již národ šlechtí, a ctíme-li lesklou zásluhu, částka toho lesku ozáří i nás samy, stáváme se lepšími. A nejen o českých výtečnících mají k nám mluvit pomníky, také o českých dějích: Praha a vůkolí má mnohá místa, která jsou zaznamenána v dějinách světových. Chodíme kolem nevšímavě, bez myšlének, kdyby tam stál pomník sebe chudší, roj myšlének se vzbudí v nás, myšlének úrodných. Kdyby byla Praha ozdobena pomníky českých velikánů a historická její místa taktéž monumentálně vyznačena, Praha by nám byla poučnější než Kniha přísloví, než Kazatel, než Kniha moudrosti, než Jesus Sirach, než Žalmy.

Snad nám mnohý Němec řekne, že v tom všem je politická tendence. Nu ano, proč pak ne?! Když vy

jste v těžších dobách svých světili pomníky Guttenbergovy, nemínili jste tajně vlastně svobodu tisku? Když Hermannovy, nemínili jste německou jednotu? Snad řekne jistý německý list pražský, jako již jednou řekl: »Proč slavíte toho onoho, když jste byli svého času i proti oslavě světového Schillera?« Rozuměl by nám zajisté dobře, kdybychom mu odpověděli jen: »Ale Shakespeara jsme slavili!« Odpovídáme mu však prostě citátem: »V Spartě nestavili pomníku žádnému Athéňanu, v Athénách žádnému Spartánu« — dělejme si doma každý co chcem — zbytečné hádky, konečně bychom se ale mohli předc zcela dobře hádat i o tom, nebyl-li na př. Komenský světu ještě víc platen než Schiller! A snad by nám konečně řekl německý poeta Ferdinand Kürnberger, který právě nyní píše i proti Schillerovu pomníku ve Vídni: »Jak jste ještě malí a nízcí — já už píšu i proti pomníkům největších herců našich!« My bychom mu ale řekli: »Inu — jak chcete!« a vzpomněli bychom sobě na jiná jeho slova, kde mluví o tom, že tak jako k rozhodnému boji mezi národem německým a francouzským přišlo, musí přijíti také k rozhodnému boji mezi Němci a Slovany a kde se těší, že pak ze všech těch bronzových pomníků mohou být zcela pěkná děla, všichni ti Schillerové že budou dobrý »kanonenfutter«. Nuže vidíte, pane — řekli bychom — my máme také účel válečný. My si myslíme, že by Praha tak českého rázu, jak jsme naznačili, byla naší národnosti lepší ochranou než celý, stem děl opatřený »čtverhran pevnostní«!

»Není peněz!« Není? Snad jich není na pomníky statisícové, ale na desítitisícové je jich dost. Předně musí předc konečně něco v tom směru učinit Praha sama.

Neučinila posud praničeho, leda že městské naše zastupitelstvo kdysi návrh, aby radnice byla vyzdobena podobiznou Jiřího Poděbrada, — odmítlo! A národní sbírky jsou u nás beztoho stále a jedna víc sežene a udrží se lehce — jen když přispívatelé uvidí, že se neotálí, že pomník skutečně roste. »Staří Řekové na své pomníky nesbírali!« Snad ne, snad ano, kdo pak to ví tak jistě. My už jsme jednou v poměrech takových, že nač si neseberem sami, nějaká vyšší »instance« nám zajisté nedá.

Poukázáno tu jen k jedné stránce činnosti národní. Jiných nám zbývá arci ještě dost, a nesmíme žádnou pustit se zřetele. Němec Gutzkov kdesi děl: »Čím horší naše nová literatura se stává, tím více staví se pomníků spisovatelům starším« — a výrok ten mohl by se případně a obdobně přenést také k nám. Upřímně řečeno, za mnoho právě nyní nestojíme! Ale vždyť ta nepopiratelná lethargie nynější nemůže předc býti věčná! Kamenem a kovem nám připomínané příklady velkých otců musí v prsou českých vzbudit novou chuť a nového ducha! A pak mu zajisté pomníky předků nebudou paskvily na nás potomky.

Národní Listy 26. listopadu 1876.



V PRAZE PŘED ŠTĚDRÝM VEČEREM.*

V Praze, 23. prosince.

Mně se zdá, že veškerá krásná a vzácná poučení, která někdy lidstvu uděluju, nejsou pranic platna. Co jsem se už namluvil proti svěcení Štědrého večera — a výsledek? Sotva že 24. prosinec jen z daleka vyčouhne nad obzor, už je moje lidstvo zase ve výročním svém fantazu. Mžikem je veškerý svět ostatní zapomenut, trh a krám poutají všechny myšlénky, dobrá večeře je důležitější než dějiny všehomíra — o bože! Znám zcela rozumné a rozvážné lidi — dnes jejich rozvaha stříhá papírové řetízky na vánoční strůmek, a jejich rozum, ta svatá, čistá dcerka jasných výšin, zavařuje se do černé omáčky na kapra!

Potkám známou paničku, hezkou, intelligentní. Jindy ji zajímá věda a umění; jakmile přišla zpráva, že Schliemann vykopal hrob Agamemnonův, ptala se ihned, nalezl-li tam také ty rohy, které Agamemnonu nasadila Klytemnestra. Dnes však nevidí a neslyší ničeho, košík za ní jdoucí děvečky zajímá ji víc než celý svět, z košíku toho ale čouhají nohy husí, natě celerů, hlavičky karfiolu a podobné nevědecké věci.

Potkám známého pána, politického satyrika. Jindy má vždy nějaký vtip, na př. že byl Strousberg doživotně vypovězen ze Sibiře, nebo tak něco. Jindy pořád hubuje na vládu, na nynější hospodářství, na naše bankocetle. Dnes, sotva jsme se potkali, ptal se mne dychtivě: »Nevíte, kde bych si vypůjčil tři pětky?« S nevýslovným pohrdáním odvrátil jsem se od něho.

Lidé jsou vyměněni, ulice mají jinou tvářnost, Praha je rojícím se oulem. Lhal bych ostatně, kdybych tvrdil, že není také v tom ledacos zajímavého. Trhy květou, každé náměstíčko má svůj ráz. Kde ten ráz je už tradicionální, je alespoň valně stupňován. Nejpyšněji vypadá Ovocný trh. Bohatství jeho spateronásobeno, hromady červených a žlutých jablek vrší se na něm do imposantní výše; vypadá jako obrovitá kytice a »voní sladce jako Libanon«. Rytířská ulice je po jedné straně proměněna v nepřemožitelnou husitskou vozovou hradbu, vůz je spleten s vozem a na každém je malých mrtvůlek jako za onoho rána v Betlémě — 70.000 hus přivezeno sem za tři dny! Zde je živo jako u mraveniště, lidé přibíhají v chvatu a hned zase každý v chvatu ubíhá a nese podlouhlé bělavé těleso s sebou — zrovna tak jako když mravenci ubíhají, každý s vajíčkem v tlamě. Na druhé straně ulice, podél chodníku, je etablován trh zcela nový. Trochu chudičkého obsahu. Hromádka pozlacených františkánů — krám. Ošatka jalovce, talířek s květinovým potpurim — zase krám. Na košíkovém dýnku deset zlatých prasátek — třetí krám. Pak stolek s pozlacenými ořechy, pak stolek s hrubými noži na trhání ryb, pak podnožní stolička s dvěma tucty plechových lžic, stolek s hromadou sprostého cukroví, jiný s cihlami černého perníku, jiný s barevnými a trojnohými voskovými svíčičkami,

a t. p. Vaječný trh je přeplněn, v nůších samé máslo a sýr, v posadách samý pensionovaný kohout, nad tím vším oblak zápachu, alias smradu. Rovněž vedlejší tarmark se hemží, orientální vřava zaléhá daleko, kupec se rve se židy a židé se perou mezi sebou. Venkovan stěžuje si, že s ním »židovka jednala zrovna nekřesťansky«, a jiný venkovan vytýká židu trpce, že prý »si beztoho udělali šábes naschvál zrovna před naším Štědrým večerem«.

Na staroměstském náměstí dýše idyla. Krámky s vánočními figurkami, sněhuláky, dráteníky, kominíky, pastuchy, špičatými Herodesy, samá to díla nejvyzralejšího výtvarného umění, plná tvarné harmonie a ozářená přímo antickým klidem. Rozejdou se odtud po českých domácnostech, aby šířila lásku k pravému umění. Škoda jen, že na jednotlivých kusech není udáno, zdali je Canova, Thorwaldsen, Pradier, Václav Levý či Schwanthaler »fecit«. Vedle figurek jsou jesle s romantickými skalami, hlíněnými ovečkami, skleněnou vodou, z bezu vytlačenými oblaky a překrásnými malbami. Některé jesličky jsou pramaloundrlínkaté, s miniaturním malováním, jež pod zvětšujícím sklem viděno, zajisté by daleko zahanbilo práce našeho Bohuše, Poláka Chodowieckého, Francouze Meissoniera, Angličana Humphryho, Amerikána Frasera a jiných slavných miniaturistů. Zde se hromadí ta zcela drobná i ta už šestáková mládež, dívá se, sní, rozmlouvá, kritisuje.

»Copak jsou tyhle ženské«, ptá se sedmiletý kluk a ukazuje prstíkem na papírové, v mechu zařazené figurky.

Druhý kluk se zadívá a přemýšlí. Už to má! »To jsou ty tři sudičky, víš? Čarujou tady, co se Ježíškovi

stane. Podívej se, že mají bílé šaty a v rukou každá svíčku.«

První kluk kývá, ačkoli ty »svíčky« jsou vlastně vánočky, které malíř zapomněl náhodou dát vypéct. »Ale,« namítá konečně přec, »vždyť je jich pět!«

»No — no — to víš, u Ježíška jich musí být na čarování víc!« —

Kluci větší všímají sobě jen velkých jeslí, posmívají se pastuchům, kritisují architektoniku Betléma; některý řekne: »Beztoho — kdo ví, stalo-li se to tak!« a jiný hubuje na vánoční stromky: »Nač to kazení lesů! To je pravý hřích!«

Ale kde se ten hřích po městě kupí, je tyto dny v skutku příjemno. Náměstí jsou proměněna v rozkošné sady, stromky na primitivních farmeřských vozících přivezené, hromadí se ve svěží háje. Poučení pro Pražany, aby skutečných třeba malých sadů po městě si učinili co možná nejvíc! Arci — ta živá zeleň jehličnatých stromků lesních! Ten pohled zde uvnitř města je jakoby citátem z bible a člověk rozumí náhle slovům: »A stromy výskají před Jehovou!« Jen že zde a dnes výskají před Ježíškem.

Ježíšek! Snad každý ví, že máme v Praze Ježíšky dva? V některých rodinách že řeknou zejtra: »Letos k nám přišel chudý Ježíšek,« a do jiných zas že přijde ten druhý, »bohatý«. Jsou to Ježíškové od sebe velice rozdílní! Pro toho bohatého visí před delikatesními obchody štýrští kapouni, bažanti, celí kamzíci, srnci, lososi, mořské ryby, stojí sudy hlemýžďů a batterie vinních lahví, skvějí se v krámích zlaté šperky, drahé galanterní hračky a skvostné šaty. Ten chudý se ale spokojí s houbovou polívkou, pro něho je určená v neckách podél va-

ječného trhu jen ta bílá treska, která při vaření naplní nepříjemným zápachem dům pro celý týden, a v krámích je proň jen kanafasový fěrtošek a porculánová dýmka. Mají ho přece stejně rádi, toho chudého. Nějaký dárek přinese přec, a byť se chudák sám klepal nahotou.

Ty dárky jsou věc ukrutně nebezpečná, svůdná! Každý je rád bére, rád dává — na člověka to padne jako epidemie. A kdo nemá nikoho, od koho by dárku očekával, neoddolá a koupí si sám nějaký. Zkusil jsem to i sám na sobě. Padlo to na mne a dlouho jsem přemýšlel, co si mám koupit. Konečně jsem se rozhod': nový klobouk. Pouhá zbytečnost, jak pravím. Ten svůj dosavadní nosím teprv něco přes tři leta, a když se na něj člověk podívá z jisté vzdálenosti, vypadá ještě dost slušně. Ale šel jsem a koupil jsem. A nasadil jsem si jej hned na hlavu a šel jsem s ním na Příkopy. Dvě hodiny jsem chodil sem tam a když jsem pak doma klobouk sundal, viděl jsem, že vzadu bylo něco bílého a kloboučník že byl zapomněl sundat cedulku, na níž stálo: »4 zl. 50 kr.« Myslím, že ta procházka osobnímu mému úvěru jen prospěla.

Avšak — musím být opatrný s feuilletony svými. Už se stalo, že jsem jimi v kruhu svých známých spůsobil peněžité výdaje, k jakýmž vlastně ani nečelím. V článku včera vytištěném vyslovil jsem na př. jakous jaternicovou touhu, a dnes od rána do večera zní zvonek u mého bytu skoro nepřetržitě a nestačím vstávati od psacího stolku a přijímat v bílý papír obalené jitrnice. Posud jich mám jedenadvacet a přijde-li jich ještě několik, budu si moci zřídit pod podloubím kšeft o dvou pekáčích. Už se přihodilo, že velké a slavné obchody

vyrostly z mnohem menších začátků a kdo ví, co se stane! Ale — já jsem vděčen, já nechci, aby jakákoli skutečná zásluha byla umlčena. Stůjtež zde tedy jména oněch dárců. Jsou to zejmena: Pánové František Kolár a J. V. Slukov z oboru umění, pánové Josef Barák, Gustav Eim, dr. Servác Heller, Josef Toužimský z oboru literatury a journalistiky, a pan Ferdinand Datel z oboru průmyslu a obchodu.

Národní Listy 24. prosince 1876.



NÁRODNÍ LISTY 1878.

NÁPRSTKOVO PRŮMYSLOVÉ MUSEUM. — SADY.*

V Praze, 1. června.

Tak si myslím, že Náprstkovo průmyslové museum nestačí. Viděl jsem tyto dny připravenou už část staveniště — ne, ne, i když se přimyslí celé staveniště ostatní, nestačí to, pravím! A kdyby se stavělo do čtyr pater a u každého patra bylo hned po dvou mezzaninech a z každého okna se vyvěsila klec, s velikostí pořádné jizby, opakuju: nestačí! Škoda toho podniku! Ale to je to, že byl založen bez řádného rozpočtu, vlastně že v rozpočtu bylo zapomenuto na něco, nač by se nemělo zapomenout v žádném rozpočtu českém. Totiž na tu vzornou, tolikráte už osvědčenou — obětovnost naší šlechty a zámožnějších kruhů měšťanských.

Obdivuju se naší šlechtě, rovněž zmíněným ctihodným kruhům. Nejen pro to, co vše dělá, ale ještě více pro její skromnost. Ještě se nestalo ani jednou, aby vzdor té vrozené a věru řídké obětovnosti své, vzdor té až zimničné touze, by ve všem byla hned první, nebyla šlechta česká právě nejchudším třídám českého lidu nechala vždy a vždy přednost. Ovšem — chudina! Doktor Feistmantl vyprávěl ve své přednášce o Indii, že se tam spalují mrtvoly, chudina ale že tam z nedostatku peněz na dříví své mrtvé jen tak opíká — jen tak »engliš«, jak se v restauracích při byfsteku říká. Chudina je ale — prapodivná, nevysvětlitelná shoda! — po celém světě chuda, a kdyby dnes bylo spalování mrtvol zavedeno u nás, bude český chudák i své nejdražší opíkat také jen »engliš«. Co může chudina učinit!

Průmyslové museum založeno munificencí Vojty Náprstka, bude také munificencí jeho dovršeno; ale museum, které má právě být obrazem průmyslu celého světa, vyžaduje více než síly jednotlivcovy a byť tento vládl millióny a millióny. Již proto, že ani není lze dostat vše za peníze, někdy praskromnou, pramaličkou věc ani ne za tisíce. Doktor Holub svou jihoafrickou, doktor Feistmantl svou hindostanskou sbírkou dokázali, čeho zmůže jednotlivec i při prostředcích skromných. Před nimi dokázali ovšem také jednotliví šlechtici čeští — s většími arci prostředky — již mnoho, přivezli si vzácné sbírky ze svých cest po Africe, Asii i Americe, ale nechali je pěkně pro sebe. Z té pouhé skromnosti, aby měli jiní přednost. Nyní as vrhnou se již sami s obětavostí až zuřivou na obohacování musea průmyslového. Za nimi zámožné kruhy měšťanské. Jeť právě příležitost tak ve-

liká: pařížská výstava, k níž z Čech pocestuje tisíce zámožných lidí. Nemůže být ani příležitosti větší, neboť na světové výstavě té snesly samy vlády celý obraz průmyslu národů svých a jsou tam zásilky z konců a konců světa, jež sotva dle jmena známe. Každý z poutníků pařížských bude chtít pro průmyslové museum přinest alespoň něco — jak by pak museum stačilo! Šlechta naše bude v obětovné zuřivosti své chtít do Prahy přenest hned výstavu celou — kam s museem! Lituju Vojtu Náprstka. Mínil to dobře. Ale nepočítal dobře, měl počítat víc. Nechci sebe chválit — nečiním to rád, a když, tedy nanejvýš denně jednou — ale já bych to byl vyvedl jinak! Mám zcela zvláštní talent počítat »na víc« — skľepníkem v kterékoli pražské zahradní restauraci bych mohl být, a vsázím se, že bych mezi svými kollegy ještě vynik! Vzdor velké konkurenci.

»Když tak už mluvíme zrovna o penězích« — jak pak se Vám líbí ty nové bankovky naše? Totiž ty, které se teď teprv tisknout mají, ty po jedné straně jen německé, po druhé straně jen maďarské? Tedy maďarisování celého Rakouska pomocí peněz — prostředek to ovšem výtečný, na mnohém již osvědčený. Ale ve mně se mýlili, chytří páni Maďaři. Je to vyzvání mé politické statečnosti — já odpovím, já se osvědčím, přisám bůh! Přisáhal jsem novým těm bankovkám boj na život a na smrt. Boj poctivý, napřed a jasně opovězený. U kohokoli uvidím takovou novou stovku, padesátku, desítku a třeba jen pětku, vypůjčím si ji od něho bez milosti. A bude ztopena — ať neočekává nikdo, že dostane ode mne krejcaru zpátky! Ba pokročím dál — zřídím celý spolek stejně smýšlejících, stejně statečných mužů. Dě-

lání dluhů není pranic nerakouského, jsem tedy přesvědčen, že spolek bude potvrzen. Ehé, páni Maďaři! Celý národ náš bude proti vám znenáhla v boji! I »dvanáct politických důvěrníků českého národa«, pohnuto tím, co vy všechno v Rakousku tropíte, sešlo se tyto dny a v spravedlivé své rozhořčenosti se usneslo jednohlasně, že na dráze posavadní nečinnosti učiní ještě o rázný jeden krok dál a od nynějška že nebudou dělat ale už pradocelanic! Rozhodnutí to je zajisté dalekosáhlé a nepochybuju, že by i ono došlo úřadního schválení — ale můj výše oznámený spolek je předc ještě lepší.

Když tak už mluvíme zrovna o »úřadním schválení« — tedy spolek, který se chtěl konstituovat pro zřízení Husova pomníku v Praze, že nebyl schválen? No to jest přec pochopitelno! Hus už byl před čtyrmi sty lety slavným úřadům nepříjemným, a já se nepamatuju, že by byl od té doby něčeho podniknul, aby se jim stal příjemnějším. Arci — čtyry sta padesáte let je dlouhá, dlouhá doba! Kdyby snad Jan Hus u dotýčné instance zadal o svou reorganisaci — ne tak se tomu neříká, nýbrž: kdyby zadal o svou rekonstruk — ne, ne, tak také ne — ale ať Jan Hus, záleží-li mu na pomníku, sám se o to stará, jak se tomu říká!

A »když jsme se dnes ještě ani nezmínili«*) o městském parku — slavná městská rado, nechtěla bys nám konečně říci, k čemu že je ta širošírá prostřední, písková silnice parkem? Lidé jsou zlí, tvrdí, že prý to měla být

---

*) Pro souvislost viz úvod k feuilletonu »Pařížská světová výstava a — my« v Nár. Listech, 1878 dne 5. května (Doplňky, Satiry) a konec feuilletonu z 12. května t. r. (»Svatojánský oktáv«, Doplňky, Kronika satirou a vtipem.) — Poz. poř.

předně jen »ještě jedna« cesta pro vozy, ale když jsi slyšela, opatrná městská rado, z obecenstva bouř nevole, že's prý honem řekla: »Toť pro pěší, toť procházky!« Oni ale pěší na tu silnici nechtějí a jdou volně oběma chodníky po stranách, širokými jako zas celá silnice. Nebude pomoci a osvědčená tvoje moudrost musí zase vydat nějaký příkazek. Vždyť by snad mohl obecní strážník dovolit po chodníku se procházet jen »lidem elegantním« a ostatní sprostý lid by mohl spohlavkovat dolů do silnice — ne?

Národní Listy 2. června 1878.



NÁVRH — NA DOBROU UVÁŽENOU!

Snad není jediného, »zlatou, kamennou matičku« svou milujícího Pražana intelligentního, který by si v obrazotvornosti své nezahrál někdy jako malé dítě. A všechny ty dětsky hravé myšlénky velkých lidí mají jeden cíl: okrasu Prahy. Jeden zbourá šmahem celé židovské město, postaví tam podél Vltavy krásné nábřeží s elegantními budovami, prorazí středem široký boulevard, vroubený alejemi a moderními domy a prolamovaný několika malými sady, sad od sadu tak asi pět set kroků; třicet millionů tu věc spraví, řekněm čtyřicet. Druhý, navrátiv se právě z výstavy pařížské nebo z cesty po severní Italii, koná tutéž práci někde na Starém městě, na př. ve vůkolí Anenského dvora, a buduje tam velkolepou krytou Avenue de l'Opéra nebo kryté milánské korso. Třetí staví na Petříně Slavín s obrovskými schody až na úpatí dolů; čtvrtý korunuje Vyšehrad svítivou, velebnou basilikou, item se schody dolů k řece. Pátý rozsívá po celém vůkolí elegantní villy a dodává mu rázu florentinského. Šestý staví na počátek Václavského náměstí sochu Husovu (se skupením), doprostřed sochu Žižky (se

skupením), a nahoru k hlavě »to nové« museum, před nímž, jako skvoucí se démantový diadem na čele, stojí dvoupatrový fontán, lijící spousty lesklých vod. Jsou to samé fantastické hračky, zajisté, k jichž realisování i v nejšťastnějším případu bylo by potřebí znenáhlé práce dlouhých let, v nynějších poměrech celé věčnosti. Ale všechny vyslovují jednu pravdu a tihnou k jedné věci: k nutné okrase Prahy.

Krásna je naše Praha, zajisté. Je krásna svou polohou, která je ovšem již »od věčnosti«. Je krásná s t a r o b y l ý m i budovami řídké ceny. A čeho jí všichni instiktivně přejem, jest: k r á s a m o d e r n í. Novověká města hledí se všude zdobit směrem stejným: přírodou, uměním stavitelským, uměním plastickým. Sady se umísťují, kde dříve byl kámen, veřejné budovy hledí být triumfem nynějšího stavitelského umění, sochařství klade díla svá po městech, jako by šperky na krasavici. V prvních dvou směrech děje se u nás málo, ale přece něco, v posledním — vyjma pomník Jungmannův a sochy na divadle národním — neděje se nic. Co kde se na veřejná náměstí postavuje, je přímo hřích proti sv. Duchu — na př. ty studny recte hřbitovní pomníky na Josefském a Mikulášském náměstí. Za tytéž snad peníze, za málo víc, lze dosáhnout něčeho stylisovaného umělecky. Rovněž nepatrným nákladem, succesivně rok od roku povoleným, mohly by se fontánky nebo sochami ozdobit sady Karlovy, nový městský park, menší parky pražské. V tom není p r a n i c fantastického. My sobě ale nevážíme dostatkem ani věci již existujících. Díla slavného Brokofa, na př. karyatidy na paláci Morzinském a skupiny námostní, díla to Michel-Angelovsky dokonalá, jinde by se v dobrých odlitcích již dávno skvěla v museu.

Došel mne v té celé věci návrh vskutku pozoruhodný. Je vzdálen vší fantastičnosti, je praktický. Pochází od mladého umělce, který část života svého v Římě strávil. Pracoval a sdokonaloval se tam ve svém uměleckém »studio«, a když unaven ze studia si vyšel ven, chodil obyčejně pookřát na monte Mario nebo monte Pincio. Zcela přirozeno, že odtud v myšlenkách Prahu porovnával s Římem. Máť Řím mnohou podobnost s naší Prahou. Málo parků, totiž každodenně přístupných. Množství chrámových věží. Ale jedna je nepodoba velká. Tam dole sídlejí Vlaši, národ ku svým mužům nad jiné vděčný a zde v Praze sídlíme my, jichž paměť zároveň se s hrobem našich dobrodinců povždy zasypává.

Velký, krásný park na monte Pincio založen také teprv v tomto věku. Vděční Římané nezapomněli zakladatele. Na pěkném místě stojí tu »herma« jeho: poprsí v nadživotní velikosti vyvedené, postavené na sloup, ozdobený nápisem zcela jednoduchým.

Dnes se tu nalézá již celá sbírka herm vynikajících mužů po všech alejích a cestách parku. Putujem kolem poprsí Danteho, Petrarky, Savonaroly, Michelangela, Rafaela, Tassona, Manzoniho, Cavoura a m. j. v. Je jich tu p ř e s s t o, a každá postavena pod vavřínový strom.

Sloup, poprsí, nápis, nemůže být nic jednoduššího! Náklad peněžitý není velký. Byly všechny ty hermy na monte Pinciu postaveny snad nákladem státním nebo obecním? Ani to ne! Na mnohých z nich čtem dole ještě jméno jiné — jmeno dárcovo. Některý z krajanů je unešen krásou »Gerusaleme liberata«, a dá tam postavit poprsí Tassonovo. Některý cizinec, třeba Amerikán, pokochal se opětným čtením »I promessi sposi«, a dá postavit hermu Manzonimu.

Jak snadno, jak poměrně lacino lze tím způsobem proměnit nový náš městský park v nejrozkošnější Slavín! Herma Čelakovského a za ní naše lípa, herma Palackého, Erbena, Šafaříka, atd. a zase lípy nebo třeba jiný strom krajiny naší. Obecenstvo se tu prochází, mládež vidí výrazuplnou tvář oslavencovu, čte jmeno jeho, paměť podržuje podobu i jmeno, spisy, díla, činy představují živě — pro národní vychování, pro utužení národního vědomí záležitost to nesmírné důležitosti. Praha nabude okrasy posud postrádané. Sochařskému našemu umění poskytne se příležitost k rozvoji.

Obec může malým nákladem ročním podniknout zde věc poměrně velkou. A nepochybujem, že by u nás našli se jednotlivci, již co obdivovatelé toho či onoho z vynikajících mužů našich obětovali by náklad na jeho hermu — jemu i sobě ku cti.

Nepřipojuji schválně žádných důvodů dalších. Praktičnost návrhu je tak jasna a výmluvna, že výsledek lze očekávat najisto dobrý.

Národní Listy 13. listopadu 1878.



NÁRODNÍ LISTY 1879.

ALE VŽDYŤ JÁ NECHTĚL UPADNOUT V OPRAVDOVOST.*

V Praze, 14. června.

Když jsem to uvážil včera všestranně, svědomitě a v pravdě vlastenecky, viděl jsem jasně, že do říšské rady musíme jít, a sice bez podmínky, neboť — dá nám někdo něco? stojíme někomu za to, aby nám něco dal? — k smíchu! A když jsem to uvážil dnes dle nejlepšího svého vědomí a svědomí, vidím zas rovněž jasně, že do říšské rady nesmíme jít, leda by nám učinili koncese co nejrozsáhlejší, neboť — tak toho žádá naše čest, tak se to musí stát, — ano! Teď, co toto píšu, máme už půl páté odpoledne, mohu tedy očekávat, že dnes už náhledu svého nezměním a že na večer usnu v libém vědomí: byl jsi příkladně konsekventní! Jakého ná-

---

*) Přítomný feuilleton do knihy Praha jen z části náleží. — Poz. poř.

hledu budu po zralém a všestranném uvážení zítra, arci nevím, — hm, zítra! kdopak může za zítřek stát! Také si z případné změny nebudu pranic dělat — vždyť jako mně daří se po Čechách tisícům a statisícům, a žádný si z toho nic nedělá. My činíme věru dost, když přemýšlíme a uvažujem, vše ostatní můžem zcela klidně zůstavit »ze všeobecné důvěry vyšlým poslancům národa«. Lhal bych, kdybych řekl, že čeští politikové ztratili jen špetky důvěry naší. Výsledky dvacetileté činnosti jsou příliš výmluvny — byli bychom nespravedlivi. Za to oni mohou se rovněž plně spolehnout zas na nás — nepůjdou-li do rady, my budem zcela jistě hubovat, a půjdou-li, my budeme zcela jistě hubovat taky — rád bych věděl, kdy bychom my národ nehubovali.

Jen kdyby říšská rada a volby a řeči tak přílišně neroztahovaly se po novinách! Časopisy tím trpí citelně, »feuilleton« — nejdůležitější část — vynechá se dvakrát týdně. »Národní hospodář« hubne a o cenách škrobu, tureckých švestek a moravských povidel býváme někdy po celých čtrnácte dní v trapné nejistotě. Oblíbený věnec »denních zpráv« scvrká se na chudou kytičku: dva, tři oběšené, nějakou chudičkou vraždu, praobyčejnou jednu »nelidskou matku«, a dost. Ba některé zábavné rubriky vynechávají se zcela. Na př. »Zemřelí v Praze«. Nevím, koho by ta rubrika ráno při kávě netěšila. Člověk čte: »X. Y. — Dej mu pánbůh nebe, byl to lump! Slyšíš, ženo? X. Y. umřel! Cože povídáš? No ano — ten má mnoho na svědomí! Že si jeho nebohá žena teď oddychne? To se rozumí — u vás je každá žena nebohá! Já říkám, když muž nestojí za nic, že je tím obyčejně žena vinna!« — a hned je ranní zábava. Člověk čte »zmotání vnitřností«, »zánět mozkových blan«, »zbubření plic«, a roz-

šiřuje tím své pathologické vědomosti. A jeli hypochondrem, baví se člověk teprv dobře, ohmatává si hlavu, oddychuje na zkoušku, a když čte »J H., syn nádeníkův, 14 dní, na psotník«, vyskočí, vezme zrcádko honem do ruky a dívá se, nekroutíli snad očima.

Některé rubriky jsou v našich časopisech naprosto špatně obstarávány. Na př. »oznamovatel denních zábav«. Ani jednou tam není připomenuto, že »mezi 11. a 12. dopoledne vodí se z policejních komisariátů chudí městem na policejní ředitelství«. A předc je to hodina tak příhodná! Člověk se byl do sytosti vyspal, dobře nasnídal, vyšel si na procházku, a teď se může někde se vším pohodlím postavit na roh a dívat se na průvod. Jak zábavný pohled je na tu chudinu, na tu starobu, na tu nahotu! Stařec stříbrovousý, s vlasy jako len, hladem na louč vyschlý, nahrblý, o holi. Stařenka vetchá, stočená, sotva se šourající — jak jen sebe lehčí větříček dychne na ni, už se potácí, komické podívání! Matka s dvěma dětmi, na matce i na dětech není dohromady čtvrt lokte celého šatu — velmi malebné! Jen že se všichni k sobě tak choulí a tlačí, jdou se svěšenou hlavou, němě — nemohli by trochu veseleji, trochu se smíchem tento? — hadry a veselost, hlad a smích, komika by byla úplná! A nemohli by v neděli po Příkopech být několikkrát hnáni sem a tam? —

Eh! — —

Ušlechtilá choť našeho místodržitele ujala se nyní krásné myšlénky, zřídit také pro Prahu »Asyl«, ústav, kam by se utekl, kdož nemá kam hlavy položit, kdož opuštěn lidmi i osudem náhle se octnul pod širým nebem, v mrazu a dešti, v širém, lidnatém městě sám a sám. Překrásná myšlénka! Kdo jen může, měl by ji podpo-

rovat, k ní přispívat, pro ni působit. Ovšem — tak brzy as nevejde myšlénka v život, nestane se krásný záměr krásným skutkem! Ústav zamýšlený vyžaduje značné pomoci, aby zaklíčil. A do té doby budou ti nebozí opuštění městem voděni, o bílé poledne na odiv stavěni —

Nemohla by vznešená paní vlivem svým odpomoci těm poledním, hrobově smutným procesím? — — — —

Ale vždyť já nechtěl upadnout v opravdovost! Nevím ani, co mně k tomu svedlo. Snad jedna z těch babiček v onehdejším průvodu, která uprostřed ulice klesla, nejspíš hladem, nebo nemocí, nebo snad klopýtla — ano, nejspíš klopýtla. Ale ta to nebyla, vždyť se ihned zase sebrala, že nikdo snad ani nic nepozoroval, a šla dál. Tedy mne zajisté svedlo to pochmurné počasí. To nebe tak šedivé, tak těžké, ten vzduch pln srčících dešťových provázků, ta ulice samá bublina a samý potok. Takového něco působí na člověka, tlačí se do očí a očima dál.

Pražanům se zase dva výletní dny zkazily. To je dosti mnoho na naše ponebí, v němž je výletních dnů do roka asi čtrnáct. Ale já se nedivím slunci, že se zasmušilo — tím jsou jen Pražané sami vinni. Ano, kdyby užívali výletů s patřičnou skromností, kdyby nehltali zrovna ten nedělní den a nechtěli ho hned spolknout i »s peřím« — jak Mácha soumrak nazval. V Praze jsou věru lidé, kteří v neděli vstávají už před třetí hodinou ranní a před čtvrtou jsou už na Chuchelské vysočině. Když pak slunce vyleze nad protější horu, padne jeho první pohled ihned na ty protivné pražské tváře.

Jakpak k tomu takové v nevinnosti vycházející slunce přijde!

Národní Listy 15. června 1879.



PRAŽŠTÍ HOLUBI.*

V Praze, 27. září.

Bylo to minulou středu, o třetí hodině a čtyřicáté čtvrté minutě odpoledne, když jsem co nově zvolený důvěrník svobodomyslné strany poprvé zasáhnul »do kola lidských dějin«. Zasahal jsem do něho až do hodiny šesté. Lidstvo bude musit od nynějška ke dni »24. září« a k slavným jeho vzpomínkám, jako že se narodil »24. září« velký vojevůdce Taylor, že Anglie uznala neodvislost Severní Ameriky a že zemřel nezapomenutelný Theofrastus Paracelsus Bombastus de Hohenheim, sobě tedy také pamatovat: »△ ujal se lidstva«.

Podotýkám to proto, že je vždycky ještě možno, že lidstvo minulé středy vlastně ani ničeho nepozorovalo. Vinu by ovšem měla buď neohrabanost dotýčného kola dějin nebo nedozrálost zmíněného lidstva, nedovedoucího a neznajícího ocenit abych tak řekl práci jemnější a filigránní. Je pravda, já pracoval víc dovnitř. Po dvě hodiny a šestnácte minut jsem vlastně jen významně mlčel. Ale uvnitř to pracovalo a bušilo — no! Uvnitř

tvrdlo krásné předsevzetí v skálu, uvnitř zvonila stříbrem hrdinná přísaha: »Ujmeš se lidstva, národa, pokroku, svobody, všeho!« A také se ujmu — lidstvo, národ, pokrok, svoboda, všechno může teď klidně spát, já, toho času povolaný zastance pravdy a práva, bdím a hledím! Měl jsem za svou povinnost, abych potěšitelné to faktum sdělil veřejnosti.

Pro dnešek ale ujímám se jen pražských holubů. Za prvé, s něčím musím učinit začátek. Za druhé, žádným jiným pozemským tvorům nehrozí této chvíle nebezpečí tak bezprostřední jako jim. Za třetí, chci se na nich cvičit. A za čtvrté, my přec nemůžem trpět, aby pražský magistrát měl někdy v něčem pravdu? Nikdy!

Ovšem dotýčná zpráva, jak ji noviny sdělily, je posud ještě nejasna. Řeklo se prostě, že magistrátem usnešeno, aby byli holubi ze všech veřejných budov, v nichž hnízdí, »odstraněni«. Jak to? Mají pražské ulice přijít o svou pěknou holubí stafáži, o ty po zemi se tetelící hlavičky, o ta vzduchem šumící křídla? Chce magistrát vypověděti holuby z obecního svazku? Chce je vyhostit do obce jiné? Chce cestou expropriace vzít jim věže, báně, a jiná dosavadní sídla jejich? Chce je snad docela — pobít? — Jen ta nejasnost dotýčné zprávy zdržuje mne věru, abych ihned dnes nepral do magistrátu s bezohledností nejneúprosnější. Nechciť ukřivdit na světě nikomu, ani magistrátu. Nechci se přenáhlit, chci předpokládat nedorozumění, snad nedostatečný rozmysl, a zcela stručně jen a s jemnou elegancí upozornit tedy pro dnešek na n e z á k o n i t o s t zamýšleného aktu a na možné smutné následky jeho.

Pánové! Tolik se domnívám najisto, že v Rakousku není pražádný extrazákonník, který by se vztahoval

snad jen k holubům. A co praví všeobecně platný náš zákon ze dne 5. března 1862 (čís. 18. říš. zák.)? »Každý občan státní měj v některé obci právo domovské«. A hned článek následující praví: »Žádná obec nemůže někomu přespolnímu odepřít pobytu, pokud týž »se svými domácími lidmi vede život bezúhonný«. Chtěl by snad někdo tvrdit, že holubi a holubice, tato »jehňata mezi božími tvory«, dopouštějí se jakékoli úhony? Že provozují nedovolené živnosti? Že ohrožují bezpečnost majetku a osoby? Že má k nim tedy vztah zákon ze dne 27. července o vyhoštění z obce a hnanectví (č. 88. ř. z.)? A kampak byste je chtěli vlastně vyhostit a hnát, pánové — he?

Povídám, pražští holubi nejsou v Praze hostem, oni zde jsou občanem, mají zde občanské právo, máli je vůbec někdo na světě! Připouštím, že ani oni, ani jich otcové nebo praotcové se nikdy o to právo neprosili. Věřím, že ani jediný z nich nezaplatil dva dukáty ve zlatě za přijetí do svazku obecního. Domnívám se i, že nejsou ani řádně konskribováni a že naše pražské matriky pramálo vědí o jich porodech a úmrtích, ale je to vina jejich — nebo nedbalého magistrátu? Dejme však tomu, že by do dneška neměli v Praze práva občanského! Pak jsou tedy »bezdomovci«, jak zákon mluví, a musí se teprv přikázat obci některé? Které? Zase jen obci pražské! Odstavec druhý paragrafu 19. říšského zákona ze dne 3. prosince 1863 praví: »Bezdomovci přikazováni buďtež k obci, v které se prvé, než činiti bylo o jejich právo domovské, nejdéle, aspoň ale půl roku nepřetrženě a samochtě zdržovali«; a odstavec třetí: »obci, v níž byli zrozeni anebo nalezeni.« Pražské občanství jejich je tedy povzneseno nade všechnu pochybnost

a — »Právo domovské v obci přináší s sebou právo, že ten, kdo je má, může se nepřerušeně v ní zdržovat«, dí hned paragraf první citovaného již zákona — a jinde se praví: »Vyhnání a vyhoštění z obce, kam je kdo příslušen, místa nemá.« — Ten proces Praha musí tedy prohrát.

Co se ale týče věci druhé, toho, že magistrát chce pražským holubům uzmout věže, báně a jiné budovy jejich — pánové, nechci se dopustit denuncianství, ale tolik musím říci, že se divím, že státní návladnictvo samo neujímá se majetníků pravých! Vždyť dotýčné věže dávno už ani nepatří obci pražské, vždyť jsou zcela nepopiratelně majetkem a vlastnictvím našich milých holubů! Nechci se ještě nadále skvít svou bohatou znalostí rakouských zákonů, poukazuju jen — k vůli možnému dalšímu a zase již prohranému procesu — na paragrafy 1452. až 1501. našeho výborného občanského zákona »o vydržení«. Zajisté má každá věž »schopnost«, být majetkem někoho. A zajisté má zas každý na světě »schopnost«, být majetníkem věže. Holubi jsou ale v skutečném »držení.« Snad nikdo na světě nebude tvrdit, že se uvázali v držení to »tajně«, nebo »lstí«, nebo snad docela »násilím«. Holoubátko sdědilo věže po holubu a praholubu, oni drží věže již přes 40 let, jak to zákon vyžaduje, a kdyby došlo k žalobě, mohou uvést nás ne 10 nebo 20, nýbrž hned 200.000 »pamětníků«!

Končím. Předešel jsem velkému bezpráví, zachránil jsem tisícům tisícův život a majetek a tisíce příštích pokolení mně budou za to žehnat. Vím to, těším se tomu, třeba bych, přísahám, na dík byl nepočítal. Chtěl jsem jen zahájit svou veřejnou, politickou činnost, učinit krok první, a povedl se mi.

Ovšem zde bylo lidí povolanějších. Mohly se holubů ujmout na př. »Humóry« nebo jiný list vědecký, ale »Humóry« jsou patrně zaneseny přípravami na říšskou radu, o níž rok co rok si posud získaly zásluh věru neocenitelných.

Bude to asi slávy! Když teď dobří, pro právo a pravdu vždy nadšení Vídeňáci tak skvěle, s tak řvavým »hoch«! uvítali Bismarka, jenž Rakousku teprv r. 1866 uspořádal Sádovou a o Benátky je připravil, jak as budou vítat teď naše poslance, zástupce národa, který tenkráte pro Rakousko tolik krvácel a trpěl! Půjdu se na to také podívat. Byl jsem ve Vídni r. 1861, když »naši« poprvé tam přišli, musím vidět také jich počátky nynější a přispět jim radou a zkušeností svou. Ta neobeznalá, nezkušená mládež naše mohla by mně tam sice něco vyvést.

Vidím už v duchu ten průvod kočárů, jak se těmi jásavými houfy bude prodírat od Severního nádraží.

Já sám budu sedět v kočáru prvním, podlé slov svatého Marka: »Aj já posílám anděla svého před tebou, kterýž připraví cestu tvou.«

A budu kývat rukou ven a volat: »Už jedem! Už jsme tu!« — a lid bude kývající, bránící se ruku mou líbat a slzami kropit — a nadejde okamžik, kdy já sám budu pohnut.

Národní Listy 28. září 1879.



NÁRODNÍ LISTY 1880.

MEZI PRAHOU A PAŘÍŽÍ.*

V Praze, 17. dubna.

Skvělé vítězství lidské vůle! A kdyby trvala zima jedenáct měsíců a dvě neděle, máme-li pevnou, neúprosnou vůli, alespoň na dvě neděle dostane se nám v Čechách přece vždy jara a leta! »Jen si nezoufej!« pravil ke mně před čtyrmi dny na Václavském náměstí přítel, vida mne v kožichu — »kdybys nosil kožich ještě dva, tři měsíce«; trvalo to krátké dva, tři dny a já si už s obdivem vzpomínám na zázračně geniálního svého přítele. Odkud to věděl?

Slunce vyskočilo zrovna jako ve slovenské pohádce. Tak náhle, že příroda je celá zpitomělá a neví, co honem dělat. Stromy a keře jsou bez pupenců, země hnědá, drn mrtvý, bez brčálu, bez kvítků. Jen po pražském dláždění rozkvětlo pojednou holčiček jako prvosenek, ty se ale nesmějí škubat. Škoda — tvářičky jako růže, na čele plno lesku a na rtech hubiček »na millión«, jak v Hálkově písni stojí — co je ale do toho, když se sebe menší

pych trestá třeba až doživotním vězením! Ostatně není znalcům přece ještě zcela jasno, jsou-li dívky letos mocmoc nebo jen tak ucházeje krásny. Jeden den se podobá člověku tak, druhý zcela jinak. Jeť to s hledáním hezkých dívek po ulicích tak jako s hledáním hub po lesích. Choď někdy celý den, podívej se pod každý klobouk a nenajdeš ani jednu. A někdy je jich náhle jako hříbků po dešti a všechny kulaté a do čevena a vzduch je pln nejpůvabnější vůně! Mám v tom ohledu zvláštní jednu zkušenost. Kdysi se přihodilo, že v témž témdni přibyli do Prahy dva moji známí, Maďar a Němec. Každý se tu pozdržel tři dny a v době té jsem se s nimi bavil a sprovázel je milou svou Prahou, od pondělka do středy jednoho, od čtvrtka do soboty druhého. A jeden pak napsal do listu peštského, že »v Praze na sto dám přijde teprv jedna trochu hezká«, a druhý napsal do listu berlínského, že »v Praze krásných dám je víc, než v kterémkoli jiném městě.«

Ach to rozkošné jaro! Přes město i vůkolí rozložen jediný, šťastný úsměv. Obyvatelé se hrnou z domů ven, do sadů a zahrad, na něž Praha je tak známě bohata. Do sadů na Karlovu náměstí navezeno už půl sta for nejkrásnějšího nového prachu a v parku městském rozkládá se několikrát za den uhelný čmoud, že si plíce v těle radostí až poskočí. Býval tam sice také za právě odbyté, dlouhé zimy ochotným a denním hostem čmoud ten, ale neměl tu pravou vůni. Ta se dostavuje teprv, když slunko se do toho vloží.

Jen že my toho nedovedem, abychom jaro uvítali jen trochu slušně! Máme sice tak zvané »jarní« slavnosti, Slamník, Fidlovačku, ale co je to na př. jen naproti mni-

chovskému »Salvátoru«, při němž referent jednoho jen tamnějšího časopisu napočítal 2341 »zmožených« a 41 větších a přes půl druhého sta menších rvaček! My neumíme žít. My se neumíme ani bavit. Proto si nás také ale nevšímá na širém světě nikdo. Děje se nám ve světě jako v divadle, kde jsou »první místa už abonována« — sedíme zcela vzadu a nikdo o nás neví.

Takový šťastný, velký národ, jakým jsou na př. Francouzi! Vše na nich zajímá, vše se obdivuje, vše také napodobí. My sami čtem o událostech pařížské každé kavárny, jakoby v skutku na té kavárně visel veškerý pokrok lidstva. Příklad! Amerikán Slosson přijel teď schválně z Nového Yorku do Paříže, aby zde vyzval Francouze Vignauxa do zápasu — na kulečníku. Jeť Slosson nejproslulejší billardista — karambolář — zaokeánský a Vignaux je zas nejproslulejší hráč celé Paříže. Jejich zápas má takovou důležitost, že velký »Newyork-Herald« vyslal zvláštního žurnalistu přes moře a přináší denně sloupcové telegramy. A my sami, jakmile přijdou ráno noviny, hledáme především, kolik že pointů udělal včera Vignaux — my totiž přejem Francouzům — a sázíme mezi sebou na něho jako blázni. — V loni v srpnu vyzval karlínský občan A., nejproslulejší tamější kuželkář, pražského hostinského K. rovněž znamenitého kuželkáře, také do zápasu. A. je své věci tak jist, že sází po padesátce »na roh«; ale rovněž silným je K., »brandejs« vyrazí, kdy chce. Byl to boj, trvající celý týden! Děly se při něm divy statečnosti, třicetkrát »roh« za sebou, toť byl zjev každodenní! Všimnul si toho ale »Newyork-Herald«? Ano všimly si boje jen časopisy naše domácí, jichž to byla přímo svatá povinnost? Ach — osud malých národů! — opouštějí i samy sebe!

K jedné dobré věci nás Paříž předce teď svedla. Vydala pro dobročinný účel své »Paris-Murcia« a u Němců, Italů, Poláků, ano i u nás Čechů rodí se samy »Paris-Murcie«. Náš »Národ sobě«, jak se dotýčný pamětní list náš bude jmenovat, je však věnován Národnímu divadlu. Můžem zde již sdělit, že je nejen vyjití listu zabezpečeno, nýbrž i že bude rozhodně skvělý. Obětovnost impresních, kněhkupeckých a papírnických firem je vzorna, příspěvky umělců a spisovatelů docházejí co nejhojněji. »Národ sobě« bude ozdoben kresbami téměř všech našich umělců výtvarných a v literární části naleznem rovněž skoro všechna jmena, která kdy v nynější krásné naší literatuře zazněla.

V »Národ sobě« zápas výtvarníků a spisovatelů, v »Akademii českých žurnalistův« zápas nejpřednějších zas hudebníků. Akademie ta, po dvakráte již ku dni svatojánskému vypravena, byla dosud vždycky skvělá. Letos se její hodnota ještě stupňuje. Smetana, Dvořák, Fibich, Rozkošný, jmena miláčků našich. K tomu přinese akademie novou, velkou skladbu v cizině meškajícího našeho Karla Bendla, od něhož již tak dávno nepřišla žádná skladba nová. K tomu je to skladba ryze z národního života vytrysklá. Její název je »Švanda dudák«; text napsal Jaroslav Vrchlický a velké sbory i půvabná sola střídají se v skladbě co nejefektněji. Na konec akademie pak také zase velkolepé živé obrazy — tentokráte z děl Hálkových — a k nim slova od Adolfa Heyduka, jež přednese paní Malá!

Jen aby pěkná pohoda přivedla Praze k sv. Janu hodně hostů! Aby venkované nebyli něčím poplašeni,

aby snad nezachvátil je nějaký náhlý, dosud nepředvídaný strach! Čtliť jsme tyto dny, že k letošnímu 16. květnu položen do Prahy také sjezd českých přírodozpytců a lékařů. Přijde prý lékařů hned několik set. Praha ale sluje už při obyčejném počtu lékařů svých nezdravotou přímo děsnou a když....

Národní Listy 18. dubna 1880.



PO ODCHODU SVATOJANSKÝCH HOSTŮ Z PRAHY.*

V P r a z e, 22. května.

Už nám svatojanští venkovští hosté z Prahy zase odjeli — no, s pánem bohem! Proto »s pánem bohem«, protože jich bylo na naši klidnou, tichou Prahu příliš moc a že to nemá být. 35.000 jich přišlo za jediný den! 35.000 lidí venkovských s veselýma očima, červenýma, zdravě osmahlýma tvářema a pevným krokem, vypadajících zrovna jako hotový posměch na nás rozechvělé měšťáky! 35.000 lidí, kteří jsou zvyklí časně vstávat! A tohleto už je věc předc nejhrůznější, neboť dejme tomu, že k vůli každému z nich vstával známý nebo příbuzný jich Pražan jen o čtvrt hodiny dřív než jak byl navyklý, dělá to už 8.750 hodin za jediný den! Příliš, příliš mnoho na Prahu, která teď, když naši říšští radové vrátili se z Vídně zase sem, nabyla mžikem znovu dávno ospalosti své.

Podívali se na všechno a všechno se jim líbilo. Viděli Národní divadlo a pochopí teď, když my pražští novináři mluvíme o něm s nadšením. Viděli hospodářskou výstavu a mnohému se v ní naučili. Viděli výstavu umě-

leckou, a jakmile teď přijdou obvyklé výroční zprávy v novinách, že také letos koupil hrabě Clam-Martinic za osm tisíc, kníže Lobkovic za deset tisíc obrazů od těch a těch českých malířů, budou vědít, ku kterým že uměleckým předmětům zprávy ty se vztahují a z gruntu svého upřímného srdce blahořečit mecenášům našim, bez nichž by domácí umění věru musilo zrovna jen krnět. Viděli pyšné naše krámy kněhkupecké v předních ulicích našich a pochopí, že se nejen spisovatelům českým daří výtečně, nýbrž již i českým nakladatelům. Viděli výstavu českých národních krojů ženských, okřáli pohledem na krásu jejich a mohou od nynějška na německý »Bazar« abonovat se zcela jiným ohněm a uvědoměním.

Jen kdyby také nechtěli kritisovat. Sám jsem slyšel, jak si jich hlouček sem tam vandrujících stěžoval, že prý Praha dosud nastavěla tak málo pomníků »historických«. Na př. Husovi —. »Už předc měl zde někde pomník Husovi dávno stát!« pravil vysoký, kostnatý stařec. — »Zde někde« — rád bych věděl kde! Ve kterém pak pražském farském okrsku myslíte, že by byl strpěn, Vy nebozí venkované? Které pak městské zastupitelstvo by mělo a chtělo učinit návrh, he? Neříkám, že by se mělo na Husa snad tak naprosto zapomínat jako dosud a zacházet s ním zrovna tak jako s člověkem, do kterého nám ale pranic na tom božím světě není. Nepravím také, že Hus byl naprosto bez významu pro historii českou, že neměl i některé vlastnosti zcela pěkné, vzdor své trucovitosti, své neposlušnosti k panským rozkazům, své české umíněnosti a jiným ještě podobným politování hodným chybičkám svým. Ale v Praze pomník? — zač? Co pak udělal Hus pro Prahu? O, Praha není nevděčná!

Má-li někdo zásluhy o ní skutečné, ona je dovede uznat, dovedla by odměnit třeba tedy i pomníkem. Dnes píšem 22. května — ještě sedm let a budem dne 22. května roku 1887 slavit stoleté narozeniny knížete Alfreda Windischgrätze. Jsem přesvědčen — dost malý návrh a hrdé městské zastupitelstvo odhlasuje mu třeba deset pomníků! Windischgrätz má ale o Prahu své nezapomenutelné zásluhy, to je to!

K svatému Janu uspořádali si letos i čeští lékaři a přírodozpytci první velkou schůzi svou. Patrně chtějí mít dle toho těch schůzí tedy příště ještě víc a snad vždycky v květnu a v Praze. No, proč ne, květen je měsíc zcela vhodný, padá do něho síla pamětních dní, narozenin a úmrtí slavných přírodozpytců a lékařů, Koperníka, Jennera, Linnéa, Agassize, Mesmera, Fahrenheita, Cuviera, Humboldta, Lavoisiera, ano i velkého Guillotina, který kdysi, když už ho psaní receptů pro nemocné nudilo, vynalezl si svou proslulou, výtečně pracující guillotinku. Také Praha se konečně hodí zcela dobře ke schůzím lékařů, Praha je velké město, a jako to »mlynáře vždycky táhne tam, kde je voda, moc vody«, zas lékaře to přirozeně »táhne« tam, kde jsou lidé, moc lidí. Ale žalobně se páni přírodozpytci a lékaři mýlí, domnívají-li se, že mně jejich první schůze snad imponovala. Nebylo nějak skladu v tom, žádného pravého rozmyslu. Udělají si na př. výlet do bezvýznamné Chuchle, místo do Volšan nebo do Košíř — co je v tom za rozum? Také si počínali trochu až přílišně výlučně, aristokraticky. Z lékařského oboru se nesměl nikdo súčastnit, kdo nebyl aspoň graduovaným doktorem — apatykáři, hrobníci byli vyloučeni, ba ani žádná milosrdná sestra nesměla mezi ně, pravilo se tak aspoň. A ten jejich

banket! Myslil jsem si: Bude to podívaná! Sál černě vyložený. Světlo modravé. V koutech překrásné kostry co ozdoby. Támhle v snivém koutečku, v jeskyňce umělou plísní se skvějící, mramorová skupení Sudiček, přistřihujících nítě lidských životů. S kruchty se snášejí veselé zvuky nějakého rekviem. Hosté sedící v rubáších sedí na elegantních rakvích. V číších se perlí nejvzácnější a nejchutnější mediciny. Zmrzlina se objeví v lákavé formě rodinné krypty. A pěkně rostlí »myslivci« od pompes funèbres roznášejí pečivo z měsíčních paprsků. A oni zatím sklepníci ve fracích, hosté samý veselý hovor, v číších samé praobyčejné šampaňské, po stolech mastné pečeně, všude žert, všude smích, nadšené řeči, ještě nadšenější přípitky lidem nejen mrtvým, nýbrž i živým, »sláva živé vědě« — žádný program, žádný rozmysl!

Ještě že každý z nich koupil si forku »Národ sobě« — jinak věru nevím, čím by nám byli bývali v Praze platni. Nebozí pražští kněhkupci, ti budou na letošního sv. Jana pamatovat! Dvéře jich krámů maji vylámané skoby, okna jsou vymačkána, na prstech prodavačů je plno mozolů, a co takto ještě od netrpělivého obecenstva dostali, nu — to je jim z celého srdce přáno! Kupec za kupcem, každý hodí tři zlatky na stůl, sebere pět exemplářů, stočí je a už odnáší pod paždím sto spisovatelů, padesát malířů, deset muzikantů, čtyřicet zesnulých oslavenců, stopadesát inserentů atd.

»Dobrý spisovatel je pro národ aspoň tolik, mnoho-li velké panství s dvanácti dvorci«, praví Tyl. Sto spisovatelů tedy = sto panství a ta stovka mně připomíná povídačku o knížeti Lichtensteinovi, často slýchanou v mládí. Že prý má ten kníže Lichtenstein devadesát de-

vět panství, to sté si ale nesmí koupit, sic prý by tím nabyl práva na vlastní vojsko a směl i své peníze razit. My ale v tom stu máme už tedy vojsko své a všichni ti spisovatelé vojáci jsou zároveň mincíři, razící český, duševně lesklý peníz.

Přece se mně něco na »Národ sobě« nelíbí, je-li týž svým obsahem totiž vskutku obrazem národa. Se zármutkem obracím listy jeho — národe můj milý, Ty bys nemohl být feuilletonistou! Ne, jsi příliš málo samolibým, nemohl bys! Věř mně, národe, samolibost je ta nejzvučnější rolnička, kterou si člověk může na svou čapku přišít, nejpěknější kohoutí péro, které si může za ni zastrčit. Myslím to upřimně, národe. Dosti dlouho jsem se koukal na svět, za »které ucho jej chytit«, až jsem nalezl kámen mudrců: samolibost. Samolibost ve formě jakékoli, třeba tedy ve vhodné feuilletonní. Čekat snad na chválu jiných, docela snad na potomstvo, to bych si škodil! I schoulil jsem se, usedl pod čáru, a brzy jsem s radostí pozoroval, že je tu místečka dost i pro samolibost největší. Také jsem to v ní skutečně přivedl daleko, to musím sám uznat — ať mně upírá kdo chce co chce, samolibost mi neupře nikdo! Mluvím pořád »já«, jakmile začnu o sobě, žádám neuprositelně pozornost celého světa, jakmile začne se mluvit o někom jiném, zívám. Nu a vidíš, národe, pánbůh mně za to požehnal na statcích a na všem.

Národe, prosím Tě, udělej mi to k vůli, zkus to, buď také trochu feuilletonistou! Mluv »já« — »já« — pořád »já« — s celým světem jen a jen »já«. Buď samolibým, nebo chceš-li to jinak a pěkněj nazvat: buď pyšným!

Národní Listy 23. května 1880.

O PRAŽSKÉM DLÁŽDĚNÍ, MÓDĚ A ČINŽI.*

V Praze, 16. října.

Vyzdvihuju levý ukazováček do výše — pravý nemohu, vždyť musím přec pravou rukou tuhleto psát — a pravím: »Kolegové z »Národních«, poděkujte pánu bohu vřele, co nejvřeleji, že mne zase máte. Neboť což je nyní hlavním úkolem českého žurnalisty? Je-liž to co jiného, než psát o pražském dláždění! A kdo je nejschopnější, nejspůsobilejší psáti o dláždění tom? Zajisté ten, komu chůze dělá obtíže všeliké! A komu je dělá — he? Považuju se nyní za nejschopnějšího českého žurnalistu vůbec, a když to pro redakci není výhoda nemalá, tedy ... (teď mně nenapadá honem co »tedy«). — Tak už jste se poděkovali pánu bohu? Dobře. Mohu sundat ukazováček zas se vzduchu, beztoho se mně to špatně píše, když si levičkou nepřidržuju papír.

Inu je to přec jen prach.........ské dláždění, to pražské! Malebné je, to je pravda. Rozmanité, bohatě profilované, bizarní, groteskní, vše co na světě jen chcete, ale myslím, že pro nás se nehodí, my že mu ještě nerozumíme. Neumíme po něm chodit, kroky a čas si náležitě

roztržit. Jsem přec rodilý Pražan a sám to neumím. Mám na př. dovoleno vyjít si denně na celou hodinu na procházku. Dobře. Ale než projdu údolím mezi dvěma pražskými dlaždičkami, uplyne půlhodina, a pak abych se tedy obrátil a šel zase domů.

Inu prachprach — atd.! Tadyhle jsem učinil výlet delší; z Betlémského náměstí celou Škořápkovou uličkou až na Uhelný trh. Zde jsou dlaždičky zvláště malebné; pomalu jsem se tedy jimi procházel a oči se pásly na jich pitoreskních, přerůzných formách. V tom mne někdo volá jmenem. »Pane N.! Pane N.!« a vidím, jak mi dobrý známý můj, professor, běží v ústrety. Podává mi radostně obě ruce, chvěly se mu zimničně, a oči se mu tetelily jakous nejistotou. »Konečně že tu vidím člověka! Prosím Vás, kde to pro pána boha jsem!? Domníval jsem se, že jsem někde poblíž Ferdinandovy třídy, šel jsem v myšlenkách zabrán a v roztržitosti své jsem nejspíš vyšel městskou branou docela ven. Najednou jsem se nalezl zde v té pusté krajině — kolem mne samá nebetyčná skála, nevidím nic než skály a nebe — dvě hodiny už bloudím sem tam a nemohu se dostat nikam, kde bych se orientoval. Pomozte mi odtud, prosím Vás pro všechno!« — Laskavě jsem se na něho pousmál, vzal ho za ruku, dovedl ho znenáhla až na temeno nejbližší dlaždičky a ukázal mlčky prstem k straně jihovýchodní. — »Jejejé — toť Platejs!« zvolal professor všecek překvapen — »teď už si budu směr pamatovat — díky!« a běžel druhým svahem dlaždičky rychle dolů. Professor je ženat, má čtyry děti — vrátil jsem ženě manžela, dětem otce. Byl jsem pohnut. — Ale myslím si, kdyby tohleto vypravoval Rabelais, bude to as mnohý považovat prostě

za Pantagrnelovsky obrovskou lež. Ovšem je u mne jinak — vždyť povídám, kde se to stalo.

Inu 3× prach — atd.! Člověk vidí na př. nějakou extrapěknou dívčinu. Chce se ještě jednou a dobře na ni podívat — ano jen kdyby nebyla zmizela už za nejbližší dlaždičkou — ohlížej se, jak chceš, více jí nespatříš! — Ovšem je těch extrapěkných teď ještě pořídku. Jejich toiletta je dosud neurčita, pololetní, polozimní, vypadají jako brouček, když právě teprve napolo vylezl z kukle a křidélka mu ještě nedorostla. A pak — ta hlavní, ta fenomenální móda letošní není vlastně ani zimní a objeví se u nás teprv na bálech. Míním módu »trikotovou« — viděli jste už módu trikotovou? Visí v krámech a vypadá pro běžného pozorovatele jako splasklá rybářská síť. Ale podívejte se na ten pyšný »mannequin« ve výloze hned vedle, kde je »šat« ten natažen přes poprsí a boky ženské pupy! Základní myšlenkou té nové módy je: šatů co nejmíň. Už jich bylo arci při letošní módě jarní, při té »shawlové«, pokrývající ženské tělo jen jakoby lehkým hedvábným šátkem a dovolující pátravému našemu oku studium forem co nejpodrobnější, už při té módě bylo šatů co nejmíň, ale teď je jich ještě míň. Oskar Blumenthal míní, že »o krok dál a dámy si pak už dají »vzorek« jen vytisknout na vlastní kůži svou«. Možná, ale neviděl bych v tom rozumu ani důslednosti. Není čistá pleť lidská nejpěknějším, nejzářivějším »vzorkem«? Proč pak malujou Makartové ty své známé postavy ženské? Nepřicházíme bez šatů na svět a není v tom vyšší pokyn? Není známo hluboké slovo mudrce, že »dívka je už skvostně oblečena, když ji kryje roucho nevinnosti«? Nu tak tedy! Ovšem by naznačený pokrok měl své obtíže — ne policií, ta je bez-

mocna proti módě — ale našim i v létě poněkud nevlídným počasím. Ale ony by dámy hrdinně podstoupily už zápas ten, vzdor »husí kůži«! A jak výborně by se hodily k tomu ty nejnovější pařížské »klobouky stydlavé«, které mají na skráních ty ocelové přasky — skloní-li nebo nakloní-li dáma hlavičku svou, tisknou přasky do spánků, krev se vžene do tváří, a tvář se růmění »studem a rozpaky«. Pěkný, časově už přímo — zvláště pro masopůst — nutný vynález, a přece tak dlouho nám scházel! Dávno už umějí dámy k vůli tenkým kotníčkům dát si nějaký týden před bálem pustit nad chodidlem žilou. Nebo k vůli jemné pleti zůstat 14 dní doma a mít na tvářích pšeničné těsto. Nebo k vůli velké panence v očích sedět 3 dny před bálem v tmavé komůrce. Uměly užívati falešných kytek, vlasů, boků a ňader — ale teď, teď to začervenání, když přistoupí tanečník, když něco lichotivého řekne tanečník, když zašeptá: »A smím doufat?« tanečník — ne! (Vsadí-li některý z talentovanějších našich skladatelů tento můj feuilleton do hudby, jako učinil prý Offenbach se Sardouovou řečí akademickou, jsem žádostiv, jak vyvede tohleto »ne«!)

Oni ale ti naši hudebníci (vztahuje se k tomu v těch závorkách) nemají v mých očích ceny žádné. Pouzí »šťopkaři«, jak jim v naší hospůdce výborně říkáme — dle té jejich čmáraniny, která vypadá jako samé šťopky od višní, s peckami na nich. Já, být hudebníkem, mně by věru nešel právě d n e s poslední činžovní náš svatý se světa, abych já mu byl nesloužil a nezahrál nějaký tuze krásný marš! Copak si toho od nás nezasloužil? Copak činžovní svatí neměli pro nás význam vždy zcela slušný? A zvláště svatý Havel, miláček můj mezi nimi!

Skromný ve všem, i v tom, že se postavil co poslední v roce. On nebyl za živa pyšným »rytířem« jako svatý Jiří, aniž se dal po své smrti razit jako svatý Jakub na penězích špaňhelských, brunšvických, peserských, lutišských a j. j.; on zaživa, když vůbec něco dělal, zakládal kláštery a tahal dle legendy medvědům trny z nohou, — a po smrti — no to nesmí předc nikdo říci, že když přišla jeho »čtvrť«, nevytáhl on nám peníze zrovna tak dobře z kapsy, jako kterýkoli z obou ostatních, trochu zpejchlých svatých!

Ani není vhodnější vůbec doby pro placení činže než je tahle svatohavelská! Je po žních, kapsy jsou natřískány. Je doba stříhání kuponů a každý může přec stříhat tak dlouho jak chce. Je sklonek roku a celoroční úspory naše jsou už tedy nahromaděny. Také arci je to bohatství všude vidět, i v těch insertech nabízejících zásoby, šaty, uhlí, vše možné na zimu. Jen že musím tolik říci, že jako po celý rok jsou mně také teď kněhkupci a nakladatelé ze všech obchodníků nejkomičtější! Jmenují nynějšek »svou saisonou« a vydávají k ní houfně nové spisy. Počítají: jsou dlouhé večery, více se čte; jsou nepěkné dny, méně se koná procházek a pohybu, méně je celodenní únavy, a na večer berou si lidé knihy ještě do postele s sebou. Ach ti bláhoví! Bývalo, bývalo, že se v Čechách do nocí čtlo, ano že se braly knihy i na lože s sebou. Naši praotcové, na př. když si šli po bitvě bělohorské na delší čas lehnout, vzali si aspoň spisy Komenského s sebou. Ale my už nepotřebujem věru knih do postelí, my — »my spíme už nazpaměť.«

Národní Listy 17. října 1880.



NOVÝ POLICEJNÍ ŘEDITEL, NOVÁ ČEŠTINA A NOVÝ ZPŮSOB PLACENÍ DLUHŮ.

V Praze, 6. listopadu.

Komu se letošní Dušičky líbily — ne ten nemá ani špetky gusta! Do duše protivné Dušičky — větrné, zmouněné, ucourané. Hřbitovy byly prázdny — nu ano, mužští tam beztoho nechodí, a která pak ženská půjde na hřbitov, když už podle počasí vidí, že tam nikdo nebude, že ji nikdo neuvidí, jak pláče — nikdo, s kým by si o své bolesti promluvila, nikdo, na kom by viděla kus poctivé zimní módy — pro pouhý pláč tam nejde, plakat může také doma! Až prý hanba prázdny byly ty hřbitovy volšanské, které jsou dle úřadního rozkazu už také jen tak »na vymření«. U nás nepanuje ale spůsob vídeňský, že se najmou žebračky, »plačky« — dle »Humorů« »bečky« — a ty že se za diurnum padesáti krejcarů posadí k náhrobku, výmluvní obrazové lidské nicoty, dojemní důkazové bezcennosti lidského života. U nás by jich tam nový náš pan policejní ředitel ani nevytrpěl.

Nový náš pan policejní ředitel je nesmírně na ně přísný. Když přišel do Prahy, chválily ho časopisy, že se nám co ředitel výborně hodí, že umí nejen dobře česky, nýbrž že je také vůbec proniknut moderními zásadami a brzy učiní všem zastaralým nešvarům u nás konec. No to mne nezmýlí — já budu hubovat zcela klidně dál! Prozatím hledí prý tedy přísně, aby pražské žebráctvo — za nynějších dobrých časů ovšem trochu přebujelé — nebylo obecenstvu nadál obtíží. Poněvadž si ale dosud na obci naší nevymohl kýžených pro ně dopravních povozů, vodí se ti nebozí nazí, zimou a hladem se tetelící žebráci dosud houf za houfem Ovocnou a Ferdinandskou třídou — my se ale nepamatujem, že bychom si byli tak obzvláště přáli vidět těchhle smutných processí ještě víc než dřív! Člověku ten pohled trochu překáží, zvláště když se člověk právě dobře naobědval. — Pak prý hledí pan ředitel k tomu, aby policejní strážníci byli k obecenstvu zdvořilí. To je toho! Co pak chci, když se ptám strážníka: »Kde pak je vlastně Jalovcová ulice?« — aby se líbezně na mne usmál, viržinku mně nabídl, řekl: »Prosím tadyhle...« a pak mně na rozloučenou tisk' přátelsky ruku? Moje svaté právo je, aby mne chladně změřil, aby řekl jen tak koutkem úst: »Tamhle!« a obrátil se ke mně zády — tak jsem si na něho od dětinství navykl, tak ho chci mít! Ostatně — ono nebude ani s tou zdvořilostí tak zle, doufám! A konečně prý hledí pan ředitel na přísný jízdní řád. Tramway má na př. co nejpřísněji zapovězeno jezdit rychle Ovocnou ulicí. A teprv předevčírem se stalo, že se rychlým drkotáním jejím tam trochu poplašili dva prostě vedení koně; jeden z nich si poskočil na dláždění a málo scházelo a byl by mně k radosti mé překopnul nohu. — Ne, ono nebude tak

zle! Však on pan ředitel se svou přísností zase přestane. A hubovat — jak už jsem upřímně řekl — budu beztoho, ať dělá tak nebo tak.

Ale když už jsem dnes o chudinu zavadil! Domnívám se — sbírky na pražskou útulnu že nějak letos nejdou? Ačkoli už je zima zase tu. Nebojte se — nechci snad vyzývat teď k dobročinnosti! Já vím, jaké to stojí namahání, když dal někdo jeden rok zlatku, aby dal druhý rok zase jednu; o pětce ani nemluvím. Také nač se starat pořád o chudinu. Hadry musí být, sic by ztratil dobrý šat všechen význam. Hlad musí být, sic by se ani nevědělo, co je dobré živobytí. Nebo bychom snad chtěli, aby dobré živobytí nebylo?

Chci se však dnes na něco jiného zeptat. Jak totiž časopisy »se mnou sdělily«, byla teď konvertována pražská půjčka, a věru — to »je mi s p o d i v e n í m«. — Koukáte se, jak brzy jsem zachytil tu nejnovější žurnalistickou češtinu, co? Velmi pěkná řeč, a tuze vhodná! Vždyť řeknu-li na př.: »Podivno je mi«, rozumí mně k a ž d ý a nemá to ceny. Když ale řeknu: »Je mi s podivením«, zakouká se zas každý, zavrtí hlavou a myslí, že dělám vtip. Já ale nedělám vtip, nýbrž obohacuju český jazyk. Pranikdo tomu nerozumí, alespoň v Čechách, jinde nevím. Zcestujte ekvátor, navštivte oba póly českého globu — mluví tak někdo? Nikdo, a to je právě to krásné. Jsem rád, že jsem se tomu tak rychle naučil — neboť musím co žurnalista hledět, abych mohl jako ten Pražák v Jungmannově rozmluvě s Adamem Veleslavínou (v podsvětí) chlubně říci: »O — můj jazyk ja mlufit tobše!« A mou vznešenou povinností jest, abych jej ještě sdokonaloval. Místo: »Je mi dnes nějak divno, přineste mi skleničku slivovice«, řeknu k sklepníkovi: »Je mi dnes s divením

atd.« — ať sklepník čuprní! Místo: »Nasadil jsem si čepici«, napíšu: »Nasadil jsem si na čepici«, místo: »Dohoň ho« — »Dohoň do něho« atd., správně dle »sděliti se mnou.«

Ano — ale prosím Vás, co pak to je tedy, tohle »konvertování půjčky«? Co je půjčka, to vím. Půjčka je dluh, a dluhy jsou »ty peníze, které člověk neplatí« Ale to konvertování! Nemýlí-li mne moje latina, je to asi tolik, jako chytit věřitele con amore za límec, obrátit ho zády k sobě, nasadit mu nohu o něco níž než anatomicky leží ledvina, a vykopnout ho ze dveří ven. S kterýmžto způsobem placení bych ovšem souhlasil, totiž chce-li se mermomocí myslit na takovou zbytečnost, jakou je placení dluhů.

Avšak — prosím — odkud pak vzala Praha právo, platit za nás dluhy? Kdy pak jsme jí je dali? Přemýšlím o tom již několik dní, vmyslil jsem se až v rozechvění — ať si dělají ostatní Pražané, co chtějí — moje mužnost mně nedovolí, abych mlčel. Napsal jsem dopis velice rozhodný, k měšťanostovi pražských měst, a kladu jej sem. Čtenář má tu výhodu, že jej čte už teď, kdežto jej pan měšťanosta bude číst teprv až zejtra.

Dopis zní (opis zcela věrný):

P. T. blahorodému pánu a panu Em. Škramlíkovi, měšťanostovi měst pražských. — Zde.

Vysoce ctěný pane!

Ráčil Jste vždy býti ke mně velice laskav. Nechť jsem přišel kdykoliv se záležitostmi veřejnými nebo soukromými k Vám, vždycky Jste byl ochoten, vzorně přívětiv. Tím více mne bolí, že musím dnes právě k Vám,

co hlavě obce naší, adresovati list, jehož obsah — těžce to cítím — nemile se Vašeho šlechetného srdce dotkne. Odpusťte mně — já jinak nemohu!

Dovídám se totiž z novin, že slavné obecní zastupitelstvo naše »konvertovalo« pražskou půjčku, jinými slovy, že chce za nás Pražany srovnat, snad docela zaplatit veškerý náš dluh. Nevím, co v tom případu učiní občané ostatní. Co se však týče osoby mé, já tuto prohlašuju slavně a veřejně: obec pražská nemá p r a ž á d n é h o práva platit za mne dluhy, ať již jakékoliv! A pakli se obec domnívá, že na základě nevím čeho práva podobného kdysi, snad mlčky, ode mne nabyla, odvolávám všechno a všechno zde, co nejhlasitěji!

Pane měšťanosto, řekněte těm pánům obecním starším, domluvte jim, třebali poproste je i jmenem mým, aby mně nechali mé dluhy! Mám už je tolik let, rozmnožuju je co nejpilněji a doufám, bůh že mne neopustí a že mi požehná ještě nových a hojných. Potřebuju jich, věřte! Jsouť pružinou mého ducha, jedinou mou nadějí do budoucnosti. Nenašel Kolumbus, když pro dluhy ujel z Evropy, Ameriku? Nevynalezl Congrève, když dluhy ho tísnily, rachejtle? Vidíte, já ale dosud ještě nevynašel nic, pranic, a předc jen tak rád bych něco vynašel!

Mimo to — já musím Praze nadobro odepřít i jen t a l e nt k placení jakýchkoli dluhů, ať už za mne, ať za jiné. Vidíte, velectěný pane, když jsem se narodil, kontrahoval jsem hned prvního dne — člověk je v tom věku trochu nerozvážný — dluh jeden velký: k vlasti a národu. Po nějaká dvě desítiletí, přiznám se, ani jsem na uplácení nepomýšlel; pak jsem ovšem začal, ale podivno — ať splácím, jak mohu a mnoho-li chci, dluh zůstává

pořád stejně velký. Směla by snad chtít splácet jej za mne Praha? Ta Praha, která je sama vlasti a národu tolik dlužna a na splácení......

Končím. — Vím, velectěný pane, že laskavě omluvíte tento dopis můj, vynucený na mně nejen nalehavostí věci, nýbrž i sobotou. Vždyť mi rozumíte, a já znamenám se v dokonalé úctě Váš atd.

Národní Listy 7. listopadu 1880.



NÁRODNÍ LISTY 1881.

POSVATOJANSKÁ ÚVAHA.*

V Praze, 21. května.

Letos se sv. Jan na Prahu nezaškaredil. Činí tak dle hradčanské pověsti jednou za deset let, kterýkoliv totiž rok z těch desíti, letošek si ale nevybral vzdor tomu, že mu vyměřen »kratší oktáv«. Bylo teplo, slunečno, úsměvně, krásně, jen že se slunce usmívalo jen na málo lidí a na malou radost — »co platna všechna krása světa, když v ní nejsou veselí lidé!« řekl jednou Havlíček a díval se při tom na Čechy.

Často jsem si už myslil, co asi by vše byli udělali již jinde, kdyby měli takovou jarní slavnost, spojenou s návštěvou tolika venkovanů! Ovšem, otázka se dá rozšířit — co by byli jinde už vyvedli s Prahou vůbec! S tou Prahou, která má zelený Petřín a Letnou a Vítkov v sousedstvu svém bezprostředním, širokou, krásně vinutou řeku. Ostrovy na ní jako plovoucí zahrady. Vůkolí co nejpestřejší. Ale nechme otázky té širší, vždyť ani odpovědi k otázkám nejužším nebývají nic platny. Tolik

je jisto, že by jinde starost o venkovské navštěvovatele nebyla ponechána jen několika spolkům, a tedy vlastně náhodě. Že by také jinde nebylo hleděno jen k přicházející venkovské intelligenci, nýbrž ke všem příchozím. Že by jinde pomýšlelo se pilně i na venkovana nejprostšího, který přichází jen k vůli pobožnosti, aby téměř mimovolně a mimochodem byl pobaven, k opětné návštěvě váben a zábavou k poučení veden, k českému poučení.

Pro lid není u nás učiněno nic. Jedině ten ohňostroj u řeky, na nějž se věru nevynaloží žádné tisíce, jenž ale přece tisíce lidí vábí a o němž se pak vypráví po dědinách celé české země. Nejbližší myšlenka vůči českému lidu by byla zajisté, poskytnouti mu rozkoši dobré hudby ve veřejných sadech, na náměstích, v ostrovních sálech. Svatojanský poutník ale, jde-li za lákadlem hudebním, zapadne jen do dusu a dýmu zájezdných a nákladnických hospod. Kdekoli je hudba druhu lepšího, brání mu vstupné, na poutníkovy prostředky a návyky příliš vysoké. Praha se v uměleckém ohledu teprv probouzí, nebudem od jejího zastupitelstva v nečas žádat mnoho, ale o trochu dobré, bezplatné hudby ve veřejných sadech pro naše venkovany bychom přece prosili. Nežádáme, aby obec pražská snad jako obec pařížská vynakládala po 40.000 francích na odměny za hudební skladby, ale dát kapelám našich městských sborů stovku nebo dvě by ji zajisté neumořilo. Snad by později i některý zpěvácký spolek náš se připojil a zazpíval veřejně dvě, tři čísla.

Zdarma — má znít první heslo, a druhé: organisovaně! Sbírky musejní jsou ovšem přístupny, ale i tam platí se v ty dny vstupné. Tedy tam, kde má lid

náš jedině příležitost, aby rozmnožil své názory přírodopisné, aby spatřil památky dřevního písemnictví, dávné historie naší a zvěděl, co má důležitost, čím po případě sám může přispívat a platným se stávat. Rovněž jiné výstavy, v tu dobu odbývané, vyžadují vstupného. Za to zase je ovšem na př. obrazová »vlastenecká gallerie« otevřená, ale nikdo o ní nezví, schází reklama. O historických a jiných znamenitostech Prahy nezví venkovan rovněž ničeho, není upozorněn, a podívá-li se mimo do svatovítského chrámu vůbec ještě někam, je to dle staré své tradice »do židů«.

Ejhle pole dosud téměř nedotknuté, krásné a zajisté plodné! Není věru potřebí zakládat pro to nový spolek, vypisovat nové sbírky, věc tu by mohl podniknout kterýkoli odbor Umělecké Besedy, provést ji hravě a získat sobě nový obor působnosti, nový kruh přátel a popularitu co nejširší. Čeho pak by bylo k tomu vlastně třeba? V čas se smluvit s hejtmanstvím královského našeho hradu stran návštěvy starobylých sálů, s kapucínským řádem stran Loretanského pokladu, s hejtmanstvím Lobkovicovým stran Daliborky, atd. a pro určité ty hodiny postarat se o znalého vykladače. Zažádat k vůli tomu dni majitele zahrady Valdštýnské, Lobkovicovy, Kinské, a jiných krásných zahrad pražských. Jednat se zastupitelstvem městským a s některým spolkem zpěváckým. Smluvit se správou divadelní pěknou hru za lákavě laciné vstupné. Některý rok by k vůli případným okolnostem vymezila se snad ta ona věc z programu, zbylo by ale jiných dost důležitých. Především se ale při tom postarat o řádnou reklamu. O předchozí zprávy ve všech časopisech českých. O plakáty pak v den předchozí a v den svatojanský všude po rozích, o plakáty

nápadné, také po ulicích nošené, a o programy a výzevy lidu všude rozdávané. To jsou samé věci laciné, vydání na ně by ani nemohlo přesahovat nějaké tři stovky, a ty lze sehnat soukromou sbírkou hravě.

Četná návštěva, jaká je o sv. Janě rok co rok, vybízí jasně k činnosti programní, pak návštěva ta bude vždy četnější. Letos ovšem byla slabší jiných let, máme ale také rok výminečný. Dobrá polovice těch venkovanů, kteří Prahu jarně navštěvují vždy co nejvěrněji, odložila návštěvu svou o několik dní, na prozatímné, ale slavnostní odevření divadla. Škoda, že se vyskytly neshody stran zamýšleného průvodu, a také že hned do prvního představení nedostane se dosti velký počet lidu, jenž po vstupu do národního svého chrámu již tak dychtí. A roztrpčit se nemůžeme ani pro jedno, ani pro druhé. Divadlo potřebuje ještě dalších obětí národa a ty se složí — nenecháme Národní divadlo své v něčem nedokončené, nedovršené!

Ty »diplomy divadelní«, které teď dáváme za rámy a zavěšujeme v obydlích svých, budou ještě pozdním potomkům upomínkou krásnou na obětavost otců. Jsou cennější než řády a než erby.

Národní Listy 22. května 1881.



NÁRODNÍ LISTY 1883.

ŘEČI Z ULICE ZA HORKA. — SEN. — ZDRAVOTNICKÁ PÉČE V PRAZE.

V Praze, 7. července.

Kdo si teď navykl vstávat v deset hodin (o deváté je ještě příliš horko), nasnídat se své každodenní zmrzliny, jít pak lehce oděn na procházku (není ani třeba, aby šel zcela nahý, punčochy na př. může vždycky mít), takhle o půlnoci pak požít druhou snídani někde v řece mezi Nábřežím a Střeleckým ostrovem, o 3. hodině k ránu v lednici Šarovské se naobědvat, atd., může v Praze předce ještě žít.

Takto je Praha ovšem hotová výheň. Ohnivá pec, v níž leda nás několik pravých a tedy bohulibých mládenců chodí ještě svižně sem tam a hvízdá si vesele písně. Ostatní všichni se potácejí už jako pitomí, ostatní — ach, kdyby to zlaté sluníčko slyšelo, jak se mu nadává! I hned by zahalilo lesklou tvář svou, rozplakalo by se do usedava, týden by se ani nepodívalo na nás, hu-

bovné a ošklivé lidi, až bychom se zase my roztoužili velice po něm, aplaudovali, volali: »Sluníčko ven! — ven!« a konečně by předce jen zase mračná opona se vznesla a sluníčko by vystouplo znovu před nás, děkujíc se a usmívajíc, ale se slzičkou ještě v lesklém oku!

Tuze krásně to povídám, překrásně — a při takovém horku! Arci — to jsem já — ale za to ti ostatní! No já nechci o ostatních Pražanech říci něco snad zcela ošklivého, ale dejte si na ulici sami pozor a poslouchejte teď ty řeči! — »Litr«.... »půllitr«... »pivo«... »ležák« .... »pojďme na skleničku od ledu«... »...se dám dovést vždycky do hospody drožkou, abych se nerozvařil, a pak tam sedím tiše několik hodin za sebou. Beztoho žádný rozumný člověk dřív než po půlnoci na ulici ne...«

»Vždyť my jsme včera jen na večer spotřebovali doma čtyry litry piva! — všichni dohromady, ovšem — Je arci pravda — moje žena pivo nepije — služka dostala skleničku — a děti už spaly....«

»... dal jsem vyhodit zlaté rybičky i se sklenicí. Bodejť, já se mám na ně dívat, jak se po celý den povalují ve vodě, kdežto já se potím jako...«

Jsou to řeči, které se sluší na velkoměšťáky? A to v době, kdy v Praze zasedá jednou zase sněm »skutečně« český?

Člověku ovšem v tom parnu jazyk trne a člověk jím pak nevládne, jak by chtěl. A ono je možno, že děsné parno bude mít vliv i na jazyky těch našich sněmovníků, že jim v nejrozhodnějším okamžiku otrnou...

Že prý dá ta nynější česká většina Němcům půl milliónu na druhé německé divadlo v Praze. To by byl sněm s německou většinou udělal také!

Že prý bude sněm s českou většinou vůbec »nanejvýš spravedlivý« a dá i v zemském výboru Němcům více míst než jim patří. Nu — více míst, než jim patří, byl by sněm s německou většinou Němcům dal také!

Pro pána boha — nač pak vlastně bude ten sněm s českou většinou?! Aby se v tom parnu potil za Němce?

Nebozí poslanečkové! Děkujme my ostatní nebesům, že nás osud podobně děsný minul. A hleďme jim ulehčit jich potíž co možná. Dělejme jim alespoň novinami trochu »větru«. Kropme jim cestu svými slzami. A sebeřme se k četné deputaci a jděme k panu hraběti Clam-Martinicovi snažně, co nejsnažněji prosit, až dá svým »nejvěrnějším« mezi poslanci ušít livrej, aby milostivě ráčil dát koupit na ni jen lehký »satyngl«. Chladí, může se prát, snadno záplatovat a sluší taky pěkně.

Jednu výhodu opatří ta česká většina arci předce. Že českému národu mezi tím sněmováním a po něm bude »jakoby ho polil«. Což při panujících vedrech bude působit »zajisté« příjemně.

Ale — hrajme si s něčím jiným! Dejme tomu, že uplynulo asi osm neděl, a já sedím venku na svém zámku. Tuze pěkný zámek v svěžích horách, na bystré říčce. (Abych upokojil hned své drahé přátele, podotýkám, že to je jen »hra«, fantasie, já že dosud zámek nemám!) Dívám se ze své písárny oknem do stinného, velikánského parku. Je tam právě veselý rej. Moji hajní honí po stromech a v křoviskách děti. Mají rozkaz, aby je dnes už schytali a zejtra že s nimi s »feriální osadou«, pojedou zase do Prahy. Měl jsem ty pražské děti zde šest neděl. Teď právě píšu přípis k výboru »Spolku pro české feriální osady pražské«, a ten přípis půjde s sebou. Zní:

»P. T. — Dne 15. čce. t. r. ráčili Jste mně zaslati deset kusů pražských dětí v úhrnné délce 12 metrů, úhrnné prsní šířce 3·50 m a úhrnné váze 2·7 metr. centů; příjem jsem tenkráte řádně kvitoval. Odesílám tytéž dnes, v den sv. Rajmunda, zase zpět ve stavu správném a počtu plném, čistým vzduchem vyprané, mlékem a masem pečlivě protkané a spravedlivým sluncem vybarvené. Podotýkaje, že jim úhrnně přibylo 25 centim. délky, 16 cent. prsní šířky a 31 kg. váhy, prosím, aby přebytek ten laskavě mně byl připsán k dobrému. S úctou... Dáno na △-ově dne 31. srpna 1883...«

Šest neděl jsme tady s tou bandičkou strávili pohromadě. Bavili jsme se dobře, čas nám uplynul jako voda, my unikli i těm pražským obavám před cholerou...

Hrome, přec jsem teď o ni zavadil! Ale — jaké pak strachy! Naše pražská obecní správa by jí dala! Odkud pak by sem přišla — co? Jak pak by se do Prahy dostala — he? A nevyhodila by ji naše slavná správa ihned zase ven — že ne? Taková cholera po čertech dobře se vyptá dříve na obecní správu, než někam vejde!

Vždycky jsme hubovali, co je komis stran »opatřování Prahy dobrou pitnou vodou« — nu a dnes v tom parnu, není dobrá pitná voda pravým dobrodiním? Ať řekne někdo, že není! A kdyby měla nějaká epidemie hrozit nám skutečně, hodlá prý obecní naše správa docela dát protokoly těch komis vytisknout a zdarma rozdávat mezi lid! Ano!

Ale ani tím nehodlá se neúnavná obecní správa pro případ nebezpečí obmezit. Ještě jiná opatření hodlá učinit. »Vyšplychování — mytí — karbol!« huboval včera muž z lidu přede mnou. »Kdyby obec dávala pozor, aby nebylo mléko špatné a maso zkažené a máslo a tva-

roh a bůh ví co! Z toho se dělají nemoce«. — Nechme ho mluvit, dobrého mužíčka z lidu! Co pak takový tvůrek ví! Četl, že bude zvolena komise, která se bude najisto radit o zřízení »zdravotních stanic« jen až se vrátí jistý pán, který hodlá se vydat na cestu do Berlína, kdež hodlá konati studie? Čet, že teprv tyto dny byla jisté mlékařce na Oujezdě vylita putna špatného mléka? A že je to letos v Praze již putna druhá? He?

Nebozí Berlíňané! Tamnější listy mají stálé výkazy o činnosti zdravotních úřadníků. Minulý měsíc událo se tam 99 konfiskac masa, kuřat, vajec, mléka, všeho! Jen celých vepřů sebráno prodavačům 39! O takové děsné nezdravotě potravin u nás se ani neslyší. Ještě jednou — nebohý Berlín! Tu je ale vidět, kam vede přísnost přílišná! Neboť, čím větší přísnost, tím více špatného se najde, to se ví!

A kousek dobroty srdce má předc jen při všem být! »Nechat člověka žít — a tasemnici také žít!« Proto se taky chovu tasemnic daří v Praze daleko líp než jinde!

Když se při nějakém zákazu hledí přísně na to, aby se ho dbalo, přestává z něho všechna zábava. My v Praze máme chvála bohu zákazů také dost, ale ze špásů s nimi ani nevyjdem.

Že prý teď na př. přísně se bude hledět k desinfekci veřejných míst, jmenovitě stanic fiakristských, atd. Hehehe, to bude juxu! Co pak se posud k tomu »přísně« nehledělo? Ondy šel jsem jen od rohu Voršilské školy k Národnímu divadlu a věru, že nezapomenu, jak jsem na krátké té procházce se bavil. Užije-li čtenář kapesního šátku, může jít v myšlenkách se mnou. Od školy až ke kostelním dveřím smrděly fiakry, odtud až ke klášternímu vchodu smrděl potok jakés husté barvy, jižto

snad renovatéři z kostela vynášeli a prostě vedle chodníků lili, odtud až po konec kláštera smrděly drožky, a pak, až k divadlu smrdělo to ostatní.

Právě vyšla z jednoho tamnějšího krámu žena se škopkem, kráčela vážně až ke kraji chodníku, naklonila se a vylila obsah škopku hned vedlé. Zamyšleně hleděla pak na honící se vlnky černé.

Přiznám se vděčně, že jsem se zasmál na hlas. Jsem arci náramný smíšek! Jen několik kroků odtud stál strážník, díval se také na to, a nesmál se. Snad ale tomu vtipu hned neporozuměl.

Nedivil jsem se mu pranic, kdopak by zde, v nejbližším sousedství policie, takový vtip na pražskou čistotu očekával! Ale přestal jsem se hned zas sám také smát, neboť strážník počal si mne již prohlížet. Jeť známo, že u nás na ulici zpívat, hvízdat a smát se je zapovězeno co nejpřísněji. Snad k vůli zdraví.

Národní Listy 8. července 1883.



NÁRODNÍ LISTY 1884.

VÝLET PRAŽANA DO PRAHY.*

V P r a z e, 9. srpna.

Vysoce ctěná!

Píšu Vám vzdor nebezpečí, že mne sbije a) Váš manžel, b) ještě spíš Váš milenec, c) možná i Váš bratr, a že čtenář stejně zkušený jak duchaplný, řekne: »Neobratná, vyšvechtalá lež! nejobyčejnější, nejobnošenější forma feuilletonu! — když pan feuilletonista neví už pražádnou z tak zvaných forem »pikantních«, tváří se, jakoby psal nějaké dámě, »anonymce«, »interpellantce«, atd., ale adresu té dámy zapomene z pravidla připsat. — Lež!« — A přece jen se čtenář v zázračné své duchaplnosti zmýlil — Vy, vysoce ctěná, vidíte až na grunt mé nevinné duše, Vy zajisté cítíte trpce, jak ten čtenář zle ubližuje mysli mé jasné a nefalšované, a můželi Vás něco pohnout k milosrdí, je to právě ta do nebe volající křivda a nespravedlnost, a Vy mi zítra — řek-

něme pozítří — pošlete svou adresu pravou a upřímnou, abych přišel a poklonil se Vaší kráse. S manželem, milencem, bratrem, atd. si to pak už nějak spravím!

Vždyť je ta věc skoro až hanba nevinná, o kterou se mezi námi jedná. »Řekl jste ondy«, píšete, »chce-li Pražan užít nedělního odpůldne v klidu a osvěžující samotě, že má jít — do Prahy; vypracujte nám a podejte tedy k tomu »výletu« dobrý, podrobný plán«!« — Nu, teď snad nikdo už neřekne, že tento můj dopis je pouhým výmyslem, holou výpomocí v těžké letní době!

Je pravda, leto je pro nás novináře doba zlá. Politikové dělají málo politiky a dámy málo mód; nejzajímavější lidé jsou roztroušeni nepovědomo kde po lázních a sama cholera i jiné neštěstí mají perutě skleslé a líné — zkrátka: léto a parno leží na lidstvě jako těžké olovo. Ale na to je přece pořádný novinář už zvyklý! to vše se mu může i v jinou roční dobu stát! My novináři nemůžeme na př. v politice vždycky jen čekat, až jak Bismark nebo Jireček, Gladstone nebo Zeithammer zatočí zase dějinami lidstva! Jak pak kdyby kdykoli Bismarka nebo Zeithammra napadlo a oni by řekli: »Punktum a dost. Teď chci mít 14 dní pokoj. Franc, dojdou mi pro holbu piva a ustelou mi na kanapi!« — Můžeme my proto přestat snad vydávat noviny?

Když není ruch, my si uděláme ruch. Ve všem. Já na př. teď tuším, že v nastávajících dnech bude v pražském obyvatelstvě mrtvo. Co udělám? Vezmu péro a s oním čtveračivým úsměvem, který mně tak nevýslovně sluší, napíšu lokálku: »Největší hodiny v Praze jsou, jak známo, ty transparentní u Suchého. Průměr jejich ciferníku obnáší 1½ metru, minutová ru-

čička je přes loket, hodinová skoro loket dlouhá; kyvadlo má délku celých dvou sáhů; závaží váží 25 liber«.

Dobrá! Předně následuje po Praze ihned náramná láce lidských kůží. Vylítliť z nich veškeří hodináři i se svými tovaryši a učedníky, dobrá polovice obecních úřadníků, asi čtyřicet starožitníků, historiků a milovníků mechanického umění, 1.205 »obeznalých« Pražanů atd. Po všech hospodách se o mně mluví a není jediného stolu, u kterého by se neuznalo, že jsem osel. Do redakce prší opravy, historické připomínky, rozměry kyvadel u kladiv, centy závažové, sáhy ručičkové, objemy ciferníků, výšky jednotlivých čísel. Zkrátka — je ruch a vyhověno všem stranám.

Nebo bych mohl se rozhlédnout po čiré skutečnosti a referovat o novém nějakém zas kousku zpupnosti německé, při čemž »jenom neobyčejná umíněnost« česká spůsobila, že nebyl už zase »ihned citelně ztrestán«. A při té příležitosti bych mohl vpašovat poznámku, že je to přímo už podivuhodné, že my novinářští napomínači k ráznosti, jakkoli je nás dost, nepřitrefíme se ale ani jedinkráte k události takové! Sic by zajisté svět byl již slyšel o zcela neobyčejných a v pravdě hrdinných skutcích statečnosti národní.

Nebo bych mohl se klepavě rozhlédnout, co že dělají moji literární přátelé, kollegové na parnassu, v této letní době a po letních svých sídlech. Mám o tom od nich samých bezpečné zprávy. Jeden mi píše, že sobě sám voskuje podlahu, poněvadž mu »to jiný tak dobře nedovede«. Druhý dojí denně kozu a špehuje slepice, kam zanášejí. Třetí koupá a češe děti a ovařuje si k ranní a odpolední kávě sám mlíko, poněvadž »žena je nechává vždycky vytéct«. A nebudouli ti přátelé hodni, vskutku

to všechno a jmenovitě na ně povím. — Ostatně — já se přiznám — když jsem dnes ráno ty dopisy četl, měl jsem tisíc chutí, přátele své trochu následovat. Je dnes sobota. Pořád mi něco říká, abych vzal škopek, věchtoví a hadr, kleknul a vydrhnul kuchyň. Ale do nynějšího okamžiku jsem se ještě přemoh'.

Každý tedy už jasně z uvedených několika příkladů vidí, že o vysoce zajímavé předměty a podněty ku psaní není věru nouze. A proto velectěná, přání Vašemu — nevyhovím! Vzdor tomu, že bych si přízně Vaší získal rád — ach! tak rád! Nevyhovím, ať už mně manžel, milenec a bratr Váš spílají třeba »nevzdělanců«! — Vždyť nemohu — byl by to feuilleton příliš laciný! Jen když už je feuilletonista v přímém zoufalství, když v skutku jednou nic, ale pranicoucí nic už neví — nu pak vezme arci šematismus svého města, sestaví si z jeho jmen osobních »humoristický« článek, jak jednou učinil jakýs Neruda, nebo sflastrkuje cosi podobného ze jmen ulic, náměstí atd., jak právě teď činí »Ulk«, »Figaro«, »Schalk«, a jiné ještě listy. Já toho však nemám zapotřebí. Zaplať pánbůh!

Což je o to — Praha je vábivá — bohatá — rozmanitá — o jé. V Praze lze říci, že je o každého občana postaráno od kolébky až do hrobu co nejznamenitěji, o jeho vzrůst a zdraví, o jeho výdělek a výživu, o práci i zábavu, o všechno.

Pořádný Pražan se vylíhne, to se rozumí ve Skořápce. V Cikánské ulici vyrůstá, v Nekazance se učí pro život tak velepotřebné neposlušnosti, Na struze, Na rybníčku, Na náspu cvičí se v dětských hrách, a potřebuje-li spoluhráčů, nejlíp se mu hodí

soujmenovci z ulice Pavelské, nebo Janské, Jindřišské nebo Klimentské, Břetislavské nebo Apolinářské, Mariaské atd.

Odbyv sobě protivné návštěvy v ulici Školské, rozhodne se Pražan tedy pak pro tak zvané životní povolání a obrátí se do ulice Truhlářské nebo Soukenické, Řeznické nebo Barvířské nebo jakékoli jiné. Totiž oddal-li se povolání světskému; k stavu duchovnímu ho zve zase ulice Biskupská, Rabínská, Opatovická, náměstí Kapucínské, Františkánské, Velkopřevorské, Maltézské a Křížovnické.

Roznemůže-li se, přijme ho ulice Špitálská; poklesne-li, obejme Vězenská. Ale on poklesnout nemusí, vždyť ho varují veřejně na nárožích přibité, velké tabule, kde že se nalézá na př. ulice Hampejzská, jakož mu zase jinde vábně kyne jasná, čistotná ulice Liliová, hodící se ovšem hlavně pro nás mládence opravdové a vzorné.

Takž sprovází starostlivá matička Praha synka svého, i toho hloupějšího, od kroku ke kroku, a když se konečně přece dovrší dnové jeho, může on se na nějaký termín přestěhovat tedy do ulice Závětové, a usídlit pak U hřbitova nebo Na hrobci, až do okamžiku, kdy že ho dobří lidé umístí sami v ulici Umrlčí nebo už V jámě. Za sedm let ho ostatně zase pak vyndají a dají do ulice Kostečné.

Nejlíp učiní ovšem každý Pražan, když stran svého životního povolání hezky záhy se rozhodne a vestěhuje hned do ulice Panské. Ať je vůbec pozorliv! Nač bydlet v ulici Úzké, když je tu Široká, v Černé, když je tu Červená, v Cihlové nebo Dřevní,

když máme Křemencovou, v Kožné, když známe Železnou, v Náplavní, když obezřelá obec zřídila Dlažebnou, na Pohořelci nebo v ulici Spálené, v Úvoze, Tůních, Na náspu nebo docela V Kotcích a V Kolnách, když je tu překrásná ulice Stříbrná, Zlatá, ano — achich i Perlová.

Rovněž dobře učiní Pražan, když se nikdy neubytuje v ulici Sanytrové, Sirkové, nebo Kočičí, U vápenice nebo u ratejny, k vůli vzduchu totiž. Jaký čistý, vskutku venkovský vzduch dýcháme za to v ulici Žitné, Ječné nebo Viničné, jak se osvěžujeme v ulici Horské a Větrnické, jaké aróma vane na nás z ulice Jalovcové, jaké záplavy zdravé vůně nesou se ulicemi Růžovou, Ovocnou, Lípovou, Melounovou, Senovážnou, Šeříkovou, Hroznovou a Fialkovou! Podotýkám, že ta Fialková voní v páté čtvrti — v té čtvrti tak hanobené, ponižované!

A protože výborný vzduch také výborně tráví, postarala se pražská obec i o bohaté potraviny, znamenitě rozdružené. Máme nejen Vaječný trh, nýbrž i celou ulici jen Bílkovou, nejen ulici všeobecně Rybní, nýbrž i zvláštní Kaprovou, nejen Dobytčí trh, Masný vrch, ulici Masnou, Masařskou a Řeznickou, nýbrž také Kozí, Jelení, Kamzíkovou, Pštrosovou, ba i Plží!

Přeješ si, Pražane, mužně, po rytířsku se pobavit? Okovej se v ulici Ostruhové, kup si oře na Koňském trhu, zaboč si s ním do ulice Jezdecké! — Chceš ven, ven do širého světa, mezi jiný lid, ku neopoznaným dosud zjevům? Ejhle — tamtudy se jde do ulice Lužické a Míšenské, tamhle zas do Chorvatské, Krakovské, Vlašské! Jsi milovníkem

umění? N a v š t i v F l o r e n c! Táhne tě touha k místům posvátným? Ej tu ulice J e r u z a l é m s k á! Omrzila tě už Evropa? Viz tam na Hradčanech N o v ý S v ě t: za zlatku tě tam drožkář doveze!

Vy vidíte, vysoce ctěná, že žádaný Vámi plán sestavit bylo by mně hračkou. Ale já n e c h c i — já Vám to už odepřel — muž dostojí slovu! Ne a ne!

Národní Listy 10. srpna 1884.



NÁRODNÍ LISTY 1885.

PRAŽANKY.*

V Praze, 28. března.

Jen kdyby pámbiček dal a bylo nastávající týden hezky! Aby sluníčko svítilo, vzduch byl vlažný, nebíčko se usmívalo a holčičky mohly v jarních, nových, lehkých, čiperných šatičkách, s modlitbami v rukou, ven na ulice, od kostela ke kostelu, a já abych mohl neblátivou cestou pěkně kolem nich a podívat se dobře na ně. Ne snad z jakési staromládenecké zamilovanosti — o ne! Ale můj nakladatel mi řekl: »Podívejte se tadyhle na tu knihu — »Přírodopis Berlíňanek« — napište mi předc nějaký podobný »Přírodopis Pražanek«! Vy dovedete ten pražský napsat duchaplněji, ne tak bezmyšlénkovitě«, lichotil můj nakladatel. »A já Vám zaplatím znamenitý honorář«, dodal můj nakladatel.

Což je o braní honoráře! Což je o psaní! Ale ty přípravy, ty studie! Kdosi vypočetl, že včela, když chce sebrat kilo medu, musí navštívit 125.000 paliček jetele;

a poněvadž každá taková palička skládá se asi ze 60 květů, musí včela vyssát těch květů sedm milliónů a 500.000!

Se studováním žen má se to ale zrovna jako se sbíráním medu. Kladu tu příští knihu svou o Pražankách tedy na roveň jen s jedním kilem přirozené té sladkosti a budu dle toho musit prozkoumat asi 125.000 ženských paliček čili hlaviček, a poněvadž každá ženská hlavička skládá se rovněž alespoň ze 60 různých květů, budu musit — pro pána boha, jakpak to budu vypadat!

Každý nahlédne už, proč že si přeju od pána boha, jehož považuju za zcela obzvláštního příznivce české literatury, pěkného tedy počasí. Chci studovat ženské po skupinách a začít — ani nevím proč — s mladými. Ty lze ale houfně studovat jen dvakrát v roce: na jaro o Velkonocích, když se vyhrnou poprvé v »letošní« frizuře a v nejnovějších jarních šatech, a pak na zimu v prvním sněhu, když vezmou na hlavu zase nejnovější karkulky teplé. Jako by se jich byla příroda dotknula po každé pak kouzelným prutem! Včera žábě nikým ještě nepovšimnuté, a dnes už vábí všechny zraky mužské! Pojednou všude kolem půvabných tvářiček, o nichž jsme do té minuty neměli ani zdání! To dělá ta frizura, ta karkulka. Znám je náhled, že »k a ž d ý člověk na světě jednou zbohatne — jen když se toho dočká«. A mnohem ještě oprávněněji lze říci, že k a ž d é děvče jednou dojde krásy — jen když je d o s t i d l o u h o m l a d é a dočká se té pravé frizury, té případné módy.

Budu to mít s tím přírodopisem předce jen kříž! Pražanka se tak přírodně nevyznačuje, neodlišuje, jako proslulé obyvatelky některých měst jiných. Mluví se o graciósní Pařížance, ohnivé Varšavance, fešné Víde-

ňance, krásné Římance — o Pražance nemluví se pranic. Také nejsem do všeho českého zrovna tak slepě zamilován, abych napsal jako ten Němec: »Berlíňanka, i když nestojí za nic, je pořád ještě tak čarovna, tak velkolepa, tak znamenita atd.« Jsem zcela upřímný, zcela spravedlivý, a pravím: Krásných Pražanek, tak krásných, že jak říkáme člověku až dech se tají, je žalostně málo — ale za to jsou příjemny — až k zbláznění příjemny! Povídá se: z každé Pařížanky můžeš udělat celé drama; o každé Vídeňačce můžeš napsat celý román; každá Berlíňačka je sama knihou, o níž můžeš učených výkladů napsat jako o Goethově »Faustu«. A já přísahám: každá Pražanka je lyrickou písní, milounkou, dojemnou, že ti až k srdci sáhne, že Ti až slzu z oka vynutí — písní, o níž není možno jinak psát, než zase písněmi, sterými, tisícerými — viz básnickou literaturu českou!

Pražankám vytknuli už často cizinci, že jsou tělesně tak nepodobny na př. kyprým Vídeňačkám, že jsou jak říkáme trochu plochy atd. Ano, ano — vypadají z pravidla v skutku tak tenky, tak subtilní jako ta štíhlá lilie, kterou tamhle ten svatý na oltáři v ruce drží! Muž se na ně zahledí, myslí si: »Nu tenhle ten křížek v životě unesu!« a ožení se. Ale uplyne v manželství sotva rok a z tenké lilie stala se pyšná jiřinka, dvě leta a vyvinula se kulatá slunečnice — jenom ouskok byla ta štíhlost, hotový ouskok! Neživím se takto zradou, ale tohleto nemohu zmlčet!

Také je pravda, že rovněž do toiletty Pražanky nejsou význačny, nejsou vynalezavy, že nemají jaksi krasochuti své vlastní. Vidí se to v domácnosti, na ulici, v salónech, na divadelním jevišti, všude. A rovněž je pravda, že ani co do chůze, do pohybu, do držení těla

nevyznamenávají se zvláštním půvabným rázem nějakým. Ale o těch věcech bude řeč až v té mé knize, napíšu-li ji, a v jednotlivých kapitolách její o pražské měšťance, úřadnici, obchodníci, dámě procházkové, dámě ve spolkovém životě činné, o služce, o její paní atd. Užiju nejspíše lsti a budu se vyptávat jedné na druhou. Hluboce ale lituju hned teď, že služky z pravidla nedovedou samy psát, samy pérem nakreslit podobiznu milované své paní —

Teď jen už abych měl alespoň kapitolu první! Pámbíčku na nebesích, dej nám tenhle týden pěknou pohodu — ano? Aby se ty 15- až 18leté lyrické písničky o Velký pátek vyhrnuly ze všech domů a bytů na ulici ven, veselým krůčkem, v motýlových šatičkách, jako mohutný vodotrysk, jehož jednotlivé kapky v zlatém sluníčku zazáří co samý, samý démant! Ovšem ti nemohou za to slíbit, že snad budou zvláště pobožny. Nebo že se budou alespoň z gruntu srdce těšit z toho krásného počasí, že budou za ně vděčny. Copak je takové holčičce příroda, co všechna vůkolní krása! Sluníčko usmívá se jen proto tak vesele, že to děvčátko tady je k pomilování hezké. Nebíčko si pomlaskává: »To jsem rádo, že jsem zmodralo — nebyla by mohla vzít své šatičky nové a tak pěkně jí sluší!« Vlažný vzduch šeptá: »Saprlot, saprlot — jsou to nožky!« Děvčátko je středem celé přírody, cílem všech očí, předmětem všech řečí, ono to cítí — vymluvme mu to!

A nebude-li mít některá zrovna nové šatičky, dej jí, pámbičku, něco jiného nového — neboť něco nového na Velkonoce musí mít každá, to přece víš. Dej jí na př. prvního nebo aspoň tedy nového ctitele. Jakéhokoli — třeba takového osla, jakým jsem byl já.

O Velký pátek byl jsem Vám věru s to, třeba čtyry hodiny běhat za holčičkou hezkou! Kamkoli vešla do kostela, už jsem tam stál vedle božího hrobu jako římský žoldnéř a díval se pitomě na ni. A po ulici jsem se držel někdy sice v uctivé vzdálenosti, někdy jsem se ale přece odvážil blíž, a kde svítilo slunce, zařídil jsem si svoji chůzi tak, aby stín mé hlavy — její nožky líbal.

Což všechno jsem ale pak dělal arci i mimo Velký pátek. Když se tak rozpomenu! Až do Stromovky jsem denně běhal, abych zahlédl »ji«, kteráž se tam procházívala se svou tetou. Psal jsem vyznání lásky, psal hezounké verše na papírky bílé a trousil je po oblíbených její cestách. Ale když se blížila, honem jsem papirky zase sebral. Povídám — osel!

A jednou — jednou — nu já to na sebe tedy řeknu! Jednou jsem si koupil pistoli, opravdovou, a postavil se za keř. Nelekejte se — nechtěl jsem zastřelit ani »ji« ani tetu její — ta opravdová pistole nebyla ani nabita — ale chtěl jsem pojednou vystoupit, tetu zaplašit, děvčeti se vyznat. —

Viděl jsem je už sestupovat s vršku. Kráčet obvyklou cestou. Blížit se osudnému keři. A když přišly ještě blíž — tu — tu jsem ležel já za keřem v trávě, pistole někde vedle mne — a tam jsem Vám ležel a plakal až do klekání, do večerní rosy!

Ach, bože — kéž mohu být ještě jednou tak hloupý!

Národní Listy 29. března 1885.



NÁRODNÍ LISTY 1886.

SPOLEK HLEDÍCÍ K TOMU, ABY SE PRAHA LÍBILA — NÁM.*

V Praze, 1. května.

Budeme zde mít tedy spolek, jehož účelem, by Praha se zalíbila cizincům. By Prahy na svých cestách nepomíjeli, a zdrží-li se, by se tu zdrželi již trochu déle. Zcela rozumný spolek a měl již dávno — být; ať se Praha líbí, hodně líbí! S výminkou jedinou: Němcům ať se nelíbí. Němci necestující mohou být konečně snad zcela hodní a slušní lidé; ale Němci cestující — těm nevyhoví žádný spolek český! Jako jim nevyhoví žádný jednotlivý člověk český. Nescházím se nikdy teď s nimi, ale čítám, co o nás píšou. Když tázajícímu se Němci Čech nerozumí, jsme »surovci, tvrdohlavci, kteří mohou, ale nechtějí odpovídat«; když rozumí a zdvořile odpoví, pozoroval bystrozraký Němec »dobře, jaké ho to stálo namáhání — a že v tom všem byla jen neupřímnost a česká faleš«. O to pěkné čtení bychom přišli — ať se jim tedy nelíbíme dál!

A teď by měl být ještě jeden spolek, aby se Praha také líbila — nám. Totiž — ona se nám líbí, což o to; když ale pořád musíme hubovat. Z kterýchto několika málo slov duchaplný čtenář již poznal, že teď přijde zase nějaká huba, nějaká žaloba stará, zaprášená, pronešená asi už stokrát. Nu — »zaprášená« ano, stará ale zrovna ještě ne. Týkáť se pražských našich parků. Když tak někdy, jak nebožtík Hálek říkával, »lidstvo, příroda i politika člověka přímo nutí, aby tím vším praštil a šel na špacír«, vyberu se pak na pouť těmi »rozlehlými« pražskými parky a než je projdu, jsem věru unaven jak náleží. Začnu vždycky nejbližším mně parkem Svatovojtěšským; čtvrt hodinka tedy cesty tam, jedna minuta na procházku, obchůzku a důkladnou prohlídku parku. Odtud pak čtvrthodinka cesty do parku na Karlově náměstí, odkudž za dvě sekundy už útěk, co jen nohy stačí. Na to půlhodinka cesty k parku Čelakovského; okamžitý útěk hned podél jeho periferie dolů; dál ku městskému parku. Zde odpočinek, řádné vykoupání plic v oblacích silničného a uhelného prachu, posilnění znaveného zraku na proslulé, široké cestě prostřední, mírné pobavení se pohledem na hloupou labuť v rybníce a chytré vrabčíky mezi dětmi — všechno dohromady patnácte minut. Na to zas čtvrthodinka cesty do parku sv. Jindřicha a jedna minuta na příjemný pobyt tamtéž; a pak čtvrthodinka ku garnisonnímu kostelu v Celetné ulici a tam pobyt dvou sekund. Dohromady 1 hodina 57 minut, 44 sek., z čehož na parky samy a náležitou radost z nich 17 min., 4 sek.

Inu — co dělat! Že nám obec nepřeveze Stromovku na Staroměstské náměstí, je podobno téměř pravdě. Rov-

něž zdá se již rozhodnuto, že obec nezakoupí ani ten čtverec mezi Václavským náměstím, Příkopy, Panskou a Jindřišskou ulicí, nestrhne těch šedesát nebo kolik domů na něm a neudělá nám trochu větší, trochu hezčí park na tom místě. Však by i ta nynější parčátka naše mohla vypadat k světu a sloužit světu, kdyby byla rozmyslná starost o ně! Pražádná otázka, náš nový pan městský zahradník je chlapík: co založí, je založeno pěkně, co dohotoví, bude člověku ku radosti. Jen že mu jde práce od rukou »po pražsku«, a právě pro ten zjevný příznak pražský nemůžeme vinu, že »dohotoveného« je dosud tak málo, ani přičítat jemu. Snad se mu vykazuje málo peněz na práce ty nové, snad se mu nedávají v pravý čas, snad má vůbec i do práce obyčejné pracovních sil přikázáno jen málo — »po pražsku« aby to bylo. Máme vůbec jen dva trochu větší veřejné sady, ale z těch jeden, na Karlově náměstí, nebude pro obecenstvo k ničemu již po druhý rok. Loni předělávána jižní část jeho a pro děsný prach nebyl až do pozdního podzimu tam vůbec ani pobyt možný; letos se předělává část severní a zůstává zrovna teď, kdy měšťák má z pučícího sadu největší rozkoš, zcela uzavřena. Půda se přerovnává, dělá se umělá údol, staví k ní a z ní schody — zajisté vyvstane tím architektonický obraz, který oko uspokojí; ale pro mou chuť by byl dost malý keřík tam, kde budou velké schody, ještě hezčí, a především by bylo dle mé chuti, kdybych viděl zeleň už dnes tam, kde vidím na sto for štěrku a válec a stroje, jako na pěchování císařských silnic.

A druhý, ten tak zvaný »park městský«? Jsme skromni, nežádáme, abychom tam po záhonech spatřovali také hned »5000 dollarů«, »Její Maje-

s t á t«, a jak ještě se jmenují ty nejnovější drahocenné růže a podobné chlouby zahradnické. Jsme také rozumni a nežádáme, aby obecní pan dohlížitel obdržel v plném sboru výtku za to, že nasázené smrčky a břízky jsou od roku k roku spíše menší než větší. A jsme zcela spokojeni, že je v parku aspoň tolik chrupavého písku, tolik hřavého slunka, jen že bychom toho slunka také rádi někdy užili, někam si zasedli, od něho se hladit a vlažit dali! Ale k d e? Je v tom dosti velkém parku více než d v a c e t l á v e k? Pochybuju! Pan Gottwald arci tam staví denně třeba na sta sedátek praktických, jichž možno za skrovný jen poplatek užít — což ale necítíme směšnost toho, že chevalereskní soukromník musí nahradit obecenstvu, čím tomuto povinna je sama bohatá naše obec? Necítíme nehodnost toho, že právě člověk chudý, který veřejného sadu a odpočinku v něm nejvíce potřebuje, má si i za ten požiteček ještě zvláště platit? A když těch zbytečných krejcarů nemá, když také snad se i ostýchá zasednout do řady lidí zámožněji alespoň vypadajících, že musí bloudit po nejodlehlejších koutcích parku, kde stydlivě umístěno těch několik lávek obecních, až konečně najde na některé z nich cípek přece neobsazený?

Spolek hledící k tomu, aby se Praha líbila n á m, měl by již na takovýchto věcech — »maličkostech« dosti práce. Ale hlavní jeho práce by asi ležela v tom, aby nás Pražany učinil časem t r o c h u aspoň hybnější. Aby pořádal pravidelné cesty — po Praze, na poznání Prahy, tři, čtyry aspoň za léta, tři, čtyry za zimy. Dosud těm výletům vadila hlavně strmost a vzdálenost Hradčan; nyní již i tato obtíž líných pomine zcela. Staneť se prý již skutkem vlečná dráha, která přiléhajíc k malostran-

skému konci tramwaye, spojí dolejší Prahu s Hradčany a Pohořelcem. Dráha ta půjde prý až ku Strahovské bráně, a odtud podél hradeb až kamsi na Letnou — tedy nejtišší, nejzamlklejší, nejsnivější končinou pražskou.

Snad že některý jednotlivec na ni proto zanevře, že mu poruší to poetické zátiší pražské. Snad se i někdo, komu poslíčkování a p. dolů do města k živobytí přispívá, zcela k vůli té dráze pohorší a více neudobří. Snad budeme dosti brzo pak čísti ciferně doloženo, o mnoho-li výdělku dráha hradčanská připraví živnostníky malé. Jako jsme čtli v časopise »Česká práce«, o mnoholi tramwaye naše připravuje ročně — obuvníky pražské! Čtli jsme to se zálibou, protože bylo podáno duchaplně. Některé věty a počty:

Za tři čtvrtě roku (1885) vydáno lístků tramwayových za 369.421 zl. 85 kr. Rozvrhne-li se obnos ten na samé lístky pětikrejcarové, shledáme, že za cenu uvedenou může 7,388.437 osob jeti po tramwayi přes trať pětikrejcarovou. »Počítajíce kroky, shledali jsme, že za 5 kr. průměrně ujede se 1 kilometr, z čehož následuje, že 7,388.437 osob urazilo 3,388.437 kilometrů. Co asi obuvi byli by tito přátelé tramwaye na tétéž cestě roztrhali, kdyby byli chodili pěšky?«

Nějaký průměr dá se přece určit. Aniž bychom trvanlivost kůže podceňovali, možno říci, že se pár podešvů prošlape, když urazíme 650 kilometrů... Obecenstvo pražské uspořilo tedy za tři čtvrtě roku lonského 11.367 podešvů. A vydrží-li pár dobré obuvi troje podešve, tedy bylo by objednalo obecenstvo více o 3789 páru nových, 3789 párů podrážek, 3789 párů svršků a podrážek.«

»K dalším převodům na peníze podložíme též nízké ceny a sice: za nové 5 zl. 50 kr., podrážky 1 zl. 70 kr., svršky a podrážky 3 zl. 20 kr.... Úhrnem za tři čtvrtě roku 39.405 zl. 60 kr., čili: za celý rok tržilo by se v pražských dílnách obuvnických o 52.540 zl. 80 kr. více.«

»Tramwayi měla by býti dle toho poplatna mimo obci za pozemek a státu za výdělek též — obuvníkům za škodu!« —

Je vidět, že »Česká práce« se hlásí, že český obuvník se činí. Pokračuje, kdežto my zůstáváme na stanovisku svém dávném. Český obuvník dovede už napsat feuilleton zcela dobrý — český feuilletonista nedovede pořád ještě ušít botu ani špatnou.

Národní Listy 2. května 1886.



POSLEDNÍ HLÁSNÝ.*

V Praze, 9. října.

Hu-u-u! — Zaplať pánbůh, že už nechodím k večeru do hospody a pozdě v noci z ní domů — mne by to dojalo nesmírně!

Musí to být ukrutné! Když ten nebožák za noci za černé, němé noci začne kvílet a naříkat! Když pohlédne on vzhůru k hvězdnatému nebi, když zrak jeho letí k tichým vrchům i přes valící se vody, když zkoumavě oko bloudí mořem budov, statisíci obydleným městem, hledá — hledá — a nikde — nikde nevidí, ba ani netuší duše sourodé — když ta hrozná myšlénka: »Jsem svého rodu poslední!« stlačí ho na kolena — ach kdož by se pak podivil, že ten nešťastný zaúpí, až se zachvějou petřínské lesy, že zahýká bolestí, až mráz kosti láme!

Mluvím, to se rozumí, o posledním pražském hlásném. »Poslední Táborita«, »Poslední Obotrita«, »Poslední Rožmberk«, teď už i »poslední hlásný«. Že prý

jich už není zapotřebí těch hlásných v Praze, řekla obec a propustila je tedy všechny, až na jediného. Že prý bude jejich službu teď vykonávat požární telegraf, který nejspíš má oči a vidí tedy už sám, kde hoří. A toho jediného zbylého hlásného usadila obec na Mikulášskou věž na Malé Straně, nejspíš proto, že je s ní — nejmíň vidět! I vždyť my rozumíme! Chcete mít příčinu, abyste dokázali zbytečnost i toho. Abyste nám utloukli i toho. Abyste — eh jděte — Vy tu obec spravujete čistě!

Nebohá mládeži! Nebohé potomstvo! Zda-li pak Ti zbude alespoň kousek kousíček poesie v té naší Praze!? Copak bude té naší mládeži sebe krásnější věž platna, když nebude podnětu více, aby se do ní nabájilo něco, něco vedomýšlelo! Sloup chladného kamene, zděná zbytečnost uprostřed města! Nikdo pak ani více nezdvihne hlavy, tam k tomu ochozu pod samou střechou věže, když bude vědít, že tam nežije ani živé duše!

Teď ještě každé dítě znalo, že tam nahoře, v té oblačné výši, hnízdí orel-člověk, jakoby na nepřístupném temeni skalném. Obdivovalo se tomu vznešenému muži. Závidělo jeho synům-klukům. Dovedlo se vesnít v rodinné štěstí, srdečnou přítulnost těch, kteří tam nahoře poukázáni jsou jen druh na druha — v tu poesii malé domácnosti, uprostřed žalujících větrů a zuřících bouří. Věž celá oživla myšlenkou na rodinku malou — věž byla teplá.

Málo kdy sestoupil hlásný dolů mezi spoluobčany svoje, málo kdo ho osobně znal blíže. Sobě rovných pak už vídal hlásný docela málo. Vždyť byli v Praze, myslím, vůbec jen čtyři — kvartet orlů! A o těch se vyprávělo, že jednou za rok — dne 4. května, v den sv. Floriána, patróna ohně — mají pro večer dovoleno a tu

že se tedy sejdou v tak zvaném »psinci« u Dominikánů na Starém Městě a pijou a mají se rádi a hrajou bulku. A rok co rok vyprávělo se ještě k tomu, že v noci pak si spletli věže a každý vylez na jinou a tu že se strh' pak rámus, že to bylo slyšet po celé Praze. Ani nechci opakovat, co že se povídalo všechno!

Vůbec se o nich povídalo dosti mnoho a také ty ostatní pověsti byly »věčně stejné ve své kráse«. Že prý hlásný od sv. Mikuláše si koupil fortepiáno, a potáhnou je dnes odpoledne, zrovna ve dvě hodiny, po provaze vzhůru. Že prý hlásný »na zámku« dnes »vozí dříví«. Že prý zase ten onen z hlásných bude mít dnes křtiny: nemluvně spustí v košíku po provaze dolů na ulici, kde bude už stát pan farář s kostelníkem, a pak hned, až kluka pokřtěného vytáhnou zase vzhůru, že bude »ouvod« — paní hlásná objeví se na schodu, klekne, a pan farář ji zdola požehná. Rozumí se samo sebou, že jsme pak do školy nešli, že jsme byli my kluci pod věží a čekali, až to přijde.

Pamatuju se alespoň na dva výprasky zcela pěkné, jichž jsem si tím dobyl. — A ještě byla jedna pověsť, vlastně jedno povídání: že prý všichni hlásní mají — špinavé uši. Pro nedostatek vody tam v té výši.

Ale já miloval hlásné předce. Zvláště toho ze zámku sv. Víta. Byl sice Němec, »tvrdý Němec« — tenkráte se k vyšším místům dostávali jenom Němci — a také nebyl k nám, mladistvým zbožňovatelům svým, ani zrovna vlídný; ale my ho znali ze všech hlásných nejlíp. Věděli jsme, kdy den co den tahá si po provaze dříví a vodu vzhůru. Kdy sám jde s košíkem do města, aby potravin koupil. Kdy k večeru pije na Vikárce dvě holby a pak si tři žejdlíky v láhvi ještě nese domů, pro sebe

a ženu. A znali jsme dobře také celé obydlí jeho. Svatovítská věž byla jediná z věží pražských obecenstvu přístupna a jmenovitě já užíval jsem práva toho až nadbytkem někdy — byloť mi tam nahoře tak nějak blaze, tak volně.

Za zimy bylo schodiště věžní ovšem hermeticky uzavřeno a směli jsme leda až doprostřed věže, do zvonice, ale za léta, za letních neděl a svátků, odevřelo se nám i schodiště vyšší. Sotva že byla tedy školská pobožnost nedělní odbyta, už jsem letěl k věži. Strmé točité schody tmavé jako pytel; jen někde okenečko malé, vedoucí do šeré dutiny věžní a tu jsme pak postali, když jsme slyšeli někoho přicházeti s hora, abychom se dovedli vyhnout.

Za několik minut byl jsem ve zvonici; jen krátký odpočinek, jen tak, abych pohladil trochu »Zikmunda« obra a zatáh' souseda »Josefa« trochu za provaz, a pak zase útokem dále a výše! Nohy se v kolenou už třásly, prsa až klokotala, ale čím výš, tím stoupal jsem rychleji, až najednou přibývalo světla, a odevřenými dveřmi vyrazil jsem ven do galerie, že hlásný se až ulek' a zaklel. Povinný krejcar držel jsem ale už zdola pořád mezi prsty, a teď jsem mu jej rychle dával, aby byl tichý! Celé tělo se mi chvělo, tvář jenjen hořela, dech mi sotva stačil — ale teď — ta krása — ta krása!

Ach Praha — ta Praha, již jsem pro krásu její miloval, i když ještě jsem nebyl si citu příčiny ani dobře vědom, — ta Praha zde pode mnou! Na ní všude slunce, po ní všude modravý lesk, Vltava jako stříbro, lada a chlumy všude samý smaragd a safír — ani jsem nezkoumal částí toho obrazu, nehledal jednotlivosti v něm,

vše — vše najednou byl bych rád vyssál pohledem jediným — dlouhým!

A když jsem se vzpamatoval z prvního dojmu, obcházel jsem zase galerii a zkoumal věci bližší. Díval se zapevněným dalekohledem, nařízeným zrovna na Vyšehrad. Bavil se v arkýři, v němž upravena »camera obscura«. Hleděl oknem na paní hlásnou, jak vaří oběd. Stál před tím temně červeným, špinavým praporem v koutě, jímž hlásný označoval směr požárů. A čtvrthodinka míjela po čtvrthodince, až muselo přec jen nastat rozloučení zase. Někdy bylo málo, někdy více času, ale tolik jsem si ho dovolil přece vždy, abych tu slyšel alespoň jednou tlukot hodin. Náhle to zachvělo věží. Po chvíli zas. A pak zarachotilo kladivo a dopadlo na bambuli. Rána zachvěla věží — a druhá — a třetí, a věž třásla se až v základech — a mně se třáslo srdéčko v těle — blahem a štěstím! —

Svatovítská věž mně byla největší znamenitostí Prahy. Nabádal jsem každého ku lásce k ní; vodil jsem ku její koruně, kdo se mi vodit dal. I našeho dědečka, matčina otce, přišlého z venkova na návštěvu k nám, přiměl jsem k té pouti. Byl už sedmdesátník a pak nám chudáček ležel týden.

Jednou ale přece zkalil se na čas můj poměr k svatovítské věži. Totiž — předmět mé lásky zůstal arci tentýž; ale se mnou, s milencem, to bylo divné. Což se stalo takhle:

Šli jsme kdysi z letní procházky domů, otec, jeho přítel dělostřelecký desátník, a já. Bylo ještě před večerem a cesta šla po Marianských hradbách.

Pan Koupe — tak se jmenoval přítel otcův — vytáh hodinky a pohlížel k věži. »Podívejme se, z komínu na věži se kouří, — u hlásného si vaří večeři.«

Mhm, podotknul otec, a po chvilce dodal: »Dal bych nevím co za to, kdyby mi někdo řekl, co si hlásný dnes k večeři vaří!«

A když jsme šli už po Prašném mostě, pronesl se otec ještě jednou: »Jen kdybych to věděl!«

»Tomu muži má být spomoženo!« pomyslil jsem si tak asi s Karlem Moorem, a na cestě hradem jsem se ztratil.

Běžel jsem k věži. Dvéře dole byly zavřeny; ale vždyť je tu zvonec! Beze všeho rozmýšlení vyskočil jsem tedy ze země — bylť jsem ještě tak maličký, malý — a trhnul. Drát zaharašil; já však cítil, že stalo se jen slabě a nahoře že o mém trhnutí neví asi nikdo. Vyskočil jsem tedy ještě jednou, pověsil se na zvon a houpal sebou sem tam.

Pojednou to s hůry zahřmí. Hlásný stál tam u své hlásné trouby a hleděl dolů na mne.

»Co chceš?« hrčí to shora.

Ano — co chci! Jakpak mu to mohu říci? Můj hlas tam nedonese — a i kdybych měl hlásnou troubu jako on — což pak se ho mohu jen tak zeptat, co žena jeho teď vaří?

Stál jsem tu chvíli bez hnutí, drže ruku pořád ještě nataženou k výši.

»Co chceš?« hučí to ještě jednou.

Spustil jsem teď ruku, svěsil hlavu a šel loudavým krokem zase k hradu. Hlásný za mnou volal ještě něco. Znělo to jako nadávka. Ještě dnes bych se vsadil, že to mělo podobnost s tou jeho troubou.

Po celý rok vyhýbal jsem se pak hlásnému a jeho věži. —

Ach — musím říci — já býval pohnutlivě hloupý.

Ale láska — je láska. Nerezaví, vždy se k ní myšlenkou i citem vracíme zase zpátky, zpět. Musilo nastat to nynější ubíjení pražských hlásných?

Jakpak — kdybychom na radnici podali nějakou petici všech »nás mladších«?

Slavná obec! Nech nám ty naše čtyry hlásné! Víš co, propust si za ně 12 pánů radů! — Ne? No tak ti k nim přidáme ještě 24 sekretáře! — Ještě ne? Tu měj si tedy také ještě 48 oficiálů a třeba 96 adjunktů a auskultantů a assistentů — a 192 aspiranty a praktikanty — a věř, slavná obec, že nám o ně všechny nebude ani líto.

Kdežto pro ty čtyry hlásné pláču.

Národní Listy 10. října 1886.



NÁRODNÍ LISTY 1887.

MALÉ KÁZÁNÍ O POŘÁDKU.*

V P r a z e, 5. února.

Bylo to hluku a šumu!

»Byl Jste už tam? Viděl Jste to?« — »Ale copak je to pravda?« — »Vždyť to přece stálo i v novinách!« — »V novinách — v novinách —.« — »Když Vám ale povídám! Zrovna teď jsem mluvil s kupcem Vodrážkou, byl tam také, plnou kapsu si přines' na památku! Moje žena šla tam s dětma už napřed, já letím za nimi — pojďte s sebou!« — A chytli se a letěli.

Všechny ulice, směřující k Letné, byly plny spěchajícího lidu. Třetí most až praskal a úpěl. Výběrčí a kontroloři na něm se mohli sfantit. A Letná byla lidstvem poseta jako mákem.

Po hřebenu krásné hory stály tisíce, ba statisíce lidí a všichni ti lidé byli v náladě slavnostní. Na jejich líci sídlil blahý úsměv. Jejich oko bylo zaroseno. Hleděli na Prahu a Praha jim připadala pojednou tak čarovně

krásná! Hleděli tam, kde vypíná se věž nad radnicí, a z prsou se jim vyrýval vzdech vděčnosti sladké. Někteří šourali nohou po zemi, sem tam — sem tam, lehynce, jen jakoby ji hladit chtěli. Někteří poklekli a nehtem pohrabávali a prstem sbírali a do tenkého papírku si na památku ukládali — ale pojednou zase vyskočili, neboť veškeré množství stálo tu teď s hlavou obnaženou a ze statisíců hrdel nesla se přes stověžatou Prahu velebná, od roku 1848 neslyšená píseň:

. . . . Birminghame,
Amstrdame, Rotrdame,
(to je naše Praha,
sídlo všeho blaha!)

Okamžik unášející!

Noviny byly jednou tedy mluvily pravdu! Obecní správa byla skutečně cestičku po Letné dala posypat pískem! Ano — p í s k e m! Teď ať někdo ještě z těch šťouralů našich mluví! Ať se jen někde některý klub ozve! Ach, žeť všichni, kdož stojí v čele národů a obcí, musí si nechat líbiti i výtky a huby a urážky a jiné ještě takové nepříjemné věci — ach!

Prsa se nám dmou teď samou radostí a pýchou. Co je Vídeň? — pfa! Co Berlín? — pfa! Co Řím, Madrid, Lisabon — pfa-fa! S lehýnkým úsměvem, tak skoro s outrpností čteme zprávu v berlínských listech: »Krásné jasné počasí, zářivé slunce láká denně tisíce a tisíce lidí do zvířecí ohrady, do zahrady botanické, a na jiná, v létě stinná, nyní sněhem lesknoucí se místa. Musíme přiznat, že obecní správa činí pro obecenstvo vše možné: cesty jsou čistotně upraveny, sníh všude odházen a odmeten. Ale nesmírné věru potěšení uči-

něno zimním navštěvovatelům našich veřejných sadů již tím pilným pěstováním »růže vánoční« čili »sněžné« (Helleborus niger), květiny původně alpské, dole v kraji však taktéž dobře sdomácňující. I divák pohledu toho již znalý přece stojí vždy znovu zase udiven, když v krajině zimní uprostřed sněhu a ledu hledí na ty květy krásné, vonné, bílé i růžově obarvené, které se tu rozvinují bez ohledu na mrazné stupně pod nullou«.

I ať si mají tam tu skromnou radostičku svoji! Je pravda, ten květ Helleborus niger je pěkný. Sám jsem ho dosud neznal a šel jsem tedy k Dittrichovým se pozeptat, zda-li ho mají. Ukázali mně ho, někde v Alpách natrhaného, plnou papírovou škatuli velkou. Tuze pěkný! Ale nač se starat, aby také u nás diváka překvapoval! Divák má mít také kus fantasie. Já na př. jdu prostě tedy k Dittrichovým, dívám se na škatuli a myslím si zimní krajinu kolem. Nebo jdu do městského parku, dívám se na zimní krajinu a myslím si do ní samou papírovou škatul.

To toho tam mají, když mají Helleborus niger! Jiných zimních sněhových rostlin tam přece nemají — žádný »Chlamidococcus nivalis« nebo »Chlamidomonas flavovirens« nebo »Encylonema Nordenskjöldii«,*) a jsou se svým zimním botanisováním hotovi náramně brzy! To si člověk u nás zabotanisuje jinak! Šel jsem ve čtvrtek minulého týdne dopoledne na Žofín. Bylo to zrovna po Národní Besedě. Kouzelný dojem! Celá h r o m a d a nejrozmanitějších květů ležela tu před sálovými dveřmi,

*) Prosím pana sazeče, aby dal zde trochu pozor; mne to stálo ukrutnou práci, než jsem těchhle několik divokých slov napsal správně!

zrovna jen jako smetí — fíkusové listy, hyacintové proutky, ba i růžičky celé — a ty docela i s drátky!

Já mám ty květy na drátkách náramně rád! Já bych celou přírodu nadrátoval. A proto jsem se s upřímným potěšením díval na to kluziště, které bylo panu hostinskému povoleno zařídit tu mezi stromovím. Jaký krásný, hladký led! Ten musí těm starým mladým, košatým nekošatým stromům jít náramně k duhu — když se tak ty ledové kříšťálky tvoří, ostré jako jehly, tvrdé, rozpínavé, když vnikají do kůry a pod ni — zvláště ale když je takhle po několikráte obleva a kříšťálky tvoří se vždy zase znovu — uvidíte, my si tam brzy budeme musit nějaké stromy zrovna nadrátovat, když tam nějaké budeme vůbec chtít mít. Ale zapotřebí jich patrně není na Žofíně, »smaragdu vltavském«.

Jenom náhodou jsem ale připaď na ten potěšitelný úkaz. Jsemť člověk naivní a chtěl jsem se — ne, nesmějte se mi — chtěl jsem se po Žofíně projít! Obešel jsem tedy budovu sálovou — a tu jsem ovšem stál: hradba z prken jde kolem kluziště až k zídce, uzavírá obecenstvu půl ostrova — nu ano, co pak je Žofín pro obecenstvo? pro naše procházky hloupé?!

Je to naivnost! Ne, ne — Žofín není pro občany a pro procházky jejich! To jsme viděli hned vloni v letě, když to nejhezčí, co bylo druhdy na Žofíně, tu krásnou stinnou, tichou, poetickou procházku pod topoly, od říčních lázní až ku jezu vzhůru, prostě uzavřeli, přeřízli, pokazili. Ne k vůli restauraci, nýbrž jen k vůli plovárně zase.

Není pražádná pochybnost: ta plovárna »smaragd vltavský« krášlí! A proto by se mělo v tom směru pokračovat. Naproti plovárně, na východním břehu, je po-

řád ještě kousek ostrova, jak dříve býval; navrhoval bych, aby se tam k řece — upravilo tedy také něco, na př. třeba tedy prádelna říční. Jenom tak laciná, stavěná bez zvláštního namáhání hlavy. Sušit by se mohlo prádlo ovšem pak hned na ostrově, snad uprostřed na tom trávníku velkém, nebo třeba na provazech mezi stromy. Vybílilo by se tuze pěkně. A získal by se z toho i dost velký příjem, kdyby se vybíral za nůši třeba také jen šesták, jako teď na té pískové náplavce před Štvanicí.

Pro »obecenstvo« by zbylo místa pak pořád ještě dost: jedna pěšinka k restauraci, druhá, třetí a čtvrtá k lázním parním, říčním a ku plovárně, a pátá k té prádelně mojí — to stačí! A za dvě leta by mohl náš »smaragd« vypadat už jako odřený knoflík.

Škoda, že »nám« nepatří také ještě Střelecký ostrov! Ten je taky »smaragd«, je však značně větší, a sloužil by té naší zábavě o něco přec déle. Počítám ale, že bychom za pět, za šest let i s ním byli — —

Prosím Vás, dopálil jsem dnes už někoho tou svou moudrou řečí? Jsem dnes protivný — tak jak říkáme hodně protivný — jsem? Vidíte, a nejsem tím ani vinen! Je tím vinen jen ten čertův papír! Satinujou ho, až ho přesatinujou, až je hladký jako sklo, a přece je naše moderní péro na něm pořád plno chlupů a chlup v každém slově!

Všeobecná je už nyní stížnost, že papír nemá více pravé hodnoty, trvanlivosti, že nemá zkrátka ceny. Naříká se proto v úřadech, ve školách, v domácnostech, všude. Ba myslí se již i na opravu nutnou. V Prusku docela je už i státní ústav zkumný, který pánům továrníkům sedí v týle. Ale nač teprv takový ústav. Každý

laik si může sám přisvojit soud jistý a zcela spolehlivý! Chce se čtenář naučit těm štrychům? Prosím — prosím!

Nejprvé se tedy zkouší papír, zdali se neláme a nerozedírá třením. To je jednoduché. Vezmeš arch, rozestřeš jej, vezmeš do každé pěsti jeden jeho konec a teď mneš a třeš pěst o pěst, až třeba zmodráš. Dříve unaví i nejsilnější člověk, nežli takto rozetřeš papír dobrý.

Pak se zkouší, zdali se netrhá snadno. K tomu slouží Hartig-Reuschův »trhací strojek«. Vezmeš druhý arch, vystřihneš z něho dva proužky 18 centimetrů dlouhé a 15 millimetrů široké, zapevníš je do dvou svorek stojících proti sobě — ocelové péro zatáhne a rafije na stroji již ukazuje, při kterém stupni papír se trhl.

Na to se zkouší, mnoholi je v papíru hadrů a mnoholi slámy. Buď cestou lučební nebo prostě »vážkami na popel«, vynalezenými mechanikem Postem. Vezmeš tedy arch třetí, spálíš jej, položíš popel na vážky a už to poznáš!

Následuje ještě tedy zkouška na dříví v tom zboží. Ta je nejkratší. Vezmeš čtvrtý arch, pustíš na něj kapku rozpuštěného phloroglucínu, smíšeného s kyselinou solnou, a dřevo v papíru obsažené ihned zrudne jako purpur.

Ovšem je technika moderní velice pokročilá. V jediné knize papíru je skoro každý arch trochu jiný, a proto, co Jsi učinil s archem 1—4, musíš opakovat také s archem 5—8 a pak — —

Pro pána boha! — teď se už i čtenář zlobí! A já to myslil s ním ještě přece dost poctivě při téhle věci! Ba já jsem chtěl čtenáři vypravovat také ještě i o tom nejnovějším vynálezu papírovém, zdárném a krásném!

Amerikáni dělají nejnověji z papíru i obuv, domácí, bálovní, cestovní, všechnu! Je prý k neuvěření lacina, k neroztrhání pevna a zázračně pohodlna a lehka. A slouží prý nejen co obuv, nýbrž hodí se majiteli ještě i ke všem účelům jiným, ku kterým se papír vůbec hodí.

Moje Klárka (já teď miluju Klárku) vezme tedy svůj růžový pantoflíček, napíše mi černým ingoustem na něj svůj milostný vzkazek, přilípne tříkrejcarovou známku a hodí jej do poštovní skříně.

A já si v sobotu po obědě zuju pohodlně boty a navečer odešlu z nich do tiskárny jednu s cedulíčkou: »Pane Metlický! Tak zde, prosim, máte tu moji dnešní botu....«

Národní Listy 6. února 1887.



ROZKOŠNÝ ČAS. — V PRAŽSKÝCH KRÁMECH ZA PĚT LET.*

V P r a z e, 5. března.

Rozkošný čas! Nechť spatřujeme na Zeleném trhu hromádku něžných rostlinek na polívku krajtlovou, nebo ošatku zelených lístků na spařený špenát, nechť se zadíváme před hokynářským krámem s pravým porozuměním na talíř tvrdě vařených, čerstvých vajec, nebo pod podloubím na stažený zadeček kůzlečí či jehněčí, nechť se procházíme za dne po střechách a žlabech a nasloucháme tu zamilovanému štěkotu vrabců, nebo usedneme si za noci někde za komín a rozechvíváme se něžným mňukotem kocourů a koček — všude jaro, mladost, láska! Rozkošný čas — rozkošný čas — znalci tvrdí, že prý bude letos náramně mnoho koťat! Souvisí prý to nějak s tím masopustem dlouhým.

Rozkošný čas! Sníh zmizel už i s nejvyšších vrchů pražských. Na Střeleckém ostrově květou už vrby. A Vltava už smrdí. Tu pak není divu, když lidské srdce zatouží po vycházkách — ven, ven již do přírody!

A když jarně roztesknění lidská mysl zalétá přes časy a léta zpátky, ku vlastnímu svému jaru, k bývalému mládí! Je mi tak ouzko, tak pukavě ouzko; teď při vzpomínkách! Vzpomínám si, jak jsem s trojníkem v ruce šel ke kupci a koupil si tu sladkého dřeva — víc než trojník jsem totiž nikdy neměl a něco jiného než sladké dřevo kupec za trojník nedal. Jak jsem pak žvejkaje si kráčel vzhůru k Jelením příkopům. Jak jsem si tam neomylným okem vyhledal nejpěknější větvičku bezu. Jak jsem ji kudlou uříz', kudlou otlouk a kudlou upravil v píšťalku umnou. Jak jsem si pak usedl na lávku a z píšťalky loudil ty nejkrásnější na světě písně. Jak mne při tom hlídač chyť, jak neuctivě se mnou promluvil a jak mi pak uzmul tu placatou, pěknou, zelenou čepici moji. A jak jsem šel s plačky domů a od otce dostal výprask — ach bože, já si myslím, že už teď ani nikdy není takové jaro milé, nikde takový bez, nikde tak sladká píseň a nikde takový výprask krásný! Nebohá mládeži — ty už ničeho neužiješ!

Už vanou větry jarní, už se zdvihá led, už se díváme na každého kolem letícího vrabce, není-li to vlaštovka, už táhne a vandruje všechno a také člověk cítí touhu tu k dáli. Šťastní, kteří mohou vyhovět té touze svojí! Kdo ale nemůže — nu, je alespoň jako ta nehybná Mahomedova hora: Mahomed sám si k ní přijde. Také k nám nehybnějším, na ulici a chodník svůj připoutaným Pražanům zavítá sem zase tedy část toho vandrujícího, poletavého lidstva »cizinstva«. Podívají se na nás, jak vlastně vypadáme, a my s dychtivostí zahledíme se zase na ně, jak se jim líbíme asi. Což o to — Praha se jim líbí, to víme; každý praví, že není druhého města, jež by se jí rovnalo krásou; ale to se jim nelíbívá, jak že my v té

Praze žijeme, jak si v ní počínáme. A vědomí toto nás tísní, někdy až ku zášti k tomu cizímu lidu popuzuje! Vždyť je ale přece jen v naší vlastní moci, abychom se zbavili té tísně, abychom mohli být pyšni nejen na Prahu krásnou, nýbrž i na ten pražský život svůj, aby také každý cizinec uznal, že umíme tedy žít plným proudem časovým, že nevypadáme zadřímle jako kterékoli městečko venkovské, ležící stranou od silnice!

Takováhle řeč by nás však svedla dnes k čiré opravdovosti — ku podivu, že každá zmínka o Praze Pražana ihned k opravdovosti svádí! — a opravdovost není ani »v nynějším duchu a směru českém«. Také k ní věru netíhne nedělní moje rozpoložení. A snad jí tu konečně opravdu není ani zapotřebí. Už pražské obecenstvo samo se úkolu chápe. Hôtely, kavárny a restaurace zřizují se s tak nákladnou krásou, že lákají k sobě stejně cizí jak domácí. Ba i krámy jednotlivé přetvářejí se už v pravé salóny, ve skutečná musea ozdůbek architektonických. Zvláště ale krámy a obchody s potravinami, dle dobrých vzorů z ciziny.

Pražané zaujímají vůči těm reformám arci dvojí stanovisko. Jedněm je v mramorové, křišťálové a zlacené nádheře, řekněme přímo: v té úhlednosti a čistotě nevolno, a vyhýbají se jí. Jiným je »to všechno ještě málo« — »ach to mají jinde zcela jiné věci, jinou ještě krásu!«

Však to bude také u nás tady, moji drazí, však to bude! Jen vyslovte jakékoli svoje přání! Jen si napněte svoji fantasii. Já na př. kdybych

— — — — — — — — — — — — — —

Bude tomu tyhle první březnové dny zrovna pět let — bude se tedy psát rok 1892 — když si jednou vyjdu k večeru na procházku. Den byl překrásný a vzduch

je i teď v podvečer ještě pružný a teplý. Žíly mi hrajou, prsa se mi šíří, oči se kolem usmívají — jaro provádí své kouzlo. Ale co platno nejjarnější cítění, co třeba i poetické nadšení, když člověku se hlásí potřeby životní, když se dostavuje šest hodin po obědě vždy zase jakás prázdnota vnitřní, když počíná se ozývati hlad — ano — prosaický hlad? Drží se mých myšlenek jako dítě maminčiných sukní, volá na mne jako na matku: »Ukoj mne — ukoj!« Nu, co platno, koupím mu tedy něco a vezmu to domů k večeři!

Tuhle v tom uzenářském závodě jsem ještě nebyl, je zcela nový, podívejme se tam!

Pěkný dům rozlehlý, a věnován svému obchodu celý. Façada, mistrné dílo Wiehlovo, vyvedená velmi případně a celá z úběle egyptské, jež jak známo vypadá jako lehýnce nakouřená mořská pěna. Ve výši prvního patra z téhož materiálu rej amoret, dle nákresu Myslbekova; sluší jim výtečně ta egyptsky úbělová barva, těm nahým andělíčkům; vypadají jako nauzené děti. Ne, na co teď už na všecko lidé přijdou!

Vstup pohodlný, jen dva mramorové, karárské stupně; je to dobře, schodů nemiluju. — Až jsem se ale leknul! Chlap tu přede mnou jako hora, portýr! Salutoval, vyzdvihl hůl na znamení a tympány a trumpety spustily tuš. Dvě bíle oblečené panny otočily mne bleskorychle hedvábnou stuhou a jdouce baletně pěkným krokem vedou mne vysokým vestibulem skrz dvě řady černě oděných, hluboce se klonících sluhů. Pozdravuju a děkuju na všechny strany.

Mohutnou portiérou, jejíž žluté, hedvábné řízy po obou stranách jsou překrásně zavinuty, vstupuju do jakés místnosti velké. Vidím, že to sál — obrovský sál,

proměněný v tropický lesík. Skupiny rozkošných palem luzně vábí k pohodlným divanům, šumné vodotrysky hrají ve všech barvách a mile omžené světlo elektrické rozšiřuje kouzelnou záři. Moje dvě panenky vedou mne k jednomu ze sedadel; nechávám se bez odporu jimi vést, jsouť panenky pěkny.

Sotva jsem usedl, vyhrnulo se tu z postranní houštiny, jako by z kulissy, asi třicet baletních tanečnic, mladých, svěžích, a postavily se už do posice divadelní. A v tom už také spustila skrytá, krásná hudba — patrně velký orchestr — a tanečnice začínají luzný svůj rej. Avšak hudba přechází záhy do piana, silný jakýs zpěvácký sbor přebírá vůdcovství v tom harmonickém ruchu, — také ale ten vládne jen po několik taktů, najednou se vylupuje z něho duetto, soprán — bas, z orchestru vynikají téměř již jen harfy, sbor klesá jen na laškovný bzukot průvodní — dojem kouzelný! Rozumím výborně slovům: sdělují mi »lístek jídelní«. Sladký soprán provolává jednotlivá jídla: »klobás — jitrnice!« markantní bas udává cenu jejich: »dvacet nových — deset nových!« Skladba od Dvořáka — výtečná! Zvláště pěkně vyjímá se občasný refrain: »Chleba a křen«, při němž také zas průvodní sbor a orchestr pronikává do plné síly.

Dívám se na tančící, kroužící se balet, poslouchám hudbu a zpěv. Pojednou, po jubilejní koróně obou hlasů, hudba skončila. Balet zmizel. Nastalo ticho hluboké a významné. Porozuměl jsem, že nyní mám tedy volit z nabídnutého zboží. Vstal jsem z pohovky, mé dvě průvodkyně otočily mne znovu bílou stuhou, a než jsem se nadál, stojím na jakés estrádě a hledím do jiného, velkého sálu, naplněného samými stoly z bílého mramoru,

po nichž rozloženy vonné lahůdky nejrozmanitějších uzených druhů. Vedle mne — kde se vzal, tu se vzal — stojí elegantní, vysoký pán, v obleku salonním, s tlustým zlatým řetězem kolem krku: položil pravici uctivě na prsa a hleděl tázavě na mne. Kolem všude ticho — hluboké ticho.

Pochopil jsem: nyní nastal okamžik rozhodující. Učinil jsem tedy důstojně jeden krok ku předu, nadzdvihl levou rukou poněkud klobouk a pronesl hlasem jasným, ale nikoli chlubným: »Za pět krejcarů cerbulát!«

Tuš! »Sláva!« ze sterých hrdel. A přede mnou stojí překrásné děvčátko — Amor a drží cerbulát v elegantním obalu bílém. Chci sáhnout po svém zboží, avšak vysoký pán zabraňuje mi v tom pokynem lehkým: »O prosím — nač by se panstvo u nás tak obtěžovalo — některý sluha to donese Vašnosti domů!«

Mrak sluhů se přihnal, hudba hrála, sbor jásavě zpíval, balletky mne obklopily — jsem zas na ulici. — — — — — — — — — —

Vidíte, tak asi to bude vypadat tedy v pražských našich krámích! Za pět let — za kratičkých pět let, soudě dle pokroků posavadních!

Národní Listy 6. března 1887.



JARNÍ.*

V P r a z e, 26. března.

Nevídáno — to jsou štráchy! Takové hloupé jaro si myslí pánbůh ví co, když dlouho nejde, a že se už nemůžeme dočkat, a že zrovna už umíráme touhou — no to se rozumí! Copak si myslí, že my nevíme, jak bude letos vypadat? Nebo že očekáváme od chudinky něco nového, něco naprosto nevídaného, něco, při čem nám sluch i oči přejdou? Kdybychom chtěli, hned dnes mu dopodrobna řeknem, jaké letos bude a co že z něho bude, a má-li kus poctivosti v těle, »ne!« nám neřekne, to víme! My víme už dnes, že listí se bude zelenat. Bez že bude vonět. Růže že se bude rdít. Slavík že bude zpívat. Slunce že se bude usmívat. Větérek že bude vát vlažně. Les že bude šumět. Potok že bude bublat. Čeští básníci že se budou zrovna vztekat a ti z nich, kteří ve všech časopisech českých týden co týden nebudou mít otištěnu alespoň jednu svoji báseň, že zajdou si někam do tiché houštiny lesní, položí se tam řadou a zhynou v bolestech přímo děsných. Bude jich arci zdánlivě škoda, ale —

»příroda jediná ví, co chce a proč to chce«, a »příroda má vždycky dobře«, dí Goethe.

Ano, tak bude, tak musí jaro letos vypadat! Jediná věc, kterou má na své vůli, jest, že nás může nechat na sebe ještě chvíli čekat. To je nám ale už hrozně jedno, my víme, že přijít konečně musí, a pak — my žijeme i bez něho jarně, když chcem. My máme jaro už v kalendáři. My odbyli si už »první jarní den«, ať se líbilo jaru nebo ne. My složili už kožichy a bufy, a oblékli jarní kajdy. A nerozmyslí-li si jaro ten svůj hloupý zápas s naší pevností a bezohledností, my si odbudem věru bez něho i veškeré jarni svátky, na Morani, na Slamníku, na Fidlovačce, a třeba i ve Stromovce tedy také ještě »první Máj«! Bude to alespoň zvláštní jux: na Morani budeme své milé přísahat věčnou lásku v zimních rukavičkách, na Slamníku budeme se válet ve sněhu a na Fidlovačce se budem po Botiči klouzat — padneme-li, ublížíme-li si, nastydnem-li, promrznem-li — dobře na to jaro! Proč je tak hloupé!

Ale na dvojí věc bych upozornil stran těch jarních svátků, a to raděj hned dnes, než zejtra. Jedna není nova, je prastara a týká se tedy toho velkonočního pondělku na Morani čili na Slovanech neboli v Emauzích. Je známo, že kdo vůbec v Praze a jejím vůkolí miluje, o velikonoční pondělek zajde si na pouť do Emauz s dotýčnou svojí milou, a tam se jí pod šírým nebem a »na bílou duši« její zeptá, má-li ho opravdu, z gruntu srdce ráda. Předpovídal jí to už po týdny a snad po měsíce: »Zeptám se Tě na Morani, máš-li ke mně srdce věrný« — a proto téhož dne přichází z blízka do Prahy síla venkovských děvčat, vesměs v pěkných bílých šatech jarních, a za nimi rovněž síla venkovských hochů, v nových kašketech

a jarních kajdách. Je to pak rozkošné podíváni jak na venkovany, tak na Pražany, jak tam potají či zjevně druh se hledí přitisknout k družce, jak si podají ruce a stisknou si je ve zbožnou přísahu. Zevnějším bývá pak znakem: děvče dá hochovi malované vejce, hoch dá děvčeti srdce z perníku. Dá — vlastně d á v a l — a to mne bolí. Místo perníku dá dnes hoch bez rozmýšlení lámaný marcipán a místo srdce dá kominíka třeba. Ba stalo se i, že dal husara a kolíbku k němu. To je smutné! Je v tom úpadek starého, v pravdě »srdečného« mravu. Nevážnost otcovských zvyků. Hoši! Čeští hoši! Vraťte se k dávným mravům ku zvykům starým! Dávejte — prosím Vás — dávejte holkám s r d c e! Podívejte se, udělejte mi to k vůli — máte-li mne jen trochu rádi! Tedy? — Já třikráte neprosím o nic ve světě — však já se u pernikářů zeptám! —

A druhá věc je nova a týká se Fidlovačky, jež je jak známo slavnost ševců. Může z ní pojít náramné oživení jak Fidlovačky, tak ševcovského kumstu vůbec. Upozorňuju totiž na to, že z dotýčného kumstu vyšel již i virtuos — Piefke je jmeno jeho, Berlín jeho vlast. Týž Piefke produkuje se na veselých jevištích berlínských, budí sensaci, trží ohlušující aplaus. Poslyšte: Piefke si usedne, někdo z přítomných zuje své roztrhané boty a Piefke mu je za průvodu hudby a před tváří nadšeného obecenstva podrazí v desíti minutách — v d e s í t i m i n u t á c h! A k tomu zdarma! Výkon zajisté obdivuhodný, ba velkolepý. Ale to by bylo pěkné, aby Čech nevyrovnal se Němci, aby náš talent nestačil i na úkol sebe velkolepější, náš švec aby toho nedokázal, čeho zmůže ševčík z říše! — Bratři ševci! Ještě máme do Fidlovačky dnův osmnácte! Bratři, cvičte se dnem i nocí — bratři, pře-

kvapte nás! O průvod slavné hudby se nestarejte. O dostatek diváctva nadšeného nemějte strachu. Ba ani o tom nevylíhniž se pochybnost žádná, že bude dosti těch ochotných a hodných, kteří Vám ku podrážce svěří obuv svoji. Usednou, zujou se, za deset minut se zase obujou a hned kolem nejbližšího flašinetu okusí ovoce Vašeho umění. — Bratři, mé srdce mi praví, že zdarma jsem nepromluvil, na shledanou pod Nuselskými schody!

Ono ale do té doby jaro přijde snad už předce. Snad si rozmyslí ty neplodné truce svoje a řekne: »Copak je mně nějaký ten týden u maminky konečně platen — do světa předce musím —« a pojednou se nám zjeví a bude se usmívat na všechny strany. No — nemá říci, že jsme hrubiáni. My se usmějeme na ně tedy také. My se budeme tvářit, jako bychom byli co nejradostněji překvapeni, jako bychom si byli už zoufali — vždyť víme, co je zdvořilost! Zvláště dámy znají takové pousmání se »na planou stranu« — nu ano dámy, což o ty, ty se budou jaru arci líbit! Mají svoje přípravy jarní už jakoby ukončeny — jediný pravý sluneční den, kukle praskne a před očima se nám zatřepetá pojednou samý motýl.

Je věru zajímavo na procházce ulicemi poslouchat teď v pravo v levo a se ženských rtů zachytávat slova a rčení a obdivovat se, jaké bohatství myšlének, jakou hloubku citu má bytost ženská, když se jedná o — nové šaty! Kdopak by na př. řekl, že prochází-li se houfeček dám po ulici, má v té na oko nahodilé a bezúčelné procházce své dokonalý systém!? »Tak teď, děvčata, prohlížejme si látky«, zní heslo první, základní. A dámy jdou od krámu ke krámu, zastavují se před každým sklem, prohlížejí si krajky a blondy, pozorují stůčky satinu a pliše, a se rtů jim splývají slova moudrá a rozsudky jak

určité tak řízné. »Tahle látka se mi líbí; ale co je do toho — za čtrnáct dní je po ní!« — »Koukej, to by Ti slušelo, šlo by Ti k vlasům!« — »Já nemám puntíčky ráda, mám radši mřížky; ale zcela bez mustru je to ještě spíš podlé módy!«

Tak to jde půlhodinu první. »A teď, holky, prohlížejme si střihy!« A jedna dáma neujde už teď pozornosti houfce, oči kloužou od hlavy k patě a někdy zůstane pojednou stát houfec celý, zkoumá a hledí, povídá si a dá se do chechtání. Pozorovali jste už někdy, že dvě dámy se potkají a přejdou, najednou pak na osm až deset kroků od sebe, se ohlédnou, zůstanou stát a jedna měří druhou? Chladně, mrazivě, — člověk trne při tom pohledu tak ledovém, tak nepřátelském — člověk se hrozí, že užuž se vrátí jedna na druhou, zdvihne ruku, flinkne — — ale utiš se, človĕče, dámy sebou již zase poškubly, zase se obrátily a jdou — každá svou cestou! Nebyly sobě ani přítelkyně ani nepřítelkyně, ani ženy ani vůbec lidé — spočítaly tu jedna na druhé jenom falble, změřily volanty — byly si navzájem jen asi tolik, co ta dřevěná panna s voskovým obličejem, která stojí tamhle u pana Zatírandy v krámě.

»A teď si prohlížejme mužské, kterým se budeme tedy v těch šatech líbit!« zní heslo k půlhodině třetí.

Líbit — ony vědí, že se budou líbit! Ta samolibá pýcha, to nezvratné sebevědomí!

Prosím Vás, jsou Pražanky hezky nebo nejsou? Někteří cizinci přísahají, že jsou; jiní tvrdí že nejsou. To je nejistota trapná — a my domácí nemáme soudu! Už k vůli téhle jediné, ale předůležité otázce měl by každý přát tomu »Spolku pro zvelebení cizinecké návštěvy v Praze«, abychom slyšeli mínění z úst již nejroz-

manitějších, sebrali úsudků co možná mnoho! Nejen proto, že ze spolku toho kyne nám Pražanům i nepochybný prospěch hmotný, nejen že spatřujeme ve spolku mladém počátek krásné i mužné snahy, aby nám ve světě vrácena byla zase pověst dobrá, již pokalily lež a pomluva, nejen ze stanoviska vlasteneckého, nýbrž tedy také ze stanoviska čistě lidského, řekněme třeba milostného!

Že Praha je krásná, víme už od staletí. Že je také veselá, tvrdí v posledních »Humórech« najisto ty »obrázky z pražských ulic«. Ale — jsme my Pražané také lidé příjemní? — a jsou Pražanky ženy krásné?

Přijď, světe, a posuď — ale honem!

Národní Listy 27. března 1887.



VŠAK ONO NĚJAK BUDE.*

V Praze, 9. dubna.

»Protož volám polem, lesem,
v Čechách že já jen doma jsem!«

Nu ano, to je pěkné — jen že to nic nenese! Člověk tu nic nedostane, Češi člověku — rozuměj našinci »člověku« — ničeho nedají. A názvem »Čechy« rozumím ty vlastní, pravé Čechy, lid, národ. »Přijďte se k nám najíst!« řekne nanejvýš Čech o Štědrý večer, a když host po večeři odejde, dostane — no co pak dostane? — trochu jablek, trochu ořechů a na rozstrouhání trochu sušených hrušek, všeho dohromady za dvacet nových! A o Velkonocích dostane už docela jen malované vejce, tak asi za tři nové, sůl i pepř počítaje už k tomu! Kdyby nebylo známého, starého, věčně ale dobrého vtipu: »Kdo pak snáší tyhle malované vejce?« — »No to se rozumí, že Čech — ten snáší všecko!« — ani by takové vejce nestálo věru za řeč.

To jsou Němci chlapíci zcela jiní! O Štědrý večer stromek a pod ním darů po celém stole. A dají-li o Velkonocích také jen vejce, dají alespoň cukrové nebo atla-

sové, nebo pletené nebo soustruhované, s bonbóny a čokoládou, hračkami a všelikými žerty, stříbrným náčiním a hrstkou dukátů uvnitř, aby obdarovaný mimovolně si zašepť: »Nóbl!« Také vymýšlejí a vytvářejí celá skupení, od roku k roku rozmanitější a duchaplnější, jakož se ostatně u Němců samo sebou rozumí. Dříve obrazili si jenom »velkonočního zajíčka« (»osterhase«), snášejícího vejce nebo sedícího jako kvočna na nich, dnes už obrazí co kvočnu také medvěda, kočku, ba spatřil jsem teď na Příkopech za sklem i čokoládovou kobylu, sedící na hnízdě plném vajec! »Osterhase«, »osterbär«, »osterkatze«, »ostertutte« — pánbůh sám ví, co si páni Němci pod tím myslejí, v knihách to nikde nestojí a v jich tvářích, když to kupujou, také ne. Ale ještě raděj bych zvěděl, co si asi myslí měšťák Čech, když takového »osterhaasela« koupí také a pak si jej postaví doma na stůl a posadí se a zahledí se na něj! Kupují je houfně, do set a do tisíců, vývoz z německé říše do Čech roste v tom směru rok co rok! Jakož také roste ten přívoz umělých, všeličím naplnitelných vajec. Tisíce a tisíce těchto — ostatně vkusných — hraček spotřebují se u nás — a a n i j e d i n á se neshotovuje u nás! Český průmysl! Nebo nám snese donapřesrok vajíčko, že až ztrnem. Co možná neohrabané, co možná neúhledné, a přece budeme číst v novinách chválu »podnikavého, vlasteneckého průmyslníka«. Načež týž podnikavý průmyslník, když uvidí, že ani to n a š e obecenstvo nechce špatné věci draho kupovat a on že během prvních dvou let asi nezbohatne, nechá vlastenecké výroby ihned zase být.

Český průmysl! — Prosím snažně čtenáře, aby dal teď pozor a nezlomil vaz! Napadáť mně právě při tom českém průmyslu — no já jakožto dobře vyškolený

akrobat dovedu ovšem s elegancí, ba i bravurou sebou mrsknout na př. z velkoměstských vajíček na — osvětlení elektrické, ale čtenář není na takové přemety zvyklý, ať se tedy jen pevně drží! Ano, chci mluvit o osvětlení elektrickém a vyslovit naději, že bude naposledy přece snad jednou provedeno i v Praze. Vyskytlať se právě v novinách zpráva, že hodlá si osvětu tu novou do svých ulic zavést Jindřichův Hradec, pak také Nymburk a Písek, ba jmenují se města po Čechách ještě jiná. Když jsem svého času četl, že elektřinu zavedl si Hörnesund — městečko to nalézající se daleko na severu ve Švédsku, až 400 kilometrů nad Štokholmem a čítající téměř 4000 obyvatelů — ovšem jsem si na Prahu ani nepomyslil — nu ano, Hörnesund a Praha! Když jsem pak četl, že má elektřinu také již Triberg ve Švarcvaldu (2500 obyvatelů), pořád ještě jsem se nevzrušil — vždyť Švarcvald a Praha! Ale teď, když čtu Jindřichův Hradec, Nymburk a Písek, teď se naděje už skutečně počíná budit! Jak pak dlouho to může trvat, Ty moje nebe, a po elektřině sáhnou městečka již ještě menší a pak už také městýse a vsi! Oddolají svůdnému příkladu na př. Vršovice, Dejvice, Libeň? Vysočany, Košíře, Břevnov? Střešovice, Ďáblice, Kocourkov? A nepovstane pak, nemusí mezi námi povstat pak neúmorná, konečně i vítězná agitace, aby se Praha tedy na př. k Dejvicům přimkla, aby s nimi splynula v jednu obec, by stala se účastna čilé, v pravdě pokročilé správy obecní a tím získala si konečně všech vymožeností nové doby?

Ovšem — budou-li jen Dejvice pak chtít Prahu přijmout! Nebudou-li se hledět spíše spojit s blízkým a stejně čile si počínajícím Kocourkovem, se Střešovicemi, se Šárkou a Podbabou! Doufejme ale, že slavná obecní

správa dejvická nebude činit pak obtíží z příčin snad jen malicherných! Důvody vlastenecké že zvítězí nad ohledy na nějaký ten prospěch okamžitý! A především že nezvítězí pak starý předsudek proti nám Pražanům, tedy arci jenom jaksi »zábranským« — vždyť ty doby už přece minuly, kdy jen uvnitř spořádané obce bydleli lidé slušní, a herec a muzikant a jiný lid pochybné ceny musil bydleti mimo brány místa, tři sta kroků od městských příkopů!

Však ono nějak bude, však se smluvíme! Vím něco, co bude na členy slavného obecního zastupitelstva dejvického najisto působit, ať už jsou ti členové svobodni nebo vázáni. Míním: mladistvé dcerušky staré naši matičky Prahy. Už jsem si totiž tu svou onehdejší otázku, jsou-li nebo nejsou-li Pražanky hezky, rozluštil sám a sám. Nikoli ovšem bez namáhání, ale pomocí své vrozené podšitosti ještě dosti rychle. Postavilť jsem se včera k několika kostelům, kam hrnula se děvčátka k návštěvě božího hrobu, vzal jsem do ruky notiční knihu a tužku a dělal jsem čárky: v levo jsem psal nehezké, v pravo hezké. Šedesát dvě percenta napočítal jsem hezkých! Roku 1873 jsem je také počítal a tu jich bylo jenom 47 procent. A roku 1864 docela jen 22!

Domnívám se alespoň, že jsem je oceňoval a počítal správně. Mám ovšem přítele a je to muž velice moudrý a zkušený a ten říká: »Víš, ženským přibývá krásy stářím — totiž mužským stářím; čím starší muž, tím více vidí ve světě hezkých ženských. Když muž je mlád, je mu málo která, když je stár, je mu každá dosti hezká!« — No, no, každá! — to předce snad né!?

Ale ať už je tak nebo tak, ať přibývá hezkých ženských v skutečnosti nebo v domyslu, tolik je jisto,

že by měl být člověk pak proti nim a jich svůdnosti tedy nějak chráněn. Nejlíp snad zákonem. Nedávno teprv jsem četl, že totéž uznal již jistý moudrý soudce v Anglii. Odsoudil sice jakéhos muže co »svůdce«, musil prý ho dle zákona odsoudit, ale učinil to jenom s politováním. Rozumoval při tom nahlas a asi následovně: »Vlastně safraportská věc, když není muž proti dojmu ženské krásy praničím chráněn. Mužská nevinnost je předce také nevinnost, ne? Neměla by být tedy před zákonem rovně chráněna s nevinností ženskou, dnes, když pohlaví ženské ve všem všudy samo si přeje rovnoprávnosti s pohlavím mužským? A k tomu přichází věc ještě jedna: čím zletilejší muž, tím větší pro něho nebezpečí — toť předce známo! I měl by tedy zákon....«

Ach ano, ano — moudrý Danieli — zákon! Vždyť já se věru bojím, že výše zmíněný můj přítel, muž ten, jak povídám, velice zkušený a moudrý, předce má naposledy pravdu, a když člověk v klidu a rozumu dožije se úctyhodného stáří, řekněme na př. 80 let, že se pak zamiluje do kterékoli 16leté, a celý svět se s ním pojednou začne točit a celý svět se mu pojednou začne smát — — zákon — pro smilování nebes — zákon!

— — — — — — —

P. S. Čtenář snad dnes pozoroval při mně jakousi rozzlobenost, roztrpčenost? Má pravdu — cosi takového nedá se ani zapřít a vykouká to z každé řádky, z každého slova. Ale řeknu čtenáři příčinu:

Dnes časně z rána, jakmile jsem vykročil z domu, potkal jsem — dva naše poslance říšské. Na lačný žaludek!

Národní Listy 10. dubna 1887.



KOLEM PRAHY.*

V Praze, 16. dubna.

Všeobecný jde teď stesk v novinách, že naše pražská policie je na nás příliš přísná. Ty moje nebe — co pak bych já měl teprve říci! Kolikráte ublížila letos jenom mně! »Hody, hody, do provody«, znělo to tenhle velikonoční pondělek hned z rána za mými dveřmi, dětskými, tenounkými hlásky, a honem jsem tedy otevřel. »Hody, hody do provody —«. — »Kde pak máte pomlázku, proutek s hadříčky a vaječným pouchem?« — Drobní vykonavatelé tisíciletého zvyku upřeli své nevinné, hloupoučké oči na mne: »Proutek by zahlíd strážník a sebral by nás, že koledujem!« — Tak! Tedy mám přijít už i o tu nejposlednější radost svoji, o své koledníky, na něž se vždycky už po čtyry neděle napřed těším! A nepřišel jsem beztoho také už o masopostně ostatkového »Bachusa«? A nepřišel už i o svaté »tři krále«? Třetí tedy už atentát letos během tří měsíců! Že prý představitel Bachusa býval ožrala pouhý, dávající lidem nemravný příklad. Co pak má být Bachus střízliv? louskat růženec? A že prý ti »třikrálové« byli obyčejně

jenom flamendři, kteří hleděli se dostat do domů k vůli rozpustilostem, ba kteří i kradli. Ty můj bože, což není takový tříkrál konečně také jen člověk? podrobený různým slabostem lidským? Oni chodí ovšem vzdor policejnímu zákazu přece, ale jen tedy kradmo, jako ti králové po pohádkách, a pouť jejich stává se tím tak dojemna, že člověku až srdce svírá. Zahlídl jsem je letos na večer zrovna na Příkopech. Jeden z nich byl k vůli strážníkům vstrčil hrnek s hořícím kadidlem do kapsy u kabátu, kabát mu chytl a potentát strašně smrděl. Jeho královští soudruhové váleli se smíchy po zdi.

Ach — Praha se stává strašně fádní! Tak tichounká, tak upjatá, skoro mrtvá! Jaký to rozdíl: dnes a před pětadvaceti lety! Tenkráte jsme ovšem také už na př. nesměli si po ulicích zazpívat v noci; ale my jsme zpívali přece, za prvé proto, že jsme měli překrásné hlasy a za druhé proto, že by nás to bylo bývalo zadusilo. A tenkráte jsme měli nejenom Bachusa v každém nákladnickém domě, ba téměř v hospodě a v kavárně každé, nýbrž jednotlivci odvažovali se o masopostních ostatcích maskováni za bílého dne i na ulice a hleděli jižní karneval rozproudit po těch naškrobených ulicích pražských. Mnoho jich ovšem nebylo, těchle smělců: jeden přestrojený za žida s pytlem (sebral ho policajt zrovna na rohu Ovocné ulice), pán a dáma v benátských škraboškách a dominech a kdosi s falešným nosem (moje skromnost mi nedovoluje uvést zde celé jméno toho pána); ale posud žijí čtyry ty osoby ve vděčné paměti mojí a srdce mi při vzpomínce skáče radostí. To bylo to, že jsme si tenkráte mysleli o životě politickém i společenském: jenom chtít a už že to půjde! My tedy chtěli. A ono to nešlo.

Vždycky mne bolí, vidím-li, že hyne velký talent. A my Pražané, myslím, máme takový talent velký, skoro až o geniálnost narážející — ty naše okázalé slavnosti a velkolepé průvody, ten nepřetržitý řetěz plesů a zábav, celý ten náš život více hravý než opravdový je toho svědkem — a Praha by byla snad nejveselejším městem na světě, kdyby rozhodoval jen talent, ne také úspěch politický a rozkvět hmotný. Pražan se cítí napořád jakoby pod pokličkou, je stále tísněn a hledí se zbavit té tísně. Nikde jinde nepanuje proto takový spěch opustit město hned časně z jara a vyrazit pro celé leto někam na venkov; nikde jinde není o letních nedělích a svátcích takový vandr do vzdušného vůkolí, tak prázdná pak ulice, tak hluchý život.

Užuž to námi věru zase škubne. Sotva že se sluníčko trochu na nás pousmálo, už rozkvětly jarní naše slavnosti národní v Emauzích a v Bubenči a v Nuslích napočetli novinářští páni reporteři navštěvovatelů do 20 až 40.000. Ba mohli referovat, že i zahrady hostinské již byly plny a Pražané že skutečně mrzli při pivě a mazaném chlebě. Ovšem se po slavnostech pohoda ihned zase zhatila; ale teplejší dny jsou předce už jen »otázkou času« a jakmile nastane trochu toho slunečna, nic na světě nás více nezdrží, husitská krev naše opět vzkypí a my vyrazíme z města ven do nového zápasu a boje! My víme již napřed, že ten boj náš je beznadějný, zápas že skončí zase jen porážkou naší; ale tím obdivuhodnější je statečná odvaha naše — svatý Ludvíku, ochrano všech, kterým hrozí kyselé pivo, svatý Brikcí, mocná ty záštito proti tvrdému byfstyku a bolení břicha z něho, stůjtež při nás, klesajíce a hynouce vzýváme a velebíme Vás!

Ještě je dosud ticho. Nepřítel, výhodně rozložený po venkovských samotách i místech výletních, ještě se téměř nepohnul a mžourá očima jako liška, když leží před doupětem v trávě. Jenom někdy pohne rukou a vezme hrníček s barvou zelenou a natírá plaňky, nebo vezme sekyru a hřeby a spravuje pumpu, nebo vezme sirku a svíčku a rozsvítí ji před svatým Floriánem, jenž drží konvici s vodou. Nad vraty jeho domu trůní nápis »hospoda«, na tváři jeho trůní mír a poklid svatý.

Kdo není věci blíže znalý, myslil by, že ten venkovský hostinský nečiní na nás Pražany příprav vlastně žádných. Ale on zná zbraně své, on je si vědom, že jemu stačí válečné prostředky právě co nejjednodušší — trochu cichorie, kousek předního hovězího, trochu mouky pšeničné smíšené se žitnou, trochu vody, pouhé jen vody, a pražské voje že do večera utekou jistě, poraženy a rozptýleny, ve stavu zbědovaném až hrůza.

A on je jako rvavý kohout: když prší, je tichý a schlípený; když ale zasvitne slunko, zatluče bojovně křídly, zakokrhá a oči se mu lesknou. Jako by samo to věčné slunko bral za svědka jistého vítězství svého!

A slunko vysvitne a my Pražané se na nepřítele hrnem. Vlak po vlaku přináší nové voje, z parníků velkých i malých blíží se tlupy, všemi pěšími cestami i na válečných vozech po široké silnici přicházejí útočníci, hospodský se jen dívá, v duchu počítá a tvář jeho je kámen. První příchozí vítal ještě lehkým posunutím kulaté čapky, jako když rytíř do šraňku vjíždějící kloní na pozdrav kopí; pak ale už nechává i všech podobných hraček drobných, vyhrne si rukáv a — dává se do nás.

»Poroučíte pivo?« — Tady je: nos se nad ním uhýbá stranou, jazyku je jako v láku — pivo ocet.

»Ne pivo? Raděj kávu? O, prosím!« — Zde tedy máte kávu: nos se nad ní uhýbá stranou, jazyku je jako v povidlech z trnek — káva smrdí. —

»Poroučíte oběd? Kolik obědů — tři? čtyři?« — I dostanete tedy obědy čtyři: polívka voda, maso tvrdé, knedlík modrý.

»Je libo něco ku svačině? O, prosím!« — A máte na talíři kus chleba jako hlína a kus másla jako žluč, plného chlupů i loje.

Sníte to, vypijete to všechno, aby se neřeklo, že jste baby, a cítíte, že máte dost, víc než dost, ba že máte »co proto«. Znaveni, ztlučeni ulehnete někam vedle plotu a čekáte s toužebnou duší, kdy už zahvizdne lokomotiva, kdy zazvoní parník. Ale ještě není konec vašeho ponížení, vaší potupy — vždyť jste poraženi! Sem s tobolkou — ven z ní výkupné — a sice hodně značné! A pak se vítěz postaví k vrátkům, sáhne si na čepici a řekne posměšně: »Račte mne hodně brzy zase poctít!«

A vy skutečně poctíte zase! Snad už poctíváte po dvě, po tři desítiletí, každé leto, každou neděli; ale co vítězové jste se nevrátili ještě nikdy! Co jste se už naužili podskoků a lstí válečných! Podali jste a stiskli při příchodu ruku, usmívali se na všechny strany, vyptávali se na všechny možné věci, do kterých Vám pranic nebylo — výsledek: pivo kyselé, káva smradlavá, maso tvrdé, knedlík modrý. Dávali jste čtyřletému Františkovi, mazánkovi tatínkovu, nové krejcary, lesknoucí se jako dukát — — pivo kyselé, káva smradlavá, maso tvrdé, knedlík modrý. Přinesli jste desítileté Pepičce, mazánkovi maminčinu, červenou pásku na krk — — pivo kyselé, káva smradlavá, maso tvrdé, knedlík modrý. Rozzlobili jste se a vyrazili z Prahy na stranu zcela jinou, do jiného

kraje, k lidem jiným — — pivo kyselé, káva smradlavá, maso tvrdé, knedlík modrý! Kruh kolem nás je železný, nepronikuutelný, n i k d e zráda, n i k d e ústup chabý! —

Divím se, že pražská chuť na výlety nevyvolala si ještě zvláštní literaturu svoji! Že nepíšou se dějiny zápasů těch děsných a nezapisují pro věčnou paměť jmena největších hrdin a protivníků našich. Že některý náš básník nespáchal pro výletníky už zvláštní výletnický zpěvník. Že nevychází po dobu letní zvláštní výletnický časopis. Že se nevydává výletnický kalendář pěkný.

Takový kalendář, určený jen pro výletníky, byl by ovšem vypočten na dobu toliko jarní a letní, jako německý »Gesellschaftskalender«, určený jen pro »lióny«, je vypočtěn toliko na dobu zimní. Zapisoval by si ale do něho každý nejen co by zažil a utrpěl, nýbrž našel by v něm udáno již napřed k d y že bude užívat a trpět. Umějíť to už bezpečně vypočítávat mužové vědci. Německý professor pan Rudolf Falb počítá to dle měsíce a jeho vlivu na příboj i odboj, a český professor pan Karel Zenger počítá to dle slunce a kosmické elektřiny. My nevěříme Falbovi, proto že je Němec, a Němci nevěří Zengrovi, proto že je Čech — čemuž se říká »vliv moderní vědy«. Nakladatel by mohl proto snadně vyhovět zuřící nyní rovnoprávnosti a vydat německý kalendář s pěknými jarními a letními dny dle Falba a český kalendář s pěknými jarními a letními dny dle Zengra. Alespoň bychom se pak nikde s Němci venku nesešli a nepoprali.

Kalendář ale ještě není a postavím zde tedy dle Zengra sám všechny letošní »kalmy« čili d n y m í r n é*)

*) Dle právě vyšlého téhož německého spisu: »Die meteorologie der sonne und die wetterprognose des jahres 1886.«

Aby věděl najisto každý již dnes, na kdy má sebr
všechny své síly k boji.

Jsou to tedy: 17. a 30. duben;
13. a 26. květen;
7. a 20. červen;
2., 15. a 28. červenec;
8. a 21. srpen;
4., 16. a 29. září.

Podotýkám, že ty dny platí ale nejen pro letoše
nýbrž také pro rok příští a pro všechna naše »pozer
ská leta« vůbec. Čtenář si mne může tedy vystřihnc
a dát si mne za rámeček.

Národní Listy 17. dubna 188



NÁRODNÍ LISTY 1888.

NA PŘEDMĚSTÍ A V PRAZE.*

V Praze, dne 3. listopadu.

»Na pravo šíře hledím, na levo zrak bystře otáčím« a mám vztek. Také mně ani ve snach nenapadne, abych se s ním tajil. A čtenář, který je od starších už let členem Matice české a má její mapu »Praha a vůkolí«, najde na té mapě prasnadno předmět mojí zlosti — Praha jím není!

Vždyť to věru není už ani k vydržení! Co pak je to pro Prahu, pro tu slavnou, krásnou, bohatou, srdečnou, mateřsky laskavou Prahu nějaké jen trochu slušné, hodné a upřímné vůkolí? Vyrostlo nám to zrovna na zádech a domnívá se to, že by to i bez nás bylo teď na světě něčím! Schovalo se to orlu pod křídlo a vylítlo pak ve výši kousíček nad něho a teď se to nazývá »králem!« Ještě že se pánbůh postaral, aby stromy nerostly zrovna až do nebe! Karlín je už hotov: vedle něho strmý Žižkov, za ním erární louka — Karlín už neporoste. Smíchov se roztáhne ještě ku Slíchovu a má pak už také konec. A

Vinohrady? Vinohrady se svalí jednoho dne prostě dolů do Nuselského údolí — to je přece vidět — a bude po všem. Přiznám se, že na to už čekám — Vinohrady jsou nejpyšnějším, nejchlubivějším z těch nárostků Prahy — já je nemohu vystát!

Musí se svalit — »pýcha předchází pád«, a takové moudré, staré, vyprubované přísloví se přece nezablámne k vůli nějakým Vinohradům! Předce k nevystání už, tahleta pýcha! Vždyť jsme četli věru i na tomto, jenom kráse a pravdě věnovaném místě (a bylo to k tomu ještě zrovna předevčírem, v den tedy sváteční!) o Vinohradech, že prý je to město čistě »moderně«, ba prý »vzorně« spravované — zastrč si tu »špičku« do kapsy, stará Praho! Nu, ano, »moderně«, čili nově! Jak pak se má nebo může spravovat takové včera teprv slepené hnízdo?!

Co pak tam ale vlastně máte, v tom svém Karlíně a Žižkově, na Vinohradech a na Smíchově? Domy. Ulice. Někde nějaké náměstí. Snad radnici a kostel. Tu a tam kousek dláždění. To ale všechno je už odedávna u nás, to jste odkoukali, odstavěli Praze! Něco originálního, zvláštního, vašeho — i ani zdání! A i to, co máte, od kdy pak to vlastně stojí? Vždyť vás pamatujeme ještě dobře, vy mladá pýcho, jak jste vypadaly před třicíti, před čtyřicíti lety! Široká, zaprášená silnice, v pravo v levo za škarpou nízká zídka, za zídkou v pravo v levo kus zelinářské zahrady — Smíchov! Dvě silnice pod pravým k sobě úhlem, k Nuslím a k Vršovicům, trochu polí a mezi nimi nějaké ty meze, hospoda »u Jelínka« — Vinohrady! Zase silnice, zase trochu zelinářství, pak dvě kořalny a »Laipcik« — Karlín!

Ani svoji historii ještě nemáte žádnou! Kolik pak jste — na př. — měli tam venku už svých měšťanostů — he? A my jich už měli do set! Když si tak vzpomenu na tu »primátorskou« síni na naší radnici pražské! Na tu hrdou podobiznovou galerii měšťanostů našich! Sbíráme si je tu sice teprve asi půl století, ale teď už se člověku při pohledu radostí zrovna prsa úží — jak pak bude, až budeme sbírat aspoň takhle dvakrát, třikrát tak dlouho! Tolik zásluh a předce — podívejte se jenom — předce všude taková jednoduchost! Ani zdání o parádě jakés, všichni jen tak po domácku: černý frak, černé spodky, bílá vesta, bílá kravata, několik řádů — člověk je vidí zrovna před sebou, jak sedí v široké lenošce doma, jak si spokojeně zapalují dýmku. A na většině tváří ta skromnost! Ani památky o píše a chloubě — věru že by nepřekvapovalo, kdyby někde řádkou byly tu pod obrazy tabuličky a na nich nápis:

»Ptáš se, co jsem uďál? Mnedle
zeptej se zde toho vedle!«

Ano, to pak působí! Zde člověk něco vidí, zde si předsevezme: »Počkej, budeš také něco!«

Praničeho nemáte, vy tam venku! Říkáte, že jste se vystěhovali z Prahy »k vůli zdravějšímu vzduchu«. Ani bych se k tomu nepřiznal, že nesnesu velkoměstského vzduchu, a k d y b y, byl bych alespoň důsledný a nehrál si pak tam venku tedy pojednou zase na »velkoměšťáka«! Já ale vám řeknu, proč jste se vystěhovali z Prahy. K vůli živobytí, k vůli l á c i! Že se tam platí trochu menší činže, že tam na brambory není akcís — ano — je to hanba! Však vy to sami cítíte dobře a proto stavíte do-

my a domy, jen abyste vylákali přistěhovalce ještě další a měli spoluvinníků do tisíců. I s pánem bohem, stěhujte se všichni, kdož nejste dost stateční — stěhujte se třeba až do Vinoře nebo někam k Jenči, alespoň zůstaneme v Praze hezky mezi sebou — my Pražané praví, my kteří s chvějnou rozkoší platíme pánům domácím těch několik nepatrných stovek, kterým maso pak teprve do opravdy chutná, když je na libru šestákový akcís, a kteří nefňukáme pořád jen o tom »vzduchu« — o tom »nesnesitelném vzduchu!«

Nám, vidíte, je v tom pražském vzduchu, o něco snad hustším, náramně dobře! A chceme-li trochu řídčího, no vždyť můžeme snad do svých sadů? Máme tu na př. krásné ty sady na Karlově náměstí. V letě tam ovšem nebylo pro nás místa, nechtěli-li jsme i za pouhé usednutí už nějaký peníz platit; ale teď na zimu postavila tam dobrotivá naše městská správa hezounké lávky, teď si tam můžem i sednout! Využitkujme té příležitosti, s jara lávky beztoho zase zmizí.

Nebo máme náměstí sv. Václava. Tam je teď pravá rozkoš. Dosti dlouho se nevědělo, co že s ním, s tím náměstím, a jak je vlastně upravit tedy. Cítilo se dobře, když na hořejším konci dostavěno museum, budova tak velká a krásná, v pravdě monumentální, že by se mělo něco rovněž monumentálního a krásného, jakožto protiváha, postaviti také dál dole. A myslilo se na ledacos. Na sousoší velké: nějaké snad skupení vlastenecké, z mramoru a bronzu. Pak na velký fontán, jaké jsou na př. v Římě: červený, svítivý mramor, kaskády hrnoucí se s výše, lesknoucí se rozmety vodní. Konečně rozhodnuto: staví se tam veřejný záchod. Ne sice příliš velký, ale pěkný!

Geniální myšlénka, bez odporu, postavit zrovna doprostřed Václavského náměstí veřejný záchod! Jinde, na př. tedy v Paříži, podobné ústavy se staví do »pasáží«, do průchodních domů, kde přístup je prý zcela »nenápadný a volný«. Arci, může to mít svoje výhody, ústav snad vyhoví tam praktickému účeli svému dosti dobře; ale k ozdobě města nepřispívá pak jistě!

Vůbec s radostí pozorujeme, že otázka, jak náměstí Václavské upravit, i jinak ještě blíží se teď svému rozluštění a konci. Se stromořadím pryč, tomu se tam nedaří! Znenáhla vysazuje se náměstí jinak: oznámeními, sloupy, sodovými kiosky, tramwayovými čekárnami, veřejnými záchody, a vida — to se daří!

I jiná místa, veřejným záchodům v Praze určená, jsou volena stejně šťastně. Na př. na Uhelném trhu. Zrovna uprostřed potravin a květin — gustiósní místo! Arci je tam prostora jen malá, a prodavačky sedí už jedna na druhé, ale ať sedí ještě jedna — na — druženji — bude to tam pěkné, příjemné, zvláště za letních paren! — Nebo na př. na — — ale ne, vždyť já jsem se svou řečí zbloudil!

Chtěl jsem ještě říci, že kdyby nás netěšilo snad ani Karlovo ani Václavské náměstí, ani kterýkoli jiný z našich sadů, můžeme my Pražané ještě dál a zcela jinam: přes řeku na levý břeh do sedmé čtvrti, do Holešovic a Buben. My jsme se po čertech chytře tou sedmou čtvrtí postarali, abyste nám, vy předměšťáci, nesepjali prsa a nepřekazili v dalším ještě vzrůstu! Rosteme přes Letnou, kde je vzduchu víc než v desíti Vinohradech! Šíříme se po holešovické pláni, kde je místa ještě na dvě Prahy!

To tam přibývá ulic! Ani nám na ně už nestačí proslulá česká jmena. Už máme v Praze »Jungmannovu tří-

du č. I.«, »Jungmannovu třídu č. II.«, ... dobře tak, jenom do zásoby, pořád dále tak třeba až do sta, nebude alespoň pak urážky žádné, budemeli předce ještě pro nějaké jmeno potřebovat nějakou tu ulici slušnou — Jungmannovi vezme se jedna bez bolesti a po Jungmannovi dědit není také žádná hanba!

Nezapomenu na nebožtíka Votočka. Chodil po Vinohradech a četl si názvy ulic. Přečetl už celou řadu jmen spisovatelů a politiků, a začal povážlivě kroutit hlavou.

»Načpak vlastně tak pospíchají s tímhle křtěním? Vždyť se člověk věru musí bát, že na něho už nezbyde ulice žádná!«

Národní Listy 4. listopadu 1888.



TROCHU VZPOMÍNEK NA STAROU PRAHU.*

V P r a z e, 1. prosince.

Neračte se horšit, že plavu tedy už po třetí ve vzpomínkách. Přišla na mne zpovídavá — nevím, co to znamená*) —

Tentokráte je to v e l r y b a, jež nežným svým prstíčkem poškrábala moji obrovskou paměť (velryby mají místo ploutví ruce a na nich prsty). Ale ne ta nynější, »u Halánků«, nýbrž ta, která k nám zavítala hned r. 1838 a o které byla řeč před týdnem na tomto místě. Čtenář ten článek četl. Ale čtenář snad kroutil hlavou. Nedivím se mu — důkazy z tehdejších novin! — co všechno se dává do novin! Něco arci jiného, když s o u č a s n í k svědčí! A já se tedy hlásím za současníka. Kladu levou ruku na srdce, zdvihám pravou ruku k výši: »Tak jako že se nebe klene nade mnou, tak jistě byla r. 1838, nebo vůbec tenkráte někdy, v Praze, na Josef-

*) Neruda tu míní feuilleton z 11. listopadu (Jubileum Besedy; Doplňky. Různé) a feuilleton z 25. listopadu (Odpolední představení; Doplňky, kniha »Pro české divadlo«). — Poz. poř.

ském plácku, velryba, a ukazovali ji za peníze v boudě. Přísahám (třikrát)!« — Tak, teď může být čtenář zcela jist: velryba tu byla.

Já jsem jí ovšem neviděl. Byl jsem ještě příliš malý, než aby byli kdykoli v té špetce času, která rodičům vybývala, mohli podniknout vandr od Hluboké cesty až k Josefskému plácku se mnou. A také snad rozhodovala stránka vychovatelská — nechtěli asi, abych trpěl pod zdrcujícím dojmem maličkosti své, aby v duši mé čisté zaklíčila černá závist, nepřátelství k mocným a velkým — no já zkrátka nevím. Ale slyšel jsem o té velrybě mluvit na všech stranách. Byla rozvlnila pražskou povídavost tak, že vlny šplýchaly až ku vzdáleným Hradčanům vzhůru. A že nelehly si ani po letech ještě. Snad stokrát, snad tisíckrát slyšel jsem o ní mluvit, myslil jsem na ni, zdálo se mi o ní, mluvil a bájil jsem o ní — —

Hrome — teď si vzpomínám — vždyť já jsem si tenkráte předsevzal, až budu velký, že půjdu na velryby, že jich nachytám dvě nebo tři sta, dvakrát, třikrát tak velkých jako ta na Josefském plácku, a všechny že je přivedu do Prahy — vidíte, a zapomněl jsem pak jako na smrt! No — bude-li někdy ještě času —!

Ale myslím, že ani ti velcí kolem mne, tam nahoře na Malé Straně, velryby tenkráte sami neviděli. Vždyť byla v Praze sotva tři měsíce — to nestačí na občana Malé Strany. —

Ach — Ty má milá, tichá, zlatá Ty moje Malá Strano! Ty kolébko dumy, snů a podřímlosti měkké!

Malostraňák je, chceteli, podivín, ale on je originál, je svůj, v myšlénkách i činech. Život němých ulic mysl jeho nevzruší, jeho procházky vedou ho vždycky jen do odlehlých končin, někam k oblíbené, houštím pozakryté

lávce Marianských sadů, někam na opuštěné hradby »za Kapucíny«, kde tak hlucho a ticho, někam za bránu kolem vojenského hřbitova a návrším pak nad Prahu vzhůru — skoro všude je tu sám, nikoho nepotká, s nikým nemluví — oko bloudí po vyhlídkách krásou svou až čárných — duše se šíří, myšlénky zrajou, veľké nějaké předsevzetí klíčí. —

Na př.: »Podíváš se předce jednou tedy zase na Staré město!« A v skutku — předsevzetí se tuží — opakuje se — pojednou nadešel okamžik rozhodný, neoddolatelný, a Malostraňák j d e! Sestoupí až k hranicím své čtvrti, přejde Kamenným mostem, Karlovou ulicí, náměstím, ulicí Celetnou, zahne Prašnou branou na Příkopy, a teď rovno zpátky až ku Nábřeží a tím zase ku Kamennému mostu. Rozeznáš ho zcela dobře mezi ostatním lidem, jen trochu pozor! Tvář nehybná, tichá; oko pozorné, klidné! Zajímáli ho krám, zastaví se před ním; zůstaneli ale také někdo jiný zde stát, on již jde dál. Vyhýbá se cestou lidem, chodí obloukem kolem nich, sestupuje s chodníků raděj, než aby se tlačil. Krok je pomalý, odměřený; ale když vstoupí Malostraňák konečně už na Kamenný most, stává se krok náhle zas rychlejším, pružným, oko se oživuje, tvář lehýnce jasní — —

Snad Malostraňák ledacos osobně nespatří, ale on najisto o všem zví. On rád čte, rád naslouchá zvěstem, rád si porozmluví o nich v kruhu sousedů a známých. O velrybě tedy mluvil tam tenkráte každý. Proto také mohu já dnes dát svědectví pravdě. Velryba b y l a.

A když už jsem jednou v tom, podám zde raděj ihned také svědectví pravdám ještě jiným. Aby, kdyby si mne pánbůh jednou k sobě povolati ráčil, nezůstala žádná

důležitá věc v nejistotách trapných a žádná pravda v šerých mlhách.

Že děje se jízda dnes po železnici mezi Prahou a Vídní, čtenář ví. Že ta jízda někdy započala, čtenář alespoň tuší. No, já jsem pamětníkem také toho: započala — zcela jistě započala!! A sice na podzim r. 1845, což je ale ovšem věc už vedlejší.

Pamatuju se na to jako dnes — totiž ne na první jízdu, ale na rozprávku o ní. Sešli se k nám na táčky každodenní milí navštěvovatelé naši: předně pan Hartmann, bývalý patrimoniální úřadník, diurnista pak v »landhause« pražském. To byl ten, který nosil Rubešova »Palečka« k nám a vzal mne kdysi v neděli poprvé s sebou do českého divadla — pánbůh račiž muži tomu, takto dobráku, milostivě odpustiti, že zasil do mé duše to české símě! — Dále pan Fiškandl, item dřívější »pan Franc«, napotomní písař denní. Ten platil za výtečného kalligrafa a vypravovalo se o něm, že píše jenom »hamburskými brky«. Miloval jsem ho — muž výtečný, míval v kapse často nějaký grošák pro mne. Čímž mne naučil mlsat — zaplať mu to pánbůh!

A když viděli vejít oba pány, vstoupili k nám také ještě pan Šercl, soused náš z téhož domu »u dvou slunců«, hospodský, měšťan, ostrostřelec, a paní Šerclová, jeho choť. Oba v pěkných zástěrách bílých.

Pan Hartmann vypravoval — dle doslechu — o včerejší první jízdě z Vídně do Prahy. Jak prý bylo všude kolem (státního) nádraží lidstva »až černo. K umačkání — k umačkání!« Jak přihučel vlak s dvěma mašinami napřed a shromáždění křičeli: »Hoch! — Vivat!« Jak pak zase kdosi vstoupil na mašinu, zatočil kloboukem, zvolal (německy): »Za deset hodin uvidím zase

Vídeň!« — a mašina si prskla a už litla, aby dala ve Vídni zprávu, že první vlak šťastně sem dojel. Telegrafu totiž nebylo ještě tenkrát.

Chvilku bylo ticho. »A jak pak to jde? Kdo to táhne nebo tlačí?« ptal se konečně můj otec.

»Nikdo. To táhne pára.«

»Pára....« Hluboké ticho. Přemýšlení o té páře. Vrtění hlavou.

Paní Šerclová si vzdychla. »I vždyť on nás pánbůh nějak ztrestá!«

»I však ono je v tom přece jenom něco tento....« zase můj otec. »Za deset hodin.... vždyť by to žádná voj, nebo náprava nebo kolo ani nevydrželo!«

»Všechno je ze železa!« na to pan Hartmann.

»To musí být peněz — to musí být peněz!« běďoval pan Šercl. »Kdyby to dali chudým!«

»A co se zkazí polí — u Pardubic je samé dobré pole!« dodal Fiškandl.

»Jaktěživ mne k tomu nikdo nedostane, abych si tam sedla!« zaříkala se maminka moje.

A chudinka dostála slovu. Mne ale nejvíce zajímal ten člověk, který stojí na mašině, točí kloboukem a volá: »Za deset hodin....!« Od té doby jsem měl utkvělou představu, že každý řidič lokomotivy musí kloboukem točit. A podnes, kdykoli spatřím vlak, dívám se hned na lokomotivu a jejího vůdce. Ale klobouk se tam nezatočil ještě žádný. —

Třetí svědectví a pravda: Také plyn začal kdysi v Praze, ten svítivý plyn. Je to zcela jisté, tak jisté, jako to s tou železnicí. A mohu dát svědectví ještě určitější, protože jsem sám při té věci byl jaksi činným.

Rok 1847.

Opět to byl pan Hartmann, který se u nás zastavil, pozdě na večer. A vypravoval:

Na staroměstském náměstí hraje hudba... Lidí všude jako o parádě... A to osvětlení, to je zázrak... jako ve dne — špendlík by moh' najít!«

No — tuhle to jsem musil vidět! Vytratil jsem se, bez čepice a jen tak v kajdě, a letěl Ostruhovou ulicí dolů k mostu a přes něj na Staré Město.

To byla krása! — Svítilny na železných bidlech a v nich ty plameny jasné, široké, beze knotů. Po chodnících procesí lidu.

Díval jsem se blažen do plamenů, blažen do veselých, úsměvných lidských tváří.

Nemohl jsem se odtrhnout. Až když kolem ubývalo už lidí a já od kohosi zaslech': »Bije jedenáct!«

Letěl jsem teď zase nazpět k mostu. Najednou byl padl na mne nějaký strach, nějaké takové tušení.....

Za mostem, na Malé straně, potkal jsem svého otce.

Obrátil se, neřekl slůvka a kráčel přede mnou.

Ach to byla dlouhá — to byla těžká, palčivě němá, ukrutná cesta!

Konečně jsme přece došli. Otec odevřel domovní dvéře a vkročil. Já vklouzl za ním.

A nežli dopadl zámek zas do své skoby, naplnilo se již tušení mé, v míře až žalné. —

Takž doznává touha po osvětě trpkého příkoří hned od počátku časův!

Národní Listy 2. prosince 1888.



NÁRODNÍ LISTY 1889.

ÚPRAVA VÁCLAVSKÉHO NÁMĚSTÍ.*

V P r a z e, 2. března.

Něco dnes zbytečného, protože opravdového — na masopustní neděli! A při tom něco zrovna k smíchu laciného, protože zase jen nějaký návrh — »na zvelebení Prahy«. Ty můj milý bože, jak snadno se takové návrhy počínají a rodí! Já sám jsem jich už porodil několik. Z Petřína jsem, ponechav mu jeho smaragdovou, nenahraditelnou zeleň, učinil náš Slavín, naši Akropoli — překrásnou, velebnou. Městský park jsem předělal na samé stinné boskety a nastavěl do nich vlastenecké hermy. Můj přítel J. prodloužil zase Václavské náměstí zrovna až ku radnici. A přítel E. proměnil vrch Žižkov na něco, co není ani nikde ve světě. Nemá snad také sám čtenář nebo neměl už několik návrhů podobně velkých? Člověk vypadá při tom tak duchaplný, čilý, vlastenecký, šlechetný!

Tentokráte ale nestavím předce do větru, mám pod sebou pevnou půdu. Upozorňujuť jenom na něco, co beztoho provést se musí, a chci jen, aby se na to pomýšlelo zavčas. Míním úpravu Václavského náměstí, nu a ta předce se musí stát!

Již se dovršuje hrdá, krásná budova Českého musea, jako sen šeří se jeho mohutné tvary, jeho gallerie a báně zimním vzduchem a vypínají se k modrému nebi, oko chodcovo mimovolně a opětně se tam vznáší a rovněž mimovolně sklouže pak zase po vůkolí, po přístupu, po celém prostranství širém, ba velkolepém, a mysl po něčem touží. Z toho našeho náměstí Sv. Václavského musí se ještě něco vyvinout! To musí být tak pro nás význačné a tak světově známé a chválené, jako benátské náměstí Sv. Marka, jako neapolská Piazza del plebiscito, jako pařížská Place de la Concorde, jako — nu krásnějšího náměstí není už ani ve světě, nežli Place de la Concorde!

Nebojte se, nemyslím na nějaké napodobení, na nějakou komposici, na něco strojeného, celých milliónů vyžadujícího a — přec jen nemožného! Těžko přenést někam porfírovou dlažbu benátského náměstí, jeho chrám sv. Marka, kampanillu, orologio, arkády starých a nových Prokurácií, atd. Rovněž nesnadno na našem Václavském náměstí rozepnout proslulý arkádový oblouk neapolský, leda že by se za velké millióny skoupil dole Můstek s vůkolím, Koce, Tarmark, a další millióny daly pak na stavbu sice pěknou, ale zde bezúčelnou. A nemožno také napodobit rozlohu pařížské Place de la Concorde, dát pražskému tomu našemu náměstí břehy oživené řeky, zeleň zahrad do nekonečné dáli, vyhlídku na paláce ministerstev, na Arc, de triomphe de l'Etoile,

na Madeleinu, na palác zákonodárného sboru, atd. A kdyby se dalo, vždyť by se musil dát také ještě ten půvab jeden, který diváka tam na severním břehu Sekvany jímá: půvab, že tu člověk stojí na místě, na nějž dějepisci lidští nezapomenou do sklonku světa!

A předce jenom je jistá parallela, že některá podoba mezi tím náměstím pražským a náměstím pařížským! I co do historického přídechu, byť tu malilinká. Třeba na náměstí Václavském nebyla stála guillotina a neskulilo se tu 3.000 hlav do koše katova, předce děly se popravy také tady a posud trčí z nároží »u Císařských« železná tyč a pletená míska, do níž sťaté hlavy kladly se na obdiv. Třeba se tu neodehrávaly scény a akty veliké nějaké revoluce, předce se tu sloužila r. 1848 známá naše »Svatováclavská mše«, ve svých následcích důležitá pro celý národ. Třeba tu nebyly bývaly tábory velikých vojsk, Rusů, Němců a Angličanů, předce místo to ve válečných dějinách naší země jmenuje se na stránce mnohé a mnohé. A bylo by teď věru vhodno a včasno, aby nám Tomek nebo jiný dějepisec napsal buď do některého časopisu nebo o sobě monografii Sv. Václavského náměstí, jako ob čas i místní monografie jiné — zajímavost rostoucí Prahy toho žádá.

Co ale činí parallelu nejpřípadnější, je poloha obou míst. Zneháhlé postupování do výše, u pařížské Place de la Concorde po Champs-Elysées až k Arc de triomphe, u našeho náměstí vzhůru k Museu. Komu bude svěřena úprava, bude moci postupu toho použiti k efektům znamenitým. Již dnes je na večer, za plynového osvětlení, od Můstku vzhůru pohled krásný, bude pak najisto báječný, až obsadí se prostranství po obou stranách vel-

kými kandelábry jako na Příkopech, nebo až alespoň v hořejší části náměstí přijde elektřina ku pomoci.

Úprava se již musí stát. A musila by se již stát, i kdyby se nebylo stavělo ani to České Museum. Sv. Václavské náměstí je opravdu zanedbáno. Kdežto vozová cesta od státního nádraží až k řetězovému mostu dávno těší se krásné, osvědčeně praktické dlažbě, je dlažba podobná na Václavském náměstí jenom na dvou plackách, všude jinde nohy chodcovy při přechodech zrovna úpí, a těžší i lehčí povozy tu drkotají a skáčou jako někde po horské cestě. Kdežto dále v »hlavních« ulicích jsou chodníky široké, pěkně stejné, je na »hlavním« náměstí chodník každých dvacet kroků jiný, užší nebo širší, vyšší nebo nižší, mosaikový, cihlový, mramorový, a jakýkoli jiný! A ty cesty v alejích — ty cesty v alejích! Nerovné, hrbolaté — vystávající, ostrý štěrk proniká těžkou botou, noha zapadá do dolin, a klopýtá hned na to zase o nezdolný vršek — aleje kolem venkovských našich malých měst jsou proti tomu věru hotový parketovaný salón!

Ovšem, mimo dobrou dlažbu musí se tu stát ještě některé věci jiné. Jen že na štěstí není potřebí ničeho, co by přesahovalo naše finanční síly. Sama skvostná budova musejní, korunující to náměstí naše, imposantní rozsah jeho, ku pěkné perspektivě přispívající, nenáhlý jeho výstup, jsou o sobě již hlavními, hotovými faktory působivého dojmu. Nikdo nebude žádat, aby město, zakoupivší řadou dvacet drahých domů, odstranilo na př. onu nestejnost šíře, kterou se liší dolejší část náměstí od části hořejší. Tomu dovede nějakým optickým klamem s dostatek odpomoci umělec, třeba umělec zahradník. Rovněž nikdo neočekává, že zde Praha místo

některých domů méně úhledných vystaví pro parádu jiné budovy velké. Soukromníci v tomto směru učiní sami znenáhla dosti. A kdyby ne — naší chuti nynějšek stačí pro dobu ještě dlouhou. Vzrůst Českého Musea jeť jedním z výsledků nynějšího českého života, a ty činžovní domy zde většinou rozsáhlé, velké, jsou právě dobrou representací života toho i representujíť obchod, řemeslo, zkrátka náš »stav střední«, a v jiném stavu beztoho nekotví naše síla!

Čeho tedy pro náměstí žádáme, je: řádná výzdoba jeho nitra. Trochu zeleně — bez trochu zeleně a květů se při tom nechceme obejít, ať již nynější aleje zůstanou nebo později nezůstanou! Nevěříme tomu, že košatý strom je na V. náměstí věcí nemožnou — jen hezky mnoho zdravé země, zdravou peň a »zdravý« dohled: vzduchu a slunce je dosti! Hlavní ozdobou však musí tu přičinit české umění tvarné. Jak známo, je také již usneseno, že v dolejším konci náměstí postavena bude socha sv. Václava. Nu dobře, mythická postava ta je vskutku representantem českého národu, nejdávnější totiž minulost jeho, a to stejně katolíkům jak protestantům, nevěrcům jak věrcům, nepřátelům našim jak našim přátelům. Doufáme tedy, že socha ta neodkáže se až někam do 20. století, a že nebude postavena na sám počátek náměstí, kde stojí teď mohutný plynový kandelábr, nýbrž o nějakých padesát kroků dále, k vůli dojmu. Avšak sv. Václavem není ještě vše odbyto — nemůže být! Našemu citu schází ještě něco, tam na náměstí nahoře, hlavně asi tak v čáře mezi Smečkami a ulicí Mariánskou. Něco architektonicky pěkného, do architektoniky celého náměstí se hodícího, z dálky viditelného, nejen krásného, nýbrž

i významného. Něco, co vypráví o české přírodě, o bohatství české země, o činnosti českého lidu.

Myslím, že nejlíp by se tu hodil veliký fontán. Malebně upravený, mohutnými šumnými vodopády opatřený, allegorickými figurami obklopený. Asi jako ten pomník na Františkově nábřeží, jen že mohutnější rozměrem a temnější materialem, barvou. A když ne ten fontán vysoký, tedy v jisté vzdálenosti pod sebou dva pěkné, vejčité basiny vodní, jeden představující »Labe«, druhý »Vltavu«, a dle toho taktéž obklopené figurami výmluvnými, srozumitelnými důkazy českého umění.

Snad by mnohému z nás byla jiná skupení, jiné figurální postavy, zejména historické, milejšími; ale to, co jsem právě pronesl, vyhovuje najisto všem stranám a všem náhledům, my bychom své »milejší« podrobili tomu praktičtějšímu.

Tak jako by ostatní Praha najisto neměla ani námitky nejmenší, že nákladně se zdobí zrovna náměstí Václavské — v té věci by správa Prahy nalezala souhlas Prahy celé.

Národní Listy 3. března 1889.



JAK SE DRUHDY V PRAZE SNĚMOVALO.*

V Praze, 16. března.

Už je ta zima věru nekonečná! Člověku je tak divně — něco ho nutí, aby vyšel před práh svého domu, ostínil si rukou oči a díval se k dáli, zdali už to jaro předc jen odněkud nejde — nebo aby mu šel někam raděj už naproti — —. Ale kam!? Nu arci někam, kde příroda je ještě v plné své síle. Kde ihned se obrazí sebe menší známka nastalého jara. Kde, sotva že do země zmizela zašedlá pokrývka sněhová, ihned travička protahuje své okřehlé proutky, a v té travičce užuž také se usmívá sedmikráska bílá — se slzičkou ledové vody na druhé líci — obrázek dojemný — —

Jen že je takových míst po Praze trošíčku málo. Arci, jsou předce. Na př. třetí zámecké nádvoří na Hradčanech nahoře. Nebo Pětikostelní náměstí na Malé Straně dole. Tam nahoru je pro mne namáhavo — vždyť je to ale tady dole taky pěkné — snad ještě hezčí!

Dlouhá hluboká, prostranná budova, podél budovy chodník, a hned vedle chodníku nejkrásnější příroda: drn,

sedmikrásky, bublinky, měsíčky atd. Arci je mezi tím tak zvaná dlažba, ale není ji vidět, má zde jenom úkol kamene v koruně palmy: aby svým odporem vyvolala větší sílu, bujnější rozvoj. Rozkošná tu podívaná — tráva jako břeh, zelená jako brčál — celé náměstí činí dojem tak nevýslovně milý, snivý, jako nějaký odlehlý lesní palouk, kam nikdy nezavítá rušivá lidská noha — —. A v té dlouhé, hluboké, prostranné budově se dobývají práva českého národa.

Pětikostelí — Hradčany! Tam nahoře, tady dole — to se budí divné myšlenky — prapodivně —

Hm —! Zrovna k smíchu je člověku ta samolibost lidská. To stálé honosení se, věčná chlouba. Na př. prý »parlamentarism!« Který nám přinesl »české zemské sněmy«. To prý je věc znamenitá, nevídaná, »pokrok« — něco, co arci nebylo za absolutismu ani možno, o čem neměli prý před rokem 1848 skutečně ani zdání. A já zatím pamatuju sám zcela dobře »české sněmy zemské« už před tím velebeným rokem 1848! A mohl bych o nich podat zde obrázek trefný, pravdivý — tedy pikantní —

Jen že, zdá se mi, musil bych k vůli plné životní a historické pravdě užít také tehdejší formy, psát trochu tehdejší českou řečí. A tenkráte byla pražská čeština naprosto jiná, nežli je dnešní — taková široká, pohodlná — myšlénky se do ní zrovna zabořují, jak byla měkká. Byla to čeština rozhodně praktická — od fleku jí mohl rozumět i sebe tvrdší Němec.

Stalo se tedy tenkráte někdy, do roka jednou, že odpoledního času přijely do Ostruhové ulice — tam jsem tenkráte vykvétal — úzké, ale těžké, prkny ohraničené, říčním pískem naložené vozy. Vůz zarazil, jedno z postranních prken se nadzvihlo, lopata vjela do vnitř, na

dláždění se vysypala hromada vlhkého písku, a vůz popojel zase o nějaké půlsto kroků dále. Tatínek můj pak zapíchl jehlu do »komisního šití«, jímž se dobráček zabýval, pohledl oknem do ulice a řekl: »Copak — bude — tohle«? »Nejvýš paráda — paráda,« podotkl na to diurnista pan Hammer, který tu býval návštěvou. — »Ale jaká pak? Zejtra předce nic není!« — »No tak bude lontok.*) — To bude mít starý Herrmann zase co dělat — což o to, ten je zná všechny!« Tím slovem »všechny« mínil pan Hammer ale pražské zloděje, neboť Herrmann byl »tajný«. A teď vypravoval pan Hammer, jaký že je Herrmann chlapík.

Herrmann byl žid a bydlil na Pohořelci, »za podloubíčkem«; jeden z těch nečetných židů, kterým povoleno bydlet mimo židovské město. Muž již přistárlý, přihrblý, ostrých rysů, svraštělého hustého obočí — my děti jsme se ho bály — on se tak koukal! Ve všední den nosil na hlavě placatou čepici, ale ne do týlu, jako židé, nýbrž trochu stranou; v sobotu, když šel do modlitebny přes Prahu, měl vysoký plstěný klobouk. Byl ve svém povolání proslulý a ku slávě té byl si pomohl službou, jižto kdysi prokázal hraběti Nosticovi. Tenkráte kouřil pán nepán z dýmky, pán ovšem z meršánky**) drahé, stříbrem okované. A takovou tedy dýmku ukradl někdo z kočáru, čekajícího u divadla na Nostice, a Herrmann ji »za dvakrát čtyřiadvacet hodin« našel a přines'. Tu událost znal v Praze každý: Herrmann byl slavný.

No — písek ležel tedy v hromadách na ulici a oznamoval lontok. Starší brali tu věc klidně k vědomosti, mezi

*) Zemský sněm.

**) Dýmka z mořské pěny. — Poznámky Nerudovy.

námi mladšími ale působila rozruch. Mládež je vždycky citlivější vůči zjevům veřejného života. A my kluci jsme po těch hromadách skákali, valeli se v nich, dělali kotrmelce, byli jsme vůbec rozechvěni a činni, dokud nás nechytil ten který otec za ucho a nedoved si domů. Což u mne se stávalo vždy o půl deváté večer.

A druhého dne byl Ostruhovou ulicí auffart*). Oči jsme mohli na tom nechat! Bylo to sice rok co rok stejné, ale -— ta krása!

Sotva že jsem po desáté dopolední ze školy doběhl domů, sotva že jsem zahodil čepici, svlékl kabát a vestu, zul si boty a několikrát si o jedné noze před domem poskočil, už to začlo. »Tatínku, už jeden jde!« volal jsem do okna — »Tatínku, teď jedou dva.« »A už zase jeden — tati!« — »Eh drž hubu — nevztekej se, nebo dostaneš pohlavek!« znělo zase z okna. To všechno je historicky věrné.

Běžel jsem vždy kousíček vrškem dolů, abych viděl až na začátek Ostruhové ulice — sprovázel jsem tancovým krokem každý povoz zas až ku zatáčce u Masovršných schodů — však to byla také podívaná! Co nejnádhernější povozy, lesknoucí se novostí, pomalované erby. Elegantní spřeže, někdy i čtverospřež, a když tato, tedy buď jezdec na prvním podsedním koni nebo pěší vůdce vedle. Široký kozlík jako malé kanapé, pokrytý novým tunklplau nebo kyřpraun**) suknem s dlouhými třásněmi a třapci, a na kozlíku kočí nehybné tváře, jako vycpaný panák. Vzadu na trytbretu***) lokaj, obyčejně vedle něho

---

*) Slavnostní příjezd.

**) Tmavomodrý; višňový.

***) Stupátko za vozem. — Poz. Nerudovy.

také ještě piksnšpanr*) v tmavozeleném šatě širokých zlatých nebo stříbrných portách, s inšvengrem**) po levém boku. Uvnitř kočáru pak pán nebo dva páni v červených fracích, se zlatými řády, s třírohým kloboučkem v klíně. A jezdec a kočí a lokaj v červeném šatě, v bílých hedvábných punčochách, přaskových skorních, s nalíčeným obličejem, napudrovanou copánkovou parukou, s malilinkým třírohým kloboučkem na paruce, — samý šarlát, samé zlato, samé stříbro — nesmírná krása!

Vozy vyjely vzhůru k hradu, projely na třetí nádvoří, páni zmizeli dovnitř zámecké budovy, za nimi lokajové nebo myslivci, nejdůležitější ale: koně, kočáry a kočí zůstali venku.

Tam uvnitř tedy, v tak zvané soudní síni vedle Vladislavova sálu, byl sněm. Trval obyčejně nějakou hodinku nebo dvě, pak bylo po všem. Ale za tu dobu děly se tam předůležité věci! Zástupce Plzně na př. pohádal se se zástupcem Kutné Hory, kdo že z nich má sedět v přednější řadě. A hádali se tak dlouho, až direktor sněmu dal zástupcům městským prostě vynést židle přede dveře a nechal je všechny stát za nataženou šňůrou.

O čemž arci o všem dovídal jsem se teprve později, a to ze knih. Já dovnitř nepřišel. Pan otec netrpěl pak už ani, abych stál tam na nádvoří venku.

Mělo to příčinu. Kdysi jsem si také byl v čas sněmovní nahoru došel. Nebylo nás tu zrovna snad mnoho. Několik policajtů v světle modrých fracích, na hlavách s dragounskou helmou. Tajný Herrmann. Asi ještě deset

---

*) Myslivec.
**) Lovecký nůž. — Poznámky Nerudovy.

lidí dorostlých, jež jsem vesměs považoval za zloděje. Pak asi deset nás kluků, sedících na zídce a klátících nohama do povětří. A ovšem všecky seřaďující se ty povozy prázdné.

Jeden z prvně přibylých byl povoz hraběte Dejma. Na kozlíku seděl pan Franc, naličený, napudrovaný — já bych ho byl poznal pod líčidlem desaterým, pana France! Chodilť k nám do domu, ke »dvěma sluncům« na kořalku. A usmíval se přívětivě na mne, kdykoli jsem se k němu tulil, miloval jsem ho, on voněl tak koni!

Seděl na kozlíku, díval se před sebe, ani se nepohnul —

»Pane Franc!«

Nic.

»Pane Franc!«

Pan Franc pomaten otočil hlavu a podíval se na mne

»Hehehé!« zubil jsem se na něj! Pousmál se.

»Pane Franc! Chtějí-li, tak já jim doskočím k nám pro perlovou!«

Pan Franc už se na mne nedíval. V obličeji mu cosi hrálo — on cítil, že to myslím upřímně, z gruntu srdce. Pak se obrátil předce zas ke mně a švih' mne přátelsky bičem.

Byl jsem na to vyznamenání nemálo před ostatními kluky pyšen. Ale nejbližší policajt, takový nějaký cizý, jenom výpomocný, odněkud »ze zavodou« tomu nerozuměl. Pomalu přistoup': »Buď tichý — chovej se slušně!«

Já trpěl nevinně, ale byl jsem tichý.

A teď přijížděly nové vozy. Krásný, čtyřspřežný kočár.

»Hrabě Buquoy«, praví ten policajt někomu vedle.

»To je Lobkovic!« povídám co přítel pravdy.

Policajt už mne měl beztoho v mušce. »Hrabě Buquoy!«

»Podívají se na vopn*) — Lobkovic!«

»I ty kluku zatracená —« a držel mne za rameno.

»Wos ists — wos ists denn!?**) volal nedaleko stojící hejtman Willmitzer. Znalť mne.

Policajt něco zabručel.

»Losns ihn laufen!«***)

Policajt mnou trochu strčil, abych se jako pohnul, a pak mne pustil. Šel jsem, ale ne daleko. Na patníku u průjezdu ke druhému dvoru jsem used a tam jsem trucoval.

Ale Herrmann byl to všechno pozoroval a sdělil pak mému otci. Nesměl jsem nikdy už za doby sněmu dopoledne nahoru na Hradčany. Teprve až po odpolední škole. Tu arci jsem ale již neviděl mnoho. Náměstí prázdné — vzezření jako o dny všední — jenom kde byli koníčkové ráno stáli, byly toho ještě nepopíratelné stopy.

A pak přišli metaři, s harašící karkou, s dlouhými košťaty, a odstranili i tyto výsledky zemského sněmování. — — — — — — — — — —

Jaká to nádhera, jaká paráda tenkrát — a jaká chudoba nyní! Dnes, když je sněm zemský dole na Pětikostelním náměstí, přihrne se daleká většina poslanců v do-

---

*) Znak.
**) Co je? — Co je?
***) Nechte ho běžet! — Poznámky Nerudovy.

mácí kajdě, a pěšky! Asi deset jich přijede po tramveji. Asi pět jich užije drožky. A když předce někdy přihrčí nějaký kočár panský, a chvíli tu před budovou stojí, je věru vidět na koníčcích, jak pohrdlivě házejí hlavou.

Výsledky arci — výsledky jsou tenkrát i dneska na stejnosti.

Národní Listy 17. března 1889.



SADY.*

V P r a z e, 30. března.

Kdykoliv se mně poštěstí zasmát se upřímně, od srdce, jsem pak vždycky zdráv, tedy vděčen. »Smích je nejúsměvnější dar přírody«, řekl bych tak asi, kdybych byl básník.

My Čechové jsme vůbec smíškové známí. My nenávidíme každý smích, který jde toliko »ze plic«, ne ze srdce, náš lid pro takovýto smích neupřímný vynalezl si svoje slovo zvláštní, slovo »smích studený« — není trefnějšího a důmyslnějšího ani ve světě! My se smějeme, my se řehtáme, až »se za břicho popadáme«, až »smíchem se všichni válíme«, až »div smíchy nepukneme« či »nepraskneme«, ba až »si boky od smíchu rveme« — víc už téměř udělat nelze! A jsou lidé, kteří tvrdí, že vlastně ani nic jiného neděláme, nežli se smějem.

Jen že předce nemá každý stejného štěstí. Nenaskytneť se vždycky a každému vítaná příležitost k smíchu. Komu se naskytne, ať řekne zaplať pánbůh! Mně naskytla se na počátku minulé zimy — zaplať pánbůh!

A teď, na samém počátku jara už zase — zaplať pánbůh! A to byly dva smíchy — Karlovo náměstí takového řechtotu ještě neslyšelo!

To bylo — to bylo — — když já se už i při vzpomínce kuckám! — To bylo — já o tom trochu tady ovšem už vypravoval — to bylo — — zpropadené! — no já si přitáhnu ještě jednu sesli v pravo a jednu v levo, abych náhodou nespaď, a snad to vyhrknu — budu vypravovat historicky chladně. — —

To bylo tedy na počátku zimy, na Karlově náměstí, v tamějších městských sadech. Jak známo, má Praha několikeré svoje městské sady. To by bylo sice hezké, ale Pražané navykli sobě bohužel nejen na ty sady se koukat, nýbrž i sem tam po nich si chodit. Ba byli i někteří, kteří záhy se ohlíželi, kde že by si tu mohli i — s e d n o u t! Vskutku!

Takového něco naše obecní správa arci nepodporuje. To tak, vyhodit třeba celičkou stovku na lávky, pro zevlující lidi! Aby si tam usedl leckterý halama, nemající krejcaru v kapse, a třeba hned vedle tříštokového domácího pána!

Že však lidé předce jenom chtěli a chtěli tu sedět, zavedl sem soukromník pan Gottwald sedadel několikerou řadou a vybíral za každou hodinu krejcar. Po celé léto, až už do takového mrazu, že by byl policajt ihned musel každého sebrat, kdo by si byl chtěl ještě zde sednout! Pak vzal p. Gottwald jednoho dne ráno několik vozů, naložil sedadla a odvez!

Obecní správa stála zrovna tamhle za rohem. Přívětivou její tváří něco hrálo, pusinkovým rtem jejím něco škubalo — patrně se jí rodila taškařice v hlavě. —

Pojednou přiskočila, přivlékla několik laviček, rozestavěla je leckam po cestách sadních. — »Tak — chtěli jste lávky — teď je tu máte!«

Lidé se sbíhali. Za břicha se popadali. Smíchy praskali. Boky si od smíchu rvali. A v tom jsem se k tomu monumentálnímu vtipu přihodil také já —

Znáte tu starou, krásnou vrbu uprostřed prvního sadu? — ta byla mojím štěstím. Chyť jsem se jí rukou, přitisk k ní čelo, — co dál se dělo, vím už jen z vypravování. —

Šest mužů mne prý rvalo od stromu — já řičel.

Dvanáct ženských si strhlo šátky se hlav a ucpávalo mi ústa — já řičel.

Čtyřiadvacetkrát mne muži a ženy potopili do rybníka — já řičel, až jsem ho rozbublal. Konečně mne odnesli k arkádě u páterů Jesuitů a modlili se ku »čtrnácti pomocníkům« — to pomohlo.

Ale jak já si byl bránici otřás', jak já pak byl po celou zimu zdráv! Spal jsem jako dudek. Pil jako rys. Jedl jako vlk. Zaplať pánbůh!

Nevděčníkem nejsem. Po tři neděle jsem pak chodil po našich obecních starších — tisk' jsem každému z nich ruku: »To bylo znamenité — i Vy vokáči, Vy —!«

A nesmrtelný vtip napsal jsem si na papír, dal za rámec, pověsil doma na zeď — jenom, pendant kdybych ještě měl k němu — pendant! — —!

Zima odešla. Slunko svítívá už po celé půlhodinky a pak je venku teď už zase tak milo, tak teplo! Láká to do sadů — láká si na vzduchu sednout. —

Šel jsem na Karlovo náměstí.

Lávky pryč — po lávkách ani stopy! —

Mám už svůj pendant —!

Jistě že slavná obecní správa přemýšlela po celičkou zimu: »Jak pak bych já tedy tomu svému zlatému △ — —«

— — — — — — — —

Rozumím, kývne mnohý. Chce na obecní radě vylechtat do sadů konečně dostatek lavic! No — má pravdu — je to beztoho tak trochu skandál. —

I Ty lecjaký tento! Ty bys toho na naší obecní správě vylechtal! Naše obecní správa je zrovna jako starý husita, rozumíš? — ten se lechtat nedá!

Což o to, bylo by to hezké! A počítal bych sobě zásluhou. Jenže by musila obecní správa dát tam těch lávek, aby skutečně vystačily. Aby byly plnou náhradou za ta nynější četná sedadla soukromníkova. Mámeť tu jisté lidi, kteří nemají praničeho jiného na práci, nežli zahálet a čumět, a ti umějí vyslat si z domova napřed chůvu a děti, aby zasedly místa a pak se tu dle pohodlí sami uvelebí na několik hodin, a když přijde chodec, třeba znavený a chorý, aby o místečko žebral! —

A měl bych na srdci ještě jiné věci stran těch našich sadů! Dnes ještě příroda arci přílišně ku procházkám neláká, dnes vypadá umouněná, rozespalá, jako by s pozamknutýma očima — měla by si vzít příklad z výkladních květinářských skříní paní Dittrichové nebo Prellorové, tam vidí, jak by byla hezka, kdyby ve všem poslouchala člověka! — ale brzy bude už asi také venku pod širým nebem vše lesklé, půvabné, lákavé, a tu teprve bude vidět, co že nám ještě schází do úplnosti sadů!

Malá Strana na př. nemá pražádných sadů! Zní to divně u té zelenem zrovna obložené krásné naší

Malé Strany, ale pravda to předc. Malostraňák může na Nebozízek, na Letnou, do Chotkových sadů, Jeleních příkopů, může i do krásné zahrady Lobkovické, Kinské, — ano, ale všude tam je daleko, cesta beze stínu a strmá — strmá! Kdo je zdráv, tomu tam volno; kdo churav nebo stár, nemá kam zajít. Arci, až budou ty vlečné dráhy — někdy ve příštím století! Ale ani pak nemůže předce každý z denní své procházky platit daně — dosti značné as platit daně!

Vzpomínám na dobu, kdy byla ještě — ovšem jen dvakráte týdně — odevřena Valdštýnova zahrada. Jaké to osvěžení, jaká tu procházka milá! Jako stůl rovné sady. Prostranná slunná, květnými záhony pokrytá místa. Dlouhé stinné procházkové chodby. Rozkošné špalíry broskvových a fíkových stromů. Rozsáhlý rybník s pískovým ochozem, s tiše plovoucími labutěmi, s kocábkou, s malým, ale hustě porostlým ostrůvkem, k němuž jsme my děti pohlížely jako k nějaké báji. Sklenníky plné květů a vůně. Vodomety. Veliká klec s ptáky a králíky. Vysoké zdi s umělými útvary čili »rocailly«. Překrásný, do zahrady odevřený, obrovitý sál, proslulá ta valdštýnská »Salla terrina«. Tajuplná okna do lazební síně a do koby, v níž umístěn vycpaný kůň slavného Friedlandského vévody — veselá okna do rozlehlého skvostného zámku, pocházejícího taktéž z vévodovy doby — všechno plno dějin a zkázek, všechno tak panské a předce tak milé — —

Někdy v letech padesátých byla Valdštýnská zahrada obecenstvu uzavřena. Pro nějakou neshodu mezi majitelem a tehdejší obecní správou — myslím, že k vůli dodávání vody.

Na žádný spůsob tedy ne k vůli něčemu, co by se nedalo zapomenout, odstranit, nahradit. A je tomu již na čtyřicet let —!

Jakžpak — nemohla by se nynější naše městská správa o to pokusit, abychom směli zase do Valdštýnských těch sadů?

Praničím by sobě nezadala!

Ani ne v tom nedoufaném, nepotěšném případu, kdyby došla odpověď záporná!

Národní Listy 31. března 1889.



NÁRODNÍ LISTY 1890.

KVĚTINOVÁ TRŽNICE.*

V Praze, 1. února.

Kráčel jsem zamyšlen a smuten. Dělané květiny — nemohu je vystát — a pojednou prý jich dámy užívají letos zase co ozdůbek na bálové šaty! Taková věc mne dovede rmoutit, že bych se do někoho zakousl! Květy jsou předce symboly ctností — jsou tedy dělané květiny symboly dělaných ctností? A pak — kdyby ti »dělaní« květináři věšeli na svoje prožluklé drátky alespoň tedy jenom nápodobené růže a pomněnky a t. p.; oni ale také — vždyť jsem to viděl — zavěšují jablíčka — symbol »pokušení k hříchu«, a zavěšují smrkové šiščičky, symbol — vždyť já se červenám — vždyť já ani nedovedu říci, čeho dle legendy o sv. Afře je šiščička....

»Teď Vás mám! Vy jste mne dal do novin!« zahřmělo v tom zrovna přede mnou — sopránem tak stříbrným, že bych mu byl leknutím padl okolo krku. A on, tenhle soprán, umí k tomu ještě tak hezky hubičku špulit, špičatit — —

»Já? Ale milostivá.....«

»V y! Nenapsal Jste, že jsou v Praze ženské, které denně zajdou si k Ditrichovi, jen aby se podívaly na kytice? A nemyslil Jste při tom zrovna na mne?!«

»Vždyť Jste tam ale byla před chvilkou zase — viděl jsem Vás z druhé strany —«

»No ano — ano — ale jenom na okamžik! Člověk má teď tak málo času — a víte: ono se tam — nic nevykouká — —«

N e v y k o u k á! — To »vykoukání« má náramně praktické účely u městské dámy! Na ulici si »vykouká«, o čem se známými, přítelkyněmi a doma pak mluvit. Dvě dámy se potkají, přejdou, ohlédnou a zůstanou stát — jedna druhou prohlíží chladně a zpytavě, jako by se považovaly navzájem za pouhé rákosové »panny« — konečně zase se pohnou: ta jedna si »vykoukala« střih sukně, druhá klobouk. Slečinka stojí před výkladní skříní a stojí jako přimrazena: budou asi nějaké jmeniny, nějaké nádělné svátky — slečinka »vykoukává« si vyšívací vzorek. Uvnitř knihkupeckého krámu sedí na pohovce dáma a obrací list za listem, samé kostumní kresby; již tu sedí hodinu, zpřevrátila, co kde bylo, jeden z těch listů měla už dvacetkrát v ruce, a béře jej zas a zas — »Tak já děkuju — nenašla jsem pranic!« »vykoukala« si už svůj šibřinkový kostým, dovede jej doma kreslit nazpamět!

Krásny jsou ty kytice za sklem Ditrichovým, někdy jsou věru s pravým uměleckým citem sestaveny a laděny, ale — račte odpustit, milostivá, že užívám Vašich slov a už zase Vás dávám do novin — ale: »ono se tam nic n e v y k o u k á!«

Snad mi odpustíte — vždyť já jsem vlastně taky trochu jako ženská! Když něco vím — nesmlčím — a já zrovna teď něco vím — už to mnou škube čtrnácte dní — už jsem s tím chtěl minule vyhrknout, když jsem se tu rozpovídal o ženských a o květinách —*)

Já vím — já vím — že v Praze se zřídí **tržnice květinová!** Ano — a sice na akcie — a to brzy, aby domácí zahradnictví mohlo se ctí obstát už za té jubilejní průmyslové výstavy roku Páně 1891! Železné loubí, světlé, chráněné před nepohodou, stavěné tak, aby mohlo se po případě ještě rozšiřovat. A tam zahradníci pražští budou 2krát, 4krát týdně zasílat povozy s květinami i s uřezanými květy; tam to přijme »ústřední« osoba, obalí pěkně papírem, připíše udanou pevnou cenu a vystaví na odiv. Tržnice bude někde poblíže trhu s potravinami, kam docházejí pražské hospodyně — ženské neodolají, půjdou se podívat, koupí si za 10 kr. pelargonii nebo fuchsii v květu, vědouce, že jim ze znaleckých rukou a za oknem hned tak nepojde, koupí si za 5, za 10, za 20 kr. květů uřezaných, aby si je doma samy, dle vlastního vkusu srovnaly, rozdělily, v kytice svázaly, v pěknější než jaké jsou ty nynější z Uhelného trhu — —

A pak už se tedy také něco u Ditrichů a jinde »vykouká«. —

Kdopak má hned tolik peněz, aby napořád kupoval kytice hotové, do nichž se brávají květy už dražší, aby platil za umění vázačské, aby připlácel na velkotřídní činži! A ono je těch příležitostí u nás do roka tolik na presentování kytic i květin! Snad vás bude zajímati,

---

*) Ve feuilletonu ze dne 19. ledna 1890 »Květiny a ženy«. (Doplňky, Studie vážné i humoristické.) — Poz. poř.

sdělím-li, co o těch našich příležitostech řekla autorita již ondy mnou zde citovaná?

»Největší spotřeba květin«, pravila, »byla by u nás v Praze ovšem o Dušičkách; tuť se zasílají věnce hojně i na venek. Avšak — v tu dobu bývá u nás také zároveň největší nouze o květy, tak že se musí kupovat mnoho věnců suchých. A nouzi té není pomoci: máme právě přechod z přírody do sklenníků — venku už bývá vše zmrzlé a ve sklennících začíná nám to teprve kvést — a z jižních krajin, z ciziny, není-li chladné počasí, nesmí se vůbec ani objednávat — cestou se všechno nadobro zkazí!

Nejvíce práce jest vlastně tedy pro Štědrý večer. Tu prodávají se všeho druhu věci vázané, ale také velmi mnoho vysazovaných košíčků a podobných nádob na květiny s kořeny. Po Štědrém večeru pak přichází Nový rok, kdy také ještě upravené věci s kořeny se kupují, více však již předměty uměle z uřezaných květin vázané, košíky, vozíky, rohy Štěstěny, zrcadla, atd. A pak přijde v Praze, co se množství práce týče, svátek Jmena Panny Marie v září, sv. Anny v červenci, sv. Josefa, Františky, Gabriely v březnu... Pro ostatní svátky není příliš mnoho práce....«

V pražském obecenstvu — lze to říci — je velká záliba v květinách. Bylo to vidět vloni při rozdávání kořenáčů školním dítkám — ať už pochodil spolek dotýčný prvního roku jakkoli, u nás má budoucnost! Je to dále vidět rok co rok »na letních bytech«, kde si lidé upravují zahrádky, nebo alespoň nějaký maličký záhonek — totiž když se jim vůbec podaří koupit někde dosti sazeniček k tomu! A bylo by to vidět za léta i

v Praze samé, kdyby tu bylo lze koupit pohodlně a lacině květin, které nepovadnou hned do téhodne!

Všemu tomu odpomůže tedy tržnice. V ní bude trh přímý, bez překupníků. Tam také s jara zahradníci pošlou prosté vrbové koše, dají do nich na př. doprostřed sto macošek modrých a kolem těch co obrubu padesát macošek bílých — záhonek, jejž si může kupec ihned přenést pak někam do zahrádky! Tam bude skřínka, do niž sám zahradník hodí objednávku, když bude něčeho potřebovat od jiných. A tam bude třeba také sklad některé velké, vývozné zahrady v jihu, na Rivieře, a budou tu moci pak nakupovat naši obchodníci — doposud Praha podobného skladu ani nemá a kupuje se buď přímo z jihu, nebo prostřednictvím — Berlína, Vídně, atd.!

Hlavní věcí ovšem zůstane produkce domácí. Je teď na pohled trochu chuda, v poměru k dovozu z ciziny. V listopadu je domácí produkce s dovozem tak asi na stejnosti, v prosinci má dovoz pro sebe asi 9/10, v lednu 6/10, únor je neurčitý (na jihu bývají v únoru mrazy, také na př. růže už tam dokvétají, u nás pak ve sklennících teprve nenáhle přicházejí do květu), v březnu naše produkce nad cizou konečně vítězí, v dubnu je asi obrácen ten poměr, jaký byl v prosinci, atd.

Arci — v prosinci šťastný jih nás svým příspěvkem vždycky překoná, za mnohých z měsíců ostatních ale nastane výroba, že jí dnes ani netušíme! Ona vlastně u nás již je dosti živá, jen že nepřichází ku platnosti! Pro co si tu nepřijde »baba s nůší«, to zpravidla v našich zahradách zahyne, jako by vyrobeno jen pro »kompošt«. —

»Vyrábět umíte,« řekl tak asi pánům zahradníkům náš proslulý Frant. J. Thomayer při jakési schůzce, »ale obchodníci Jste špatní! Toho důkaz: nikdo z Vás dosud nezbohatnul, ač již Vaši otcové obchodní zahradnictví provozovali! Podívejte se na Své soudruhy, kteří si zařídili krásné krámy, umějí svoje zboží obecenstvu ukázat, prodávají mu bez překupníků......«

A vyprávěl jim pak o květinářství a o květinářském trhu na pařížské výstavě — o tržnicích v Paříži a v Londýně. —

»Nuže — zřiďme my si něco podobného v Praze! Na akcie — ale prakticky — hbitě......!«

A oni přijali myšlénku jeho ihned i jižjiž učiní ji skutkem —

Pomáhej pámbůh!

Národní Listy 2. února 1890.



ZA KRASNOU PRAHU!*

V P r a z e, 5. dubna.

Konečně! Čtyřicet dní se postit — to je ukrutné! Vydrželi jsme to — vydrželi ovšem; ale ať to někdo zkusí teda po nás!

Že není toho postu ani tak zrovna na nás vidět? No ano, na obličeji, na zevnějšku těla; ale jak vypadáme uvnitř! N á š půst je skutečný půst! Jinde sobě polevují, rozdělují si to čtyřicetidenní na dvě polovice a zrovna jenom tři neděle po velkém masopustě slaví si už zase »malý masopůst« — »après le carneval la micarême.« A dovolí-li tomu jenom trochu trošičku ponebí a časy, odbývají sobě tu svou »malomasopustní rozpustilinu« (nové slovo, velmi pěkné, utvořené v duchu nynější universitní češtiny) pod širým nebem.

Z Nizzy na př. docházely letos popisy až úchvatné: květinová korsa, projížďky ve vyzdobených vozech, na promenádách celé květinové bitvy, po celém městě samá bílá domina — skvostné ceny pro nejhezčí masky, hřímavý potlesk nejpěknějším vozům — po celý den

přecházející hudební sbory, zpívající houfy — na večer ohňostroj na moři, za pomoci velikých, elektricky ozářených válečných lodí — inu, nesmírná krása! V Nizze je mnoho cizinců, přemnoho bohatých lidí, kteří nejen mohou, nýbrž i chtějí za veselý okamžik, za mihavou hračku utratiti pořádný peníz — — těch u nás není.

Teď jsou ti lidé v Nizze, za krátko budou jinde. Rozjedou se po svých »vlastech« a budou doma ukazovat, čemu se naučili. Také Vídeň má už po nizzánsku výročně s jara svoje květinové korso, díky bohatcům a hlavně sídlící tam šlechtě. Šlechta ta vůbec činí »pro Vídeň« mnoho. Teď na př. bude — nevím už ani k jakému že dobročinnému účeli — veřejně i tančit, provozovat ballet! Bude tu několik tanečnic sólových, pak pospolité veliké »ballabile«: 1 kněžka, 4 princezky, 16 komtess — dohromady 21 vybraných krásek! Za sedadlo 20 zl. Za lepší sedadlo, z něhož ještě líp vidět na 42 v trikotu vězících šlechtických nožek, 40 zlatých.

No — tančit ballet, k tomu je šlechta, myslím, dost ještě dobrá! A peněz při tom vybere pro dobrý účel konečně také dosti mnoho! Vždyť se bude produkce opakovat a zase opakovat a pro třetí večer prý je uchystán docela ještě přídavek, »velká atrakce«: »Hurónské tance«! Provedou je pohostinsku někteří mužští členové »naší« šlechty — firma »Brioschi et Koucký« maluje k tomu číslu už zvláštní dekoraci skvostnou: »České hroby« — —

Nezávidím věru Vídni, aniž kterémukoli jinému městu podobných zábav a podobných lidí! Beztoho: jen ty veřejné zábavy jsou vskutku pěkny, které vyrostly nebo právě vyrůstají z národních zvyků, z lokálních potřeb; vše pak, co naneseno odjinud. má už ráz choroby,

vysiluje lid, dává národnímu životu pochybený směr. Náš národ má naprosto jiné životní podmínky než skoro každý jiný národ. Nemá šlechty, zaplať pánbůh, a nemá také dosud větších bohatců, bohužel. Kdo dnes u nás přece zámožnější, má ještě zcela jiné úkoly, než na hračky rozhodit peněz. My musíme základně jinak žít a jinak růst. Mým ideálem byl v tom směru vždycky národ Holanďanů: také ten byl bez šlechty, také ten vyrůstal jen z pracovitého, lopotně namáhajícího se lidu. Vzrostl, zbohatnul — na školy, na umění, na zábavu ušlechtilou, na účely humanní dá milliony, o hračkách u něho neslyšíš. Je jako jediná litina, jako křemelová skála — křísnout do ní můžeš, ale neodskočí jediného zrnka — jen jiskry vyšlehnou, až mimovolně hlavou škubneš!

Nám Čechům doposud jde k duhu rozvoj tišší, domácnější. Někdy ovšem třeba také trochu vybočit zas z něho; ale jenom ne na příliš dlouho! Přiznám se — já nevím — ale já se na př. té »jubilejní výstavy« zemské skoro tak trošíčku až bojím! Lehýnký mráz mi při myšlence běží po těle — asi snad jako hospodyni, když ví, že jí do domu padne četná, hlučná společnost, že po měsíce nebude ani svou paní, bude musit posluhovat, s úsměvnou tváří — že se jí bude stýskat po navyklém tichounkém koutku — a pak že bude všechno zpřevráceno, mnohé pokaženo — a najednou že tu bude zase kolem tak ticho — tak hlucho — —

Cit trochu ženský, arci, ale přirozený. Mám zajisté upřímné přání, aby na čest naši vypadla výstava skvěle. Vím, že musíme jí proto ledacos přinést i v oběť. Ale jenom ne p ř e s příliš mnoho! Jenom nezapomenout, že jako žijeme do výstavy, chceme žít i po ní! Neobětovat výstavě něčeho, co bychom jaktěživi nedovedli si pak

více nahradit! »Nerozdávat« ze samé pohostinnosti samy sebe! Talent k tomu máme — což je o to!

Abych ale nechodil jako kočka kolem té kaše! Mezi jiným a mnohým mluví se tedy také o několika vlečných dráhách. O jedné na Letnou. Je nutna. O druhé na Hradčany. Je velice žádoucí. O třetí na Petřín. Bude vítána. Při této třetí spojují se nové podniky vlastně tři. Za prvé: elevator, jenž má obecenstvo z malostranské nížiny vyzdvihovat vzhůru na vrch. Za druhé: rozhledna na vrchu, věžitá, veliká. Za třetí: tramvej, která by s Petřína hradčanským hřebenem jezdila kamsi na Letnou, po případě také obecenstvo od vrchního konce elevátoru dopravovala k rozhledně.

Co se týče té tramvaje, lze předpokládat, že za časů výstavy může býti dosti používána. Koho bude vozit po výstavě, alespoň pak ve dny všední, nejsem s to se domyslit. Že by jí bylo potřeba, aby dopravovala obecenstvo těch několik kroků k rozhledně, ať už elevátor ústí kdekoli, nenahlídne as nikdo. Ale — to mně nevadí, nejsem podnikatelem.

Co se týče rozhledny, nuže: nemáme praničeho podobného — ať se vznese! Může se stát proslulou, hledanou, světoznámou, může si dobýt místa ve všech příručních knihách cestovních, ve všech cestopisech, v paměti všech cestovatelů, atd. V Evropě ani není pohledu, jenž by malebností svou rovnal se pohledu s našeho Petřína: pohled s Burghurlu na Cařihrad je ovšem ještě skvostnější, ještě úchvatnější; ale Burghurlu leží ještě za Bosporem, na asijské straně! Proslulý pak pohled s tvrze Sv. Elma na Neapol se zálivem — nemýlí-li mne české moje srdce — pohledu s Petřína na Prahu se nevyrovná, vzdor Vesuvu, moři a ostro-

vům! Arci, nedíval jsem se s Elma za doby bouřné, pak snad je obraz stupňovaně krásný.

Tedy rozhledna — dobrá! Zvláště je-li rozhled s ní esteticky vypočtěn. Nestlačí-li Hradčany příliš dolů, nemá-li být — jak jsem kdesi četl — divákům horizont rozšířen někam přes Hradčany ku Podbabským vrškům — krásně profilované Hradčany musí zůstat zakončením obrazu, jinak je zkažen! S nynějšího rozhledového pahrbečku na Petříně, nalezajícího se poblíž kostelíku a těsně nad zdí Semināřské zahrady, je pohled dnes nejpěknější, a kdyby estetickému rozpočtu při oné zamýšlené věžité stavbě nebylo vyhověno, byl by a zůstal by prostý pahrbeček také nadál nejlepší »rozhlednou«.

A co se týče elevatoru na Petřín — věc taktéž praktická, dobrá. Zvláště, ponese-li se jediným směrem, zde skutečně praktickým, a tedy žádoucím: hned od Újezdské brány vzhůru mezi kasárny a »hladovou zdí«, zrovna ku rozhledně. Ale zdá se, že s tímto místem je nějaká obtíž, která sice nemůže být neodstranitelna, trochu alespoň však věc zadrhuje, neboť navrhovatelé hledají místo jiné, našli prý »nejpříhodnější« vzhůru Semināřskou zahradou, a vyslovují v novinách také již naději, že správcové zahrady té nebudou »podniku klást překážek bohdá žádných«.

A já zase doufám, kdyby tou vlečnou dráhou, tím elevatorem, zkazil se na hlavním štítu Petřína jediný zelený keř, zničilo se jen na sáh zeleného drnu, že správcové toho štítu bohdá o podniku nebudou chtít ani slyšet!

Byl by to počátek konce našeho Petřína. Počátek konce »krásné Prahy«, v jejímž panoramatu je

zelený Petřín nejpůvabnějším místem. Zastavit Petřín budovami či cestami, nebo třeba jen jej ukrýt vysokými budovami dole u Vltavy, jakž k tomu učiněn vskutku již počátek, znamená: zabit Prahu! Zničit nadobro ten čarokrásný obraz, jaký se jeví divákovu zraku s pravého břehu Vltavy!

To by nám bylo pak pramálo platno, kdyby nějaký »karýrovaný« odevřhuba nebo »frakonosný« zmačkninos tam s té rozhledny zabručel dolů do své »beautiful!« — »charmant«! — —

Ať jen nikdo neřekne: »Maličkost! Elevator spotřebuje z dola nahoru jen asi 5—6 sáhů šíře. A dole jeden domek a nahoře jeden domek — a už dost«!

Ano! Ale už tam stojí několik těch domků! A když teď dva, dají se tam k vůli čemukoli příště zase dva. A když už bude jich tolik, bude Petřín už »beztoho« zkažen, a o vhodná stavební místa, zvláště na tak pěkné vyhlídce, je v Praze »beztoho« nouze —a zkrátka — ono to bude s naším Petřínem jako s tím oslem: přiložilo se na něho jen ještě jediné jablko — a zase jen ještě jedno — a opět jen ještě jedno — tak dlouho po jednom, až se osel natáh' a bylo po něm!

Národní Listy 6. dubna 1890.



PO KATASTROFĚ KARLOVA MOSTU.*

V Praze, 13. září.

Nakreslil jsem trojhránek, připsal datum a teď — sám pán bůh ví, co teď! Ani stopy po nějaké myšlénce, jenom tak »nálada« zcela všeobecná, neurčitá, šerá, mizerná — není to věru žádnou ledabylou frásí, prosímli čtenáře, aby dnes následujícího ani nečet, vždyť ani není možno, aby v tom něco bylo!

Moje myšlenky jsou Pražanky a děje se jim arci tedy jako Pražanům, a Pražankám teď všem. Točíme se a točíme pořád kolem jediného bodu. Letíme a letíme, ale jsme přivázáni za nožičku. Žlutá mlha po ulicích, jako když rodí se mor, těžké šedivé oblaky nad hlavami, jako když chtějí spustit crnky na potopu světa, a v čele, v hrdle, v prsou, v konečku každého prstu pocit, že »něco ještě se stane«! Minulý čtvrtek sřícení Kamenného, tenhleten čtvrtek — »oktáv«, »jubileum«! — sřícení železné výstavy — je to snad už to, co nám zlo-

věstně vězelo ve všech údech? je to už konec? Zvolal bych: »Pomoz nám nebe!« kdyby právě odtamtud nepadaly na nás teď všechny ty mizerné rány!

Vyjdeš si z domu — doma všechno na tobě leží. Ale dnes věru půjdeš si jinam, ne zase jenom v pravo nebo v levo dolů k té ošklivé řece! Vystoupíš, zakýváš se, a vida — už zase jdeš v pravo nebo v levo tam dolů! Předevčírem Jsi alespoň s hlavní třídy sešel kamsi do uliček, abys se tedy také osobně podíval trochu na tu spoustu; ale je tam takový divný výpar, dláždění pokryto hromadami mokrého podlažního štěrku, stěny domů špinavy a vlhky až nad hlavu, všude po průjezdech kusy zabláceného nářadí, všude u něho lidé polonazí, vytopení — — malé děti natahují prosebně ručky, rozcuchané ženské vytahují ze škopků kus po kuse prádlo, bůh ví už z kolikáté vody, a ono je pořáde černé, pokryté kalem, prosáklé smradem — fuj, a kdyby se to pralo padesátkrát, stokrát, vždyť to bude pořád kanálem páchnout — jak je taková bída, takové neštěstí ošklivé, protivné — hnusné!

Jdeš tedy dnes zase už jen hlavní třídou. Sta lidí vedlé Tebe, před Tebou a za Tebou. Nepřetržitý lidský proud jako už po týden, ale bez svěžího hluku lidských proudů: chodíme ještě »celí pod vodu puštěni« — smutni. Někde se proud zaráží. Stavíš se také. Vyvěšené fotografie zbořeného mostu nebo některé známější končiny. Číslo časopisu s potopními illustracemi. Oznámení potopní brošury. Mimovolně prohlížíš krámy i jiné než kněhkupecké. Neníli u papírníka listovní papír se zbořeným Kamenným. Neníli u cukráře dragantový už model toho Kamenného. Neupozorňujeli módní výloha na »nejnovější« damské látky, »potopní barvy«.

Došoural Jsi se, doklátil někam až na nábřeží. Vidíš, cos viděl už dvacetkrát. Díváš se polotupě na most. Bezmyšlénkově na letící vodu. Slyšíš a neslyšíš hlučící kolem řeči.

»Kolik pak asi metrů letí tahle voda za sekundu? Bystré řeky prý přeletí čtyry metry«. — »Ale příbojná vlna mořská až osm set — v skutku!«

»Pořád kalná, samá čokoláda! Aj Vletavo, če mutíši — vždyť jsi jako čuně!«

»No ano, »ta« povodeň! Staří ale říkali »ten« povodeň, a »ti povodňové« — jen vemte Hájka!«

»Inu — neštěstí! Ale neříká se: »Sedě u vody vždy čekej bědy«? Tak to bylo od jaktěživa a.....«

»To jsou ty staré hříchy: pět milliónů jsme se vypůjčili a nevystavili jsme za ně ani tu silnici pod Letnou! Mohly mít těžké vozy alespoň nějakou teď cestu z Malé Strany!« — »Když se o ní mluví teprve asi čtyřicet let!«

»Někdo by měl sledovat ty příspěvky v novinách a vypisovat, mnoholi dají Židé!«

»Já Vám povídám: tramvaj to udělala! Copak je to malé otřásání? Jak vjede vagón z některého konce na most, už se koleje třesou až na druhém konci!«

»Pan kaplan od sv. Haštala říká, že má stát tady na mostě sv. Maurelius; to že je ten pravý mostní svatý! — »I ty můj bože, a co pak sv. Jan Nepomucký, ten není patrónem mostů? Viděl jsem ho na mostech až v Polsku — když Vám povídám! Tatíčku svatý Jene — tohle ti ukrutně uškodí tam u těch lidí!« —

Omrzí tě poslouchání. Rád bys se někam obrátil — ale kam? Nejraději takhle na Kamenný! Zdá se Ti věru, že jediná rozumná a skutečně slušná procházka v Praze

je tak asi od věže přes most ku Malé straně a zase nazpět, a zase tam. — Hezky zvolna, se zastávkami, s opíráním se o zábradlí a pohlížením k panoramatu ostrovnímu, s přehýbáním se přes tu bradelnou zídku a shlížením zase dolů, jak voda pod oblouky letí — takový zvláštní příjemný pocit přechází Ti pak z kamene do těla, »ves most otřású sie« lehýnce, jako by v dřímotě, a celé Tvé tělo chvěje se s ním — —. Někdy, když ledové kry do zdiva tlukou, nebo když velká voda bije, pocit ten se stupňuje, zrovna až k hrůze, ale hrůza ta je vábná, řekl bych vilná, nemůžeš se odtrhnout — pamatuji se dobře na rok 1845, jak zítka se mu pod lokty třásla, a jak za mnou stojící otec mimovolně mne držel za rameno: »Pojď už — neslyšíš?!«

Ano, ta procházka po Kamenném! »Pojďme ještě na Kamenný!« zní tak často heslo za pozdní noci, zvláště za jasné letní, když společnost rozjařená odněkud vyšla a nikomu nechce se domů. A s hlukem se jde a vchází se na most, a tam, v dojmu toho nevyrovnatelně luzného obrazu při měsíčním světle, znenáhla hluk usíná — duma se zmocňuje srdce — ústa, pohnou-li se, leda že šeptnou. —

»Nejprve se vždycky pomodlím u sv. Kříže«, píše mi venkovanka, »a pak — pak mi cesta po mostě trvá věčnost! Loudám se, přecházím...« — I ba — tisícům a tisícům je ten most náš skutečný kostel! Je jako by svatou cestou, někam k věčnému blahu. Je to divné — já sám, kdykoli jsem v životě zaslech' pořekadlo o »mostu vedoucím ku věčnosti«, ihned jsem měl před očima jenom most ten náš starý, nedohledně vyklenutý, s řadami dívajících se svatých. —

Ach — jakž musí teď býti těm mým Malostraňákům drahým! Nechodí se každého rána dívat dolů, do utichlé

Mostecké ulice, zdali se za noci nestal předce zázrak, není-li most zase zcelen —?

To byla rána Malé straně zrovna do srdce! Kamenný most je náš — nás vyrostlých na Malé straně, rozumíte?! Vy ostatní se mu můžete obdivovat, můžete jej třeba i milovat — ale on je n á š! Snad že Vám to malostraňák k Vaší otázce přímo neřekne, ale najisto to cítí.

Někdyť se mu stane, že musí tedy za tím oním na Staré město, z té své klidné, srdečné, milounké Malé strany — je to jako výprava někam do světa. Dokud je na mostě, no, to je mu arci pořád ještě hej, vždyť Malá strana ho doprovází, jde vedle něho po Kampě až do třetiny cesty, ale když pak dojde konce, a prošel už staroměstskou věží, tu pojednou cítí se tak opuštěn, ve světě tak cizím, chladném —! A teprve, když je zase už na cestě zpáteční, když zůstavil za sebou už poslední hlučnou ulici, a vstoupil znovu na most, teprve pak je mu, jako by pojednou s něho spadla zas všechna tíže, jako by byl zachován, ve s v é m!

A teď Malostraňák na svůj Kamenný ani už nesmí! Je odříznut od světa. Pavučiny zastrou podjezd jeho mostecké věže. Pýcha každého Malostraňáka, Mostecká ulice, »obraz velkoměstský«, omší, zešedne —

No, nebude to trvat as věčně! Mostaři prý už dělají plány. Lidé už se radí, odkud vzít peněz.

A praví se, že jistý velkomyslný kavalír zavázal se páterům Jezovitům, jakmile bude most vyzdvižen, že tam na svůj náklad postaví ihned novou sochu svatého Ignáce z Loyoly! Nejdůležitější by bylo tedy už obstaráno!

Národní Listy 14. září 1891.



Mostecké ulice, zdali se za ním nestal přece zázrak, [illegible] —?

To byla rána Malé straně [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] celý velkoměstský [illegible]

[illegible]

Národní listy 14. září 1871.

* * *

JUBILEJNÍ VÝSTAVA.

NÁRODNÍ LISTY 1890.

STROMOVKA.*

V P r a z e, 23. srpna.

Upřímně potěšen důvěrou slavné redakce, která mi uložila, abych převzal referát o nejprvnějších, nynějších hned počátcích »jubilejní výstavy« — pro vývoj pozdější má prý redakce lidi o něco rozumnější — uvazuju se tímto v čestný svůj úřad. Myslím, že redakce zvolila dobře: Za prvé: neviděl jsem na vlastní oči ze všech těch počátků ještě ani tolik, mnoholi by za nehet vlezlo, můj ideální názor není tedy kalen pražádnou mizernou zkušeností! Za druhé pak: já téhleté výstavě od srdce přeju. Čechové dávají sobě na ní záležet, obětují jí velikou práci, nesmírně mnoho peněz, ať jim to pánbůh odplatí tedy stotisíckrát — ano, stotisíckrát — já jsem nóbl!

A za třetí — když člověk řekne jenom za prvé a za druhé, vypadá to tak chudě — mám zrovna teď dostatek času. Sedím doma, nevyjdu skoro ani na ulici. Jeť tam

takový odporný, přímo ukrutný, řekl bych hanebný smrad i prach, obzvlášť ale v odpoledních hodinách — ona totiž prozíravá naše obec téměř ani nekropí, spoří si v řece vodu pro napřesrok — a člověk v tom prachu nevydrží pět minut! Co ale dělat, když člověk sedí doma? No tak tedy začnem!

Výstava bude ve Stromovce. Stromovka leží od Prahy na půlnoc a je »oblíbeným místem zábavním«. Teď je to s tou zábavou tam ovšem trochu dotenka: štipec promenády, krapet muziky a basta! Ale dříve — ach ano, dříve! Týden co týden tam býval do nedávna na př. nějaký duel, na šavle, na pistole, na ledacos. Až jednou jeden duelant zastřelil kozu železničního hlídače, »Spolek pro zvelebení chovu domácích zvířat« se do věci vložil a bouchačku pokazil.

Stromovka pozbyla na pikantnosti. Ba ona jí ani »slavnost májová«, ba ani »Slamník« nedodává v očích Pražanů už jaké půvabnosti zvláštní. — Dříve, ach opět ano — dříve! Když »Slamník« trvával ještě po osm dní! A nastal den pak poslední a v Bubenči vystoupil na řečniště »extra zvolený, dobře učený měšťan pražský« a měl k lidu výroční »ochsenpredigt« (»volské kázání«). Prapodivný výraz, tahleta »ochsenpredigt«! Krolmus vykládá, že tomu kázání proto říkalo se »volské« (či »pro voly«), že do jeho vtipného textu zaznívalo z blízké obory (Stromovky) bučení túrů a bůvolů. Tyl ale zase myslí, že proto, že čeští Pražané dávali si kázat po německu. Tak já teda teď nevím!

Ano, Stromovka bývala pouhou jen oborou, v níž pro zábavu panskou přechovávána rozmanitá zvěř a konány na prostranném rybníce rozličné slavnosti. Ještě asi do roku 1848 živen tam — na památku »velké mi-

nulosti« — prastarý jelen, šedivý a kulhavý, zavřený v ohrádce hned v pravo od zámeckého vchodu. Ale my děti ho nemilovaly, toho jelena. On se tak podivně koukal! Zrovna jako by chtěl říci: »No tak mi dejte předc tu svou housku!« Roku 1804 přestala ale Stromovka být divokou oborou a stala se anglickým parkem, »jedním z nejkrásnějších v střední Evropě«. Péčí to purkrabího hraběte Chotka, jenž také upravil tamnější Vladislavovský lesní zámeček. Podivný muž, tenhleten Chotek! Praha má po něm tolik a tolik památek trvalé krásy. A od něho až dodnes byla už taková řada purkrabí a místodržitelů, ale po žádném — —. Nu a pak už z historie Stromovky nevím praničeho. Leda že tam 1848 bylo slaveno »smíření« mezi Čechy a Němci — však už jsem to tady jednou popsal. Vyšliť si někteří slavným průvodem z Prahy do Stromovky, a zde dva mužští, Čech a Němec, vylezli na hospodský stůl, připíjeli si, objímali se, a dole kolem nich stáli lidé a vrtěli hlavou a ptali se: »Kdopak je tam poslal?«

Stromovka tedy neslyne historicky, ale slyne přírodní krásou. A pokud se týče mne, pravím, že jsem měl Stromovku vždycky rád. Jen že za různých časů arci také zcela různě. Nejprve jsem si byl oblíbil z ní ten kousíček od Bubenečské brány vedoucí k Císařskému mlýnu, kudy jsem capával letního nedělního odpoledne s tatínkem. Ach bože, ty kozí syrečky v Císařském mlýně! A ty rybičky dole ve vodě, které se proháněly zrovna u povrchu a na něž se tak pěkně plivalo přes zábradlí! A ten kousek cukru, který mně tam vždycky podstrčila paní hostinská! Ach ano, v Císařském mlýně bývala zábava, býval život. Už Rudolf II. chodíval rád do Císařského mlýna!

Pak zase jsem si zamiloval osamělou, tichounkou část až nahoře na vrchu. Tam jsem se za gymnasialních časů chodíval učit náboženství. Položil jsem se do vysoké trávy, knihu pěkně vedle sebe — — a díval se na broučky a koníčky, ssál vůni mateřídoušky a svlačce, a naslouchal, jak hučí to modré, to veliké nebe — —. A z náboženství bylo na vysvědčení vždycky pak jen nějaké »tak—tak.« —

Ale povyrostl jsem a chodil pak už jen dolů, »hájkem« a lípovými alejemi. Tamť se procházely se svými guvernantkami mladinké šlechtičny — achich tak krásné, tak bílé, tak vzdušné a z těch jsem si jednu vybral, abych se do ní zamiloval. Ještě dnes stojí tam ta velká, vykotlatá lípa, do níž jsem fňukal vyznání lásky, připravené pro případ, že by přišla má maloundrlinkatá, milounkatá hrabínka jednou zcela sama. Jaká to škoda, že tenkráte ještě nebyly fonografy, a že nevězel jeden uvnitř té lípy — pětku bych za to dal, kdybych dnes — —.

A pak jsem si oblíbil už ten nejzapadlejší, nejtišší kout, až za železniční hrází. Kousek polí, kousek dubového křoví, nevelká vzrostlá doubrava, a v ní pocuchané, nízké, větrem poklácené stromy, ale nepřišla sem živá noha — lesní samota! Já nevím, na mne samota lesní působí vždycky tak zvláště — ostatně snad na každého! Jakmile octnu se v lesní tišině a zde pak sám, pojednou les se mně oživí. Z houštin něco vykukuje a hledí přímo na mne. Ve vrcholcích něco sedí a houpá se a šeptá. V pravo v levo ode mne jde něco s sebou pomalu, když já pomalu, rychle, když já rychle. Citelná, ale sladká úzkost padne na duši a noha mimovolně zaráží a najednou zase spěchá. Všude jsou duchové, kolem a kolem — ve vzduchu, mezi stromy, podél cesty — —

A já v ně věřím — já se tu přiznám. Ach jak rád já v ně věřím! Tamhle ta osamělá vodní tůň, tak tajuplná, nad níž ty světlé, tenké střely světelné lítají sem tam — sem tam — »vodníkovy sítě«! Ten osmáhlý, buclatý hošík, který se tu najednou na cestě namanul a pokulhávaje a uctivě pozdravuje — pražádná pochybnost: »divoké dítě!« A ta babička stará, malá, suchá, o berličce — toť předce skutečná »polednice!« A teď ten náhlý, vzdálený zvuk, ne lidský, ne zvířecí — jenom se neohlížet — toť záludný »hejkal«!

A když vycházím pak z lesa a přicházím ku dědině — tu černá slepice, která se tu hned za stavením sluní a tak tichounce, až z hloubi dlouhého krku pokvokává — nekvoká to o »zlatých vejcích«? A ten černý kocour, který tam na střeše obchází komín — vždyť je to »žmok« — i ty chlapíku, počkej, já tě —! A uvnitř pak v chalupě, v stáji a v stodole a na hůře, v světnici za stolem a na kamnech a na polici, všude nějaký skřítek, dobrý, upřímný — —

Povídám vám, tam za tou železniční hrází, v té doubravce tiché, chudé, tam byla krása! Znamenité místo! Vzhůru po vodě mají pravěcí duchové od Levého Hradce jenom tak několik kroků, a dolů po vodě mají stínové žižkovských hrdin ještě blíž! Také mi vždycky hned přišli. Zasedli kolem mne, hleděli na mne tak přívětivě, jak pokrevní přátelé — zdálo se mi, že mne zrovna za něco považují — ani jsme mnoho nemluvili, jen tak — —

Ach zlatá, — zlatá ty, nebeská poesie! Ještě jsi se v nové té době nesnesla na nás Čechy v plném svém jasu! Ale přijdeš, viď, až jenom naši pěvci nabudou té pravé, té svaté víry! Až celou duší budou věřit ve svůj národ, až neodolatelnou mocí budou přitaženi velikou

českou minulostí, až budou sílu svou cenit dle síly národních našich hrdin, až srostou a více se neodloučí od duše lidu! Jen v ní, jen v té duši lidu nalezneme, čeho česká báseň potřebuje. Jen v lidu, ne v knihách! V knihách nalezáme jen samé Kainy a Ahasvery, Don Juany a Fausty a podobnou už světoběžnou chasu, potloukající se po všech všudy literaturách, šedivá schémata, pouhé už divadelní figuriny, při nichž básník nemá více co tvořit, na něž může zavěsit jenom ten nějaký myšlenkový svůj cár —

Eh — kam jsem se to dostal! Nu tak vidíte, že je Stromovka svůdná!

Napřesrok nebude ale už tak tichá a poetická! Jen že prý bude zase pak jinak svůdná! Pravé prý vítězství pro Stromovku, tahleta výstava! Nebohá Stromovko! Druhý králi Pyrrhu! Vezmou ti pro výstavu dobrou pětinu tvojí rozlohy — ještě jedno takové »vítězství« —

Arci, arci, něco se musí obětovat. A také se už obětuje. Četli jste přece, že už se také kopá lůžko pro vlečnou dráhu, ale šest set se vykopalo k vůli ní keřů z Letenské stráně — šest set keřů — a co tam pro vždy pokaženo půdy —! Ovšem, dráha na Letnou musí být; ale —

Ale, jest-li mně přijdou ještě s tou zbytečnou, hříšnou dráhou nahoru na Petřín, tak ať hned do první ruky, která zakopne, hrom —

Pámbůh mě netrestej!

Národní Listy 24. srpna 1890.



REFERÁT O PŘÍŠTÍ JUBILEJNÍ VÝSTAVĚ. ČLÁNEK UŽ II.

V Praze, 30. srpna.

Nevím, bude-li se ta příští výstava naše líbit! Proč bychom ji byli ale takto dělali? Jsme jako ženské: ıemyly bychom se, nečesaly bychom se, kdyby nebylo ›lidí« — a já opakuju, že věru nevím, bude-li se ta naše příští výstava »lidem« líbit!

Je tomu tak deset a něco málo let, co stála v našich istech umrtní zpráva, týkající se jistého mladíka: »Duše jeho byla prodchnuta nejčistším vlastenectvím. Abychom uvedli doklad, podotýkáme, že byl skálopevně přesvědčen, jenom Čech že dovede rozluštiti a také rozuští otázku vzduchové plavby.«

Pražádná pochybnost, zpráva ta musila do českých srdcí uhodit ranou zrovna hromovou! Já sám, ačkoli co do vlastenectví také nejsem žádná onuce (až do svého 22. roku byl jsem na př. skálopevně přesvědčen, že my Čechové zpereme a zmanžárujeme celý svět — vskutku, ale já se nechci chlubit), já sám jsem zrovna

trnul! A rovněž nelze pochybovat, že přesvědčení onoho šlechetného mladého muže od té doby po národě šířilo se dál a dál, že proniklo už veškeré vrstvy silou úchvatnou — českému geniu že vyrostla z toho už také povinnost, nalehavá, svatá.... a teď — teď, když je ta výstava zde, teď že byla nejlepší, nejkrásnější příležitost — všechny české zraky upírají se žádostivě ku Praze, veškerá česká mysl hledí rozechvěna...

Ale už se zdá skutečně, že českému geniu se něco zas přihodilo! Že někde se opozdil! Vždyť jsem vzal plán výstavní alespoň stokrát už do ruky, zobracel na všecky strany, četl a zase četl nápisy na všech »pavilonech« ale....

Ach škoda — ba přeškoda! Byl jsem si to překrásně myslil! Ohromná tabule: »Český samolet«, červenobílá; sta a sta obrovských praporů, červenobílých; veliké »přístaviště« na Letenské pláni, ohražené vysokým plotem, tak aby ani nejprolezlejší prušácký špehoun...

Bojím se, že tím zklamáním je ale český národ předce sám jenom vinen. Že drží se pořád ještě falešného principu, nepravé strany, a tím genia poplet'! Mezi těmi, kdož snaží se rozluštit otázku větroplavby, jsou totiž dva tábory. Jedni — ti copaři, ti »staří« — jsou pro »aërostat«, totiž pro baloun, který je lehčí než vzduch a svou lehkostí může do vzduchu se povznést. Druzí — ti »mladí« — jsou pro »aëronéf«, totiž pro stroj, který povznese se vzdvihán a veden vlastní, vnitřní svou silou. Vítězství se kloní k mladým. Kdo pozoruje ptáky a letouny jiné, vidí vskutku sám, že všichni jsou těžší než vzduch. A skoro že vítězství rozhod' už jistý pramalý tvor, pouhý jen chroust — roháč, nadělaný, pevný ten cvalík, u něhož se našlo, že vlastní svou silou

povznese nejen sebe, nýbrž i náklad stokrát převyšující tělesnou jeho tíži! A že v témž poměru dovede pracovat i proti odpornému větru. Nu a my — my jsme pořád ještě zvyků a náhledů jen starých — my pořád se nafukujeme, my myslíme, že když se děláme lehčími a rozplývavějšími, nežli je to, co nás obklopuje, můžeme se povznést už k výši — a zatím — »ono« nás to samo »bere do výše« — a žene nás to, kam chce. — Ne, ne, pánové, mužové, bratří, my se patřičně nepovzneseme, dokud nebudeme roháčem, svalnatým, pevným, trkavým, štípavým, vlastní silou nešeným, vlastní vůlí řízeným.....

Ach — »Samolet« moh' být na výstavě naší »Eiffelovou věží«. Češi mne bohužel zklamali! Doufal jsem tedy ještě v Němce. Povídalo se, ti že sobě postaví něco zcela zvláštního: velkolepý »Pavillon vlastizrády« v semitickém slohu, s prskavým fontánem před tím — celý německý národ teď staví, píše, mluví, jedná v semitickém slohu — a nalezám na plánu skutečně také nápisy »reservované místo«, t. j. tolik co »uzavřené území«, ale ono se teď pojednou zase říká, že Němci do toho svého »uzavřeného území« nejspíše ani nepřijdou...

A tak zbude jenom už to zase u nás, co bylo na všech už výstavách: hospodářské stroje, květinové sady, průmyslové výrobky, domácí zvířata, kyselé mléko, bedny a sudy, pivo a víno, staré a nové obrazy, špatné a dobré hudební kusy, restauranty, klosety atd. — atd.

Ovšem, na výstavy se nechodí ani tak pro poučení, jako spíše pro zábavu. A co se týče zábavy, nu — tu se ovšem můžeme vypnout, tu můžeme cizincům něco už slíbit, bez obavy, že neřeknou: »Ale, jejé...!« V tom oboru máme my i své speciality, a je dobře cizince za-

včas trochu upozornit. Zvláště dvě věci máme tak krásné, vzácné, jinde nevídané —

Ta první věc, kterou může cizinec v Praze se bavit: On může v Praze, v srdci české země, uprostřed českého národa nadávat Čechům. Vskutku! Aniž by se mu stala za to nepříjemnost sebe menší! To musí být pro cizince gaudium! Pane bože, kdybys mě takhle najednou posadil doprostřed nějakého národa millionového, vzdělaného, silného, hrdinného, slavného tisícerou rvačkou a bitvou, ale předce tak hloupého, že by si nechal ode mne vynadat — to bych si jím vyplach' hubu! Tak ať jenom cizinec té zábavy užije dle plné své chuti, aby později nepykal — takových volů, jako jsme my, nenajde už konec světa!

Ta druhá věc, kterou může cizinec v Praze se bavit: On může chodit na funusy. Té dokonalosti, jaké u nás, nedosáhl funus už opět nikde ve světě!

Základní myšlénka ovšem jako jinde, obřadně křesťanská: průvod vítěze, vracejícího se z boje. Ale ostatní přibráno z obřadů a zvyků všech národů a všech věků, a spojeno v obraz zrovna netušené krásy. Lid jde se svými představenými (kněžími) v čele, vítězi jaksi v ústrety až k jeho bytu, kde se baví na ulici hlučně o zásluhách vítězových (zvyk hebrejský: »Saul porazil 1000 ..... atd.«) Vítěze vznesou pak na ramena a postaví na vůz, jehož střecha má podobu skvostného baldachýnu; před ním i kolem něho nesou se pochodně, planoucí jasným světlem, hudba a zpěvy zazní, zvony zahlaholí a hlučný lomoz naplňuje skoro celou obec (zvyk starořímský). V průvodu před ním nesou se prapory, na nichž nápisy vítězových cností a skutků (na př. spisů, když

nebožtík byl spisovatel, — zvyk čínský). A k tomu ještě najatý lid všelijak podivně a zábavně ustrojený, v černém, šosatém rouše, s širokými bandalíry na prsou, s bílými péry na kloboucích, — dále stříbrný vůz »věncový« prazvláštní formy, s pitvorným jokejem na koních (zvyk brasilianský) — atd.!

Ano, náš lid má k podobným věcem talent! Zvláště ale: ustrojit funus! V domě není třeba nikde groše, rodina neví, co zítra jíst, musí se dělat na všechno dluhy; ale funus se objedná za několik stovek. Jdeš ulicí a slyšíš: »Inu, radostí měl zde na světě málo, bídy dost, ba i hladu; ale funus měl pěkný — jen co je pravda!«

Arci by ani sebe větší talent nebyl mnoho platen, kdyby nepřišel, nepřispěl dobrý, svědomitý též návod. A tu povstali mezi námi někteří mužové výteční, zařídili sobě »kanceláře«, sklady s umrlčími truhlami atd., a jali se s opravdovým nadšením, s dojemnou láskou aranžovat pohřby. Pohřby byly jejich životním povoláním, ovšem že za dobré zaplacení. Vymýšleli, zdokonalovali, překonávali se navzájem, funusy byly pořád krásnější a dražší, promyšlenější a složitější — jeden ten funebrista chtěl pak vždycky hned už celou ulici vyložit černým suknem, — druhý měl už najatou bandu padesáti žen, »plaček«, »beček«, které měly za vozem řvát a naříkat — tu — tu sobě najednou povšimnul toho úřad.

Škoda! Zvláště jeden ten »podnikatel« měl myšlénku krásnou! Povstala přirozeně z principu, že když člověk zemře, rozpadá se na dvě části: duši a tělo. Zamýšlel tedy průvod rozdělit také na dvě části: bílý, dušičkový (jasně bílý stříbrný povoz s postavou k nebi se nesoucího anděla, čtyry šimly před ním, sbor tence zpívají-

cích bílých tvorů kolem — vzorek novořecký), a černý, hodně smutný, s pohřebním vozem v podobě draka (vzorek opět čínský). Když by na př. průvod bílý byl už zcela nahoře u Musea, přišel by průvod černý teprv dolů k Václavskému náměstí — duše by letěla tamhle jaksi už k nebesům, a tělo by zde dole — — inu, myšlénka krásná — překrásná!

Předce ale máme dnes něco, co je už nade všechno pomyšlení vzácné. Soud nad mrtvým, veřejný, přísný, neuprositelný — ano! Když člověk nestál zaživa za nic, řekne se to u nás pak jeho duši pěkně do očí. Ne arci zrovna slovy, ale — my jsme hudební národ — hudebními tony, srozumitelnými pro každého.

Rozsudek se pronese totiž ve formě smutečního marše, a k marši tomu zvolen s výtečným taktem Donizettiho motiv z »Lukrecie« akt I., výjev 5. (Orsini, Gennaro, Vitellozzo, Liverotto, Petrucci, Gazella — flauta, oboe, fagot, křídlovka, lesní roh, bombardon.)

Průvod se tedy pohybuje ulicemi, při zvuku maršů dojemných, ale v celku bezvýznamných. Přijde k Václavskému náměstí, vstoupí na ně, jde pomalu výš a výš, skoro už k samému rozhraní města, a v tom — tak někde u Královské ulice — hudba se do duše spustí! Tak teda — Des-dur — andante!

Všichni: Tvůj rod pohanou znamenán,
po celé zemi v klatbu dán —
slyš nás, my vyčteme Tvé viny!
Ors.: Já mstitel jsem Maffio Orsini!
Ty's mého bratra zabila!
Vit.: A mého strýce zhubila!
Liv.: Mně děda zrádně napadla!
Pet.: Mne o mé jmění okradla!
Všichni: Fuj! Fuj! —

To je ukrutné. A že je všechno míněno zcela do opravdy, lze vidět na kamenných ledových tvářích sprovázejících »Pepíků«.

Podivno — skoro každému mrtvému hudou teď tuhletu notu! To musí žít darebáků mezi námi!

Národní Listy 31. srpna 1890.



REFERÁT O PŘÍŠTÍ JUBILEJNÍ VÝSTAVĚ. ČLÁNEK — PODÍVEJME SE — UŽ III.! *)

V Praze, 20. září.

Bylo ticho. Seděli jsme každý na svém obvyklém místečku. Já díval se při bílém »astrálním« světle, vycházejícím ze stropu — je ku podivu, jak rychle opanovalo toto teprve as před rokem vynalezené světlo každičkou domácnost — já díval se na fotogram, nalézající se v čele večerního (6) vydání »Národních Listů«, a obrazící dnes ráno zrovna nad Pernambukem v oblacích svedenou první »vzduchovou bitvu«. A moje ženuška, které se dnes nebylo chtělo do divadla, seděla ve svém »poslušném« křesle a bavila se — nu tedy posloucháním. Byla si z mahagonové naší fonothéky vybrala několik voskových plástí a teď si dávala od nich povídat nebo zpívat nebo co.

*) Musím ještě jednou zde výslovně podotknouti, že tento článek je další referát výstavní. Čtenář by to sice ze článku samého ani neuhod'! — Poz. Nerudova.

Pohlížel jsem chvilkami na ni přes noviny, patrně ji teď něco zajímá zcela zvláště. Už po třetí si šroubeček otočila zpátky! Na tváři jí sedí úsměv a někdy šlehne, jakoby mimovolně, okem po mně, a tu se úsměv ještě zšíří — snad se nebaví čímsi na můj úkor?

»Poslouchej, Márinko, mně se zdá, že provozuješ teď proti mně nějakou faleš!«

»Faleš? Proč pak! Já tě poslouchám«.

»To by bylo poprvé, co jsme svoji...«

»Ticho!... Hehe! Poslouchám Tě, jak Jsi zpívával s maminkou večer »Již jsem dost pracoval«... Křičíš, že není ani maminku slyšet... Ale při »už jsem svázán ukrutně provazy« začíná se Ti sopránek lámat... A při »ach nastojte, krev má všudy teče« už bečíš.... hehehe! ....maminka Tě konejší...»No tak počkejme trochu... vždyť můžeme počkat!«... Poslouchej — Ty jsi měkký, zrovna jako kaše!« A vstala z křesla.

»Mari...!«

»Je to pravda! Dokud jsem Tě neznala blíž, myslívala jsem: To musí být drsný balbous...«

»Co pak nebečí dítě každé....?«

»I mlč! Vždyť jsi podnes takový.... hned se Ti zadrhne hlas!«

»To není pravda!«

»Mám vyndat — Tvoje vyznání lásky? a tvářila se, jakoby chtěla přikročit k fonothéce. Ale přistoupla rychle ke mně, otočila mi bílé své ručičky kolem krku a....

* *
*

Tato sice nepatrná, ale pro domácí můj život významuplná scéna udála se včera, dne 19. září r. 1921. Totiž — mohla by se udát roku 1921, kdybych na př. se

dnes znovu narodil, zase tak rosť a žil, jako jsem už jednou rosť a žil, ale měl v životě trošíčku lepší štěstí, byl se někdy tak v 30. svém roce s nějakou Márinkou oženil... atd.

Nu ano — po 30 letech! Jakpak to může vlastně dlouho trvat, a fonograf se rozkročí už do praktického života! Vždyť už dnes, má-li Edisonův kluk tolik už rozumu, může si poslechnout, jak že před rokem bečel! A Stanley a Stanleyka mohou si třeba den co den vyslechnout, jak při jejich svatbě zvony hučely, varhany hrály, a sborové zpěvy zněly!

Po 30 letech! »Národní Listy« budou z části jen vycházet na papíru, z části ale na vosku, a budou řeči lepších sněmovních řečníků přinášet opravdu v plném »znění«. K nedělnímu číslu přidají mimo belletristickou také fonografickou už přílohu: Beethovenovou sonátu, zahranou včera v Petrohradě nějakým Ondříčkem, Rosinčinu kavatinu, zazpívanou nějakou Pattiovou předevčírem v Madridě.

Hned vedlé »bazáru fotografického « bude ve Ferdinandově třídě etablován »bazár fonografický« — »**Sensační novinka!** Poslední požár chathamských továren! ☞ Jasně a výborně se slyší, jak **dělníci volají o pomoc — zoufalé pak jejich výkřiky,** když pomoci není a plameny je už pohlcují! ☜ Hrozné, děsné, velkolepé!«

Ve školách bude mimo »názorné« vyučování také už »násluchné«. — Ve večerních společnostech bude se rozdávat mimo slibného »menu« stejně slibný »regître fonografique«. — Domácí dceruška místo: »Prosím, zapište se do alba«, zašeptá: »Prosím, zamluvte se mi do fonografu — prosím!«

Řečník, bude-li chtít, bude moci slyšet sama sebe — »To je protivný hlas, když křičím! Vskutku protivný — budu se musit mírnit!« — Učitel nebo kazatel bude si moci říci: »Můj milý, to jsi opravdu osel, když takhle...« A operní zpěvák naučí se z fonografu stokráte více než z každé kritiky, bude věřit také už v trvalost uměleckých svých výkonů, v nadšení pozdních ještě pokolení nad jeho hlasem a uměním, a slavný tenorista bude ročně nejspíše žádat pak o deset tisíc míň.

Vyrostlý syn bude trávit po prvé v daleké cizině, v zákoutí třeba australském, sám a smuten. Ale o týden později obdrží poštou z Prahy už list a v něm malou plásť — a pojednou bude mu, jako by seděl za stolem mezi svými, slyšel jejich známé hlasy, navyklé rozpravy, vzpomínky, přípitek na něho samého — —

A poněvadž každá materie se opotřebuje a dle dosavadních alespoň zkušeností fonografická plásť jen asi 2000krát opakuje, co byla zachytila, přijdou pak do novin zprávy naprosto nového druhu, na př. »Včera vydražována v ústřední dražební síni plásť s proslulými posledními slovy J. N., největšího tohoto dobrodince lidstva. Lze si je poslechnouti již jen pětkráte, byloť zvláště za let nejprvnějších trochu marnivě zacházeno se slovy těmi, ovšem že každému tak žádoucími, a neocenitelný zbytek vzbudil mezi dražebníky, kteříž se dostavili se všech konců světa, s millionovými poukázkami v kapsách....«

* *
*

Smíšenina žertu i opravdovosti!

V prvním svém článku »o výstavě« vyprávělť jsem něco o duté, staré lípě, do níž jsem co mladík byl odří-

kával své vyznání lásky, a o lítosti, že v lípě nebyl tenkráte fonograf, atd.... A když jsem to následujícího dne četl pak vytištěné, tu se mi vykristalisovala v duchu dnešní má úvodní scénka, a přihrnulo se mi k ní na sta myšlenek....

Ano, ano — my už si dovedeme dnes něco, co se nám zdá důležito, co nás rozechvívá, co se nám líbí, co nám chutná, »chovat pro budoucnost« — a to bez újmy rozkoše okamžité! Porcičku poesie, sousto minulosti, krajíček života! Jděte si domů, vy bohové, kteří jste dovedli Narcisovi darovat jen věčný život, ne ale také věčné v něm mládí — my sobě dovedeme sami dodat už i toho mládí, alespoň některých, těch slaďounkých jeho chvílek....!

A to v plné jich životní síle! Fotografie nám podává dosud jen mrtvý, cize působící obraz: fonografie popadá nás ale dnes už zrovna u srdce: slyšíme živá ústa, chvějící se hrdlo, dýchající prsa!

Neseznal jsem bohužel sám ještě účinku sdokonaleného nyní fonografu; ale dovedu se dle popisu zcela dobře do otrnujícího tohoto účinku vmyslit. Někdyť se mně teď stane, že zakašlu, chrchnu, promluvím — a zrovna se leknu: »Toť hlas mého otce, když už stárnul — zcela, ale zcela ten zvuk, který zněl před čtyřiceti lety!«

A mohu si věru pak pomyslit, jak by působilo živé slovo dávno zesnulé matky — —

Jsou oslové, kteří fňukají, že poesie mizí se světa! I jděte zvířátka měkkounká; nemizí — přibývá! Snad že se mění, že je poněkud jiná, ale najisto není menší: j e v ě t š í.

Národní Listy 21. září 1890.



NÁRODNÍ LISTY 1891.

CO PŘIVÉZT Z JUBILEJNÍ VÝSTAVY?*

V P r a z e, 28. února.

Něco bych za to dal, kdybych něco věděl«, jako říká Klicperův »Pan Správčí«. Totiž: když pan Kalina ze Žehušic, nebo pan Konczyňski z Rzeszowa, nebo pan Didier z Montpellieru přijede letos z té jubilejní naší výstavy domů a paní Kalinová etc. se zeptá: »Copak Jsi mi přivezl z Prahy?« co on na to tedy z té své elegantní poboční brašničky vyndá! A když ona — dejme tomu — s chladnou tváří pak řekne: »Mmm — pročpak Jsi mi nepřivezl taky takovou.... jakou přivez' Karásek své ženě?« co tedy dostala ta paní Karásková? — zkrátka: co bude tím moderním, světovým, nejoblíbenějším dárkem z návštěvy výstavní, čili co bude vlastní v miliionu exemplárů rozšířená »Památka na Prahu 1891«, »Souvenir de Prague 1891«, »Na pamjat na Pragu 1891«, atd.

Že nějaká bude, je snad jisto! Mimo hlad na jídla a žízeň po nápojích není lidem nic tak bez výminky vrozeno, jako hlad a žízeň po darech! A cesty nevšední, ať

už konané jenom »přes pole« neb hned »přes tři řeky«, jsou právě jednou z těch dosterých příčin, pro které se na dárky »právem« čeká. Vrátit se a těm kterým »něco« nepřivézt je zrovna urážka těch kterých! Tyto cestovní dárky pak bývají mnohdy arci určitého již druhu. Z jarmarku srdce nebo dýmka. — Z Vídně kožená portmonka. Z lázní mosaikový »Andenken an Karlsbad« nebo skleněné těžítko s fotografií pod ním. Z Orientu čibuk. Když jsem já se byl z Orientu vrátil, rozdával jsem ještě po půl roku čibuky, v Praze dokupované, jen abych »neurážel«. — Jindy zase, za příležitostí výminečných, vyroste přirozeně z věci samé nebo třeba i pouhou nějakou náhodou dárek charakteristický, všeobecně oblíbený, ano třeba i dočasnou manii spůsobující. Vždyť se pamatujeme, čeho že jsme 1889 zkusili věží Eiffelovou!

Něco takového obrovitého, svou silou se přímo vnucujícího nebo na světě dosud nebývalého, jako byla ta věž Eiffelova, ovšem výstava naše nezrodí; ale za to může v ní být přece jen nějaký předmět výstavní, nějaký výrobek průmyslníkův nebo umělcův, který se bude líbit všeobecně, který může se snadno rozmnožovat, v různých velikostech, z různého materiálu, lacině, vkusně, atd. Bude? — nebude? Něco bych za to dal, kdybych to dnes věděl! Abych mohl k dotyčnému průmyslníku ihned si dojíti a říci: »Kamaráde, na polovic!«

Celá chumelenice nápadů hemží se člověku hlavou. Ale nevíš, ku kterým spíš sáhnout: k opravdovým? kudrnatým?

Máme ledacos, co je nám Čechům zvláštní, a když už dnes ne zcela zvláštní, tedy alespoň ode dávna s českým jmenem spojované. Na př. české sklo, české kameny, českou kuchyň. Sklem nás cizina arci už překo-

nala dávno, ale není přece jen vyloučena možnost, že by se na výstavě objevily předměty, vynikající původním tvarem, lahodící svou čistotou, cizinci se zamlouvající svými českými nápisy. Jen žádnou »rovnoprávnost« při tom, o němčinu nám cizinec nestojí!

Dále: »česká kuchyň«. Ta ještě je, ale s plody jejími je těžko! Růžově a azurově odchnuté švestkové knedlíky, zlaté škubánky, jak fialka a vonná krouhanka — chutné věci, znamenité věci, ale kdepak do kufru a brašny! Leda tedy použít jenom zevnějšího jejich tvaru, jejich barvy? Navařit na příklad švestkových knedlíků z cukru, jako se skvějí cukrové brambory na talířích v cukrářských krámích. Ale — co by to bylo!? Nebo užít jich na »atrapy«; švestkový knedlík, výtečně napodobený, může se však odevřít a uvnitř nalezají se bombony, ovocná nádivka, nějaký jiný předmět. Ale co by bylo také to?! Pořád jen smrtelný hřích proti švestkovému knedlíku!

»České kameny«. Ano, s těmi lze už něco začít! Něco nepředraženého, kapse přístupného, při tom solidního, trvale pěkného — ne ale zase nějaký švindl, jaký tak dlouho byl tropen s »pravým« českým granátem a »zlatým« granátovým zbožím! Když »klenotník« nevzal na to zboží alespoň každý třetí den kartáč jako na boty, vypadala »zlatá« bróše jako zelená rosnička. Z drobných českých granátů lze věru mnoho pěkného svést, a při tom dosíci i českého rázu. Bróše v podobě české koruny. Špendlíky s husitským kalichem. Prstýnky s bílým opálkem a jasně červeným (bílinským) granátkem. Stejně mnoho ze světlých moldavitů, které právě přicházejí teprvé do módy. A stejně z četných kamenů našich ostatních. Jak pěkný lze na př. sestavit náramek, ať stříbrný,

ať zlatý, vezme-li se z těch kaménků jenom po jednom: ametist, moldavit, granát, beryl, chalcedon, jaspis, heliotrop, chrysopas, chrysolit, česká perla, atd.!

Snad ale nevyjde charakteristická »památka na Prahu 1891« ani z říše nerostné, ani z říše kuchyňské, ani z říše sklářské? Nu — říše možností je i takto veliká!

Jenom co tu bude »reklamních lístků«, krásných! Než projdeš výstavou, budeš mít obě ruce a všechny kapsy plny, a každý vystavovatel něčím se vynasnažil, abys jeho firmy a adressy nezapomněl, a »reklamní lístek« jeho aby byl »památkou«. Typografie, litografie, polychromie budou závodit, papírník, tiskař, výtvarný umělec budou se činit ze všech sil, aby podali skutečné »vzory«. Takto ovšem česká litera odstoupí tam do druhé až řady, české písemnictví, druhdy základ veškerého našeho života, přispěje pramálo ku »památkám«. A kdyby tu byly spisy ještě elegantnější než jsou Vilímkovy »Písně Závišovy«, cizinec pro ně sem nejede! Pro cizince leda že na památku nějaký »Popis Prahy«, ale prosím: tendenční.*) A pro domácího? — pro toho hodí se teď zase leda nějaká knížka v šedivých deskách:

»1790—1890,

čili

znovuzrození a znovupohřbení českého národa.«

Fotografie — ano, ta zvítězí nad literou! Ta bude mít pole široširé, jak dnes také všude jinde. Ale právě proto nepřekvapí svět as praničím novým, zvláštním:

---

*) Bylo by hloupým ostychem, nesáhnouti o výstavě k tendenci, když k ní i bez výstavy a již od 30 let při »popisech Prahy« sáhají zdejší Němci! — Poz. Nerudova.

stereoskopy z Prahy i z výstavy, větší obrazy nalepené na kartónech, dámské vějíře s pohledy na Hradčany, drobná »alba«, která se rozvírají nekonečným pruhem, as jako když Leporello rozhodí seznam Donjuanových krásek, nebo krejčí rozestře knížku s módními vzorky, atd.!

Avšak —

»Teď mám té suchopárné řeči dost, musím zas trochu žertem hnouti!«

Podívejme se do oddílu zboží galanterního a porculanového! Dnešního dne beztoho nejoblíbenější zboží: hračky, a když věci praktické, tedy alespoň na způsob hraček. A oddíl to v každé výstavě nejnavštěvovanější.

Nakoukněme tam vnitřnim svým zrakem. Ten je beztoho bystřejší a vidí i do budoucnosti.

Modravá, třpytivá mlha. Ale už zmizí. Zde paprsek zlatý, zde modrý, zde růžový — jednotlivá hlavička, hrot nějakého předmětu vyniká nad mlhu — a už je závoj stržen — ach. to je lesku, to je barev, to je smíchu! Dlouhé stoly s tisícerými maličkostmi: vitriny rozsáhlé a uvnitř samá — samá figurka a hračka! Lid se tlačí a usmívá se pod skla. A pod sklem také se to tlačí a tísní a usmívá se zase ven na diváka.

Je věru obtíž, kam dříve pohlédnout, z čeho se těšit!

Česká hlava. Ideal české krásy. Hlavička ženská, pravého českého typu, jak jej vídáme v plném půvabu často zde v Praze, častěji po venkově našem. Barevně provedená v porculánu nebo v terrakotě. Povedla se svému původci (Myslbek? Seeling? nebo který?) znamenitě, rozmnožuje se v nejrůznějších velikostech, jde na dračku; otec její bude po výstavě boháčem.

České reliefy. Porculánové obrazy talířové formy, se silně vypouklými, barevnými figurkami. Představují: scény z českých oper, výjevy z venkovského života, reprodukce genrových obrazů, Q. Manesových, Věšínových, atd.

Čeští Sokoli. Figurky porculanové, malé, roztomilé, pravé ozdoby vitrin a salonních stolků. Zároveň památka na letošní »slet« všesokolský.

České kroje. Opět takové figurky malounké, znázorňující národní kroje: typy od Domažlic až za Nitru, z Hané až do jihočeských končin.

Totéž, ale z čokolády. Pro ty, kterým se chce nás »sežrat«. Celý národ v elegantní škatulce, 1½ kilo = 2 zl. 60 kr.

Hole a deštníky. Ve formě palcátů, sudlic a husitských cepů, ovšem ale elegantních palcátů, sudlic a cepů, lehkých hravých, jen tak pro šermování — vzduchem.

České šachovnice. Práce řezbářská. Na jedné straně figurky v kroji českém, na druhé v německém, vyvinula se na nich za posledních let zcela zvláštní hra: české věže dávají se německé straně »napřed«.

»Vašek a Michl«. Komické skupení z terakotty. Kanapičko, na něm v koncích po figurce. Sedí k sobě zády, dělají, jak se říká, »dvouhlavého orla.«

»Dva clownové«. Figurky z papíru a drátu, po spůsobu těch, které se teď perou ve výlohách hračkářského krámu. Opět to Vašek a Michl. Vašek je skoro pořád vezpod; když se ale někdy přece zdá, že by zvítězil, vyřítí se honem ještě třetí figurka, ve zbroji rytířské, a čtvrtá, v černé klerice, a pomohou Michlovu zase navrch.

»T a n a š e f a j f k a!« Dýmka z mořské pěny. Hlavička má podobu Riegrovu. Víčko zase se podobá »svatováclavské korunce«. Ale je plno drobných dírek, jako husté sejtko, a když zapálíš, je vidět, jak se Riegrovi kouří státní právo z hlavy.

»A t o j e š v a n d a!« Komické skupení. Rieger s vykasanými rukávy a s nohou na lopatě, vyhazuje hrob. Už je s prací skoro hotov, v tom náš Vašek, který tu nečinně seděl vedle a jenom se díval, vstává a zdvořile se poroučí: že prý se mu dolů ještě nechce!

»L e d e n 1890 — leden 1891«. Dvě skupinky, pendanty. První: Rieger, Mattuš, Zeithammer, co Nestroyův »trojlístek«; vesele si vykračují, cestou se objímají, každý se štamprlí koňaku v ruce. Druhá: Rieger, Mattuš, Zeithammer co polští židé v »Idyle Karlovarské«; smutně stěsnáni na kanapíčko, tiší, se svislými pejzami, po špiněnými kaftany.... »Velice komické!«....

Národní Listy 1. března 1891.



DESATERO PŘIKÁZÁNÍ VÝSTAVNÍCH.*

V Praze, dne 2. května.

Ot. Které jest desatero přikázání výstavních?

Odp. Desatero přikázání výstavních jest:

I. Na výstavu budeš mysliti ze vší síly svojí.

Totiž do 16. května, a to je už za 14 dní. Podle přírody by to člověk letos ovšem neřek'. Posud, když jdeme na procházku, beřeme si pořád ještě místo dvou kapesních šátků dvě prostěradla z postele s sebou. Posud, když vyběhne někde ostříhaný pudl, skupí se pořád ještě kolem něho zástup dobrých lidí a pláčou a nadávají: »To nebohé zvíře! Ach ten necita — ten tyran!« Posud, když dáma do opravdy už pomýšlí na nový slaměný klobouk, pořád ještě se radí, nemá-li jej okrášlit kožešinou a opatřit vatovanýma ušima. Ale kalendář, dílo lidské, je pravidelnější než sama příroda a včera nám řekl: »Je 1. května — basta!« Za 14. dní je tedy výstava. A Praha je teď

hotové mraveniště. Není zde člověka, aby nepomýšlel na ozdobu. A často věru že až dojímá snaha ta svojí naivností, poesií. Já na př. jsem dal vybílit kuchyň a koupil jsem novou klec pro špačka.

Jenom dámy — ty jsou chudinky nešťastny! Ty nevědí věru ani ještě dnes, čím že se mají líbit. Hotová motanice v těch hezounkých, letos po řecku přičísnutých hlavinkách a je přirozeno, že se ta motanice jeví v těch hlavičkách samých. Taková konfuse v kloboucích nebyla, co svět světem stojí. Všechny formy, všechny barvy, všechny látky, všechny přízdoby, všechna velikost — od kanárčího hnízda do staré, zohýbané, rozlámané, za plot zahozené chlebové ošatky. A ty střihy šatů! Ty rukávy, které připomínají Košínovu pohádku o království, »ve kterém bydleli samí hrbatí«! Ty vyhrnuté, odstávající límce, které připomínají pražského »Pepíka«, když jde ráno z hospody! Ale na jednu věc přece naše dámy už přišly, kterou najisto připoutají cizincovu pozornost, vzbudí jeho přemítavost a přispějí i k jeho zdraví: ony nosí zase vlečky. Smejčí jimi už po všech ulicích, zametají po všech sadech. Ale ještě jsem neviděl, aby byl policajt některou sebral.

II. Chovati se budeš k cizincům všude co člověk vzdělaný.

Nezapomeneš, že Jsi hostitelem. A ten že mísu vždy podá napřed hosti a upozorní jej ještě sám na nejlepší kousky. Bude-li cizinec stát někde před skříní ve výstavě, zarazí-li krok svůj někde před krámem na ulici, Ty nevsuneš, nepostavíš před něho svoje záda, byť měls' sebe krásnější. On vážil k nám cestu, on vydává se z peněz, ať má něco za to!

Stejně zachováš se k němu uvnitř krámů a skladů, stejně v divadle, v restauraci, v tramvejovém vagóně, na promenádách, i všude jinde. Jeviti se budeš vůbec vždy jen co člověk vzdělaný; a to spíš ještě k vůli sobě samu než k vůli němu. Obzvlášť ale pozor tedy na ten tramvejový vagón, v tom se umí chovat věru málo který! Netrhej s blížního svého šaty, když vystupuješ po schůdcích vzhůru. Nevyraž mu loktem zuby, když hledáš v kapsách šesták. Nezkaž mu sukni nebo kalhoty, když máš od deště mokrý deštník. Nesedni si tak, abys mu zabral polovinu jeho místa. A jsi-li, ó člověče, člověkem ženským a setkáš-li se ve vagóně se svou přítelkyní, nevykládej nahlas o »svých« koupích, nemluv o »svém« letním bytu, netrajdej — pro pána boha, netrajdej, neboť ty domníváš se, že děláš nobl a jsi zatím jako sádlo hloupá....

III. S hostů svých kůže svlékati nebudeš!

Nýbrž necháš jim jí ještě nějaký flíček, aby mohla zase dorůst, kdyby snad k příštímu 100letému jubileu chtěli ti hosté znovu k nám do Prahy přijít.

Budemeť z toho míti pro letošek prospěch i my ubozí domácí. Neboť ne každý z nás měl před osmi měsíci vnuknutí boží, aby si byl zařídil obchod s uhlím či s deštníky, a nic by mu tedy teď na tom nezáleželo, je-li kilo vepřového za 72, »talián« za 9, půllitr plzeňského za 13 a kilo řepkového za 46.

IV. Před nikým se neponížíš.

A kdyby přišel třeba někdo až odněkud z nebe! Budeš uctivý, nikdy však ponížený. Pražane, Tvé heslo budiž: »Vejdi, kdo bratr, ne pán!« Čechu,

tvojí starostí budiž, aby cizinec kdekoli po české zemi slyšel hrdě: »Vlasť malá, ale moje!«

V. Nadbytečně německy nepromluvíš!

Promluvíš jen, když musíš. A když tedy musíš, řiď se dle mé rady, která je sice na pohled téměř hloupá, ale v jádru svém dobrá: mluv jen tak, jak umíš. Nenuť se do žádné elegance, do žádného »lehkého« jargonu, do žádného »ü«, »eu = oj«, atd. Špatně mluvit německy může spůsobit často dojem i pikantní, strojeně mluvit způsobí pokaždé dojem hloupý. Předně bych měl promluvit arci k našim ženským. Ty jsou v tom ohledu známy. A velké neštěstí jest, že každá z nich je přesvědčena, že po německu hovoří výborně, »k nerozeznání«, ačkoli, sotva odevře ústa, už se každé z nich derou zvučky široké, slovanské. Je při tom ale věc jedna safraportská! Co asi pomyslí si host, že ta ona ženská k vůli němu, jí přece toliko lhostejnému, cizímu, se tak nápadně činí? Odpověď je »lehká«.

VI. Učiti se budeš na výstavě jako na vysoké škole.

Není na světě tak hloupého hostitele, aby sám nasytil hostí, sám ale povstal od tabule hladov. Ber — ber — a ber z bohaté mísy! Takové příležitosti, vidět mnoho, naučit se mnoho, neměl lid náš domácí už od celých 100 let a nebude mít třeba zas ani za leckteré desetiletí!

VII. Pro výstavu nezapomeneš na ostatní národní důležitosti svoje.

Máš jich mnoho. Celý věnec hladových krčků vypíná se k Tobě, jakoby ze střízličího hnízda, a zapomeneš-li jenom den z nich na některý, chudinka ti zhyne.

VIII. Nezalžeš pranikomu.

Budeš mnoho tázán, interpellován, vyzvídán ve věcech národních; odpovíš vždycky dle pravdy. Lhaní můžeš důvěrně přenechati krajanům druhé národnosti, oni jsou v něm řemeslní a dodají výrobků, že zůstanou až na skladě ležeti.

Ty vskutku můžeš směle ve všem pravdu pronést, jeť svatou pravdou, že dokázali jsme silou pracujícího, zápasícího našeho lidu až k podivení mnoho! A kdyby i cizí pozorovatel našel na nás nějaký ještě nedostatek, — jako že najde — nějakou vadu — kterou najisto máme, — mužné přiznání již napolo to odčiní. A konečně — ty moje nebe!

»Kdybych měl moudrost Šalamouna,
kdybych měl krásu Absolona,
kdybych měl sílu za Samsona,
kdybych byl dobrý za všechny lidi —
předc na mně lidé chybičky vidí!«

IX. Na prázdno nezahlučíš.

Hubu si nezašijeme ovšem. Chytne-li nás nadšení, vyrazíme si »Sláva!« a »Hurá!« z plničkých prsou. A napadne-li nás konečně zase jednou chuť na zpívání, my si píseň zanotujeme a třeba i zahřímáme. Ale prázdného hluku, který by světu lhal nadšení, se nedopustíme. Lidé, navštěvující dnes výstavy, jsou z pravidla předce lidé vysoce intelligentní, takoví mají jemná tykadla a mžikem poznají prázdnotu a vyšeptalost.

Jedná se pak tady už zase o paralellu s věčně hlučícími krajany. Víte, čemu učí náš Krylov, slovanský Ezop? Přeložím to, ačkoli — řeknu upřímně — převádění z hranaté kyrilice do okrouhlé latinky je pro mne pravá dřina.

Bájka Ivana Krylova zní:

Dva sudy.

Dva sudy kdesi po silnici jely.
Ten jeden plný byl, v něm samé víno,
a ten se pohyboval téměř líně
a volným jenom pokrokem;
však druhý, prázdný, jako oblaky by hřměly,
šel k předu bouřným poskokem
a před ním letěl prach už z dálné dáli.
Kam prázdný sud ten zatočil,
hned každý v strachu uskočil;
k plnému za to každý již
se hledí dostati blíž
a každý cenu jeho chválí.

X. Nebudeš se chvástati slávou předků našich. Neníť člověka vzdělaného, aby slávy české neznal, vždyť ona se stkví na nejzlatějších deskách světových dějin. A přijde-li předce někdo, kdo ji nezná, je to osel a marné s ním řeči!

Chlubení se zásluhami předků, třeba tedy vlastních, je konečně také jen »zdobení se cizím peřím«. A řekl jsem již, že nemáme příčiny styděti se za výsledky nynější své práce.

Jeli pak chlubení se předky věčné, stává se nesnesitelným. Kdysi šly — vypravuje opět Krylov — husy po silnici. Byly ostře poháněny a pranic se jim nelíbil namáhavý pochod po prášivé cestě...

A když tu právě vandrovník kýs šel,
hned hlas se jim k žalobě rozechvěl:
»Jak vážit si nás má a ctít,
svět nezdá se ni tuchy mít.
Vždyť husy, které spasily kdys Řím,
předkyně naše byly! Slávu jim
pak provolával římský národ celý!« —

»»A tutéž slávu vy byste dnes chtěly?««
děl vandrovní. — »Aj, naši předci byli — «
»»Vím, vím! Já četl; však teď bych slyšet chtěl,
jakých jste samy vykonaly děl?«« —
»Nu — k tomu dříve již jsme odvětily:
Řím zachovali jenom naši předci.« —
»»Však vy, co vy?«« — »Co my? My nic!« —
»»A přeci?
Nač jen ta věčná řeč o předcích jest!
Ti byli velcí; všechna buď jim čest;
však vás dát na pekáč a donést k peci.««

* *
*

Tak rád bych ještě leckam slovem kmit';
než — mlčím: šetřím husí jemnocit.

Národní Listy 3. května 1891.



JAKO PŘED SVATBOU.*

V Praze, 9. května.

Už jsme v ní, v té chvělé náladě, uprostřed mezí: »Kdyby už to bylo raději odbyto!« a: »Kdyby bylo na přípravy alespoň trochu víc času!«

Zrovna jako bývá o svatbách. »Pokročilejší čtenář zajisté už se súčastnil několika svateb, a tu se dostal alespoň při některé do téže situace, v jaké jsme my Pražané teď vůči své výstavě. Někteří svatebníci už jsou tu, oblečeni a vyfintěni, nevědí ale, co zatím s časem začít, přešlapují, šeptají si, pozivují. »Pan otec« oděn sice také už v černé spodky, bílou vestu a kravatu; ale má na sobě ještě domácí kabát a přebíhá z pokoje do pokoje: je na něm vidět. že neví, co chce. »Mami« je rovněž dosud jenom tak na půl, zrovna jako by nebyla hotova vlastně ještě s ničím jiným nežli s účesem; lítá do kuchyně a z kuchyně a je slyšet její komando: »Na to času dost, třeba až za hodinu!« — »To zatím jenom opečeš, a pak to odstav!« A nevěstu někde vedle napořád upravují a dodělávají. Občas pak před domem zastaví kočár,

a přilítne bezdechý mládenec se zprávou, že družička doposud není hotova, že snad dnes vůbec ani nebude...

Nejhůř je těm vzorně opatrným, těm pohotovým. Už jsem je nahoře fotografoval. Co mluvit — co jen mluvit! Člověk ví, že poslouchají, vzdor zdvořilému úsměvu ve tváři, poslouchá jen půl-uchem. Že není resonance, a začni, o čem chceš, že rozprávka je vždycky hned v koncích. A cítí, že sám je — také trochu takové dřevo. Ti pohotoví, vlastně věčně a vždycky hotoví, jsme zde — my journalisté. Klepněme, kam klepněme, už po 14 dní jsme vždy zase hned v koncích. Byl teď na př. 1. máj, »svátek dělníků«. Nebýt ale toho »dělníka vůdce«, který na otázku: »A pracoval byste těch 8 hodin denně pořádně?« odpověděl: »Já? Já už pět let nepracoval!« ani bychom si z toho letošního 1. máje nebyli ničeho zapamatovali. A umřel Moltke. Chtěl jsem si při té příležitosti jednou zas zapolitisovat. Mělť on dvě hesla: rodinné »Candite et cante«, (Poctivě a opatrně) a osobní »Erst wägen, dann wagen!« (Dřív si rozvážit, pak se odvážit!), překrásná hesla, za nimiž neodvratně jdouc i každá politická strana musí konečně být vítězným Moltkem; ale politika? — kdo pak by se dnes zdržoval u politiky! — schoulil jsem se a zabočil stranou.

Jako na té svatbě! Můj obraz je případný ve všem, i co se té kuchyně týče! Pražané jste si zajisté všimli těch překrásných růží, které se teď pyšní co den za sklem skladu firmy Ditrichovy? Nu, ty už nejsou z Nizzy nebo odjinud z Riviery, ne ze sklenníků francouzských nebo belgických, ty jsou už naše domácí — všimněte si jejich šípkové barvy, přikloňte oči k svěží jejich vůni! Při zahájení výstavy bude tam venku na tisíce trsů květových, a mohly by tam být třeba už dnes, v bující, plné

své kráse; ale musí se přistiňovat, podstavovat, aby vydržely do 16. května — musí se sluncem jenom tak »opíkat«, jako ta pečeně k svatbě! —

Pozivujeme si rozechvěle. Přešlapujeme sem tam, potahujeme vestu, opravujeme toiletu, chvilkami mrknem i po zrcadle....

Což je o to, Praha se bude líbit! Jako odevždy a všem, a obzvlášť v té brčálové jarní zdobě! My ovšem máme na tom pramálo zásluh; kdyby jenom na nás bylo, Praha by vypadala jako rozbitá fángle. Postavte se, prosím, na nábřeží, a podívejte se na ten náš drahokam: Petřín. Je dnes ještě někdo, kdo by neviděl na něm tu ošklivou, protivnou jizvu, tu pustou ránu, jakou jej obmyslila ta zde prazbytečná vlečná dráha? »Národní Listy« ovšem na nebezpečí zavčas poukázaly, a mohlo se ho konečně domyslit i každé dítě; ale když »Národní Listy« radí, tu musí — to se přec rozumí — obecní správa a veledůstojná konsistoř a slavní úřadové a vůbec všechny faktory a instance, které zde rozhodovaly, učinit ihned opak.....

Poodstupme raději o kousek dále. K Národnímu divadlu. Nové kandelábry už se tu vypínají. Škoda, převškoda, že nebyly postaveny už před 8 roky! Po zdivu krásné naší divadelní budovy už je rozestřeno trochu té příjemné »patiny« — kandelábry za to svou novostí dnes píchají zrovna do očí. Ne aby někdo se pronesl, že ať se děje co chce, musím nalézt nějakou chybu — já uznávám: kandelábry jsou skvostné, nádherné, o sobě skutečný šperk; ale jak mně nejde něco zcela a zcela dohromady, musím to říci!

Ale dále — dále! Všude skoro ještě zedníci, skleníři, lakýrníci — štětka, věch a škopek. Ale kde už ozdoba

skončena — nejrychlejší byli naši hostinští — vyvěšeny také už tabulky a upraveny nápisy, aby hned od nejprvnějšího okamžiku cizinec nebyl na rozpacích. Četl jsem už ty různé »On parle français« a »English spoken« — »Se habla espaňon« jsem dosud ještě nečetl, a také ne »Volapükon« — že jsem ale nespatřil také ještě žádné »Zdeš gavarjat pa russki«, vykládám si věru jenom tím, že jsme ve »slovanské Praze« a tu že se arci samo sebou rozumí, že každý sklepník mluví rusky.....

Dále! Václavské náměstí. Máme — nemáme se dát k museu vzhůru? nebo máme se pustit raději po Příkopech? Člověk jde tím náměstím, přijde as do polovice a najednou je v oblaku dusného kouře, že až dech se zalkne! Nebohé museum, nebohé sbírky jeho! Dnes však je tu — podívejme se — nějak čisto! Aha — už se pamatuji: četl jsem, že od »Primasů« už se nekouří, že tam mají dobrý teď přístroj — směle tedy vzhůru! —.... K čertu — najednou kolem kouř! Ale vskutku ne od »Primasů«, nýbrž od »Štajgrů« — nebo z pekárny vedle »Štajgrů«, nebo odkud. V Praze má už každičká ulice nějaký ten »svůj komín«. My ve Vladislavově máme komín »od Kornelů« a ještě jeden od »Helmů«, ti na Spálené zase mají — .... Tadyhle stálo na nárožích prohlášení: »Kdyby kdekoli cítilo se obyvatelstvo tíženo kouřem ze sousedstva, oznam to jen dole podepsanému úřadu, o pomoc bude ihned postaráno. Policejní ředitelství«. Opravdu to stálo a vskutku na všech nárožích — v Berlíně!

Kdyby nám alespoň dr. Gröhling nebyl vyvedl teď ten svůj kousek! Tak v hotový nečas! To víte, jak že to je, když člověk je někam hostem zván a zrovna před vstupem slyší něco o domácí paní, co není pro ni zrovna příliš lichotné, kdyby panička byla pak samý cukr a

vskutku milá až ku podivu, předsudek působí! Dr. Gröhling napsal tedy článek: »Evropské dělnice«. Mluví v něm ovšem pak také o služkách, a na základě úředních dat (přijímání a propouštění služek musí se, jak známo, ohlašovati na úřadě) přišel nešťastný muž ten k výsledku, že není v Evropě druhého města, kde by paničky byly tak — zlé, jako v Praze! Zde je střídání služek nejčastější, vypovídání nejhravější, zacházení s existencí ženské služební osoby nej — i jen to řekněme, nejlehkomyslnější, vyhlídka pro služku, že při poctivé práci se v domě udrží, nejchudší.

Jednou, asi před čtyřmi roky, jsem sám už zde o nepěkné té věci promluvil, v několika článcích za sebou; nač dnes opakovat — a několika slovy se tak málo řekne! Příčina může být jen v prchlivosti povah, v chorobné jakési citlivosti »chlebodárkyň«, v bezohlednosti na mořenou, ano konečně i na zmařenou existenci lidskou. Je na bíledni, že chyby služek mohou se tu uvažovat teprve na druhém místě. — Včera jsem se bavil chvíli v kupeckém krámě. Přilítlo služebné děvče pro koření. »Ale holka,« pronesl kupec, »vy jste tu tohle dopoledne už asi po osmé! S druhého patra — vždyť si uhoníte souchotě! Copak neví paní, co chce, a musí vás posílat pro všechno zvlášť?« — »Když na to nemyslí —!« a odletěla. Mluvíme chvíli — a holka je tu zas. — »Už zase?« — »Ano, paní zapoměla, že potřebuje taky kyselou okurku! Já jí pravila, aby mne tak nehonila přes ty schody a ona se rozzlobila a dala mi výpověď.« A se smíchem, jehož nucenost zrovna řezala, vyběhla z krámu. — Dvě, tři takové výpovědi, a nejpořádnější služka je nadobro zkažena...

Honem něco příjemného. Máme po veliké starosti. Obava, že co do počtu divadel bude český živel pražský

proti německému stát tu až příliš chudě, není sice zcela zažehnána, ale je zmírněna: ode dneška za týden odevře se nové letní divadlo české na Smíchově. Odkaz to Pavla Švandy. Jeho byla hlavně zásluha, že malé divadlo Prozatímné mohlo moderním repertoirem konkurovati s velkým divadlem německým. Jeho zásluha, že v Plzni usadilo a zapevnilo se divadlo české. Jako, že dnes soudí český venkov naprosto už jinak o svém kočujícím herectvu, než soudíval druhdy. Jeho, že Brno bude už nyní míti své české divadlo stálé. Jeho tedy, že máme pro nastávající důležité leto zase representaci dosti vydatnou. Paní Eliška Pešková, stejně pružná a neúmorná jako její choť, splnila poslední jeho vůli a odevzdává nám odkaz. České obecenstvo osvědčí se vděčným. —

Tedy, ode dneška za týden: dopoledne na výstavišti, odpoledne v divadle! Ale, na výstavě ne jinak než s kytičkou v knoflíkové dirce — prosím! Vždyť jsme si tu svoji výstavu dali předně a hlavně do ochrany bohyně Flory.

Hlavní přízdoba výstavy je přízdoba zahradnická, a byli bychom bývali věru hloupí, kdybychom nebyli právě na zahradnictví položili váhu hlavní, když máme »takového Thomayera« ku své ruce!

Ornamenty květinové na výstavišti dnes již každého svou původností překvapují. A za nedlouho bude tam v Praze ještě nevídaná slavnost: »květinové korso«. A pak bude zase »slavnost jiřinková« ....

Nuže, rozpuč se již výstavo ty naše, a květ nám ku radosti a ku cti.

Národní Listy 10. května 1891.



VÝSTAVNÍ LOTERIE.*

V Praze, 23. května.

»I. tah, 15. října 1891.	II. tah, 12. února 1892.
1 × 50.000 zl. r. m.	1 × 100.000 zl. r. m.
1 × 5.000 » » »	1 × 5.000 » » »
1 × 2.000 » » »	1 × 2.000 » » »
1 × 1.000 » » »	1 × 1.000 » » »
atd.	atd.

Každý los platí pro oba tahy.

Tedy na dny nejkrásnějších dvou španělských světic! Dobře, sv. Terezie, sv. Eulalie, já po obakráte najisto přijdu, rozestru si hedvábný Chválův »výstavní kapesní šátek« na tabuli, svážu hlavní výhru pěkně do čtyř cípů a donesu si domů.

Ta první, ta stotisícová, je samý skvostný Rumlův brilliant. V pravdě i vysoce elegantní dojem! Vše je tak tiché, tak panské! »Démonická krása«, stálo zde řečeno o tom skvostném šperku; bylo výborně řečeno. Záře modrých blesků na nočním nebi. Svítivé šlehy ocelového meče. Urážející, smrtící a přece neodolatelný

půvab chladné krásky, která je si vědoma té své čarovné moci, nemiluje — nanejvýš že trpí, aby byla milována. Vyhýbal jsem se vždycky v životě takové krásce: bál jsem se jí. Já ji prodám.

Tu druhou, tu padesátitisícovou, sobě nechám. Pro radost. Je pestrá, je živá, má jinou letoru, asi jako pěkné děvčátko, jehož tvářička je vždycky jinak pěkná, jednou víc, jednou míň, jednou salonní kráska, jednou domácí kráska, ale pokaždé — kráska. Není pořád démant, ani nechce být; ale člověk jí předce každou chvíli položí roztoužen ruku kolem šíje. Jednou je to český granát, hlubokého, krásného, ušlechtilého ohně, drahokam zasluhující nejpečlivějšího brusu, zabrání vždy jen do ryzého zlata, upravení do nejvkusnějšího šperkového tvaru, jakého mu zde mistr J. R. Gerlický dopřál. Po druhé je to obraz naší české povahy, »na jedné líci slza, na druhé smích«, démant, rubín, spojený H. Inwaldovou dílnou v rozkošné odění ženské. Po třetí je to solidní základ domácnosti: Václavem Němcem dodané dvě bedny se stříbrnými svícny, stojany, tácy, stolními úbory — »kdyby muž přivedl si s t o hostů domů, řádná hospodyně se nezarazí«, jak tu hospodyni líčí Tyl. A po čtvrté a na konec je to předce jen zas samý démant, mistrem V. Šeborem svěže, rosně, květně zpracovaný. Celá zas sbírka šperků, z nichž se mi líbí hlavně dva: třířadová riviéra ze 154 velkých solitairů, kteréž spirálními háčky zavěšeny, mohou se libovolně každý vyvěšovat a tu co okrasa připevňovat na šaty — a náprsní kytice složená z více než 1500 démantů a napodobící větev šípkovou, s listím, růžemi rozvitými, rozvíjejícími se, opadávajícími, s poupaty, atd. S těmi si budu nejčastěji hrávat. Ovšem, nemám dle toho ňadra, aby se kytice na nich »podle tlukotu chvěla a

třásla«; ale dám ji na točivý hudební strojek, a jak se budou melodie jeho vezpod chvít a třást, budou také ty démantky navrch se točit a tančit, blýskat se a usmívat..... A solitairy vypnu a zavěsím si na kalhoty po švu, jakoby krajky až dolů k zemi, a nastrkám si jich do vousů.... A budu krásný — tak krásný....

Ano, já očekávám, že se tím stanu vskutku konečně krásným. Začínaje od rukou. Ruce jsou obzvláště citlivy! Jsou jako čaj, a jako šňupavý tabák, a jako ementálský sýr — ihned vším načuchnou....

Že ještě těch výher nemám? Ale lós mám! A opatřil jsem si jej s onou opatrností a s oným rozumem, jenž mne označuje ať už dělám cokoli. Koupil jsem jej v první ulici pražské, kterouž jsou přece Příkopy, v čísle tam prvním, z první došlé série, a vzal jsem si z ní ihned los první. Aha!

A víte, co se mně ve třech po sobě jdoucích nocích pak zdálo?

První noci: že mne blechy pokousaly na pravé ruce, že byla jako pokropena (»bohatství«, 17).

Druhé noci: že jsem dostal homoli cukru darem (»Tvůj život bude nad očekávání ve štěstí plynouti«, 7, 25, 26).

Třetí noci: že jsem stál s košíčkem v ruce v masných krámech a kupoval telecí na papriku (»výhra ve hře«, 2, 11).

Výborný snář, ten Štorchův »egyptsko-persko-chaldejský«, povídám! Až bude po 12. únoru 1892, dovolím nakladateli, aby moji podobiznu dal si tam mezi »obrázky čili znázornění« (»Šťastného člověka viděti: veselost«, 58, 16, 9).

Vidíte, tomu já nerozumím, že jsou lidé »moralisté«, kteří horlí proti losům, loteriím, hře, sázkám atd.! Podle mého hloupého rozumu: nač — n a č se dřít, když mohu udělat hlavní trefu! A mám pak po práci, po dřině, po starostech! Nemá každý člověk hledět být šťasten? Co je ale štěstí? To, za čím musím namáhavě běžet? Od rána do večera, od prvního mládí do pozdního stáří? Štěstí, pánové, musí přijít samo, musí člověku vletět na nos, zrovna jako polmíč, člověk se sice trošičku lekne, ale — už je drží v ruce! Štěstí musí přijít nenadále, musí, jak se říká, »s oblaků spadnout«.

Ovšem, člověk se sám musí přece také trochu přičinit, alespoň zástěru musí roztáhnout, aby štěstí nepadlo vedle, někdo je nesebral a neutekl'.....

Jenom k d y tedy roztáhnout?... a k d e?... a j a k?... Dosud je v tom žalostná nevědomost. Dosud věru i my intelligentní jsme při lutryji poukázáni jen na »pevnou vůli«, na trochýtek zkušenosti, na »vnitřní hlas«, na »přirozený pud«. Dnes rozhoduje napořád jenom a jenom náhoda, dnes není k výhře rozumu vůbec ani potřebí, člověk geniální a člověk trouba mají vyhlídky stejné. Je to věc památná, že některá věda vyvinuje se tak pozdě! Třeba až po tisíciletích!

Měli-li už »staří Řekové a Římané« nějakou lutryji, nevím. Ale tolik vím, že prstová hra nynějších Taliánů, »móra«, je hrou prastarou, která se provozovávala už v kolébce lidstva, pod Himalajem. O co se ale jedná při té »móře«? O u h o d n u t í č í s e l k v ů l i v ý h ř e —: **lutryje!**

Velcí mudrci lidští hledají ode dávna tajuplné souvislosti mezi čísly a věcmi přijíti na kloub. Dle Pythagora je číslo vlastní podstatou všech věcí na světě. A stejného

náhledu byli pak také židovští kabbalisté. Kterážto moudrost alexandrinské školy a moudrost kabbaly vplynula tedy pak do výkladu snů. Také ve snu se zjevují člověku všelijaké *věci* a člověk za to má, že mu je nadhazují přející bytosti, co výstrahu, co radu. I hledal si tedy člověk číslový výklad k nim, založil rovněž z čísel lutryji a v té hledal štěstí. »Albergo de la Fortuna, aperto ai giacateri del Loto« (»Herberk Štěstěny, otevřený hráčům v lutryji«) nazývají se italské snáře, a — ošklíbej se, moralisto — jak ošklíbej, pravda je, že v takovém »babském snáři« je starobylé moudrosti víc, nežli v Tvé hlavě.

Duch lidský pracuje dál a dále, připravuje budoucí vědě materiál. Měla-li věc, událost sněná tedy svoje zákonné číslo, musilo přirozené číslo to přiléhat i na věc, událost *skutečnou*. Sází se tedy do lutryje již teď i na události, jež »přináší den«. S výsledkem arci doposud různým, kteráž ale právě dokazuje, že je tu již potřebí discipliny *vědecké*.

Když na př. nadejde den sv. Josefa, vsází celá Praha 19ku »na Prahu«, a obyčejně Praha vyhrá. Když zemřel Pius IX., vsadil celý Řím 7, 32, 58, 86 (den úmrtný, leta vlády, všeobecné číslo papežské (jako je u nás »číslem císařským« 1ka), a dosažený rok života); z těch čtyr čísel nevyšlo Římu ale ani jediné. Když dosedl hrabě Schoenborn na arcibiskupský stolek pražský, vyprávěly noviny historie zrovna až dojemné, čeho ze všeho zakouší jeho palácový portýr interpellacemi lutrystek, jaké že stáří, jaké datum narozenin, atd.; nevyšlo tu ale také nic. Když byla před šesti lety v Neapoli cholera a komise vycházely do dětských nemocnic a matky se proto čertily,

vsázeli tam 8, 52, 90, děti, matky, strach); vyhráli 4,000.000 lir — žrali, chlastali; a cholera rozbujela ještě veseleji!

Ano, stalo se již i, že lidé sami událost nějakou spůsobili, jen aby mohli pak »na ni« vsadit; asi před 5 lety zavraždila ve Vídni žena a šla pak a sázela....

Přestanu již s dáty, abych čtenáře učeností svojí neomámil. Řeknu už jen krátce, jak si myslím, že všechno bude.

Bude s lutrystvím, jako bylo s lékařstvím. S počátku léčily jen baby. Pamatovaly si jednotlivé případy, sbíraly zkušenosti. A když už obyvatelstvo houstlo a člověk i nejvýš postavený cítil v sobě právo pečovati o svoje zdraví, zkrátka, když už bylo nezbytnou nutností, aby lékařství vzrůstalo a kristalisovalo se co věda, vskutku také ta věda povstala. Nutnost je v dějinách lidské vzdělanosti matkou všeho.

A zrovna tak bude najisto tedy matkou vědy lutryjové. Dnes už mají peníze pro lidi tutéž skoro cenu jako zdraví. Dnes už každý a každý, od nejvyššího a nejnižšího, je přesvědčen, že má na peníze právo. A jako lékaři před třemi sty roky začali pytvati lidské tělo, začnou teď lutryjci pytvati lidskou kapsu, zpytovati její potřeby, zkoumati hlavní a ostatní trefy...

Budou doktoři »utrius lutryje« (velké i malé), jako jsou doktoři »utrius medicinae«. A jako ovšem vedle učených lékařů dodnes radí a působí i působiti budou do věčnosti také pořád ještě naivní baby, budou také při lutryji baby....

* *

*

Tak — copak jsem vlastně tady dnes chtěl?

Chtěl jsem, a chci pořád ještě spůsobit, aby lidé výstavní loterie hodně sobě všímaly.

Jděte již, moji drazí, jděte, prosím, a kupujte si losy! Z toho, že já obě hlavní výhry mám už jakoby v ranci, nedělejte sobě pranic! Je tam menších, ale pořád ještě slušných výher celá, dlouhánská řada — Vy spokojte se s těmi. Povídám: člověk má být skromný! Totiž — člověk slušný, vzdělaný — —

Národní Listy 24. května 1891.



JUBILEJNÍ VÝSTAVA — ČESKÁ, NÁRODNÍ VÝSTAVA.

V P r a z e, 6. června.

Navštívil jsem tedy také už dohotovenou, installovanou výstavu.

Je velkolepa? je krásna?

Velkolepa? Nevím: s výstavami světovými jí neporovnáváme, a z výstav zemských jsem žádné neviděl — schází mi měřítko. Krásna? Ano, krásna j e s t, b a p ř e k v a p u j í c k r á s n a! A můžeme si slova ta směle stokrát a tisíckrát opakovat, aniž bychom se obávati musili, že někdo zacituje Graeci omnia sua in inmensum tollunt«, čili: »Čech, jak hubu odevře, už se nadchvaluje.«

Zvláštní dojem! Viděl jsem na světě mnoho, velmi mnoho, podobně příjemných dojmů nemám ale přece mnoho v paměti! Hned jak vejde tím široko vysoko rozpnutým hlavním vchodem, jenž jakoby svět venkovský vyzýval ku vhledu a soudu, je člověk zrovna opleten půvabným zjevem. Pranic, ale pranicoucí nic není v těch dvou místech přece společného, a vzdor tomu se mi jako blesk myšlenkami kmitnul obraz vzdálený: proslulé be-

nátské náměstí sv. Marka. V pravo v levo táhlé, krásné budovy, tam dole co uzavírka krásná ta budova hlavní s tím svým obloukovitým portálem, jako by vedoucím do nějaké basiliky, a mezi tím prostranstvím upravené sice jen z měnivého květu, ale se stejnou umělostí architektonickou — ve všem svéráznost doby, na všem nevýslovná harmonie — v tom je ta podoba a výklad příbuzného do'mu. Všude elegance, nikde nic dotěrného, každý a každičký bod výmluvný důkaz, že jsme my Čechové na výši své doby — jako by tam na všem se chvěla třpytná plomba »fin de 19. siècle.«

Dojem tichý, okouzlující. Zastavíš se, zadíváš — lebkou šlehají myšlénky a krev proudí rychleji.

To zde chtějí umlčet? Chudáci! Ne, my nepostavili zde žádnou výstavu světovou. My postavili výstavu »jenom« českou. A přece má význam světový.

Kdyby se z nynějšího výstaviště vznesl holub do výše, ani půl minuty by vzduchovou dráhou nepotřeboval a usedl by už na střechu pražského domu, kde před sto lety byla »výstava průmyslová« — první na evropské pevnině. Od té doby výstavní ruch již po světě neustál, třeba že někdy, jak už s novými věcmi bývá, jevily se v něm delší mezery. První výstavy byly tedy »industrijní«, a sice zemské, národní. Ale lidstvo brzo vycítilo, že nejen ten onen národ má se uvědomovat o svém pokroku průmyslovém, a jeden jeho člen učit se od druhého, nýbrž že má se učiti také národ od národa, a začaly si proto pak pořizovat výstavy světové. Ty dnes ovšem úlohu svoji ještě nedohrály. Ještě jsou končiny, kde ji teprve plniti počnou, jakož se stane tedy za nedlouho teď v Severní Americe, později as také ještě v Rusku a rovněž se ukázalo neočekávané a ne-

troufané faktum, že v místech jednotlivých lze světovou výstavu s prospěchem pořádati i vícekráte — arci, jsou-li to místa skutečně světová.

Výstavy světové, v nynější své skladbě, tedy ještě budou, a možno, že budou se opakovati v dlouhých časových mezerách, třeba ještě po staletích. Ale předce již upadají. Příčina leží v přílišné rozpjatosti myšlenky základní, v nedostižitelné ideálnosti »světových« výstav vůbec. Nejsou už jen »průmyslové«; přibrali jsme do nich také výstavy umělecké, přibrali i veškeré zjevy přírodní — musili bychom zkrátka skleněnou střechou překlenout celou zeměkouli, abychom měli pravou výstavu »světovou«.

Výstavní ruch nastupuje tedy opět nové dráhy. Pořádají se světové výstavy odborné, na př. umělecké. A vracíme se zároveň k výstavám zemským neboli národním. Bylo nám chvílemi předce jen poněkud úzko na tom okeánu širém. Báli jsme se sami o sebe, že v něm utoneme. Uznáváme sice společný, kulturní všeho lidstva cíl, ale chceme na pouti k němu zachovat si i svoji individualitu. Cit ten hlásil se již na samých těch výstavách světových; hleděnoť uspořádáním co možná k tomu, aby sice stejnodružné tovary a plodiny dostaly se do přehledného skupení, aby ale při tom zároveň vynikla také veškerá individualita každého národa.

Dnes tedy má znovu důležitost výstava zemská či národní. Ovšem ale není už pouze »industrijní«. Nalézá se na ní pokud možno vše, co země a národ produkují, ať už v oboru jakémkoli, jako na výstavách světových chtělo či mělo se nalezat vše, co v jakémkoliv oboru produkovala celá zeměkoule, veškeré lidstvo. A k výstavám

těm nejmodernějším náleží tedy ta naše pražská »Jubilejní« po stu letech!

Němci pak spůsobili, že máme výstavu docela svoji, českou, národní. Opustili nás, nechtěli spolupůsobiti s námi. Tak se opakuje všechno na světě! Když měla být r. 1873 ve Vídni světová výstava, vydáno u nás blbé heslo: nesúčastniti se — na nezměrnou škodu českého národa! A Němci nám to teď »oplácejí«, dělají to po nás! Jako se také po našem vzoru — ovšem na nedlouho — již byli pustili do »odporu passivního«. Snad že chtějí vůbec napodobit nás ve všem, co jsme vyváděli za posledních třicet let hodně hloupě — nu, navyváděli jsme se všeliké koniny do foroty — najdete ji zaznamenanou v českých dějinách pod rubrikou »vzorky bez ceny« — račte si posloužit, pánové — neostýchejte se, jako doma....

A nadávají a spílají a utrhují nám teď po svých časopisech na cti, jako když cyklon zatočí prachem a smetím! Kdybychom žili v Persku, kde utrhačství trestá se uříznutím ucha, vypadali by dnes spolupracovníci po vídeňských a berlínských redakcích jako maštalní mopslíci!

Žádná ale otázka, zvířecí zběsilost ta výstavě přece jen škodí. Předce leckterého cizince od návštěvy odstraší, a tomu, koho zcela neodstraší, alespoň pro první hodiny požitek zkalí! Inu, musíme nahražovat a opravovat tedy sami. Když Němci co vystavovatelé se vylučovali, nastupovali jsme my na jejich místa; budou-li se co navštěvovatelé vylučovat, nastoupíme my také na jejich místa. Vytrhneme si najisto výstavu svoji! Venkovan si prostě přidá o výstavní den, Pražan si prostě rozmnoží

počet návštěv alespoň na celý tucet. Není to ani oběť, je to hotový zisk —

Vždyť je výstava tak krásná!

Škoda, že terrain nebyl alespoň trochu, trošičku příznivější! Hledíme-li od hlavního vchodu — odkud se musí počítat na první rozhodující dojem — níží se před námi terrain a hlavní budova, palác průmyslový, jaksi zapadá. Mít zde půdu lehce se vršící, nebo alespoň pláň, as by i nejotrlejšímu, nejledovatějšímu pozorovateli splynulo se rtů: »Velkolepé!« —

Při každé větší výstavě zkoumá, chválí nebo pomlouvá »plán«. Jaký pak plán má ta naše? V první, přední polovině byl patrně: docílit harmonického, architektonicky dokonalého dojmu. A plán proveden znamenitě, ano úchvatně. V druhé, zadní polovině ale plán patrně utekl. A poloha půdy svislé a porostlé mu byla při útěku ošemetně nápomocna. Jako jinde hleděno také u nás k několika skupinám hlavním: myšleno na průmysl, na umění, na polní hospodářství, na strojnictví. A jako jinde také u nás objevily se věci, které nehodily se nikam do toho hlavního rámu, nebo v aristokratickém pocitu ani se nechtěly hodit, a už začaly vyrůstat přívěsky čili annexy, boudy a pavillony, a roztroušeno jich po výstavišti alespoň kopa. Bez plánu, bez pravidel, někde na hromadě a někde zas poustevnicky; ale nevadí to — naopak, je to malebné, zajímavé. Jako také ani dost málo nevadí tucty a tucty ochutnáváren, pivnic, vináren, jídelen atd., to vše se tu vyrojilo zrovna přírodní, elementární silou: výstava by ani nebyla česká, kdyby neměla hospodný ráz našeho života — »hospoda naproti faře«, »hospoda na hospodě«.

A ona je výstava v s k u t k u česká! Mohla být ale ještě češtější. Kdybychom byli totiž hned od počátku věděli a počítali, že budeme samotni. Byla by pak m u s i l a stát se obrazem veškerého nynějšího života našeho národa, ano i obrazem celého století našich dějin.

O rozvoji nové české literatury, tak významném, dějinně tak důležitém, výstava dnes na př. ještě nevypravuje praničeho. A na lidové umění vzpomenuto v okamžiku nejposlednějším! Ba i ta »požehnaná chaloupka česká« je tam také tak osamělá, neoduševnělá — a jak by předce slušelo výstavě alespoň jednou vedlé těch chystaných zábav a slavností, kdyby se z té chaloupky rozjela veselá svatba, rozproudilo vesnické posvícení...

Nu — hlavní budovy zůstanou zachovány příštím výstavám, zůstane jim asi celé výstaviště, lze učiniti mnohé tedy příště, co neučiněno dnes. Nezapomeňte mně pak ale na annexe pro nás nejvýznamnější: postavte tam chrámek »č e s k é h o p l u h u«. Pěkný — třeba zlatý!

Pluh je nejvýznamnějším symbolem naším. V bájesloví našem je on obrazem blesku, prorývajícího mračno. A český pluh skutečně byl tím bleskem, který proryl mračno, stažené jako příkrov nad národem. Stotisíckráte už řečeno a znovu s pohnutím řečeno, že ves, že chalupa, že rolník zachoval český národ.

Udělejte mne tam, prosím — prosím ve Stromovce také takovou výstavu pluhů!

Víte, ono by to tak lehtalo, kdyby mezi nimi na povýšeném místě, jakoby na trůně, panoval pluh český! Nemohli bychom si na »průmyslové výstavě« pro budoucnost české práce ani přáti slibnějšího symbolu!

Národní Listy 7. června 1891.



VÝSTAVA V DEŠTI.*

V Praze. 20. června.

Pane sazeči! Kdybyste byl náhodou dnes trošičku roztržitý a můj △ se špičkou vzhůru obrácenou, staroindický symbol planoucího ohně, v ruce se Vám zvrátil na ▽, symbol kanoucí vody, neohlédněte se ani po tom! Mně už jde voda beztoho zrovna pod krk, mně už je všechno jedno!

Jde to s vrchu. Bývaly časy, kdy jsem se smával od rána do večera. Pak pojednou jen asi tak ob den. A pak už jako Wallenštejn vždycky jen v sobotu odpoledne. A teď .... achich ....

Dám Vám tadyhle na památku momentní svoji fotografii (moment: r. 1891, 20. červen, 2 hod. 45 min. odp.) Hedvábný šátek kolem krku; k vůli mandlím. Prošívaná deka na kolenou; k vůli revmatu. Cheviotová kazajka na těle; k vůli zimě. Pysky sevřeny, zuby zaťaty, v očích zlost, na čele mrak; k vůli »počasí«. Na stole papír, v ruce tužka, k vůli počtům. A ruka lítá sem a tam a já počítám: Od 30. května déšť a déšť; činí doposud 22 dny.

Dejme tomu, že se na výstavu dostaví jen o 10.000 lidí denně míň, prodá míň o 4.000 losů, vypije piva o 20.000 litrů, kakaa 200 litrů, vína...., kávy..., počítejme pro skluzavku denně ztrátu..., pro pavillon touristů..., pro fonograf..., pro uzenáře a traktéře..., pro průmyslníky a řemeslníky..., pro drožkáře, posluhy..., — zkrátka, ať počítám, jak počítám: 50.000 zlatých je při nejmenším ztráty denně. Činí za 22 dny millión.

Ovšem — ovšem — pan de Parville, nejproslulejší nyní meteorolog, píšící do Journal de Débats, předpověděl hned počátkem března, že »po dlouhé, tuhé zimě přijde mizerné jaro.« Přišlo. Bídný byl máj, mizerný byl červen a .... »snad možno, že červenec bude hanebný, srpen pode vší kritikou, září ještě horší...« Činí tedy ještě dobře počítaných 100 dní, čili ještě pět milliónů jenom na výstavě! — Mnoho-li milliónů nám vzala vloni voda? A předloním neúroda?... Matičko přírodo...

»Krásná« naše vlast má svůj vůbec-malheur a my jednotliví, »krásní« synové její máme ještě každý svůj obzvlášť-malheur k tomu. Já měl teď i s tímhle mizerným počasím tedy ještě svůj malheur zcela zvláštní. Říká se: hledej útěchy vždy jen na prsu vědy. No ano: ona ale má věda prsů jako socha Nilu v pařížském Louvru, a já — přijdu vždycky na nějaký ten prázdný!

Umínil jsem si, že vypátrám spojení mezi sv. Medardem a deštěm. Vypátral jsem. Šel jsem z chytra na to: zkoumal jsem světcův život. Biskup Medardus měl kdysi dvěma rytířům rozhodnout rozepři pomezní; šloupnul na kámen, tak že zůstala v něm vytištěna noha, a řekl: »Tady je hranice!« Byl to patrně zázrak, biskup Medardus prohlášen k vůli němu svatým. Ale — pražádná pochybnost — kámen byl tvrdý, šloupnutí nebylo

příjemné, noha to cítila. Sv. Medardus pro případ nových rozepří hledí si práci tedy ulehčit, a když nadejde jeho den a on vládne, zařídí ihned déšť, dlouhý, nekonečný, takový déšť, kterým i kámen změkne....

Znamenitý výklad! Každý si pomyslí, jak jsem s tou duchaplnou, vtipnou skladbou svojí pospíchal na veřejnost! A tu mi teď přijde pan de Parville a povídá: Nynější sv. Medard — to je falešný sv. Medard! Při gregoriánské kalendářní reformě vynecháno 12 dní, 8. červen čili »Medardův den« připadl vlastně tedy až na 20. červen, a to je den letního slunobratu, který arci působívá na počasí..

On ale — pokračuje pan Parville — není ani také slunobrat letos vlastně ničím obzvláště důležitým. Když je 26. stupňové deklinační maximum měsíce, je rok z p r a v i d l a plný deště, a letos m á m e právě rok takový...

Tedy ne sv. Medardus — m ě s í c! Který prý vlastně dělá teď na světě všecko, jasno i chmurna, příboj i odboj, bouře ve vzduchu i otřesy uvnitř země! Kterému se klaněli celí národové a klaní podnes, ku kterému denně nadšeně vzhlížejí milliony milenců a snilců, kterého opěvalo už na statisíce nadšených pěvců, pro který máme my také ve své literatuře do set hezounkých písní, na kterého ale naši básníci nějak teď pozapomínají... ba už jsem prapradávno nečet věru žádnou novou, hezkou, patřičně dojemnou českou písničku na měsíc... a snad že proto jen uražený měsíc té naší výstavě...

Už zase výstava! A už zase sahám po tužce! Proklaté počty: Kdybych rok počítal, pořád mi vychází větší a větší deficit denní! Děje se mi jako mr. Chadwicku, londýnskému mathematiku, kterého »vždycky ještě něco napadlo«, až pak vypočetl, že »londýnská mlha« působí anglickému národu škody 50—60 milliónu ročně.

Jenom na opravu vestminsterského opatství potřebuje země ročně 25.000 zl. — Člověk pomyslí při tom mimovolně ihned na nové Museum naše. V loni bylo dostaveno, lesklo se novostí — dnes už je okouřené, očernalé ... Půjde-li to tak dál, bude za pět let vypadat jako uvnitř komín, a sbírky v něm jako prasata venkovského udění. Obstarávají to »breberie« od »Stajgrů«, pekárna vedle »Stajgrů«, atd. Dříve pomáhal také ještě pivovar »u Primasů«; ale koupil si patřičný přístroj a dává teď pokoj. »Breberie« by si arci taky mohla koupit přístroj, jen že — nechce.

Když už ale není u nás tedy pražádný úřad, který by měl moc a chuť chránit město a obyvatelstvo a veřejné i soukromé jmění před škodou a zhoubou, nemohl by slavný zemský výbor — koupit si pekárnu a pivovar? A sám vařit »breberku« a pect slané rohlíky k ní, s patřičným vždy ohledem na to, odkud kdy vítr táhne....?

Ach — jen kdyby mi dala výstava pokoj! A nepletla se mým myšlenkám pořád mezi nohy!

V jedné věci mně teď přece zas vyhověla. »Kaptýf«*) puk' a já mám po starosti. Ne snad, že bych byl chtěl se jím také trochu povznést, také na okamžik za ty oblačné naše mříže podívat; ale — no, ona je věc jednoduše tahle:

Už vandruju hezky dlouho světem. A užil jsem při tom tedy co nejrozmanitějších »prostředků dopravních«.

Maminka a tatínek mne nosili na r u k o u. Rozpustilí kanonýři mne brali tatínkovi z rukou a nosili mne po kasárním dvoře v k o n v i. Do »malé školky« jsem chodil

---

*) *Míněn balon. — Poz. poř.*

p o n o h o u.*) Na sousedovic F r a n t í k o v i jsem jezdil »nákrčmo« jako na koni. Z Rakovníka do Slabec k babičce mne kdysi hokynář vezl na t r a k a ř i.

Za zimy přes Vltavu jezdil jsem za šajnový groš na zelených s á ň k á c h. Do Liblína jsem se jednou dal dopravit klatovským f o r m a n e m. Do Berouna, Sedlčan atd. jezdil jsem p o š t o u a o m n i b u s e m. Po Praze vozil jsem se d r o ž k o u, f i a k r e m, t r a m w a j í. Do Buštěhradu k o ň s k o u d r á h o u. Do světa ž e l e z n i č n í m v a g ó n e m.

Přes přívozy jezdil jsem na p r a m i c í c h. Po rybníku v Bezovce v š i n á k l u. Po Církvickém jezeře na dlouhé »slovinské k o c á b c e«. Po kanalazzu v Benátkách na g o n d o l i. Po »Zlatém rohu« v k a i k u. Podél istriánských a dalmatských břehů v b a r k á c h a plachtových t r a g h e t t e c h. Po řekách a mořích na l o p a t o v ý c h a š r o u b o v ý c h p a r n í c í c h.

V Kolči jsem jezdil do splavu na v o l u. Přes dvě kulissy českého divadla přejel jsem svého času na s l o n u. Cestuje cizinou jezdil jsem na k o n i. V Orientu na o s l u. V Bosně na v e l b l o u d u.

Tady má čtenář názorný obraz, jak že tedy můj život »běžel«. Pochopí, že v mé paměti je celé museum dopravních prostředků. Že mnou může tedy občas zalomcovat i známá »sběratelská zimnice« a já že se mohu ohlížet, jak bych si ještě museum doplnil. Schází mi dodnes z e m n í a v o d n í v e l o c i p é d, e l e k t r i c k á d r á h a, b a l o u n, p š t r o s a ž i r a f a.

Zamračen díval jsem se ve výstavě na »kaptýf«. S rostoucí zlostí četl jsem zprávy o »elektrické dráze«. Mám přece snad? Nemám? Snad k vůli úplnosti....

*) Vskutku. — Poz. Nerudova.

V tom »kaptýf« puk' a já jsem dráhu, velociped, pštrosa a žirafu vyhodil za ním!

Je mi přece zas trošičku volněji. Jsou chvilky, že si i hvízdám. Tu si pak zapálím cigaro, odfouknu do stropu kouř, vyhlídnu oknem ven k nebi....

Proklatý déšť!

Už zase jedním coukem prší od 10. dopoledne!.... A každá hodina od rána do večera stojí dle mírného počtu 4166 zl. $66^2/_3$ kr.

Národní Listy 21. června 1891.



PRAŽSKÉ NEŠPORY A NĚKTERÉ ČASOVOSTI.*

V P r a z e, 11. července.

Mne už výstava netěší. Nalezl jsem v »Berliner Börsen-Zeitungu«, »Frankfurter-Zeitungu«, »Weser-Zeitungu« a »Würzburger-Anzeigeru«*) zprávičky o ní, v nichž se — nenadávalo.

A v posledním svazku štutgartského měsíčníku stojí článek o našem národu vůbec, ovšem ne dlouhý, ale předce jen přes 2 a půl oktávové stránky přeplízlý, ve kterém není ani j e d i n ý »ohrnutý nos«, ani j e d i n ý »český cirkl«, ani j e d i n é »inferiórní plemeno«, ba ve kterém jsou docela slova »snaživý, nadaný lid« — pro pána boha! Mráz mne zrovna svírá. Aby se mi tohleto událo ještě na stará má kolena! Abych poznal předce jednou jednoho Němce, který je poctivý. Bojím se, že bych ho na místě skolil — a také by on si toho plně zasloužil, ten vyvrhel svého národa!

---

*) Uvádím časopisy zejména v naději, že dostanou z pražského kasina po pohlavku, aby se vzpamatovaly.

Ano, ano, s výstavou to jde dolů. Naposled budou i Němci chtít už ji chválit. Oho — však my ji jen tak ledabylo nedáme, my ji ještě dovedeme bránit! Je to naší vlasteneckou povinností, a ne nadarmo má se o nás říkat, že »máme za ušima«: my užijeme všeho vtipu, všeho možného podskoku! A já — nepravím to pro svoji chválu, ale předce jen jiným pro příklad — já už ji *začal* bránit.

Usedl jsem a složil jsem — německým jazykem — následující říkání:

»*Pražské nešpory*«. Zajisté Jsi, čtenáři, byl už v Sicilii — o zajisté! A zajisté Jsi tam v Palermě vyšel si ven za město, a bral se po silnici del Vespro k památnému kostelu Santo Spirito, kdež Ti průvodce kostelník — snad dodnes ještě ten dlouhý, zrzavý — vykládal hrůzy »siciliánských nešpor«.

Bylo to času velkonočního, na večer, 31. března 1282. Zrovna začal zvon kostela Santo Spirito k nešporám zvonit. V tom zde propuklo vzbouření proti francouzské obsádce. Než zvon dozněl, bylo pobito 200 Francouzů. A odtud bouřily davy k městu a kde koho potkaly, zastavily s křikem: »Řekni »*ceci e ciceri*!«*) Vyslovil-li »sési e siseri« nebo »šéši e šišeri«, byl na místě proklán. Několik tisíc vojínů Anjouových porubáno.

Zajisté se Ti, čtenáři, ježily vlasy. Zajisté Jsi šeptem a mimovolně šeptal pro sebe bezpočtukrát »ceci e ciceri« .... »ceci e ciceri« ....

Nuže, čtenáři — místo Sicilie mysli si teď Čechy — místo Palerma Prahu — místo venkovského kostela vý-

---

*) »Čočka a hrách«. Vyslov »Čéči e čičeri«. — Poz. Nerudova.

stavu ve stromovce — péro se mi vzpírá — ruce se mi třesou — —«

Bylo to minulou neděli odpoledne. Pražští Němci táhli houfně do výstavy. Netušili praničeho, beránkové. Každý z nich měl sice v knoflíkové dirce po rudém karafiátu, na znamení, že nebojí se smrti — nejnovější to naše německá móda*) — ale v mysli své byli předce ještě taktak veseli.

Přistupovali ku kasse. Platili po čtyřiceti nových. Tlačili se pak k turnyketu. Turnyket zaskříp, Němec octl se sevřen mezi jeho břevny —

V tom nad hlavou zašvih těžký dřevěný kyj: »Chlape, řekni »Strč prst skrz krk!« nebo tě....«

Němec se zakoktal, zabreptal — kyj dopad — a už chudinkou trhli do vnitř a nesli ho buď na levo k ochranné stanici, aby mu tam byla poskytnuta »první pomoc«, nebo na pravo k improvisované kapličce, aby mu tu bylo poskytnuto »poslední pomazání«....

A ještě nebylo ani po svačině a už tu leželo mrtvol..... ach leželo jich tu, jako v Prutzově garibaldánské balladě:

> Dreihundert waren's frisch und morgenroth,
> dreihundert waren's — sie sind todt! —**)
> — — — — «
> »Tři sta jich bylo, jako jedna fijala,
> tři sta, a dnes jsou vzhůru bradou — tralala!

---

*) Zrovna před sto lety zdobily se také pařížské oběti guillotiny rudým karafiátem.

**) Volně Antonínem Štrauchem roku 1858 přeloženo. — Poz. Nerudovy.

Já myslím, tohleto že jsem složil předce pěkně! Přečet' jsem si to už alespoň padesátkrát a pořád ještě se mi to líbí.

Tedy jsem to dvanácteronásob opsal a zaslal dvanácteru nejprolhanějších a tedy nejpřednějších německých časopisů.

Neotisk' mi to ani jediný!

Čekal jsem týden a zaslal jsem těmže ctěným redakcím ještě jednou, že jako »minulou neděli«.

A po osmidenním dalším čekání ještě jednou, že »minulou neděli«, takže předce nemohla být o věrohodnosti už pochybnost ale pražádná....

Inu — nejde už to!

Naše výstava dokázala něco, co se ještě nepovedlo ničemu a nikomu na světě: Němci se začínají stydět. Ovšem ne mnoho, a nepůjde to ani daleko, ale výstava si může hladit bradu. Za to zase náš český interes na ní musí ochabovat. Když ona už nepůsobí, aby se nám naši nepřátelé jevili ve svém pravém mravním, t. j. mizerném světle....

Nejlíp, takových mimořádných, stoletých věcí si ani nepovšimnout! Živit se navykle a poctivě tím, co máme rok co rok, čili jak se říká: »co týden dal«. Je toho letos dost. Sardelky se urodily a ze středozemního moře docházejí co nejpotěšitelnější zprávy o jejich lovu. Antonín Dvořák jmenován »doktorem hudby« v Anglii, může se nyní podpisovat »D. M.« a princezně Walesské, která je rovněž »doktorem hudby«, říkat: »Kollego!« V Paříži je po novinách velice zajímavý, zuřivý boj, bude-li už

r. 1899 nebo teprve r. 1900 »poslední rok tohoto století«. A ve výkladních skříních obchodů s dámskými klobouky jsou týden co týden jiné a pranové vzory. Tak rozmanitých ozdob na ženských hlavách jsem současně ještě neviděl! Nejvíce se mi z nich ale líbí ty s okrasami přírodními, už proto, že napodobení bývá opravdu mistrné. Švestky s věníkem lístků a vinné hrozny jakoby živy, chrousti a motejli zrovna jako k vycucnutí. Tadyhle byl ale v Ovocné ulici klobouk s obzvláště milounkou ozdobou: kus travnaté prsti, jak bývá pod stromy, kus vyčnívajícího kořenu a po tom rozlezlých plničko zemních štěnic, těch červených, s černými flíčky! Byly tak přirozeně provedeny, že jsem přitiskl nos ke sklu, zdali také smrdí. — »Schau, das ist reizend!« — »Ach du mein . . .!« zaznělo v tom vedle mne ženskými hlásky. Dámy ve svém zanícení ani nepozorovaly, že jsem teď pozdravil. Ale pozdravit a uklonit se, bylo předce jen mojí povinností, bylyť to paní českého redaktora a paní českého profesora.

A jsou ještě jiné věci zajímavé, ale nejzajímavější jsou asi teď t ř e š n ě.

Miluju třešně. Ne tak jako českou švestku, ale jako jejího předchůdce. Právě jako miluju švestkový knedlík nade vše, ale knedlík třešňový miluju před ním taky.

Už jsem měl teď třešňové knedlíky alespoň šestkrát. Miluju knedlíky vůbec. A sice za prvé, za druhé a za třetí, že jsou jídlo dobré, a za čtvrté, že jsou jídlo prapraslovanské. Samo slovo už to ukazuje: má znít vlastně »gnedlík« a pochází z doby, kdy u nás vévodilo »g« místo »h« (»gněsti«, dnes »hněsti«; vlastně dnes tedy »hnědlík«).

Třešně! Současnice posledních květů jarních. Samy jako květy a proto také vázány »do kytiček«. Čerstvý dívčí ret, celá mladá holka srovnává se s »třešní«. Neboť je třešně nejen hezká, nýbrž i dobrá, ať už se jí užije co »třešně o sobě«, nebo co nádivky v knedlíku, nebo v buchtě, nebo v měchuře, nebo v bublanině, nebo co ozdoby na »čtyřrohém koláči« nebo jakkoli. A také jsou třešně zcela zrovna tak zrádny jako holky. Mne — alespoň ty černé — co »malého jinocha« prozradily pokaždé, ať jsem si hubu utíral jak chtěl rukou!

Třešně, lahůdka dávná, světová. Lze o ní povídat celé hodiny a napsat celé tiskové archy. Učinil to krajan náš dr. E. M. Schranka ve své nové knize »Satura«*). On umí povídat zajímavě o všem na světě a lze o jeho knihách, naplněných pestrými články, říci, co řekla pani de Sevigné o bajkách La Fontainových: jsou samy jako talíř plný třešní — vybíráš si nejlepší, ale nepřestaneš, dokud jsi všechny nesněď'.

I člověk sečtělý zví tu mnoho nového, nebo si alespoň v paměti osvěží, co pobledlo.

Už jsem zcela byl zapomněl na »Cornus Romuli.« Strom to třešňový, který v Římě požíval veliké úcty. Romulus měl oštěp, zhotovený z třešňového dřeva. Kdysi mrštil jím po kanci, a oštěp zajel do země, že nemohl být ani vytažen. A ejhle, začal pučet, se zelenat, růst a kvést... Kněží jej obklopovali a prorokovali z něho velký, neobyčejný zdar Říma, římské obce, římského národa....

---

*) Druhý svazek díla: »Der neue Demokrit«. — Poz. Nerudova.

Zjev prapodivný, řídký, ba snad už ani neslýchaný. Počkejme—! Pamatujete se o několik měsíců zpět? Na jisté sdělení pražských časopisů?

Bylo letos před jarem. Upravovali tam dole někde v pražských Slupech zahradu. Spravovali plot a zarazili do něho nový kůl, z třešňového, dohola oškrábaného, zeleně natřeného dřeva. Minulo málo neděl — a třešňový kůl začal pučet, začal se zelenat...

Národní Listy 12. července 1891.



VÝSTAVA V ZIMĚ.*

V Praze, 18. července.

Já už vím, jaké to bude!

15. října nával lidstva, že takového nikdy ani nebylo. Všechno ve slavnostním oděvu, Rezinky v nejslavnostnějším. O 4. hod. odpolední »první výstavní tah«; hudba, jásot, rámus. A pak vystoupne pan hrabě Zedtwitz na podium, kolem něho v půvabném věnci celý výbor. Pan hrabě se ukloní: »Pánové a dámy! Děkujeme z upřímného, hluboko pohnutého srdce za přízeň, kterou Jste nás a náš podnik tak přeštědře obmýšleti ráčili. Prohlašuju výstavu za skončenou!« — »Sláva! Výborně-é!« zahlučí to hromem po celém prostranství. »Opakovát! — Opakovát! — Opakovát!« — Pan hrabě se objeví znovu, bude se klonit, krčit rameny, a — zmizí. »Opakovát! — Opakovát!« Pan hrabě se zase objeví — a t. d. — desetkrát za sebou. Konečně ale vystoupne ještě jednou, ukloní se, přikročí k dirigentskému pulpitu, převrátí výstavní partituru ku předu . . .

V tom vyhodí Hynajsův genius na plakátech do výše levou ruku místo pravé, a stočí nohy do kliky nalevo místo napravo. Kasír u hlavního vchodu vyšoupne okýnko znovu si nad hlavu. Pan Vojtíšek namázne turnyket... A výstava započne znovu... »Nové období, od 15. října do 15. března.«

To vše se stane jistě, neúprosně, neodvratně, s onou »elementární silou«, o níž čítáme v našich novinách. A bude dobře, že se tak stane! Už v náhradu za zmoklé léto!

Zimní výstava! To ještě ve světě nebylo! To bude po celém světě šuškání, povídání, obdivování! Zdárný výsledek je při tom zcela nepochybný. Vždyť už samo to naše rozkošné výstaviště! Arci se pak více už nebude mluvit o »milém stínu košatých stromů«, o »svěžím brčálu lučního pažitu«, o »křovním koncertu slavíků, pěnkav, drozdů«, atd. Po štítech výstavních budov pak bude přeletovat už jenom věrný náš chocholouš, v křovinách zacvrliká si písklavý střízlík, ve větvích vysokých stromů zakváče vrána. Ale ten daleko, daleko ještě zvýšený půvab venkovského zátiší, až zimní příkrov rozloží se krajem! Až mlhy vystoupnou z Vltavy a převalí se širým sadem. Až šedivé jíní každou větvičku dostara ovousatí. Až pod nohama bude chroupat sníh a praskat ledový škraloup. Jak tu budou pak ty dívčí nožičky cupitat — cupitat! Jak budou mužští těžké své kroky do dálky natahovat a své velké ruce do hloubky kapes strkat!*)

---

*) Smekat klobouky se asi letos v zimě nebudou. Moskevské dámy rok co rok prodávají pánům medaille (k nošení na prsou) a věnují svou tržbu nějakému dobrému účelu. Nejspíš učiní naše dámy letos něco podobného, pro Ústřední Matici.

Ovšem se musí přírodě také za zimy pomoci. Zima nám musí dodat zcela nových výstavních předmětů, nových přízdob. Zavčas na př. se musí postavit velká, velikánská trámová kostra, hned počátkem mrazů pilně spoustami vody zalívat, aby se utvořila kouzelná ledová jeskyně, s rampouchy — »stalaktity«, dlouhými jako topol... »Světelný fontán« přeloží se sem, do jeskyně.... Na sokolském cvičišti upraví se kluziště pro velké, u ruské »skluzavky« kluziště pro malé. Zároveň sněhový vrch, s něhož se bude lítat po malých sáňkách dolů... Na Letenské pláni bude stát nebetyčný vrch ledový, znázorňující množství letos v Čechách napadaných krup, a pod ním budou se ve stanech prodávat roztomilé, jen tak asi metr vysoké »vršíčky«, znázorňující, mnoho-li přišlo »krup na jednu hlavu«.... O nutné zahřítí se nebude v těch 5.555 hospodách, které do té doby při výstavě vzrostou, arci pražádná nouze; hlavně ale požene se omrzlý člověk do »české hospody« na štamprli »vajkslovky«, na skleničku »hořké« nebo kalíšek »ořechové«, »na šálek česnekového oukropu« nebo »talíř houbové polívky«, na »misku horkých bramborů v mundúru«....

Středem výstavy zůstane ovšem Průmyslový palác. Denně bude kolem něho velké »promenádní klouzání« mladého světa. A maminky bruslících dcer budou zatím sedět v paláci uvnitř (vystavovatelé a skříně jejich se pro zimu vyhodí). Palác bude příjemně prohřát, a to různými spůsoby: rourami s teplou vodou, rourami s teplým vzduchem, kamny kachlovými, odevřenými francouzkými »komíny« atd. Kolem stěn, kolem sloupků a v řádkách a kroužcích uprostřed budou pohodlná sedátka. Roztomile se to bude plácat a klepat!

Jest to beztoho věc jenom spravedlivá, damám našim za zimy tam umožnit a spříjemnit takovéhle »podvečerní táčky«. Praha přenesla své elegantní denní promenády letos ven do výstavy, a dnes už uznává se všeobecně, že klep ještě nikdy tak krásně nám nezakveť jako nyní! No, on tu byl arci vždycky talent, vždycky! Jen co je pravda: pomluv jako kapek při polním dešti u nás! V Praze, o kom se nedá nic, ale pranic říci, co by mu uškodilo v něčí očích — »Ten? Dejte mně pokoj s tím lumpem!« — Praha je »hlavním městem médisance«, o ní řekl prý kdosi: »Co Paříž pro civilisaci, Birmingham pro průmysl, je Praha pro klep«...

Talent, to se rozumí, má se podporovat, a proto bych poukázal na jistý zvyček pařížských dam. Schovávají totiž za nynějšího výročí třešňové pecky a šťopky, zbylé na talířích, a usuší si je. Když pak v zimě je pěkná ženská společnost kolem odevřené pece pohromadě, a polena vesele hoří a klípek se mile daří, hodí domácí paní hrstku té souše do ohně... »Poslouchejte, to ty dušičky našich bližních pěkně praskají! — To nám to voní!« — Snad by mohly dámy k výstavním svým táčkům přinášet tedy peckové příspěvky v sáčkách, jako přispívají k piknikům...

To budou arci jen tak ty pravidelné, ty zábavy všední; my musíme ale pro zimní období výstavní uspořádat také ještě novou řadu zábav zcela neobyčejných! Předkládám jich slavnému výstavnímu výboru ihned tady hezounký růženec;

I. Výstava krasotinek. Dodatek k letošním výstavám letním. Troje oddělení: a) Děvčátka právě teprv rozpučelá, a dámy v plné, svěží ještě své kráse. (»Čtvrtá letošní výstava růžová.« — Pavil-

lon zahradnický.) — b) Dámy dopěkna nalíčené a moučkami čistě zasypané. (Pavillon vytvarného umění.)*) — c) Staré panny. (Pavillon retrospektivní.)

II. S l a v í n. Jakmile napadne sníh, sejdou se naši sochaři v pavillonu výtvarném a uformují z něho národní »Slavín«. Postavy vynikajících na Parnassu českém osobností, mrtvých i živých. (»Přihlášky vyprošují se zavčas.«) Celé postavy, v nadživotní velikosti; hermy s poprsím. Zvláštní vstupné ve prospěch Matice Ústřední. Uprostřed síně atrakce: f o n o g r a f. (Experiment spiritický? Uslyšíme tu snad hlasy svých mrtvých?) — Zrak můj se zabodává do budoucnosti. — Vidím: obecenstva je plná síně. Právě zasedají a vpravují si sluchátka do uší. Naslouchají. Pojednou to škubne všemi tvářemi, veselost hraje v očích — poznali lámavý hlas Mošnův...

»... Hehé, tedy jsme tady v tom »Slavíně«! Pěkná společnost — pěkná... má úcta... úcta!... Dobře je vyvedli, z dobrého materiálu. Z e s n ě h u! Jsou tu tři dny a už ta jejich krása plave! Zcela ale v pořádku: zrovna jako v životě! I ty můj bože — čeho že všeho se nedomýšlí takový mezulánek!

Z p í v á:

Básník si myslí: »Jsem národa chlouba,
velká a věčná!« A sotva že oněm',
sotva ho kalupem vyvezli z brány,
nikdo už ani zde nevzdechne po něm!

---

*) Pražský vtip: »Pročpak jen se ta paní tak zasypává?« — Policejní předpis: »Kde je kluzko, tam se sype!« — Poz. Nerudova.

... Psal prý pro národ — jenom pro národ! Copak má z toho národ? Copak se mu z jeho spisovatelů zachytilo v duši? Z Máchy »Byl první máj, to lásky čas« (6 slov), »Daleká cesta má, marné volání« (5 slov), dohromady 11 slov — ostatní moh' si Mácha nechat! Z Hálka »Pojď, milá sem a poklekni, budem se modlit spolu« (9), »Láska! Věčně stejná ve své kráse, věčně různá ve svém hnutí...« (11), dohromady 20. Z Čelakovského »O radostné cestování, jaké mají velcí páni« — 7 slov. Nejslavnější je ještě Kollar — velký básník! — z toho říkáme skoro čtyřicet slov. — »Často chudá pastuchova...«, »Pracuj každý s chutí...«, a nejčastěji se slyší, na pražských Příkopech, »Na pravo šíře hledím, na levo zrak bystře otáčím...«

Ach bože, ta spisovatelská, ta učenecká sláva, jak vábí, jak dráždí! Jak se tam teď všichni naši mrtví tlačí na Vyšehrad, aby neměli daleko pak na »Fišerku«. No počkejte, jen až vstoupí mezi vás Petr Fišr, k poslednímu soudu! Až ty nehodné shodí na levo dolů přes vyšehradskou skálu do propasti, a ty hodné...

III. Závody bruslové. Na cvičišti sokolském. Ceny: zemská, městská, pražská, dámská, měšťanské besedy, šlechtického kasina...

IV. Velké sanice — »květinové korso« (květiny ovšem umělé).

V. Všeobecná polemika česká — mazání se sněhovými koulemi. Na prostranství balounovém. Obrovský jux! Nikde jinde nevídáno! Do sněhu se namíchá pořádných křemelů; koule se ování v čerstvém blátě...

VI. Honby. Dnes štvanice jelenů. Zejtra lovení bobrů. Pozejtří honba na medvědy. Honba se odbude dopoledne; odpoledne přijdeme my obecenstvo, medvědí paznehty cucat.*)

VIII. Plesy a věnečky. Něco ale nového: o půlnoci řada opravdových zásnubů, při hudbě, gratulacích, křiku...

IX. Veliké zabíjení. Nevídané, obrovské! Po tři dny napřed výstava prasat; v budovách: »Chov dobytka«. Zároveň výstava zelí v pavillonu zahradnickém. Pak tedy slavné zabíjení při hudbě a zpěvu; 4 kapelly, 2 zpěvácké spolky; zcela nové zabíjecké stroje (budova »hospodářského průmyslu«). Na to velké paření (v »kotelně«). Pak nabíjení jitrnic, vaření, pečení (ve »strojovně«). A pak »prasečí hody«. Pomyslete si 10.000 lidí; každý drží v levé ruce krajíček chleba, v pravé ruce kouřící se jitrnici, a protahuje ji skrz zuby..

X. Druhý tah výstavní, dne 12. února...

Ale, čtenáři... čtenáři!... Proč pak mne pořád popotahuješ? Vždyť vím, co chceš!... Že jsem vynechal číslo »VII.«? A že to bude nejspíš »Štědrý večer«...! Inu ovšem — tedy »Štědrý večer«.

Když já ale nerad bych spustil dnes do moll! Nerad se za řeči zajik'... pohnutím...

To bude ovšem krásné — nevýslovně krásné! Pravé jednou svátky — »svátky lásky«!

---

*) Recept v Zíbrtově »Kuchařstwij«. — Poznámka Nerudova.

Pospolité hody tisíců! Všude ta radost — tak upřímná, tak hluboká! Ty pohledy — to tisknutí rukou — to vzájemné se překvapování...

A uprostřed Průmyslového paláce, vysoko do kopuly, strůmek náš hlavní. Pod ním celá záplava darů. »Pro český národ«.

A na prvním místě něco tu ve velkém kuvertu... Dopis... Vzadu pečeť — »Česká dvorská korunovační kancelář«...

Národní Listy 19. července 1891.



VÝSTAVA STARÝCH MLÁDENCŮ*.

V Praze, 1. srpna.

Předce to byla jen jedna, jediná řádka! A jsem já na ten »vtip« nebyl ani zrovna přespříliš pyšen! Ale zajelo jako dýka! Hned v úterý týden přilítl rozčertěný, andělskou rukou psaný lístek: »Když navrhujete výstavu starých panen«,*) proč pak nenavrhujete také výstavu starých mládenců? Vyzývám Vás, abyste navrh'! Hned příští neděli — Jste-li muž poctivý a spravedlivý...« — Zalezl jsem do své poctivosti a spravedlnosti, jako zajíc do máku a do zelí, a byl jsem tichý. S bohorovnou nonchalancí mluvil jsem »příští neděle« o něčem zcela jiném. Ale ihned zase v úterý byl tu lístek... »Tedy jste nenavrhl! Já vím teď, co o Vás...« — Inu — nenavrhl! Protože... protože...

Protože, kdyby tam byla starých mládenců celá sbírka, za 24 hodin by Stromovka uschla a zpustla! Děti po šíré Praze by dostaly psotník. Na čtyry míle kolem

*) Viz předešlý feuilleton. — Poz. poř.

ovoce by zčervivělo. Brambory shnily. Ptactvo vyscípalo po nebi i po zemi... To by byl ukrutný pohled... hrozný... hrozný...

Už to slovo »s t a r ý m l á d e n e c«! Naznačující něco naprosto protimyslného, nepřirozeného... baziliška, »velikou potvoru hadóv«... To se přiznám: něco protivnějšího na tom světě neznám! Já, když takového chlapa vidím — držte — prosím Vás, držte mne..!

Bože — jak krásný výraz, jaký vznešený pojem je ve slově »stará panna«! Stará — ale lilium! Nedotknutá — nedotknutelná! Bytost tichá, obraz oddanosti svaté! Snad že kamenitý svět a trnitý život do její duše naházely zloby; ale panna dovedla všechnu zlobu vpravit aspoň do společenské formy a ještě nás — andílek — tou zlobou svou baví!

Za to — starý mládenec! Jed — jed — a jed. Zloba nezkrocená, společensky protivná. Ropucha, při jejímž pohledu se obrací žaludek. Tvor, kterému se snad každý na světě vyhne, vždyť — pro pána boha — starý mládenec nesmí s jinými lidmi zasednout dnes už ani k témuž stolu... je tomu zrovna půlhodiny, co mně pošta vysypala na můj stolek gratisexemplář knihy:

»Starý mládenec
sám sobě
kuchařka,
čili 300 receptů...«

Podívejte se předce na něho, k d e jen chcete! Po ulici kráčí sám a sám; pomalu, s kamennou tváří, těžkým, necitným okem: vyhýbají se mu jako zestárlé dánské doze. V divadle chrká a bručí, že soused abonent honemhonem přidá stovku a vezme si sedadlo nahoře

v lóži. V hostinci sedí v nejzazším koutku, u nejodlehlejšího stolku, na nejodvrácenější židli, jako nakažlivý nemocný — a kdokoli ho nezná a sklepníka se zeptá... »I to je takový starý mládenec!«... žádný stav, žádný charakter, žádný »pán« — nic — pranic na světě, jen »starý mládenec«...

Stará panna dojímá! Budí soucit, politování, alespoň u toho, kdo ji nezná. Ano, četl jsem na staropanenský osud již i výborné básně. Se starým mládencem ale politování nemá nikdo! Literatura se ho bojí. I ten rozpustilý úsměšek národní písně se mu vyhýbá. Přísloví lidu opatrně ho obchází a zatahuje žahadlo před ním jako pes ohon. Není divu: prosycená zloba! Říká-li se, že »ve dvou babách vězí tři čerti«, mělo by se věru říkat, že v jediném starém mládenci vězí pět krokodýlů, sedm štírů, devět hadů, jedenáct netopýrů...

I vždyť já netvrdím, že starý mládenec je už od narození zlý! Ach ne — on také je synem lidské matky! Ale stal se! Možno, kdyby se nebyl stal, že by byl z něho doposud zcela spořádaný člověk. Řekněte mu třeba ještě dnes: »Pane N., viďte, Vy Jste předce už také přes čtyřicet?« či: »Prosím Vás, řekněte mně, proč Vy se neoženíte? Eh — dvacet byste jich ještě dostal místo jedné!« a tvář jeho se povyjasní a bude mít na okamžik výraz téměř lidský. Ba někdy se u něho jeví docela i stopy jakési ušlechtilosti. On dovede na př. tajemství zachovat, mlčet — spolehněte se, velectěné dámy, na to, že dovede mlčet! A byl jsem již při tom, že se ujímal lidí, kterým se pošklebovali takto všichni ostatní. Na př. manželů »paroháčů«. — »No já, pánové, věru nevím,« řekl s obzvláštním důrazem a v jeho hlase chvělo se cosi jako přesvědčení, »— co pak je, rohy nosit, nějaká han-

ba? něco snad hyzdícího? Podívejte se předce, pánové, na Michel Angelova orohatělého Mojžíše — jaká vznešenost! Na Jupitera Ammora — jaká síla! Když tedy, pánové, proroci a bozi...« Ano, tak skutečně mluvil!

Jen že — jak jsem už řekl — on stal se zlý. Když pak už jednou začal, také pokračoval: jeho zloby přibývalo — přibývá denně, vůčihledě. A to jen: pro ukrutnou lítost vnitřní. Ne snad lítost nad tím, co ve svém životě hanebného spáchal, nýbrž čeho kdy kde v tom genru — omeškal! I vždyť já to vím — já mu to řekl už několikrát do očí: »Vidíš, trdlo,« řek' jsem, »co bylo v loni, nikdo nedohoní...!«

Ukrutná nemoc tohle staromládenectví! Řekl bych: alkoholism. Vždyť víte, co piják! Ráno zlomený, zvadlý, malomocný; ale podejte mu skleničku »spravedlivé« a oživne. A zrovna tak starý mládenec: pověste mu na krk mladou, hezkou holku — ale spravedlivě mladou a hezkou — mžikem osvěží o desítiletí!

A nemoc nakažlivá, až nebezpečně! Dnes, tvrdí každý, je »mnichů v Čechách víc než před Husem«. Choďte pak po nich, po těch mniších-mládencích, a interviewte je po příčinách — interview je módou!

První Vám řekne: »Nemohu děti vystát!« Druhý: »Ženy dnes požadují mnoho; kdo nemá 3.000 ročně; musí na ně krást nebo dluhy dělat.« Třetí: »Jsem mysogyn — žen já nenávidím!«*) Čtvrtý: »Chci žít se ženskými v míru; to však v manželství nejde.« Pátý: »Nenávidím militarism; nechci přispívat k němu rozmnožováním lid-

*) Lež! On je miluje! Ale — vždy deset na jednou.

stva.«*) Šestý: »Zamiloval jsem se do svobodného stavu.«**) Sedmý: »Nestojím o hubičky dovolené.« Osmý: »Ano, kdybych napřed věděl, že skutečně budu šťasten!« Devátý: »Nemám chutě na parohy.« Desátý: »Chudou bych neuživil a bohatá by se domnívala, že je mou velitelkou.« Jedenáctý: »Manželství je próza života; já jsem přítel poesie.« Dvanáctý: »I když trvá manželství tak dlouho!«

Tucet odpovědí — tucet lží! To je právě zvláštní příznak té nemoce, že nutí je ke lži! Je to chřipka: každý udává jiný symptom, a každý se mýlí.

A z tohohle chumlu měla by se tedy udělat »výstava«? Jakpak?

Přiznám se: přemýšlel jsem o tom. A ihned se dále přiznám: jediné myšlénky nemám!

»Měla by se výstava udělat »světová«? Pouze česká? Jenom pražská?

Dobrovolně oni se staří mládenci nepřihlásí. Musilo by se sáhnout tedy zrovna jen k násilí. Aby na př. z venkova každý okres, nebo aby v Praze každá ulice zaslala svého nejpovedenějšího, a z těch aby soudcovský sbor vybral teprv ty pravé.

A jak to pak uspořádat. »Výstava krasotinek« a »výstava starých mládenců« — to je věc dvojí! Starý mládenec se neusmívá, neodpovídá, nebaví: s ním se nemůže na podium! — Dát ho tedy do klece? jako medvěda, hyénu? s nápisem: »Nedráždit!« —? no, to snad také nejde!

*) Zase lež: Až umře, dostane na hrob:
»Zde odpočívá od činů,
jichž nikdo nezvěděl...—

**) Jako ďábel do suché orby — ne?!

Nejlíp by asi bylo, postavit řadu celí, jako v klášteře; chodbou kolem nich by se proudilo obecenstvo a hledělo do vnitř dveřmi, ze skla, jasného, neprolomného.

Ale — zdali pak by obecenstvo přišlo? Ovšem, pohled by byl náramně poučný: pro mladé holky, pro jich otce a matky, pro pány manžely. Snad by bylo také dobře, úřadně ty vystavené »mládence« pak fotografovat, jako se fotografujou jiní podvodníci a sestavují do alb; nejen že by takové album, vyložené na př. na magistrátu, posloužilo veškerým rodinám v městě obrazy určitých osob, ale ono se cvičí na těch obrazech oko vůbec — a vždyť je známo, že má zločinec význačnou tvářnost! Proto také by se mohla pak celá výstavní kollekce propůjčit ještě jinam — Hagenbek by mohl výstavu vozit i z města do města — český výrobek by tím slavil ve světě triumf. —

Bohužel arci poučná stránka lákavá jen málo! Musívá se užit jiných ještě lákadel. Já bych zde něco věděl. Získat hezkou krotitelku, šestnáctiletou, kyprou, v přilehavých trikotech a krátkých sukních. „Od 4—6 odp. produkce.“ Krotitelka by vklouzla do cele. Hrála by si s netvorem, kladla by mu ruce kolem krku, honila by ho bičem do kola — konečně, vidouc že se předce už budí jeho dravost, by pozadu rychle zas vyskočila. — A v tom by spustil neviditelný zpěvácký sbor:

»Dej si pokoj, starej!
dej si pokoj:
jsi celej zlámanej,
provazy svázanej,
Dej si pokoj...!«

To by byl opravdový jux! A což soudcové? Vlastně: sudičky — myslímť, pro ten úřad že by se hodily jenom ženské. Starší, zkušené. Ale dovedly by toho, při všem svém rozumu, aby se výstavní předmět svěřil s napáchanými svými špatnostmi? — A což kritika do novin? Já si dovedu nyní myslit jen jedinou možnou formu: „Číslo I. Pravá bestie...“

Poměrně ještě menšího přemýšlení daly by pak ceny.

První cena: zlatá kukačka.
Druhá cena: stříbrná kukačka.
Třetí cena: měděná kukačka.
Čtvrtá cena: vycpaná kukačka....

Národní Listy 2. srpna 1891.



Poznámka: Tento feuilleton jest Nerudův poslední. – Pořadatel.

REJSTŘÍK VĚCNÝ.

OBRAZY ŽIVOTA 1860.

ČAS 1861.

HLAS 1865.

NÁRODNÍ LISTY 1866.

NÁRODNÍ LISTY 1867.

NÁRODNÍ LISTY 1868.

NAŠE LISTY 1869.

NÁRODNÍ LISTY 1870.

NÁRODNÍ LISTY 1871.

NÁRODNÍ LISTY 1872.

NÁRODNÍ LISTY 1874.

NÁRODNÍ LISTY 1875.

NÁRODNÍ LISTY 1876.

NÁRODNÍ LISTY 1878.

NÁRODNÍ LISTY 1879.

NÁRODNÍ LISTY 1880.

NÁRODNÍ LISTY 1881.

NÁRODNÍ LISTY 1883.

JUBILEJNÍ VÝSTAVA.

NÁRODNÍ LISTY 1890.

NÁRODNÍ LISTY 1891.



OBSAH:

OBRAZY ŽIVOTA 1860.

ČAS 1861.

HLAS 1862.

HLAS 1863.

HLAS 1864.

HLAS 1865.

NÁRODNÍ LISTY 1866.

NÁRODNÍ LISTY 1867.

NÁRODNÍ LISTY 1868.

NAŠE LISTY 1869.

NÁRODNÍ LISTY 1870.

NÁRODNÍ LISTY 1871.

NÁRODNÍ LISTY 1872.

NÁRODNÍ LISTY 1874

NÁRODNÍ LISTY 1875.

NÁRODNÍ LISTY 1876.

NÁRODNÍ LISTY 1878.

NÁRODNÍ LISTY 1879.

NÁRODNÍ LISTY 1880.

NÁRODNÍ LISTY 1881.

NÁRODNÍ LISTY 1883.

NÁRODNÍ LISTY 1884.

NÁRODNÍ LISTY 1885.

NÁRODNÍ LISTY 1886.

NÁRODNÍ LISTY 1887.

NÁRODNÍ LISTY 1888.

NÁRODNÍ LISTY 1889.

NÁRODNÍ LISTY 1890.

JUBILEJNÍ VÝSTAVA.

NÁRODNÍ LISTY 1890.

NÁRODNÍ LISTY 1891.




UNIVERSITY OF ST. MICHAEL'S COLLEGE TORONTO
LIBRARY





